

Rudolf Steiner

CREȘTINISMUL ESOTERIC

ȘI CONDUCEREA SPIRITUALĂ A OMENIRII

GA 130

14 conferințe ținute
în anii 1911-1912 în diferite orașe

Traducerea din limba germană
Victor Oprescu

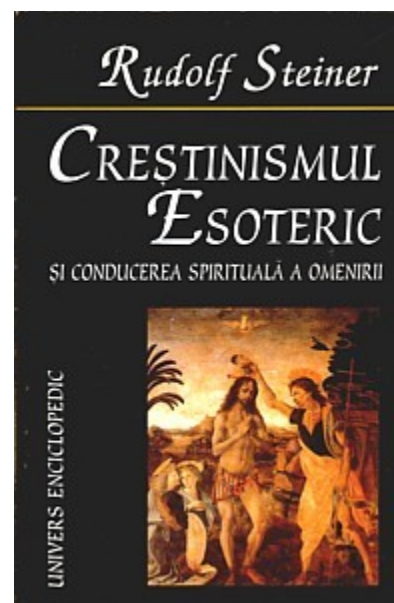
Titlul original : *Das esoterische Christentum und
die geistige Führung der Menschheit*

Nr.curent în bibliografia generală GA 130

Traducerea s-a făcut după ediția germană, 1962,
Verlag des Rudolf Steiner Nachlassverwaltung Dornach/Schweiz

© 1998 Toate drepturile pentru traducerea în limba română sunt
rezervate

[Editurii UNIVERS ENCICLOPEDIC](#)

Conferințele reunite în acest volum nu fac parte dintr-un ciclu unitar, ele au fost ținute la date
și în locuri diferite. De aceea, cititorul va observa unele repetări pe care este rugat să le
considere inevitabile, date fiind circumstanțele.

PREFAȚĂ [\(Nota 1\)](#)

Societatea teosofică, întemeiată de H. P. Blavatsky ([Nota 2](#)) avea drept scop să dea o tentă
ocultă interesului care se trezise în Europa pentru spiritualitatea orientală, puternic stimulată,
către sfârșitul secolului al XIX-lea, datorită lui Schopenhauer și altor filosofi importanți.
Lucrarea doamnei H. P. Blavatsky *The Secret Doctrine* (Doctrina secretă ([Nota 3](#))) a fost o
operă care a făcut senzație și datorită căreia Societatea teosofică a cunoscut o puternică
răspândire, mai ales în țările de limbă engleză. Creștinismul nu era, însă, luat în seamă.
Încercarea unor ocultști rosacrucieni de a pune creștinismul în centrul noului curent, în care
scop s-ar fi utilizat facultățile de medium ale doamnei H. P. Blavatsky, fuseseră mai demult
părăsite. Era vorba însă de a aduce la unison înțelepciunea orientală și cea occidentală. O
înțelepciune străveche venită din negura timpurilor trebuia să se regăsească mai departe în
modelarea viitoare a omenirii, a cărei mântuire își aflase garanția în Misteriul de pe Golgota.
În același mod în care odinioară creștinismul, încă tânăr în Europa, și plin de fervoarea
credinței, preluase știința o dată cu valul arabismului, ridicând contemplarea și observarea
naturii la rangul de știință a naturii, omenirea, căzută în materialism și secătuită, trebuia acum
revitalizată prin impregnarea cu idei și cunoștințe ale străvechii înțelepciuni. Acesta s-a
petrecut pe calea contactului cu filosofia budistă și a condus la o recunoaștere a doctrinei

despre karma, care a putut fi adoptată și înțeleasă de multe suflete. Lucrările științifice ale lui Max Müller, Deussen ([Nota 4](#)) și ale altor filosofi cunoscuți au deschis europenilor o lume de o spiritualitate copleșitoare și de imaginațiuni pline de viață. Totuși, cheia către înțelegerea acestor lumi mai trebuia transmisă și științei bazată pe intelectualitate. În acest sens, lucrările doamnei Blavatsky și ale adepților săi nu erau suficiente, se impunea să apară personalități corespunzătoare, apte să acționeze ca intermediari. H.P. Blavatsky fusese, prin natura deosebită a organismului său corporal, un instrument deosebit de receptiv la influențele venite din lumile spirituale. Voința sa puternică o făcea aptă să îndeplinească unele sarcini dificile în serviciul omenirii și avea o gândire mobilă, dar caracterul o făcea să degenereze uneori în impetuoșitate, în patimă, și când temperamentul său depășea limita, se întâmplau catastrofe și chiar schimbarea țelului urmărit. Se poate chiar spune: ca instrument permeabil la spirit, era obiectul unor lupte din partea forțelor oculte care se străduiau să o ia în stăpânire.

Pentru ca știința despre lumile oculte să se transforme într-o veritabilă știință spirituală, pe care oamenii ar putea să o dobândească treptat, printr-un studiu serios, trebuia să apară un om care să i se poată consacra, care să aibă deplina forță de a-și domina caracterul și temperamentul, și totodată să aibă o privire de ansamblu asupra întregului conținut al științei din timpul său, să poată manevra și utiliza aceste cunoștințe, să stăpânească fiecare domeniu al acestei științe, în așa măsură, încât să poată contracara obiecțiile aduse de cele mai înverșunate critici. Trebuia să dispună de un organism fizic cu o sănătate desăvârșită și în același timp suplu, pentru a putea rezista tuturor atacurilor dezlănțuite împotriva sa.

Acest om a fost Rudolf Steiner. El și-a petrecut tinerețea, se poate spune, într-o anumită izolare față de societate și într-un continuu studiu ([Nota 5](#)). Pentru a se întreține, este nevoit ca, încă de foarte tânăr, să dea lecții și meditații, continuând ca educator. Acest mod de existență l-a ajutat ulterior în munca sa de scriitor și conferențiar neobosit. Viața în spiritualitate fiind pentru el ceva cu totul natural, Steiner și-a impus în mod conștient sarcina de a-și aduce singur toate obiecțiile pe care reprezentanții materialismului critic le opun manifestărilor spirituale și să nu-și îngăduie nimic ce l-ar fi putut abate, oricât de puțin, de la această linie. El considera această poziție a sa față de gândirea materialistă ca o „întreprindere în pielea balaurului”. Această luptă severă îi apărea ca o datorie. Căci altminteri nu și-ar fi recunoscut dreptul la purtarea acestei lupte pentru umanitate: să obțină victoria spiritului asupra intelectualismului abstract. Numai atunci ar fi putut să prezinte Fapta lui Buddha și Fapta lui Hristos ca pe un tot armonios; numai atunci ar fi putut arăta căile de mântuire prin Fapta lui Hristos, numai atunci, deci, când el însuși și-ar fi biruit potrivnicul dinăuntrul său, pe căile viclene și ascunse ale acestuia. Înmormântat în felul acesta, el apare ca exponent al străvechii înțelepciuni, așa cum i se revela în lumina Faptei lui Hristos.

Societatea teosofică era alarmată. Ea întrezărea profunda influență pe care putea să o aibă învățătura dr. Steiner asupra sufletelor doritoare să caute pe Hristos. Ea nu dorea ca membrii săi să fie expuși acestei influențe, să fie expuși pericolului de a se lăsa convinși de ideile lui Steiner și în felul acesta să devină infideli curentului oriental. Pentru congresul federației secțiilor europene (a Societății teosofice) fixat a se ține la Genova (Italia) ([Nota 6](#)), tezele pe care el le-a pregătit cu această ocazie aveau drept conținut: înțelepciunea budistă și esoterismul occidental. Congresul se opunea acestor teme și prezenta în schimb un tânăr indian care, după doctrina sa, era o reîncarnare a lui Iisus Hristos*. O asemenea divergență fundamentală nu putea favoriza formarea unui teren comun, în care să aibă loc discuția științifică a temelor ce urmau să se țină în timpul congresului de la Genova și părea acum, când importanța lui Rudolf Steiner era recunoscută, o întreprindere mult prea periculoasă. Era mai bine ca acest teren minat să fie evitat. Din motive neelucidate, congresul a fost anulat în ultima clipă.

* Se face referire la „cazul Krishnamurti, un tânăr indian pe care Annie Besant îl prezenta la vremea aceea ca fiind o reîncarnare a lui Iisus (n. 1895 la Madanapalle, India, m. 1986 în California).

Dr. Steiner, care - ca și alți câțiva - se deplasase deja în Italia, nu a mai putut vorbi decât în cadrul unor reuniuni de ramuri, în cerc intim. De stenografi nici nu mai putea fi vorba. Totuși, esențialul celor spuse de el a fost păstrat datorită devotamentului plin de afecțiune al unor membri, care au luat note și care aveau, la sfârșitul acelor conferințe entuziaste, pur și simplu, mâinile paralizate de efortul depus. Gândul ne duce acum îndeosebi la iubita noastră colaboratoare, Agnes Friedländer, care a luat note cu ocazia conferințelor de la Locarno și Neuenburg, și care a murit în anul 1942, în urma unei pneumonii contactate într-un lagăr de concentrare. Ea aparținea acelei categorii de oameni al căror suflet fusese profund impresionat de impulsurile de transformare care se regăsesc în Misteriul hristic.

În legătură cu tema aleasă pentru Genova, „De la Buddha la Hristos”, din conferințele prezentate acum a rezultat ca ceva de la sine înțeles că nu numai raporturile anterioare dintre Buddha și Hristos, ci și cele permanente, așa cum sunt arătate în Evangheliile de înțelepciunea esenienilor, au fost explicate în contextul lor spiritual-științific. Aceasta este ceea ce împrumută acestor considerații caracterul lor special, care fără o prezentare a devenirii istorice a înțelepciunii Misteriilor nu ar fi putut fi scoasă în evidență.

Conferințele nu ne-au fost însă păstrate integral, deoarece nu avem la dispoziție stenograme perfecte; curios, nu s-a găsit atunci un stenograf experimentat și sigur pe meseria sa. Există - alături de textele prescurtate ale conferințelor ținute la Kassel - numai fragmente, în parte numai note dispartate. Dar liniile directoare, esențiale, sunt păstrate. Am făcut acum încercarea de a le reuni într-un tot coerent. Încercarea nu a reușit întru totul să le dea o formă convenabilă din punct de vedere stilistic, dar, din această cauză, spiritul este cu atât mai mult solicitat la o ascuțire a forțelor de gândire și la studiu personal.

În afară de sublinierea caracterului deosebit al științei spirituale postcreștine, scopul conferințelor ținute în anii 1911 și 1912 a fost de a scoate în evidență semnificația karmei ca element de desfășurare a destinului și de a ne ajuta să pătrundem în elementele intime ale acestuia ([Nota 7](#)). Chiar dacă alura generală a acestor considerații nu a putut fi păstrată decât în imagini memorizate - pentru legăturile logice stenogramele erau adesea prea concise, iar notele și unele idei adunate aici sunt mai curând niște repere -, direcția dată de dr. Steiner impulsurilor spirituale a fost păstrată și justifică, poate, încercarea de a elabora această ediție sintetizatoare; ea poate continua să acționeze printr-o muncă de meditație mai departe în noi, adâncind sufletele noastre.

Marie Steiner

(Nota traducătorului)

IMPULSUL LUI HRISTOS ÎN DEVENIREA ISTORICĂ

Prima conferință

Lugano, 17 septembrie 1911

Deoarece ne vedem aici atât de rar, vom aduce în discuție, mai întâi, unele generalități. Și pentru că suntem reuniți într-un cerc atât de restrâns, de intim, am putea conveni să vorbim și despre diverse alte chestiuni, pe care le vor formula unii dintre dumneavoastră. Ar fi bine să vorbim câte ceva despre ființa omului în raport cu întreaga existență a lumii noastre, a lumii întregi, în mod general. În această oră, vom discuta mai puțin despre ființa omului, așa cum am făcut-o, de exemplu, în lucrarea mea Theosophia* - în care fiecare va putea găsi suficiente informații și cunoștințe -, ci vom încerca să ne aruncăm privirea asupra entităților umane, mai ales din perspectiva interiorității omului.

Când ne gândim, uneori, la noi, ca oameni, trebuie să sesizăm de la bun început faptul că percepem lumea din jur cu ajutorul simțurilor, că primim impresii despre ea și apoi gândim asupra lumii. Aceste două elemente ale entității umane apar în mod constant în fața sufletului nostru. Când, de exemplu, seara stingem lumina și, înainte de a adormi, lăsăm ca impresiile zilei să se perinde din nou prin suflet, știm eu siguranță că, în timpul zilei, lumea a acționat asupra noastră. Acum, se pot mișca în sufletul nostru numai imaginile amintirilor lăsate de impresiile zilei. În momentul acela - și știm aceasta - noi gândim; acum suntem în rezonanță cu sufletul. Dacă facem abstracție de raporturile curente, obișnuite, vom desemna ceea ce se petrece în sufletul nostru, în reverberațiile a ceea ce se desfășoară astfel în noi în urma impresiilor exterioare primite ca amintire a zilei, ca fiind de ordin individual. Prin faptul că suntem ființe umane individuale și inteligente, ființe dotate cu intelect, numai prin aceasta suntem în stare să facem ca lumea să se perinde în noi sub formă de imagini, așa cum am arătat mai înainte.

Așadar, pentru viața noastră spirituală, caracterul individual este intim legat cu impresiile primite din lumea exterioară. Când observăm, în timpul zilei, lumea, impresiile senzoriale și gândurile pe care le avem se întrepătrund în mod continuu. Iar seara, când nu mai avem impresii senzoriale, ci lăsăm ca sufletul să fie străbătut de impresii, noi știm cu exactitate că acestea sunt imaginile a ceea ce am trăit în lumea exterioară. Impresiile venite din această lume sunt confluențe cu ceea ce suntem ca oameni individuali. Totul se unește într-un singur curent. Noi știm însă cu toții că există o posibilitate de a da acestui element individual intim o formă tot mai vie, tot mai exactă. Și aceasta se întâmplă datorită acelor mijloace deja cunoscute nouă, descrise, de exemplu, în lucrarea mea *Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten?** Aceasta este o primă experiență pe care o putem face în viața noastră interioară, și anume faptul că simțim că gândurile noastre nu mai sunt neapărat dependente de lumea exterioară. Atunci când cineva își poate făuri o imagine despre, de exemplu, ceea ce s-a petrecut pe Saturn, pe Soare și pe Lună, el are asemenea gânduri elevate. Căci, bineînțeles, nimeni nu poate primi impresii exterioare despre ceea ce s-a petrecut pe vechiul Saturn, pe vechiul Soare și pe vechea Lună. Nu este nevoie să mergem atât de departe. Când, într-un moment de liniște, ne punem întrebarea: Câte dintre noțiunile mele nu s-au schimbat din tinerețe și până în prezent?, este deja o atitudine de independentă a elementului individual față de lume. Când ne formăm opinii despre viață, maxime, simțim că devenim mai independenți cu elementul nostru individual. Această independență se dezvoltă în elementul nostru intelectual și are o importanță deosebită pentru ființa umană. Căci ce înseamnă câștigarea independenței? Ce înseamnă faptul că omul, prin trăirea proprie a anumitor situații, își însușește maxime de viață chiar despre chestiuni care sunt independente de impresiile exterioare și nu prin cunoștințe dobândite, nu prin teorii? Aceasta înseamnă că el devine mai independent în corpul eteric. Este începutul unui lung proces, început care este de așa natură, încât omul nici nu observă că el își înalță puțin corpul eteric; sfârșitul constă în aceea că el îl poate face complet independent de corpul fizic.

* Rudolf Steiner, *Cum se dobândește cunoașterea lumilor superioare* (scrisă în 1904/1906). Tradusă în limba română cu titlul *Treptele inițierii*. (Nota trad.)

În timp ce începutul este doar o foarte slabă autonomie, finalul va fi o deplină desprindere a corpului eteric și obținerea de percepții cu ajutorul acestuia. Vom percepe, deci, cu acest corp eteric independent mediul înconjurător. Putem avea aceste percepții chiar dacă nu am ajuns foarte departe în trăirea mistică interioară. Putem face ca acest lucru să devină clar pentru noi și până la un anumit punct îl putem chiar înțelege, dacă ne amintim cum este percepția noastră în corpul fizic. Cu corpul fizic, noi avem percepții datorită simțurilor noastre, care sunt independente. Ochii sunt independenți, urechile sunt independente. Putem percepe independent atât lumea culorilor, cât și lumea sunetelor. În schimb, nu putem percepe aceste

lumi cu inteligența noastră. În cazul inteligenței, totul formează o unitate, nimic nu este împărțit în sectoare. Nu putem percepe cu ochi eterici și urechi eterice așa cum o facem în lumea senzorială, pe sectoare, ci privim lumea eterică în ansamblul său. Și când începem să spunem ceva despre aceasta, atunci putem arăta cât de unitar și cuprinzător acționează trăirea noastră eterică. Nu doresc să vorbim acum despre faptul că trăirea noastră interioară poate merge mult mai departe, ci vreau doar să atrag atenția că omul când percepe își formează maximele despre viață; el poate să perceapă atunci ceva din elementele eterice.

Cine contemplă lumea eterică și se convinge din ce în ce mai mult că o asemenea lume superioară există, poate obține în sine sa certitudinea că la baza corpului fizic se află un corp eteric. De îndată ce este clar că există ceva cum este corpul eteric, trebuie să dobândim în plus și convingerea, dată de lămuriri și de situații importante, a existenței unor lucruri pe care le trăim întrucâtva. De îndată ce se știe că un corp eteric impregnează corpul fizic, nu se va mai considera de neînțeles că ocultistul se exprimă în felul său asupra a ceea ce este, de pildă, paralizia: producerea în mod anormal a ceea ce altminteri se obține printr-o instrucție normală. Se poate întâmpla ca unui om să i se desprindă corpul eteric de cel fizic. Corpul fizic devine atunci independent. În acest caz este posibilă apariția paraliziei, deoarece corpul fizic este lipsit de corpul său eteric, vitalizator. Dar nici nu trebuie să ajungem până la punctul când se declanșează paralizia, ci putem să înțelegem mai bine viața și în manifestările ei de zi cu zi. Ce este, de exemplu, un leneș? Este o ființă ale cărei forțe eterice sunt slabe încă de la naștere, sau care le-a slăbit prin neglijare. Se încearcă atunci corijarea acestei stări prin aceea că se eliberează corpul fizic de greutatea sa de plumb, făcându-l, într-un fel sau altul, mai ușor. Dar o adevărată terapie nu se poate obține decât pornind de la corpul astral, care stimulat acționează asupra corpului eteric, însuflețindu-l. Dar trebuie să înțelegem tot așa de bine și altceva. Corpul eteric este, de fapt, purtătorul intelectului în totalitatea lui. Seara, când adormim, în corpul eteric rămân toate reprezentările și toate amintirile noastre. Omul își depune în corpul eteric toate gândurile și le regăsește abia dimineața. Când părăsim corpul eteric, pierdem o dată cu el și întregul edificiu al experiențelor noastre trăite.

Acest corp eteric este însă astfel constituit, încât putem să percepem cu adevărat limpede în el, dacă îl examinăm din perspectiva științei spirituale, că ființa umană suferă în decursul timpului cu mult mai multe transformări decât se crede de obicei. Este adevărat, și știm aceasta cu toții, că omul a trecut prin multe perioade de incarnări. Și nu este cu nimic lipsit de sens dacă spunem că ne vom mai incarna și în viitor. Privirea omului este mioapă. Există credința că oamenii au fost întotdeauna așa cum sunt astăzi. Organizarea omului suferă modificări cu fiecare secol care trece, numai că nu este posibil să urmărim acest proces la nivelul realităților exterioare. În encefal, se găsește un organ, ascuns în mijlocul unor circumvoluțiuni extrem de fine, care nu s-a format decât începând din secolele al XIV-lea și al XV-lea. Este o formă organică ce servește pentru dezvoltarea vieții pur intelectuale din epoca noastră. Ne putem foarte bine reprezenta că este imposibil ca un asemenea element izolat să se modifice în creier fără ca, deși într-o proporție redusă, să nu se transforme și ansamblul organismului uman. Astfel că, de fapt, din secol în secol organizarea umană prezintă modificări. În această privință, totuși, modificarea se poate constata numai urmărind Cronica Akasha. Acolo se pot urmări cel mai bine transformările corpului eteric. Putem vedea în felul acesta că în vechea Grecie sau în vechiul Egipt oamenii aveau cu totul altfel de corpuri eterice. Ansamblul curentilor era atunci diferit.

Aș dori acum, pentru a ajunge la un gând ce poate fi util pentru noi, să fac o digresiune, atrăgând atenția asupra faptului că deja, în viața obișnuită, se poate admite că există o pluralitate de lumi. Omul se cufundă în somn, fără să știe că se află într-o altă lume. Faptul că atunci când doarme nu știe nimic despre asta nu este o dovadă că această altă lume nu există. Iar într-un anumit fel, în această lume pătrund și celelalte lumi. Când omul se găsește în lumea fizică, el percepe lumea prin simțurile sale, dacă se retrage în sinea lui, nu mai percepe

nimic; el se află atunci într-o lume intelectuală, care ea însăși se găsește la confluența cu cea fizică. Dar omul găsește în sine, în afara elementului intelectual, deja dezvoltat, alte două elemente, cu totul diferite. Întrebarea care se pune este: Poate omul să dezvolte aceste alte elemente?

O simplă reflecție ne poate arăta că există o lume a vieții interioare și mai aparte decât aceea a simplei gândiri. Această lume există, este prezentă atunci când suntem în măsură să ne spunem: Ca ființe umane, noi simțim în mod moral. Este lumea în care asociem sentimente de simpatie sau de antipatie cu anumite trăiri foarte precise. Acest fapt trece dincolo de trăirea noastră intelectuală. Cineva manifestă față de un altul bunăvoință și aceasta ne produce plăcere, sau, dimpotrivă, manifestă rea-voință și aceasta ne displace. Este cu totul altceva decât simpla cunoaștere intelectuală. Simpla reflecție nu poate provoca în noi sentimentul că un fapt este moral sau imoral. Pot exista firi extrem de dotate ca facultate de înțelegere intelectuală care să nu aibă nici o sensibilitate pentru repulsia pe care o poate provoca o acțiune pur egoistă. Este o lume de sine stătătoare, aceeași pe care o percepem când admirăm frumosul și măreția în operele de artă, sau când simțim repulsie față de ceea ce este urât. Ceea ce face ca o operă de artă să trezească în noi un sentiment de înălțare sufletească nu este sesizabil cu intelectul, ci doar cu viața noastră sufletească. În acest sens, suntem îndreptățiți să spunem: În viața noastră pătrunde ceva ce depășește nivelul intelectului. Când un cercetător spiritual observă sufletul unei ființe într-un anumit moment, când are sentimente de repulsie în fața unei acțiuni imorale, sau plăcere în fața unui act moral, acel suflet atinge deja o treaptă superioară a vieții psihice. Simplul act al gândirii este o treaptă inferioară a vieții sufletești față de plăcerea sau neplăcerea pe care o provoacă faptele morale sau cele imorale. Când un om dobândește în corpul său eteric fortificat un sentiment mai intens față de ceea ce este moral sau imoral, se poate constata nu numai o fortificare constantă a corpului eteric, ci și a corpului astral, o stimulare deosebită a forțelor astrale. Iată de ce putem spune: Un om care are o sensibilitate față de comportamentele morale sau imorale primește în corpul său astral forțe deosebit de viguroase, în timp ce un altul, care nu-și cultivă corpul eteric decât cu intelectul - de exemplu, cu exercitii care dezvoltă memoria - poate obține progrese însemnate în clarvedere, dar nu va putea depăși lumea eterică-astrală, pentru că în el este activ numai elementul intelectual. Dacă dorim să trecem dincolo de lumea astrală, trebuie să practicăm exerciții în care să se manifeste simpatie față de acțiuni morale și antipatie față de acțiuni imorale. În acest caz, noi ne înălțăm efectiv până la nivelul unei lumi care se află în spatele lumii noastre, pe o altă poziție decât simpla lume astrală. Ne înălțăm atunci în lumea cerească. Astfel încât putem spune: În nemărginita lume nevăzută, lumea cerească a macrocosmosului corespunde cu ceea ce trăiește în noi când venim în contact cu impresii morale sau imorale, iar lumea astrală a macrocosmosului cu ceea ce este în noi în perceperea fizică-intelectuală a lumii fizice. Ceea ce se dezvoltă prin elementul intelectual corespunde cu lumea astrală, iar ceea ce se dezvoltă față de acțiunile morale sau imorale corespunde lumii cerești, lumea Devachanului.

Mai există, apoi, și un alt element în sufletul omului. Este încă o deosebire între acțiunea morală care ne face plăcere și faptul de a ne simți obligați să îndeplinim noi înșine o acțiune morală care ne place sau de a ne abține de la ceea ce nu este moral. Faptul de a se simți dator reprezintă pentru om nivelul cel mai înalt pe care îl poate atinge astăzi în lume.

Iată ce putem considera a fi, ca gradație a sufletului omenesc:

1. Omul dotat cu simțuri.
2. Omul intelectual. Este cel care stă în fața primei lumi invizibile.
3. Omul estetic, care simte ceea ce este moral, care simte plăcere față de faptele morale și neplăcere sau nemulțumire față de cele imorale. Ceea ce îi corespunde în exterior este lumea Devachanului inferior.
4. Omul care acționează moral.

Omului care pune și în practică ceea ce simte ca fiind un impuls de cea mai înaltă moralitate îi corespunde în afară lumea Devachanului superior lumea rațiunii, unde domnesc entitățile care reprezintă în lume tot ce este absolut rațional. Când omul sesizează că în lumea impulsurilor sale morale se proiectează o umbră venită din lumile superioare, din care el însă a ieșit, atunci a ajuns să înțeleagă foarte mult din macrocosmos.

Avem, deci, lumea fizică și lumea rațiunii, lumea morală sau lumea cerească a Devachanului inferior și lumea înțelepciunii sau lumea Devachanului superior. Lumile cosmice își proiectează în noi umbrele lumii sensibile: lumea intelectului, clarviziunea intelectuală; lumea esteticului, sensibilitatea morală; lumea înțelepciunii: impulsuri morale de acțiune. Printr-un fel de cunoaștere de sine, omul poate percepe aceste trepte diferite în propria sa ființă.

Întreagă această configurație a omului a suferit modificări în decursul timpului. În antichitatea greacă sau în timpul vechiului Egipt, omul nu era așa cum este astăzi. În trecut, în perioada Greciei antice, omul era astfel constituit încât entități înalte dirijau în el elementul sufletească, din care cauză omul din acele vremuri simțea în el ceva ca un fel de obligație de la sine înțeleasă față de aceste entități. Astăzi, noi ne aflăm într-o etapă când ființa umană este condusă de elementul intelectual și de aceea simte în el ceva ca un fel de obligație moral-estetică. Înainte vreme însă, ar fi fost imposibil ca cineva să fi gândit în prezența unui impuls moral că ar fi fost posibil să acționeze altcumva. Chiar și în Grecia, omul simțea, față de sentimentele de plăcere sau de neplăcere, că este obligat să acționeze în conformitate cu aceste sentimente.

Apoi au venit timpurile mai apropiate de noi, în care omul nu se mai simte nici măcar obligat față de elementul estetic, ceea ce se exprimă foarte sugestiv în dictonul „Despre gusturi nu se discută”*. Dar cu cei care și-au format gustul ne putem înțelege foarte bine.

* De gustibus et coloribus non disputandum (Despre gusturi și culori nu se discută), maximă folosită de scolastici în evul mediu. (Nota trad.)

Ceea ce se simțea altădată pentru domeniul moral și estetic se simte, în prezent, ca o necesitate, în domeniul intelectual: să avem o anumită călăuză pentru a nu putea gândi după cum dorim, ci să ne conformăm legilor gândirii logice. Numai că, în felul acesta, am trecut pe o treaptă inferioară, cea mai de jos, care există în câmpul experiențelor de viață ale omului. Astăzi ne aflăm într-un punct de tranziție și acest lucru se poate remarca foarte bine. Dacă luăm în considerare ultimele milenii, vom vedea cum corpul fizic al omului devine din ce în ce mai sec, mai uscat, că omul însuși a devenit altul. În urmă cu un mileniu și jumătate, corpul fizic era vădit mai suplu, mai mlădios. El a devenit tot mai dur. Dimpotrivă, în corpul eteric s-a produs ceva cu totul diferit, ceva ce omul a putut să viețuiască mai puțin, tocmai pentru că acest corp eteric a parcurs o evoluție ascendentă. Este important că ne aflăm într-un moment crucial, când omul trebuie să devină conștient că în corpul său eteric urmează să aibă loc o schimbare. Acest eveniment se va produce chiar în acest secol. În timp ce, pe de o parte, se manifestă o fortificare a elementului intelectual, pe de altă parte corpul eteric devine independent în așa măsură, încât oamenii vor fi obligați să observe acest fenomen. Un anumit timp după Hristos, oamenii nu au gândit încă într-un mod atât de intelectualist cum o fac în prezent. Această gândire cu o tentă intelectuală are ca efect o autonomie tot mai largă a corpului eteric, încât acesta va putea fi utilizat ca instrument de sine stătător. Și mai putem adăuga faptul că acest corp a străbătut în secret o evoluție care face posibilă conștientizarea lui Hristos în corpul eteric. Așa cum la vremea ceea Hristos a fost văzut sub înfățișarea sa fizică, la fel va putea fi văzut acum în eteric. Chiar acum, în secolul al XX-lea, apare ca un fenomen natural vederea lui Hristos, la fel cum l-a văzut și Pavel. Un anumit număr de oameni vor avea posibilitatea să vadă pe Hristos în eteric. Situația va fi de așa natură, încât oamenii îl vor putea cunoaște pe Hristos, chiar dacă toate Bibliile ar fi arse și ar dispărea. Atunci nu vom mai avea nevoie de tradiție, căci Îl vom vedea, Îl vom contempla chiar pe El.

Acest eveniment are aceeași importanță ca și celălalt mare eveniment care s-a consumat pe Golgota. Din ce în ce mai mulți oameni vor ajunge, în veacurile următoare, să poată vedea pe Hristos. Următoarele trei milenii vor fi consacrate unei asemenea evoluții pe Pământ, încât corpul eteric să devină tot mai sensibil și anumiți oameni vor putea trăi personal acest eveniment, ca și altele. Acum, eu vreau să vă mai amintesc numai un eveniment: vor exista din ce în ce mai mulți oameni care vor dori să acționeze într-un fel și apoi se vor simți îndemnați să retracteze, să nu mai acționeze. Atunci va apărea o viziune și oamenii vor deveni tot mai conștienți: Ceea ce va apărea în viitor este urmarea karmică a ceea ce am săvârșit. În prezent, unii înaintemergători sunt deja suficient de avansați pentru a simți acest lucru. Fenomenul se poate observa, cu precădere, la copii.

Este o mare deosebire între ceea ce trăiește un clarvăzător antrenat și ceea ce descriu eu aici, adică ceea ce se va viețui în mod natural. Clarvăzătorul care a atins această stare pe baza unei îndelungate pregătiri îl viețuiește pe Hristos cel din timpuri imemorabile, datorită pregătirii la care s-a supus. Pe plan fizic, când întâlnesc un om el este prezent în fața mea; prin clarvedere, îl pot percepe chiar dacă se află în cu totul alte locuri, nu este nevoie să mă găsesc nemijlocit în fața lui. A percepe pe Hristos prin clarvedere a fost dintotdeauna posibil. Dar a-l întâlni acum, pentru că are un cu totul alt raport cu omenirea, și anume ajută pe cineva din lumea eterică, aceasta este ceva care - în afara noastră - este un fapt independent de dezvoltare a clarvederii noastre. Începând din secolul al XX-lea și în următoarele trei milenii, anumiți oameni îl vor putea întâlni, dar atunci, în mod obiectiv, sub formă eterică. Este cu totul altceva decât atunci când o persoană se înalță până la o contemplare directă, printr-o pregătire interioară.

Prin aceasta, Ființa superioară, pe care noi o numim Hristos, se află într-un alt lanț evolutiv decât dacă am vorbi despre Buddha. Acel Bodhisattva care a devenit Buddha s-a născut în palatul regal al lui Suddhodana, iar la vârsta de 28 de ani a devenit Buddha, adică a atins o treaptă de evoluție după care nu mai are nevoie să se reincarneze pe Pământ într-un corp fizic. Când o asemenea entitate, un Bodhisattva, devine Buddha sau Maestru, are loc o dezvoltare interioară de o natură superioară, pe care orice ființă umană o poate urma. Pregătirea esoterică a omului este numai începutul unui drum care, în final, îl va face să devină Buddha. Aceasta nu are nici o legătură cu ceea ce se întâmplă în jurul oamenilor. Asemenea ființe apar la anumite epoci și au misiunea să contribuie la mersul înainte al lumii. Acestea sunt evenimente diferite de evenimentul-Hristos. Hristos nu provine dintr-o altă individualitate umană, ci vine din macrocosmos, în timp ce toți Bodhisattvii sunt întotdeauna legați de Pământ.

Trebuie să ne fie foarte clar faptul că atât timp cât vorbim despre ființe ca Bodhisattva sau Buddha nu ne referim în nici un fel la Hristos, deoarece Hristos este o entitate macrocosmică legată pentru prima dată de Pământ prin Botezul în apa Iordanului. Acesta a fost o manifestare fizică, acum urmează o manifestare eterică, după care va urma o manifestare astrală, apoi una și mai înaltă. Pentru aceasta însă, oamenii vor trebui să avanseze atât încât să poată viețui această treaptă superioară. Ceea ce oamenii pot viețui aparține domeniului legilor generale ale Pământului. Entitatea pe care o numim Hristos, sau chiar și cu alte nume, va determina și ceea ce putem numi: mântuirea tuturor sufletelor de pe Pământ în entitatea Jupiter, în timp ce tot restul va pieri o dată cu Pământul. Antroposofia nu este ceva arbitrar, ci un lucru important care trebuie să apară pe Pământ. Lumea trebuie să înțeleagă ființa lui Hristos care a trăit trei ani pe Pământ. Acest lucru se află la originea datării actuale a timpului istoric.

În cartea mea despre Conducerea spirituală a omului și a omenirii, veți găsi detalii privitor la cei doi copii Iisus. Evenimentul-Hristos a fost pregătit prin intermediul unei personalități legate de secta esenienilor, Jeshu ben Pandira, care s-a născut în Palestina cu o sută de ani înaintea celor doi copii Iisus. Trebuie astfel să facem o deosebire netă între acești doi copii

Iisus și Jeshu ben Pandira, pe care, printre alți, Haeckel l-a ponegrit într-un mod cu totul nedemn (Nota 8). În această mare entitate, Jeshu ben Pandira, își are originea, ca o pregătire a tot ce urma să se întâmple, în special Evanghelia după Matei.

Cum trebuie să ne reprezentăm legătura lui Jeshu ben Pandira cu Iisus din Nazaret?

Aceste individualități nu au, mai întâi, nimic de-a face una cu alta, decât faptul că una pregătește venirea celeilalte, dar ca individualități ele nu sunt în nici un fel înrudite. Faptele se prezintă astfel: într-unul din cei doi copii Iisus, acela despre care vorbește Evanghelia după Luca, avem o individualitate oarecum imprecisă, greu de conceput de noi, deoarece, încă de la naștere, putea să vorbească, în așa fel, încât mama sa îl putea înțelege. Această personalitate din Evanghelia după Luca nu era dotată intelectual, în schimb avea o spontaneitate nativă extraordinară în ceea ce privește simțămintele morale. În corpul astral al acestei personalități acționa individualitatea lui Buddha.

Buddha este o personalitate care - așa cum am mai spus - nu mai avea nevoie să se încarneze pe Pământ. Atât timp cât era numai un Bodhisattva, el se incarna, ca orice om. După ce a devenit Buddha, el acționează din lumile superioare, și anume acum prin corpul astral al lui Iisus, cel despre care este scris în Evanghelia după Luca. Forțele care pornesc din Buddha se află în corpul astral al acestui copil Iisus. În curentul lui Iisus din Nazaret este deci inclus curentul pornit din Buddha.

Dar ceea ce spun scrierile orientale este valabil și pentru ocultismul occidental: în momentul când Bodhisattva devine Buddha, apare un nou Bodhisattva. În momentul când Gautama Buddha a devenit Buddha, individualitatea care era până atunci Bodhisattva este sustrasă Pământului și apare un nou Bodhisattva care va acționa pe Pământ. Acest nou Bodhisattva va deveni apoi, după un anumit interval de timp, la rândul lui Buddha. Acest timp, când urmașul lui Gautama Buddha, Maitreya, va deveni Buddha este stabilit cu precizie: cinci mii de ani din momentul iluminării lui Buddha sub pomul Bodhi. Cu alte cuvinte, aproximativ după trei mii de ani din perioada în care ne aflăm lumea va trăi ultima reincarnare a lui Maitreya Buddha, adică ultima reincarnare a lui Jeshu ben Pandira. Acest Bodhisattva, care va veni ca Maitreya Buddha, va apărea într-o incarnare corporală și în secolul nostru, într-un corp fizic - dar nu ca Buddha - și va avea ca misiune să aducă umanității toate conceptele adevărate referitoare la evenimentul hristic.

Adevărații cercetători spirituali recunosc incarnările lui Bodhisattva, a celui care va fi, mai târziu, Maitreya Buddha. După cum oamenii parcurg cu toții o evoluție a corpului eteric, la fel se întâmplă și cu această individualitate. Cu cât omenirea vine mai mult în întâmpinarea celui care va fi Maitreya Buddha, cu atât mai mult această individualitate va parcurge o evoluție deosebită, care în stadiile sale cele mai înalte va fi, într-un anumit sens, ceva ca Botezul lui Iisus din Nazaret: se va produce o schimbare de personalitate. În ambele cazuri este preluată o altă individualitate. Aceștia vin pe lume așa cum vine orice copil, dar după un anumit număr de ani are loc un schimb de individualități. Nu este o evoluție normală, continuă, ea suferă un fel de ruptură, așa cum a fost cazul lui Iisus. În cazul Lui are loc o asemenea schimbare de individualitate la împlinirea vârstei de doisprezece ani, apoi o alta cu ocazia Botezului în apa Iordanului. O asemenea schimbare se va petrece și în cazul lui Bodhisattva, când acesta va deveni Maitreya Buddha. Aceste individualități sunt parcă dintr-o dată fecundate de o altă individualitate. Îndeosebi, Maitreya Buddha va trăi până la vârsta de treizeci de ani în mod permanent cu o anumită individualitate, apoi se va petrece un schimb, așa cum a fost cu Iisus din Nazaret, în timpul Botezului în apa Iordanului. Semnul prin care Maitreya Buddha va fi mereu recunoscut este acela că oamenii din jurul lui nu vor remarca și nu vor ști nimic despre el, cât timp se află printre ei, nu vor bănui cine este mai înainte de a se petrece acel schimb. Abia atunci el va apărea dintr-o dată.

Acesta este semnul caracteristic pentru orice Bodhisattva care devine un Buddha, faptul că el duce o viață complet anonimă. Individualitatea umană trebuie să se bazeze, în viitor, din ce în ce mai mult, numai pe puterile proprii. Pentru el, va fi caracteristic faptul că timp de mulți ani va merge prin lume complet necunoscut, și nu va putea fi recunoscut ca atare decât în momentul când va putea acționa singur, prin propria sa forță interioară. Timp de milenii s-a știut aceasta și este recunoscut și de ocultiștii moderni ca o condiție imperioasă că ființa (unui Bodhisattva) încă din tinerețe și până la nașterea sufletului rațiunii, chiar și până la nașterea sufletului conștiinței, rămâne necunoscută și fără ajutorul nimănui și că se pune în valoare numai prin sine însăși.

De aceea este atât de important de a fi până la un anumit punct inflexibil. Orice cunoscător adevărat al ocultismului ar găsi foarte comic faptul că în veacul al XX-lea ar urma să apară un Buddha, deoarece fiecare cercetător spiritual știe că abia la cinci mii de ani după Gautama Buddha poate să vină un nou Buddha. Dar un Bodhisattva este posibil să se incameze în acest secol, și chiar așa va fi.

Faptul că Maitreya Buddha rămâne un anonim în tinerețe este ceva ce ține de armătura de bază a ocultismului. Din această cauză atrag atenția de multă vreme că trebuie avut în vedere următorul principiu de bază al ocultismului: Înainte de atingerea unei anumite vârste, anumite autorități centrale nu trebuie să dea cuiva o sarcină, aceea de a vorbi despre doctrinele oculte. Acest lucru a fost subliniat de ani de zile. Dacă unii tineri vorbesc totuși, poate că o fac din motive întemeiate, dar nu dintr-o însărcinare ocultă.

Maitreya Buddha își va revela valoarea prin propriile sale forțe. Aceasta se va întâmpla de o asemenea manieră, încât nimeni nu îl va putea ajuta, decât forța propriei sale ființe sufletești.

Înțelegerea întregii evoluții a Pământului este necesară pentru a ne putea apropia de adevărata teosofie. Cei care nu cultivă această înțelegere vor ajunge să facă din mișcarea teosofică modernă ceva sterp ([Nota 9](#)).

IMPULSUL LUI HRISTOS ÎN DEVENIREA ISTORICĂ

A doua conferință

Lugano, 19 septembrie 1911

Cu o satisfacție venită din inimă, vă vorbesc astăzi - aici, în acești munți pașnici și în fața unei priveliști pe care ne-o oferă acest minunat lac - despre acele lucruri care ne interesează în modul cel mai profund, ca fiind mesaje, fapte de viață spirituală. Și dacă încep prin a pomeni faptul cel mai frapant care se înfățișează, în special, celor care s-au reunit aici pentru a vizita pe prietenii noștri munteni, voi menționa că el constă în aceea că un număr de prieteni de-ai noștri s-au retras poate nu în singurătatea acestor munți, dar cel puțin în pacea și farmecul pe care acești munți le oferă. Iar dacă cineva ar pune întrebarea: Ce a stat de fapt la bază ca imbold, ca dorință în inimile noastre pentru aceasta?, atunci ne putem îngădui să spunem că acest imbold, această dorință sunt poate înrudite cu năzuința actuală a omului îndeosebi pentru viața spirituală. Și poate nu este nicidecum o iluzie dacă admitem că în lume există un impuls asemănător celui care ne-a atras pe mulți spre singurătatea munților.

Fie că omul o știe, fie că doar o presimte, în tot ce ne înconjoară în natură, păduri și piscuri, furtuni și intemperii, este activă o spiritualitate, care, după spusele unei personalități importante din Apus, este de o structură mai coerentă decât tot ce face, simte sau gândește omul. Trebuie cu adevărat să fim cuprinși de acest presentiment că în tot ce ne înconjoară, păduri și piscuri, munii și lacuri, vorbește spiritul. Și prin știința spirituală noi devenim tot mai conștienți că din tot ce ne înconjoară în natură, din tot ce ne ține ca pământ solid, ceea ce

ne vorbește este spiritul. Suntem trimiși înapoi către timpuri imemorabile și ne spunem: Avem originea în trecutul spiritual, suntem copiii unor timpuri străvechi. Așa cum producem operele noastre de artă și cum ne instruim pentru a fi apți să le folosim în interesul nostru, la fel strămoșii noștri își confecționau uneltele. Iar fenomenele naturale care se petrec în jurul nostru nu sunt decât produsul activității strămoșilor zeilor în timpuri străvechi, de mult apuse. Când un asemenea sentiment pătrunde în noi, atunci natura întreagă devine, pentru noi, încetul cu încetul, ceea ce a fost dintotdeauna pentru orice știință spirituală. Ea ne apare, în mod cert, o maya*, dar o astfel de maya care este mare și frumoasă, pentru că este opera lumii spirituale-divine. Și astfel, când pătrundem în natură, penetrăm monumente ale activităților spirituale din timpuri preterestre. Atunci ne cuprinde acel sentiment mare și puternic care este o adâncire a sentimentului naturii și care ne poate umple de căldură.

* *Maya*, în sanscrită înseamnă „materie” sau „iluzie”, pentm că materia era considerată ca fiind sursa iluziei. (Nota trad.)

Dacă sentimentul nostru pentru natură își găsește satisfacția în știința spirituală, trebuie să mai apară și un alt gând: că într-un anumit sens este un privilegiu că ni se îngăduie să pătrundem în spiritul naturii. Și *este* cu adevărat un privilegiu. Căci în felul acesta putem, ba chiar trebuie să ne amintim că există mulți oameni cărora le lipsește acest sentiment, în incarnarea lor actuală, că se află în apropierea creațiilor spiritului naturii. Cât de multe suflete trăiesc în prezent, și mai ales în marile orașe, care nu mai pot simți nimic din ceea ce este înălțător în natură și din prezența spiritului divin în natură! Dacă observăm natura cu o privire educată de știința spirituală, ne dăm seama ce legătură intimă există între ceea ce noi numim viața morală, care, după viața spirituală, este realitatea cea mai înaltă la care putem aspira în această existență, și știm cât de strâns legat este ceea ce simțim în fața naturii cu ceea ce numim morală.

Este, poate, paradoxal să o spunem, dar este totuși adevărat că acei oameni care, trăind la oraș, ajung să ignore cum arată un bob de ovăz, un bob de secară sau unul de orz se află, din nenorocire, despărțiți în inimile lor și de izvoarele morale cele mai profunde ale existenței noastre. Când ne gândim la aceste aspecte, realizăm că este, într-adevăr, un privilegiu că putem fi aproape de izvoarele spirituale ale naturii, căci atunci o asemenea impresie se leagă de la sine cu cealaltă, care, consolidată de știința spirituală, trebuie să-și facă drum prin lume, anume adevărul reîncarnării. Noi îl primim, mai întâi, ca pe un adevăr de credință, acest adevăr al vieților terestre succesive ale omului. Dar cum ar putea un suflet să se mențină în echilibru, în zilele noastre, când el vede în jurul său prin ce căi întortocheate își croiesc oamenii drum prin viață, când apar atât de evidente toate inegalitățile care trebuie să fie revărsate în mod necesar pe tot Pământul! Atunci, cel care a avut privilegiul de a se fi apropiat de izvoarele naturii simte cu putere că are nu numai toate motivele să fie mulțumit că îi este permis a cunoaște adevărurile dezvăluite de știința spirituală, dar simte și întreaga răspundere și datorie să cunoască viața spirituală. Căci ce aport vor aduce acele suflete care au acum privilegiul de a se bucura de pacea naturii și de sănătate, care va fi darul lor cel mai de preț, când se vor afla la poarta morții? Care este aportul lor cel mai important?

Când scrutăm ceea ce ne pot învăța puterile spirituale, puteri care acum se află mai aproape de noi decât erau în secolul trecut, ce putem desprinde de aici? Putem învăța în mod cu totul deosebit că în adâncul sufletului nostru, în sentimentele noastre cele mai profunde, dacă ne pătrundem de știința spirituală, putem lua cu noi în următoarele încarnări ceva cu totul diferit decât dacă stăm departe de această știință. Într-adevăr, astăzi nu suntem îndrumați să asimilăm ca pe o doctrină abstractă, ca pe o teorie, ceea ce ne poate da știința spirituală. Ceea ce sufletele noastre primesc și se imprimă în ele trebuie în final să prindă viață. Și ceea ce, în felul acesta, prinde viață, acționează deja, în prezent, la mulți oameni, chiar în actuala incarnare, sau dacă nu acum, va acționa în incarnarea viitoare. Acest lucru devine nemijlocit viață reală, o viață despre care nu putem avea o reprezentare, decât dacă ne lăsăm călăuziți de acea privire profetică ce spune: Încotro duce această evoluție? Ea trece, cu toate roadele ei, în

existența exterioară nemijlocită. Iar ceea ce astăzi nu putem decât să rostim și să formulăm prin cuvinte de-ale noastre, va deveni evidență, privire, la cei tineri, ca și la cei în vârstă, privire care provoacă fericire.

Toți cei care încă nu s-au putut apropia de căldura și lumina științei spirituale, pentru a culege ei înșiși roadele acestei științe a spiritului, vor resimți mai târziu fericirea unei astfel de priviri! Căci tot ce poate fi personalitate exterioară va avea în sine, în viitor, acel foc care astăzi este alimentat doar cu teorii. Există un grup restrâns de oameni care vor să fie adevărați purtători a tot ceea ce în viitor se va revărsa către toți oamenii care au nevoie de adevăratele, autenticele fructe ale iubirii umane, ale milei umane. Nu doar pentru propria noastră satisfacție învățăm din știința spirituală, nu pentru propria noastră mulțumire dorim aceasta, ci pentru a obține mâini mângâietoare, binecuvântătoare, și privirea blândă care acționează chiar prin faptul că ochii radiază, pentru a răspândi acel ceva al ochiului care este izvorul a tot ceea ce noi numim că este vedere spirituală. Oamenii care printr-o asemenea atitudine interioară pot trăi aproape de natură ar trebui, deja, de pe acum să fie atenți la faptul că în prezent totul se transformă, totul se schimbă! Lucrurile se schimbă, și anume, se schimbă în Marele Cosmos.

Sintagma: „Natura nu face salturi”* nu este corectă. În natură există permanent salturi. De exemplu, de la frunză la floare, de la floare la fruct. Când puiul iese din ou, ce este acesta decât un salt? Nu există zicală mai neadevărată decât aceasta, că natura nu face salturi. Peste tot există salturi, pretutindeni sunt treceri brusce. Noi înșine trăim acum într-o perioadă de tranziție. Am trecut chiar un an de mare importanță: anul 1899 ([Nota 10](#)). Trecerea în secolul al XX-lea este importantă pentru întreaga evoluție culturală, datorită curentului venind din Răsărit care pătrunde în viața culturală a Occidentului, amestecându-se cu aceasta pentru a implica ceea ce poate să fie extras din viața naturii ca fiind o forță vitalizatoare pentru viața noastră sufletească cea mai profundă.

* *Natura non facit saltus* (Natura nu face salturi), aforism enuniat de Leibniz. (Nota trad.)

Acei dintre noi al căror spirit s-a trezit vor putea vedea în cadrul manifestărilor naturii entități noi. În timp ce un om care nu a ajuns încă la clarvedere va simți, în ciuda oricărui sentiment de melancolie pe care îl provoacă fenomenul ineluctabil al mortii, tot mai mult ceva purificator în natură, un altul, ale cărui forțe de clarvedere se trezesc, va vedea izvorând din fenomenele de veștejire a naturii entități elementare. Și dacă în lumea fizică grosolană nu se va putea observa decât relativ puțin din marea cotitură pe care o reprezintă trecerea spre secolul al XX-lea, sufletul deschis spre spirit va resimți că timpurile se schimbă, iar noi oamenii avem datoria să pregătim o cunoaștere prin spirit. Tot mai important va fi să observăm asemenea aspecte și să fim conștienți de ele. Căci stă în putința oamenilor să se dedice acestor lucruri, pentru salvarea umanității, sau să treacă pe lângă ele, nebăgându-le în seamă, și fără să se oprească la ele, dar această atitudine ar fi o catastrofă.

Facem prin aceasta o aluzie: Cu ocazia acestei treceri la secolul al XX-lea se va naște un regn, într-o măsură oarecum nouă, de ființe naturale, care va apărea ca un izvor spiritual în natură și pe care oamenii îl vor putea vedea și simți ca pe ceva viu. Și încă ceva: Sigur că sufletul unui om ar fi obtuz dacă nu ar recunoaște modul cum se deschid mugurii primăvara; dar mai este și altceva de adăugat: Cei care vor fi în măsură să viețuiască ca pe un fapt natural cele spuse mai sus vor păstra în memorie într-un mod cu totul diferit asemenea impresii decât pe cele care se formează prin memoria obișnuită. Ei vor purta cu sine - ca și semințele puse în pământ, din iarnă până în primăvară - noile spirite elementare care vin ca un șuvoi către ei. Ceea ce se viețuia aici primăvara și ceea ce se viețuia toamna, în trecut erau lucruri independente: strălucirea naturii primăvara și melancolia toamna. Tot ce Cosmosul ne dă din memoria sa face ca din ceea ce trăim sau simțim toamna să treacă ceva și în primăvară. Dacă lăsăm să acționeze în noi forțele elementare ale toamnei, vom resimți

atunci, într-un fel nou, ceea ce vom primi în viitor. În viitor, totul va suferi o înnoire și este de datoria noastră să ne pregătim în vederea realizării unei înțelegeri a acesteia prin cunoașterea spiritualului. Căci știința spirituală nu a apărut în lume datorită unui capriciu al oamenilor, ci pentru că se petrec în ceruri lucruri noi, care pot fi conștientizate numai dacă rezultatele cercetării spirituale sunt asimilate de oameni. Acesta este motivul pentru care a luat ființă mișcarea teosofică.

În viața morală lucrurile stau la fel ca în natură: viața sufletească suferă o remodelare. Vor apărea unele lucruri pe care oamenii, astăzi, nici măcar nu le bănuiesc. V-aș da un singur exemplu: vor exista din ce în ce mai mulți oameni - și aceasta se va manifesta mai ales la copii - care atunci când vor dori să facă, în viitor, un lucru sau să realizeze o acțiune vor auzi în sufletul lor o voce și se vor simți constrânși să asculte ce li se spune din lumea spirituală. Un anumit fapt îi va apărea omului ca o viziune în fața ochilor. El va fi mai întâi mișcat în mod deosebit de această viziune. Apoi - după ce se va fi apropiat mai mult de știința spirituală - își va da seama că prin aceasta i s-a înfățișat imaginea karmică a acțiunilor pe care tocmai le-a săvârșit. În felul acesta, sufletul este făcut atent asupra unui lucru: Trebuie să acționezi în așa fel, încât să te integrezi cu toată forța în evoluția viitoare. Și i se va arăta că nu se produce nici o faptă fără consecințe. Aceasta va fi ca un impuls care pune ordine în viața noastră morală. Și astfel vor fi introduse impulsurile morale în sufletul nostru puțin câte puțin, ca o karmă, în momentul în care ne pregătim să deschidem ochii și urechile spirituale la ceea ce ni se poate spune din lumile spirituale.

Noi știm că va mai trece mult timp până ce oamenii vor învăța să contemple în spirit. Începutul însă va fi chiar în secolul al XX-lea, și apoi, în decurs de trei mii de ani, tot mai mulți oameni vor ajunge la aceasta. Următoarele trei milenii vor fi consacrate de oameni acestor probleme. Dar pentru ca aceste lucruri să se realizeze cu adevărat - sub îndrumarea forțelor spirituale care conduc omenirea - marele curent al evoluției curge în așa fel, încât oamenii să ajungă să înțeleagă din ce în ce mai bine viața ocultă, așa cum am descris-o astăzi.

Există două curente principale. Primul este cunoscut prin existența unei așa-numite filosofii occidentale, conceptele cele mai elementare despre lumea spirituală avându-și originea chiar în fundamentele filosofiei. Și este uimitor ceea ce rezultă când aruncăm o privire de ansamblu asupra a tot ce s-a acumulat treptat în știință în cadrul culturii occidentale. Vom vedea cum oamenii devin pur intelectuali, cum alții, situați pe terenul vieții religioase, sunt în același timp pătrunși de ceea ce poate da numai viziunea lumii spirituale prezentă în spatele oricărui lucru. Vedem pretutindeni o viață spirituală care izvorăște din filosofia occidentală. Îl voi numi doar pe Vladimir Soloviev ([Nota 11](#)), gânditor și filosof rus, un adevărat clarvăzător, deși nu a putut avea decât de trei ori în viața sa contemplări directe, în adevărata lume spirituală. Prima dată i s-a întâmplat când era copil, la vârsta de nouă ani, a doua oară la British Museum și a treia oară când se găsea în deșert, în Egipt, și avea deasupra lui cerul înstelat. Atunci i s-a dezvăluit brusc ceva ce nu devine vizibil decât pentru ochiul unui clarvăzător. În acel moment a înflorit în el acel ceva ce se exprimă ca viziunea viitorului evoluției omenirii. A țâșnit ceea ce - printr-un efort al spiritului - au dobândit și Schelling și Hegel. Întrucât ei au fost niște solitari pe aceste culmi ale gândirii, putem să-i considerăm, de pe acum, că stau pe un pisc de munte, unde în viitor se vor afla toți oamenii cultivați. Toate acestea au fost exprimate în cursul ultimelor secole și mai ales în ultimele patru secole. Dacă luăm în considerare, printr-o privire de ansamblu, aceste lucruri și le prelucrăm cu metodele ocultismului practic - ceea ce s-a și făcut în ultima vreme -, pentru a explora ceea ce mințile pur intelectuale ale lui Hegel și Haeckel au elaborat cu ajutorul inteligenței lor, vedem acționând și în aceasta un efect al acțiunii forțelor oculte. Și apare atunci o concluzie cu totul uimitoare: că putem vorbi de pură inspirație chiar la oameni care ne apar ca fiind mai puțin inspirați. Cine a inspirat toate aceste spirite care stau ferm pe un teren pur intelectual? Cine a trezit această viață spirituală care ne vorbește din fiecare carte ce ajunge până și în cele mai modeste cămine? De unde provine tot ceea ce este, în Europa, viață spirituală abstractă și

reprezintă un rezultat remarcabil?

Noi știm, cu siguranță, toți cum s-a produs marele eveniment care este relatat aici. La un moment dat, o mare individualitate din evoluția umană, una din individualitățile pe care le desemnăm sub numele de Bodhisattva, s-a încarnat în palatul regat al familiei Suddhodana. Știm, de asemenea, cu toții că această individualitate era destinată să urce până la urnătoarea demnitate care urmează celei de Bodhisattva. Fiecare om care urcă și atinge demnitatea de Bodhisattva trebuie să devină Buddha în ultima sa încarnare. Ce înseamnă demnitatea de Buddha? Și mai ales ce înseamnă pentru un Bodhisattva să ajungă la demnitatea de Buddha, de Gautama Buddha? Înseamnă că Buddha - și este cazul pentru fiecare Buddha - nu mai este nevoit să se mai încarneze într-un corp fizic, pe Pământ. Și astfel, fiecare Buddha, Gautama Buddha a fost ales pentru a acționa ulterior din lumea spirituală asupra Pământului. El nu va mai trebui niciodată să umble pe Pământ într-un corp fizic, dar ceea ce a reușit să obțină din încarnare în încarnare îl face capabil să continue să acționeze în jos, în cultura noastră pământească.

Primul act important pe care l-a avut de îndeplinit Buddha, în calitate de ființă pur spirituală, a fost, așa cum am arătat în conferința ținută la Basel ([Nota 12](#)) acela că a trimis în corpul astral al unuia din cei doi copii Iisus - și anume al celui pe care îl descrie Evanghelia lui Luca - acele forțe care, în sensul cuvintelor pe care le pronunțăm, an de an, ca evocare a nașterii, se exprimă astfel: „Se manifestă ființele spirituale din înălțimi, și pacea să domnească pe Pământ și între oameni bună învoire”*.

* Luca, cap. II, v. 14, „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe Pământ pace, între oameni bunăvoire!”
(Nota trad.)

Când asemenea cuvinte pătrund în sufletul nostru, cuvinte în care se arată cum ființe îngerești plutesc în aureola de deasupra copilului-înger, atunci trebuie să știm că în acea aură a lui Iisus acționa forța Nirmanakayeii lui Buddha ([Nota 13](#)). Din acel moment, forțele spirituale ale lui Buddha au fost încorporate în individualitățile cele mai înalte legate de faptele despre care vorbește Misteriul de pe Golgota. Astfel, faptele sale continuă să acționeze și în acel curent al concepției despre lume care aparține filosofilor din Occident. Din înaltul lumii spirituale, Buddha este însuși impulsul de viață care a pătruns până la rațiune, după care s-a răătăcit.

Dacă citim astăzi pe Leibniz, pe Schelling sau pe Soloviev și ne punem întrebarea: Cum au fost ei inspirați? putem răspunde că aceasta se datorează acelei ființe care se născuse în palatul Suddhodana, care s-a înălțat de la treapta de Bodhisattva la rangul de Buddha și care a continuat apoi să acționeze în mod dezinteresat. El a lucrat cu atâta abnegație încât astăzi ne putem întoarce la acele timpuri când, în Occident, numele de Buddha nu era nici măcar pronunțat. Nu veți găsi numele de Bodhisattva devenit Buddha nici chiar la Goethe! Dar el trăiește în tot și în toate; aceasta o știm cu toții. El a găsit atâta înțelegere, încât trăiește în literatura occidentală, fără a i se menționa însă numele. Acest lucru se știa și în evul mediu, numai că nu se povestea în felul acesta. Se povestea altceva.

Ioan din Damasc ([Nota 14](#)) a trăit în secolul al VIII-lea; a scris o carte sub formă de roman. Despre ce? El povestește că odinioară trăia un mare învățător, care a devenit îndrumătorul lui Iosafat căruia i-a dezvăluit ce este doctrina secretă, ce sunt marile adevăruri creștine. Dacă urmărim firul narațiunii, găsim că întreaga povestire se referă la adevărurile respective. Se găsesc și povestiri din literatura budistă. Mergând pe acest fir, ajungem la o legendă, acea legendă care povestește că Buddha a continuat să trăiască, firește nu sub o formă umană terestră, ci într-o formă de animal, într-o formă de iepure. Și când, o dată, un brahman, mergând pe un drum, a găsit un iepure - care era de fapt masca lui Buddha -, s-a plâns acestuia de mizeria umană din lume. Atunci, Buddha a aprins un foc și s-a aruncat singur în el, pentru ca, în felul acesta, să-i ajute pe oameni. Brahmanul l-a luat cu el și l-a dus pe Lună.

Dacă ne reamintim că Luna este simbolul înțelepciunii fără de sfârșit care trăiește în pieptul oamenilor, vedem că în vechile legende a apărut și s-a comentat conștiința despre sacrificiul lui Buddha.

Care este misiunea lui Buddha în lumea spirituală? Ea constă în a aprinde neconținut în inimile noastre acele forțe din care să apară o înaltă înțelepciune: În acest sens trebuie să înțelegem unul din cele două curențe spirituale care străbat lumea noastră: curentul lui Buddha. El mai este reprezentat și sub o formă care există în secolul nostru, dar care a devenit abstractă. Trebuie însă să recunoaștem semnificația ocultă a oricărei forme spirituale. Acestui curent i se alătură un altul, acela care are începutul în Misteriul de pe Golgota și care s-a contopit cu curentul lui Buddha, pentru a forma un tot necesar și pe care trebuie să-l primim de asemenea și în viața terestră. Acest curent care pornește de pe Golgota și la care trebuie să participe toți oamenii nu numai că pătrunde în noi, în interiorul nostru, ci impregnează în totalitate existența noastră terestră.

În timp ce în curentul emanat de Buddha, ca în oricare altul, există ceva care ne privește ca oameni, în entitatea lui Hristos avem de-a face cu o intervenție de natură cosmică. Toți Bodhisattvii sunt individualități umane care trec prin vieți pământești și aparțin de acest Pământ. Individualitatea lui Hristos vine din Soare și nu a coborât pe Pământ decât în momentul Botezului în apa Iordanului; această individualitate nu a fost prezentă pe Pământ decât timp de trei ani, în corpul fizic al lui Iisus din Nazaret. Ceea ce caracterizează individualitatea lui Hristos este faptul că era destinată să acționeze în lumea terestră numai trei ani. Este aceeași supremă entitate pe care Zarathustra o numea Ahura-Mazdao, aceeași care se află în spatele soarelui vizibil, aceeași cu cea pe care o anunțau sfinții Rishi, și despre care grecii vorbeau ca despre entitatea care stă la baza pleromei*. Este entitatea care, treptat, a devenit Spiritul Pământului, Aura Pământului din momentul când sângele său a curs pe Golgota. Primul om căruia i s-a îngăduit să vadă pe Hristos, fără mijlocirea unui eveniment fizic, a fost Pavel**.

* *Pleroma*, în limba geacă, termen întrebuințat de gnostici pentru a desemna ansamblul unificat al Universului; eonii nu sunt decât aspecte particulare ale pleromei. Echivalentul în sanscrită este *șodghana*. (Nota trad.)

** *Faptele Apostolilor*, cap. 9, v. 3-5, când Pavel era pe drumul Damascului. (Nota trad.)

Astfel, datorită evenimentului care a avut loc pe Golgota, s-a petrecut ceva ce a dat un curs cu totul nou evoluției terestre. Înainte de aceasta, totul era astfel orânduit, încât prin mijlocirea diferitelor religii se asimilau cele mai diferite concepte. Ceea ce a acționat înspre Apus din religia lui Buddha, când entitatea lui Buddha a iradiat cu strălucirea sa aura astrală a lui Iisus, și ceea ce am relatat, că sufletul va recunoaște și resimți în natură ceva nou, aceasta nu înseamnă nimic altceva decât că așa cum individualitatea lui Hristos a coborât, prin Botez, într-un corp fizic, în care a rămas până la Evenimentul de pe Golgota, și deci a fost prezent sub forma unui eveniment concret pe plan fizic, tot astfel, această individualitate va începe să exercite o nouă acțiune în lumea eterică. Putem, deci, să vorbim de o incarnare fizică, de la Botezul săvârșit de Ioan în apa Iordanului până la Golgota, iar acum despre o reapariție în eteric.

În timp ce corpul etetic se desăvârșește, precum și datorită impresiilor produse de toamnă, pe care omul le interiorizează, va putea fi conștientizat Hristos în planul eteric. Pentru ce a coborât Hristos în planul fizic? Pentru ca omul să poată evolua pe o treaptă superioară, pentru a deveni apoi apt să poată conștientiza tot mai mult pe Hristos în planul eteric.

Astfel putem spune: În această conferință am pornit de la acele spirite elementare care se manifestă cu precădere în natură, ne-am ridicat apoi de la acele viziuni ciudate care ne împing să ne oprim din acțiunea noastră și să ne plecăm urechea numai la cuvântul lăuntric și

vedem în toate acestea, în aceste evenimente care se desfășoară în fața noastră, grupându-se în jurul unui centru, că oamenii găsesc lumea spirituală într-un mod corect - și aici nu mă refer la clarvăzătorul spiritual antrenat, care întotdeauna a putut găsi pe Hristos, ci la acei oameni care se află la un stadiu normal al evoluției lor -, că acești oameni îl vor contempla pe Hristos ca apariție în eteric: pe El care nu va mai interveni în dezvoltarea Universului decât numai din planul eteric. Vedem cum toate aceste evenimente se grupează în jurul viitoarei apariții a lui Hristos. Și dacă avem în vedere ansamblul devenirii spirituale în evoluția sa progresivă, realizăm următorul fapt: Buddha, care se jertfește în flăcările iubirii, este inspiratorul științei noastre spirituale.

Persoanele care citesc cu atenție lucrări cum este drama-mister *Încercarea sufletului* ([Nota 15](#)), pe care am putut să o reprezint la München, și care au înțeles unde se află toate forțele misterioase care ne arată ce se află în jurul nostru, în natură, acele persoane, deci, care sunt atente la înțelepciunea viitorului, chiar dacă această înțelepciune este adesea nebunia prezentului, după cum înțelepciunea prezentului poate fi adesea nebunia viitorului, toți acești oameni își vor da seama că va exista o chimie impregnată de impulsul dat de Hristos, o botanică impregnată de impulsul lui Hristos ș.a.m.d. La baza acestora nu se află molecule neînsuflețite. Tot ceea ce este răspândit în natură provine din spirit. Floarea este o entitate eterică, iar pe de altă parte prin această floare spiritul a pătruns din exterior în Pământ. În toate formele care lăstăresc astfel din Pământ ni se revelează sensul suprem al lumii. Omul va recunoaște aceste lucruri nu numai prin credință, el va deveni știutor.

Am evocat, în felul acesta, în fața sufletului dumneavoastră, al doilea curent, care trebuie să se lege cu primul. Următorii ani vor aduce pe Pământ multe lucruri surprinzătoare. În toate problemele care vor apărea, vom putea percepe principiul lui Hristos, în timp ce impulsul lui Buddha îl vom simți mai mult lăuntric. Din această cauză, numai înțelegând acele măsuri sublime luate de conducerea spirituală a lumii ne putem clarifica asupra modului în care putem urmări impulsul lui Hristos, cum El este acela care în devenirea istoriei a transferat o individualitate în alta. Ce poate oferi nevoilor presante de cunoaștere ale omului, ca ființă care gândește, un fenomen ca acela care apare în Apus, unde întreaga gândire se exprimă, mai ales în maniera, să zicem, a lui Galilei, sau în Răsărit, unde se exprimă în maniera lui Vladimir Soloviev. Când observăm toate acestea, recunoaștem obiectivitatea cu care acționează impulsul lui Hristos. La fel putem vedea pretudindeni, în tot ce se petrece în lume, impulsul lui Hristos.

Evenimente importante se vor petrece în următoarele epoci de cultură. Ceea ce, în cursul epocii a patra de cultură, nu a apărut decât ca un vis al marelui martir care a fost Socrate va putea deveni realitate. Ce a fost acel mare impuls dat de Socrate? El voia ca cel care recunoaște o lege morală și o înțelege să fie și cucerit de ea și, în mod corespunzător, să acționeze ca un om moral. Să ne gândim numai cât de departe suntem încă de acest ideal, cât de mulți pot spune: Este adevărat că așa trebuie să acționăm, dar cât de puțini au energia interioară, forța morală necesare! Pentru ca doctrinele morale să fie înțelese în mod clar, iar sentimentele noastre morale să se dezvolte atât de ferm, încât absolut nimic să nu fie recunoscut de noi fără să avem și impulsul de a-l îndeplini plini de ardoare, pentru ca acestea să se matureze cu adevărat în sufletele oamenilor și nu să fie doar admise și, fără, altă alternativă, impulsul moral să devină faptă, trebuie ca oamenii să se integreze celor două curente spirituale caracterizate mai sus. Atunci, sub influența acestor două curente, tot mai mulți oameni vor deveni capabili să treacă de la sentimente, de la recunoașterea morală, de la impulsul moral la faptă.

Cum se poate acționa pentru ca aceste două curente să fuzioneze și astfel să putem cuprinde pe Hristos prin Buddha? Putem reuși acest lucru datorită faptului că funcția de Bodhisattva nu a rămas niciodată vacantă. În momentul în care Bodhisattva a devenit Buddha, un altul a preluat demnitatea de Bodhisattva. Și a venit acea individualitate despre care știm că a trăit

cu aproximativ o sută de ani înainte de Iisus din Nazaret ca esenian. O personalitate care, din nefericire, a fost calomniată, rău înțeleasă, de exemplu, de scriitorul Celsus ([Nota 16](#)), dar mai ales de Haeckel, în lucrarea sa *Welträtsel* (Enigmele lumii). Acea personalitate care a acționat cu un secol înainte de Misteriul de pe Golgota, cunoscută sub numele de Jeshu ben Pandira, este una din incarnările acelui Bodhisattva care a devenit urmașul lui Gautama, al acelui Bodhisattva devenit Buddha. El va mai acționa ca Bodhisattva încă trei mii de ani de acum înainte și apoi, când se vor fi împlinit cinci mii de ani de când sub pomul Bodhi Gautama a primit iluminarea și a devenit însuși Buddha, va deveni și el, la rândul său, Buddha. Orice cercetător spiritual serios știe că la cinci mii de ani după iluminarea lui Gautama Buddha sub pomul Bodhi această individualitate care continuă să trăiască în prezent ca Bodhisattva va deveni, la rândul său, Buddha, cunoscut ca Maitreya Buddha. Până atunci, el se va încarna pe Pământ în mai multe rânduri, și apoi, după ce se vor fi împlinit cei cinci mii de ani, va apărea o nouă învățătură, o doctrină a lui Maitreya Buddha, adică Buddha al Binelui, când cuvântul rostit va exercita imediat o acțiune morală. Cuvintele care să poată descrie o asemenea acțiune nu au încă, acum, forța corespunzătoare. Aceasta nu se poate vedea, în prezent, decât în lumea spirituală și pentru a avea o asemenea percepție va fi nevoie ca ființa umană să ajungă mai întâi la maturitatea necesară. O caracteristică deosebită a lui Maitreya Buddha este faptul că el va trebui să imite, într-o oarecare măsură, Evenimentul de pe Golgota.

Știm cum, individualitatea lui Buddha a pătruns în Iisus din Nazaret și nu mai acționează decât din afară asupra evoluției terestre. Toți cei care trăiesc ca Bodhisattva și devin, la un moment dat, Buddha au pe Pământ un destin ce poate fi perceput de orice ocultist serios: în tinerețe, într-un anumit sens, ei sunt oameni complet necunoscuți. Cei care știu despre ei câte ceva văd, poate, în ei ființe cu oarecare însușiri, dar nu mai mult, nu realizează că în acea persoană se află entitatea unui Bodhisattva. Așa a fost întotdeauna și așa va fi și în secolul al XX-lea. Numai la vârsta cuprinsă în intervalul de la treizeci la treizeci și trei de ani - același interval de timp care a trecut de la Botezul în Iordan până la Evenimentul de pe Golgota - un Bodhisattva va putea fi recunoscut. În acel moment, are loc în ființa sa umană o transformare, el își sacrifică până la un anumit punct individualitatea și devine purtător al unei alte individualități, la fel cum individualitatea lui Iisus a lăsat pe Hristos să pătrundă în el.

Incarnările unui Bodhisattva, care sunt cele ale viitorului Maitreya Buddha, apar în oameni necunoscuți. Aceștia acționează izolat și prin forțe proprii. Și Maitreya Buddha va acționa, de asemenea, prin forța sa proprie și în opoziție cu părerile celor care dau tonul în societate. El rămâne necunoscut în tinerețe. Iar când la vârsta de treizeci de ani își jertfește individualitatea, se manifestă de asemenea manieră, încât vorbele sale exercită o *acțiune* morală. Cinci milenii după ce Gautama Buddha a primit iluminarea sub pomul Budhi, succesorul său va primi și el demnitatea de Buddha și va fi cel care va aduce în lume cuvântul cu efect moral. Astăzi spunem: „La început a fost Cuvântul”. Mai târziu vom putea rosti: În persoana lui Maitreya Buddha ni s-a trimis cel mai mare Învățător care a venit pentru ca Evenimentul hristic să apară oamenilor clar, cu întreaga sa semnificație. Ceea ce va constitui o particularitate a sa va fi faptul că acest cel mai mare Învățător va aduce cuvântul cel mai sublim, Cuvântul suprem.

Deoarece adesea ceea ce este măreț și ar trebui adus în lume în mod corespunzător este înțeles atât de greșit, trebuie să ne pregătim în vederea a ceea ce trebuie să vină. Și dacă ținem să ne apropiem de ceea ce este spirit, acolo unde spiritul naturii ne vorbește și în mod moral, atunci suntem îndreptățiți să spunem: Într-o anumită privință, întreaga știință spirituală nu este decât o pregătire pentru ca să învățăm să înțelegem un cuvânt ca acela care a fost pronunțat în legătură cu evenimentul trecut, când am vorbit despre transformarea timpurilor.

Timpuri noi se apropiau, atunci când Ioan îl vestea pe Hristos. Într-un anumit sens, putem vorbi și astăzi despre acele timpuri noi față de care este necesar ca atitudinea noastră să se schimbe. Nealterată de marile mijloace ale civilizației, care vor apărea în lumea exterioară, atitudinea omului trebuie să se modifice în așa fel, încât sufletul său să-și păstreze forțele pentru a-și purta privirea și în lumea spirituală, care se va face cunoscută într-un chip nou, chiar acum, în timpul în care trăim. Dacă aici, în această viață, sau dacă atunci când ne vom afla la poarta morții sau la o nouă naștere ceva din această lume spirituală va deveni vizibil, nu vom vedea numai această nouă lume, ci chiar vom acționa, pornind din această nouă lume. Și partea cea mai bună care se găsește adesea în noi va deveni activă prin aceea că de la porțile morții, din cealaltă lume, aceste forțe ne sunt trimise de anumite entități. Și nouă ne va fi îngăduit să trimitem aceste forțe, dacă pășim prin poarta morții astfel încât să dobândim aici ceea ce recunoaștem ca fiind o transformare necesară pentru vremurile noastre și despre care mi-am îngăduit să vă vorbesc astăzi câte ceva.

BUDDHA ȘI HRISTOS. SFERA BODHISATTVILOR

Milano, 21 septembrie 1911

În această oră, aș dori să vă vorbesc despre lucruri care aparțin lumii moralei și eticii, având darul să aducă în fața sufletului misiunea științei spirituale în epoca noastră.

Suntem cu toți pătrunși de marele adevăr al doctrinei despre reîncarnare, despre repetarea vieților pământești, și trebuie să ne fie foarte clar că această repetare a vieților noastre pământești are un sens bine determinat în dezvoltarea Pământului. Dacă ne punem întrebarea: Pentru ce este necesar să repetăm această viață pământească? atunci primim răspunsul, care este un rezultat al cercetărilor oculte, că în epocile succesive ale Pământului trăim mereu alte experiențe când apărem din nou în acest plan. Cu totul altceva au trăit și au resimțit sufletele oamenilor în incarnările care au urmat imediat după marea catastrofă atlanteană, cu totul altceva au trăit în epocile precreștine și cu totul altceva acum, în epoca noastră.

Vreau să amintesc, pe scurt, că în perioada care a urmat marii catastrofe atlanteene sufletele noastre mai păstrau încă, în trupurile pe care le aveau la acea epocă, o anumită clarvedere elementară. Clarvederea era ceva natural pentru oamenii din timpurile anterioare, apoi aceasta s-a pierdut, încetul cu încetul. Epoca în care această clarvedere a fost pierdută în gradul cel mai înalt a fost epoca culturală greco-latină, a patra din perioada postatlanteană. De atunci, omul evoluează în așa fel, încât realizează marile sale progrese în exterior, pe plan fizic, pentru ca apoi, în mod treptat, să recucerească din nou forța de clarvedere, către sfârșitul actualei perioade postatlanteene.

În prezent, noi trăim în a cincea epocă culturală postatlanteană. Considerăm ca fiind prima epocă de cultură postatlanteană epoca veche indiană, a doua, epoca veche persană, a treia, epoca de cultură caldeo-babiloniană și a patra, epoca greco-romană. Noi înșine ne aflăm în a cincea epocă postatlanteană, după care va urma o a șasea și, în final, o a șaptea epocă culturală. La sfârșitul acestui ciclu de șapte epoci, care formează perioada postatlanteană, va avea loc din nou o mare catastrofă pe Pământ, asemănătoare în consecințe cu cea care a pus capăt perioadei atlanteene.

Cu ajutorul cercetărilor oculte putem să menționăm pentru fiecare din aceste ultime epoci culturale postatlanteene, a cincea, a șasea și a șaptea, caracteristica esențială a dezvoltării umane. În a cincea epocă, în care ne aflăm în prezent, trăsătura esențială a evoluției umane o

constituie dezvoltarea intelectuală, dezvoltarea rațiunii. În epoca următoare, a șasea, caracteristica dezvoltării umane va fi aceea că oamenii vor avea sentimente foarte precise față de ce este moral și față de ce este imoral. Aceste sentimente vor fi resimțite într-un mod deosebit, prin simpatie față de acțiuni și fapte de bunăvoință și milă sau prin antipatie față de răuvoitori, și toate acestea cu o amploare despre care nu ne putem face acum nici o imagine.

După cea de a șasea, va urma a șaptea epocă culturală, în care viața morală se va adânci și mai mult. În timp ce în epoca a șasea, omul simte doar bunăvoință față de acțiunile nobile și bune, în cea de a șaptea epocă, o asemenea bunăvoință va fi asociată și cu un impuls moral, ceea ce înseamnă voința de a și face ceea ce este moral. Există o mare deosebire între faptul de a resimți bunăvoința față de o faptă morală și faptul de a face, de a îndeplini un act moral, și, în acest sens, putem spune: Epoca noastră culturală, în care ne aflăm în prezent, este epoca inteligenței, a rațiunii, după care urmează epoca pe care o putem denumi epoca culturală a satisfacției estetice față de bine și de dezgust estetic față de tot ce este rău, iar a șaptea va fi epoca vieții morale active.

Pentru tot ce, în viitoarele epoci culturale, va pătrunde în omenire, sufletele umane dispun în prezent doar de germeni, și putem spune că toate aceste structuri pe care le are omul - structurile intelectuale, structurile simpatiei sau antipatiei față de acțiunile morale, structurile impulsurilor morale - sunt în legătură cu lumile superioare. Fiecare acțiune morală are un anumit raport cu lumile superioare. Înclinațiile noastre sufletești stau într-o relație suprasensibilă cu ceea ce numim planul astral. Simpatiile sau antipatiile noastre pentru ce este bine sau ce este rău stau în relație cu ceea ce numim planul devachanic inferior, iar lumea impulsurilor morale din suflet este în relație cu planul devachanic superior. Astfel încât putem spune și că, în prezent, în sufletul omului intervin forțele lumii astrale, în epoca a șasea vor interveni în sufletul omenesc mai ales forțele Devachanului inferior, iar în cursul celei de a șaptea epoci culturale vor interveni în omenire mai ales forțele planului devachanic superior.

Din cele spuse, se poate ușor înțelege că în precedenta epocă culturală, a patra, cea greco-romană, în sufletul omenesc au fost dominante forțele planului fizic. De aceea, de exemplu, cultura greacă a putut să creeze acele minunate opere de artă plastică prin care s-a dat cea mai remarcabilă expresie formei umane, pe plan fizic, exterior. Dar tot din același motiv oamenii au fost, în acea epocă, în mod deosebit apti să trăiască în plan fizic chiar întâlnirea cu acea entitate pe care o numim entitatea lui Hristos într-un corp uman. În epoca noastră culturală, a cincea, care va dura până în mileniul al patrulea, sufletele umane vor deveni treptat capabile să resimtă entitatea lui Hristos, iar pe planul astral, entitatea lui Hristos va deveni încă din secolul al XX-lea vizibilă pentru om sub o formă eterică, așa cum în epoca a patra a fost vizibilă într-o formă fizică, pe plan fizic.

Pentru a înțelege această dezvoltare culturală viitoare spre care se îndreaptă sufletele noastre, este bine să pătrundem și mai adânc în particularitățile sufletului nostru în incarnările următoare. Astăzi, în epoca noastră mai mult intelectuală, intelectualitatea și moralitatea sunt pentru cele mai multe suflete umane două lucruri juxtapuse, fără legătură între ele. În prezent, cineva poate fi un om foarte inteligent, dar totodată imoral, precum și invers, să fie foarte moral, dar prea puțin inteligent.

În a patra epocă culturală un popor a văzut în mod profetic juxtapunerea moralității și intelectualității, și acest popor este vechiul popor ebraic. De aceea, membrii vechiului popor ebraic căutau să stabilească o armonie artificială între moralitate și intelectualitate, în vreme ce la greci, de exemplu, exista o armonie mai mult naturală. Astăzi, prin documentele Cronicii Akasha, știm cum conducătorii vechiului popor ebraic căutau să creeze armonia între moralitate și intelectualitate. Ei aveau simboluri pe care le cunoșteau cu o asemenea exactitate, încât atunci când le contemplau într-un anumit mod și le lăsau să acționeze asupra

lor se putea stabili o anumită armonie între ce este bine, ce este moral și ce este înțelept. Aceste simboluri erau purtate de conducătorii religioși ai vechiului popor ebraic pe pieptul lor. Simbolul moralității se numea Urim, cel al înțelepciunii Tummim ([Nota 17](#)).

Dacă preotul evreu voia să determine dacă o acțiune este fotodată bună și înțeleaptă, el lăsa să acționeze asupra sa simbolurile Urim și Tummim într-un mod semnificativ, și după modul cum aceste două simboluri acționau asupra sa, se putea crea o anumită armonie artificială între moralitate și intelectualitate. Fapt este că din aceste două simboluri emana efectiv o influență magică și se stabilea o legătură magică cu lumea spirituală.

Avem datoria ca ceea ce odinioară se obținea prin simboluri artificiale să realizăm, încetul cu încetul, în incarnările viitoare și prin dezvoltarea lăuntrică sufletească.

Și acum să aducem în fața sufletelor noastre fazele de evoluție în epocile culturale a cincea, a șasea și a șaptea postatlanteene, pentru a vedea cum vor acționa asupra sufletului intelectualitatea, esteticismul și moralitatea.

În timp ce în epoca noastră, a cincea, intelectualitatea poate dăinui, chiar dacă nu vom dezvolta o înclinare către acțiuni morale, în a șasea epocă culturală lucrurile vor sta cu totul altfel. În această epocă culturală viitoare, adică începând aproximativ în mileniul al treilea, imoralitatea va exercita o influență paralizantă asupra intelectualității. În cazul unui intelectual lipsit de moralitate, intelectualitatea i se va diminua și se va ajunge până la o stare de amorțeală, concomitent cu dezvoltarea imoralității. Acest fenomen se va manifesta într-un mod din ce în ce mai semnificativ în evoluția viitoare a omenirii, în așa fel încât ființa umană lipsită de moralitate nu va mai avea facultatea intelectuală, deoarece acest lucru va fi imposibil fără un comportament moral. Apoi, în decursul epocii a șaptea postatlanteene nu va mai exista nici un om înzestrat cu inteligență dacă nu va fi și moral. Este bine și util să ne oprim puțin asupra forțelor moralității în diverse suflete umane, în cursul incarnărilor actuale. De ce poate deveni un om imoral în evoluția noastră? Iată o întrebare pe care ne-o punem. Acest lucru se datorează faptului că omul, în incarnările sale succesive, a coborât din ce în ce mai adânc în lumea fizică și de aceea a avut și impulsul să se lege tot mai mult de lumea fizică a simțurilor.

În prezent, un suflet este cu atât mai moral cu cât acționează asupra lui mai mult impulsuri izvorâte dintr-un ciclu descendent. Acest fapt poate fi direct confirmat de un rezultat foarte interesant al cercetării oculte.

Dumneavoastră știți că omul, când trece prin poarta morții, își părăsește corpul fizic și corpul etric și un anumit timp scurt, după moarte, are un fel de viziune retrospectivă asupra întregii sale vieți pământești. Urmează apoi, un timp, un fel de stare de somn. După ce au trecut astfel câteva luni, sau uneori câțiva ani, sufletul se trezește în planul astral, în planul pe care îl numim Kamaloka. După această trezire, urmează viața în Kamaloka, constând în retrăirea vieții terestre cu o viteză cam de trei ori mai mare. La începutul vieții în Kamaloka se produce un eveniment foarte important pentru fiecare. Pentru cea mai mare parte a oamenilor care trăiesc în Europa, și în general pentru toți cei care aparțin culturilor mai noi, acest eveniment constă în faptul că la începutul vieții în Kamaloka o anumită individualitate spirituală ne arată un fel de listă în care se găsește tot ce am făcut în mod egoist, în timpul ultimei noastre vieți pe Pământ, tot ce am păcătuat. Cu cât vă veți reprezenta acest eveniment în mod mai concret, cu atât îl veți înțelege mai corect: ca și cum cu adevărat, la începutul vieții în Kamaloka, o făptură ni se prezintă cu registrul faptelor din viața noastră fizică.

Ne aflăm aici în fața unui fapt important, care nu poate fi, bineînțeles, probat, deoarece se experimentează numai prin contemplare ocultă, și anume că cei mai mulți oameni care aparțin culturii europene recunosc în acest personaj pe Moise. Acest fapt a fost cunoscut dintotdeauna, și mai ales în investigațiile oculte rosacruciene, încă din evul mediu și a fost

confirmat prin investigațiile deosebit de subtile întreprinse în ultimii ani.

Puteți deduce de aici că omul, la începutul vieții în Kamaloka, va resimți o foarte mare responsabilitate față de puterile precreștine, pentru ceea ce l-a tras în jos. Individualitatea lui Moise apare într-adevăr pentru viața ocultă ca fiind acea putere care cere să i se dea socoteală pentru tot răul care se petrece în timpul nostru.

Acele puteri, acele forțe care îl duc pe om din nou în sus, în lumea spirituală, se împart în două: unele care îl trag în sus pe calea înțelepciunii și altele care îl trag în sus pe calea moralității. Forțele care provoacă progresul intelectual al omului emană mai ales de la o importantă individualitate, care vă este cunoscută tuturor și care a trăit în a patra epocă culturală postatlanteană. E vorba de impulsul care duce la dezvoltarea plină de înțelepciune a sufletului și care pornește de la Gautama Buddha. Este demn de remarcat faptul că cercetarea ocultă ne dovedește că tocmai gândirea cea mai perspicace și ideile cele mai importante care au fost elaborate în epoca noastră culturală apar ca o emanație a lui Gautama Buddha. Acest lucru este cu atât mai surprinzător cu cât până nu de mult, până la Schopenhauer, numele lui Gautama Buddha era aproape necunoscut în țările apusene. Faptul este lesne de înțeles, căci Gautama Buddha s-a înălțat de la demnitatea de Bodhisattva la demnitatea de Buddha, când era fiul regelui Suddhodana, iar înălțarea la treapta de Buddha înseamnă că individualitatea respectivă nu s-a mai incarnat într-un corp omenesc, pe Pământ.

De fapt, acea individualitate care din Bodhisattva a devenit Buddha cu aproximativ cinci sau șase secole înainte de începutul erei noastre nu s-a mai incarnat efectiv într-un corp fizic și nici nu se va mai putea incarna de acum înainte. În schimb, ea trimite forțe din lumile superioare, din lumile spirituale spre Pământ și inspiră pe toți purtătorii de cultură care nu s-au impregnat încă de impulsul dat de Hristos. O cunoaștere a acestui fapt o găsim într-o frumoasă legendă scrisă de Ioan din Damasc, în secolul al VIII-lea, cunoscută în toate țările din Europa, în evul mediu. Este legenda lui Balaam și Iosafat ([Nota18](#)) care, de fapt, ne arată că cel care a devenit succesorul lui Gautama Buddha - Iosafat este o variantă prin mutația consoanelor denumirii de Bodhisattva - a primit de la Balaam învățătura despre impulsurile creștine. Această legendă, uitată apoi, cu timpul, ne povestește cum succesorul lui Buddha a fost instruit de un reprezentant al creștinismului, Balaam, și vrea să ne arate că Bodhisattva, care a succedat lui Gautama Buddha, făcuse loc în sufletul său impulsurilor creștine. Și chiar așa a fost. Căci al doilea impuls, care, împreună cu cel dat de Buddha, acționează acum în evoluția lumii, este impulsul lui Hristos și acest impuls este cel care, în viitor, corespunde mersului ascendent al umanității spre moralitate. De aceea, putem spune: Chiar dacă învățătura lui Buddha este în mod deosebit morală, ea este totuși doar o *învățătură* morală, în timp ce impulsul lui Hristos nu este învățătură, ci forță. El acționează ca forță morală care se modelează din ce în ce mai mult, astfel încât va impregna în mod real omenirea cu moralitate.

În cea de a patra epocă culturală postatlanteană, entitatea divină a lui Hristos care a coborât din înălțimile cosmice a trebuit să apară mai întâi în corpul fizic. În cea de a cincea epocă culturală, a noastră, forțele intelectuale se vor densifica de așa manieră, încât omul va deveni apt să vadă pe Hristos nu numai ca formă fizică, ci și ca formă eterică. Această posibilitate începe să se contureze chiar în secolul nostru, în secolul al XX-lea. O dată cu deceniile al treilea și al patrulea din secolul nostru, vor apărea oameni care își vor fi dezvoltat viața lor individuală în așa fel, încât vor putea percepe forma eterică a lui Hristos, așa cum în timpul lui Iisus din Nazaret au văzut pe Hristos sub forma sa fizică. În următoarele trei milenii, din ce în ce mai mulți oameni vor putea să-L contemple pe acest Hristos eteric, până când, la aproximativ trei milenii de la începutul erei noastre, un număr suficient de oameni, aici, pe Pământ, nu vor mai avea nevoie de Evanghelii sau de orice alte documente scrise, întrucât ei îl vor fi văzut efectiv pe Hristos în sufletele lor.

Acest lucru trebuie să ne devină foarte clar, și anume că în epoca a patra postatlanteană oamenii aveau capacitatea să-L vadă pe Hristos numai în planul fizic și de aceea el a apărut într-un corp fizic. În epoca noastră, până în cel de al treilea mileniu oamenii vor deveni treptat capabili să vadă Hristosul eteric și de aceea el nu va mai reveni niciodată într-un corp fizic. Dacă avem în vedere că astăzi ființa umană, când pătrunde în Kamaloka și trebuie să dea socoteală de faptele sale față de Moise, adică față de acea entitate care exercită o acțiune morală și care se va uni tot mai mult cu impulsul lui Hristos, vom înțelege cum se va produce acel eveniment, pe care eu îl pot descrie ca fiind o metamorfoză a figurii lui Moise. Ce reprezintă pentru noi Moise, când ne stă în față cu registrul păcatelor noastre? El ne arată ce se află în una din părțile registrului, în partea cu faptele negative din karma noastră. Este foarte important pentru un suflet care trăiește acum, în vremea noastră, faptul că prin impulsul budismului învățătura despre karma poate fi înțeleasă și că realitatea karmei ne este prezentată, după moarte, prin acea figură din Vechiul Testament care este Moise. În timp ce sufletele se vor pătrunde din ce în ce mai mult de Hristosul suprasensibil, după moarte se va petrece transformarea figurii lui Moise în figura lui Iisus Hristos. Aceasta nu înseamnă nimic altceva decât că de acum înainte karma noastră se va lega de Hristos, iar *Hristos se unește în mod intim cu propria noastră karma*.

Este foarte interesant să observăm că, în sensul învățăturii lui Buddha, karma este o chestiune abstractă. Conceptul de karma are ceva impersonal în budism. În viitor, în incarnările care vor urma, Hristos se va uni tot mai mult cu karma. Karma noastră personală va căpăta un caracter esențial, ceva cu totul viu.

Stadiile noastre anterioare de evoluție, ca și viețile noastre trecute, se pot rezuma cu ușurință în aceste cuvinte: *Ex eo nascimur*. Dacă modelăm evoluția noastră astfel încât după moarte în loc de Moise să întâlnim pe Hristos, cu care concreste karma noastră, atunci aceasta se va exprima prin cuvintele care provin din curentul creștin rosacrucian, existent încă din secolul al XIII-lea, *In Christo morimur*.

Exact așa cum cineva nu poate deveni Buddha decât în planul fizic, tot astfel sufletul omenesc nu poate dobândi decât tot în planul fizic, facultatea de a întâlni pe Hristos după moarte. Un Buddha este mai întâi Bodhisattva și se înalță la demnitatea de Buddha într-o ultimă incarnare fizică, după care nu mai are nevoie să revină pe Pământ. Înțelegerea pentru Hristos, așa cum am expus-o, nu o putem dobândi decât aici, în planul fizic. Pentru ca această înțelegere să devină posibilă este nevoie ca oamenii să obțină prin eforturi proprii, în următoarele trei milenii, aici, în lumea fizică, facultatea de a contempla în suprasensibil pe Hristos, și acesta este, de fapt, rolul științei spirituale. Misiunea acestei mișcări este să creeze condiții care să facă posibilă înțelegerea reală a lui Hristos pe planul fizic, pentru ca apoi să-l poată contempla cu adevărat pe Hristos.

Dacă atunci când Hristos va apărea sub forma sa eterică noi vom fi în viață, într-un corp fizic, sau vom fi între moarte și o nouă naștere, aceasta nu va avea nici o importanță, dacă am dobândit facultatea de a-L contempla. Să luăm exemplul unui om care nu poate încă să-L contemple pe Hristos în incarnarea eterică actuală pentru că a murit prea devreme; acel om va avea totuși posibilitatea să-L contemple mai târziu, între moarte și o nouă naștere, dacă a obținut, în timpul vieții, înțelegerea evenimentului. Dar acela care este departe de viața spirituală și nu obține nici o înțelegere pentru Hristos va rămâne în afara cunoașterii Lui până la o nouă viață pământească, când va dobândi această cunoaștere.

Ceea ce spun acum arată că o dată cu evoluția progresivă a omenirii, în decursul a trei epoci culturale, a cincea, a șasea și a șaptea, impulsul lui Hristos va domina din ce în ce mai mult Pământul. Când se spune că în a șasea epocă culturală intelectualitatea lipsită de moralitate va fi frânată, trebuie, pe de altă parte, să admitem că omul a cărui intelectualitate va fi paralizată de imoralitate va trebui să se întoarcă cu totul spre Hristos, ca să se lase ridicat de

Acesta la moralitate. Este ceea ce poate da forța morală.

Tot ceea ce spun acum a fost cercetat cu meticulozitate începând din secolul al XIII-lea, de când există rosacrucieni, dar sunt adevăruri pe care unii inițiați le-au cunoscut în toate timpurile.

Dacă s-ar afirma că apariția lui Hristos într-un corp fizic s-ar putea produce pentru a doua oară, pe Pământ, aceasta ar echivala pentru un adevărat ocultist cu a afirma că o balantă ar putea funcționa mai bine dacă ar avea două puncte de sprijin, în loc de unul singur. Adevărul este că cei trei ani de viață ai lui Hristos, cei trei ani cât el a umblat pe Pământ în corpul lui Iisus din Nazaret, reprezintă efectiv centrul de greutate al evoluției Pământului. Așa cum o balantă nu poate avea decât o pârghie fixată într-un singur punct, tot astfel evoluția Pământului nu poate avea decât un singur centru de greutate.

Este cu totul altceva a vorbi despre evoluția morală, decât a da impulsul evoluției morale.

Înainte chiar ca Evenimentul de pe Golgota să se producă, succesorul lui Buddha, noul Bodhisattva, era deja prezent pentru a pregăti acel eveniment și pentru a-l anunța în cercul său. Bodhisattva care a urmat lui Buddha a avut o incarnare în personalitatea lui Jeshu ben Pandira cu aproximativ o sută de ani înainte de nașterea lui Iisus din Nazaret. Este absolut necesar să facem o deosebire netă între incarnarea lui Jeshu ben Pandira, care a avut, cum am spus, loc cu un secol înaintea erei noastre, și care era, ca Bodhisattva, succesor al lui Gautama Buddha, și incarnarea lui Iisus din Nazaret la începutul erei noastre și care, timp de trei ani din viața sa, a fost impregnat de entitatea cosmică pe care o numim Hristos.

Acest Bodhisattva care s-a incarnat ca Jeshu ben Pandira revine mereu pe Pământ, incarnat în diverse personalități, până când, peste trei mii de ani, el însuși se va înălța la demnitatea de Buddha, și, ca Maitreya Buddha, își va trăi ultima incarnare terestră. În schimb, acea individualitate care a fost Hristos, care a viețuit pe Pământ numai timp de trei ani, în corpul lui Iisus din Nazaret, și nu va mai reveni niciodată într-un corp fizic, va reapărea, acum, în a cincea epocă, într-un corp eteric, apoi, în a șasea epocă, într-un corp astral și în continuare, în a șaptea epocă de cultură, va apărea ca marele Eu cosmic, asemănător unui mare suflet al întregii omeniri. Când omul moare, el își pierde corpul fizic, corpul eteric, corpul astral, iar eul pleacă spre o nouă incarnare. La fel se întâmplă și cu planeta care este Pământul nostru. Ceea ce are această planetă de natură fizică se va dizolva la sfârșitul evoluției Pământului și totalitatea oamenilor, a sufletelor umane trece în următorul stadiu planetar, care este Jupiter. Din stadiile de evoluție parcurse anterior, pe care Pământul le-a străbătut, trece într-un nou mod de existență, pe care îl numim Jupiter. Așa cum în fiecare om eul uman este centrul evoluției sale viitoare, la fel va fi, mai târziu, pentru întreaga omenire, Eul lui Hristos, Eul coborât în corpul astral și eteric al umanității și care își va urma acțiunea de însuflețire a viitoarei existențe jupiteriene, în perioada imediat următoare a evoluției planetare.

Vedem, prin urmare, cum Hristos coborât pe Pământ, plecând de la o entitate umană fizică și terestră, se dezvoltă progresiv, devenind un Hristos eteric, apoi unul astral, apoi un Hrist-Eu, pentru a deveni în final chiar Hristos-Eu, Spiritul Pământului, și care, împreună cu toți oamenii, se va înălța spre trepte mai înalte.

Ce facem noi, acum, dezvăluind știința spirituală? Facem exact ceea ce învățăturile orientale au anunțat în mod atât de clar când Bodhisattva, ca fiu al regelui Suddhodana, s-a înălțat la demnitatea de Buddha: Învățăturile orientale erau foarte clare în privința faptului că următorul Bodhisattva, care va deveni și el un Buddha, va avea rolul să răspândească pe Pământ învățăturile care urmau să vestească în modul cel mai corect pe Hristos oamenilor. Astfel, acest Bodhisattva care a urmat lui Buddha, care s-a incarnat în Jeshu ben Pandira și care se va mai încarna, în continuare, a devenit propovăduitorul impulsului lui Hristos.

Legenda ne prezintă acest lucru foarte limpede în povestea lui Balaam și Iosafat. Așa cum am mai spus, în această poveste Balaam, care este un propovăduitor creștin, îl instruește pe Iosafat, care este Bodhisattva. Doctrinile oculte orientale îl consideră pe acest Bodhisattva ca pe Cel-ce-aduce-binele: Maitreya Buddha. Iar noi știm, pe baza cercetărilor întreprinse în domeniul spiritual, că Maitreya Buddha va avea o forță a cuvântului atât de mare, încât oamenii contemporani nici nu și-o pot imagina. Astăzi se poate vedea în devenirea lumilor superioare, prin clarvedere, cum va propovădui Maitreya Buddha peste trei mii de ani. Am putea reda multe din învățăturile sale prin desene simbolice. Noi nu ne găsim încă în posibilitatea de a face acest lucru, pentru că omenirea nu este, în prezent, suficient de avansată pentru a putea pronunța asemenea cuvinte, așa cum le va rosti Maitreya Buddha.

Gautama Buddha a exprimat mari învățături intelectuale în descrierea Căii octuple, despre o vorbire justă, despre o învățătură justă, despre o gândire justă ș.a.m.d.; Maitreya Buddha va avea cuvinte care prin forța lor magică vor deveni nemijlocit impulsuri morale pentru oamenii care le vor auzi. Și dacă va exista și pentru el un Ioan Evanghelistul, acela ar trebui să vorbească cu totul altfel decât Ioan Evanghelistul care a vorbit despre Hristos. Acesta spunea: „Și Cuvântul s-a făcut trup”*. Evanghelistul Ioan al lui Maitreya Buddha ar trebui să spună: „Și trupul s-a făcut Cuvânt”.

* Ioan, cap. 1, v. 14: „Și Cuvântul s-a întrupat și a locuit între noi, și am văzut slava Lui, slavă ca a unui născut din Tatăl, plin de har și de adevăr.” (Nota trad.)

Ceea ce va ieși de pe buzele lui Maitreya Buddha va fi străbătut, într-un mod admirabil, de marea forță a lui Hristos. Propriile noastre cercetări spirituale ne arată, în prezent, că într-un anumit mod, chiar în mod vizibil, Maitreya Buddha va re trăi viața lui Hristos. Când o mare individualitate apărea, în trecut, ca învățător al oamenilor, aceasta se revela lumii încă din copilărie prin aptitudini deosebite, prin psihismul său. Există, fără îndoială, întotdeauna și un alt mod de dezvoltare, când la o anumită vârstă se remarcă o transformare totală a personalității respective. Când se ajungea la acea vârstă, eul său își părăsea învelișurile corporale și un alt eu pătrundea în corpul său. Cel mai concludent exemplu în acest sens este, fără îndoială, însuși Iisus Hristos, în care individualitatea lui Hristos a pătruns la vârsta de treizeci de ani.

Toate incarnările acestui Bodhisattva care va deveni Maitreya Buddha au revelat că sub acest aspect el va trăi în sensul lui Hristos. În toate incarnările sale, nu se știe și nu iese în evidență în timpul copilăriei și al tinereții că el va fi un Bodhisattva; abia când împlinește vârsta de treizeci sau treizeci și unu de ani o altă personalitate pune stăpânire pe corpul său. Niciodată nu va exista un Bodhisattva care din copilărie sau din tinerețe să se reveleze prin natura sa că este un Bodhisattva. Dar între treizeci și treizeci și unu de ani el va prezenta deodată cu totul alte calități decât până atunci, și aceasta tocmai pentru că acum o altă personalitate a pus stăpânire pe corpul său. Individualitățile care pun astfel stăpânire pe personalitatea unui alt om sunt individualități care au trăit cu mult timp în urmă, în vechime, și nu vor apărea în postura de copii, individualități cum sunt Moise, Abraham, Ezechiel. Și acum, în veacul nostru, lucrurile se petrec la fel cu acest Bodhisattva care peste trei mii de ani va fi Maitreya Buddha. Nu ar fi decât un pur diletantism ocult dacă cineva ar afirma că Maitreya Buddha ar putea fi recunoscut încă din tinerețe ca atare. Când va atinge vârsta de treizeci - treizeci și unu de ani, se va revela lumii prin forța sa proprie, fără ca altcineva să fi atras atenția asupra lui; el va deveni atunci convingător numai prin puterea sa proprie. Se va recunoaște că într-un anumit fel nu a fost descoperit adevărul, atunci când cineva va afirma despre un tânăr sub treizeci de ani că în el se manifestă un Bodhisattva. Tocmai aceasta va fi o indicație sigură pentru a depista eroarea. Asemenea afirmații au fost, într-adevăr, făcute în repetate rânduri. Să ne amintim numai de cazul petrecut în secolul al XVI-lea, când a apărut o individualitate care afirma că ar fi incamarea lui Mesia, a lui Hristos. Este vorba de acea personalitate cunoscută sub numele de Sabbatai Zewi ([Nota 19](#)), care a apărut în secolul al XVI-lea, dându-se drept Hristos, și la care, într-adevăr, o mare mulțime de oameni din întreaga

Europă, din Spania, Italia, Franța, până la Smyrna, a venit în pelerinaj.

Este, desigur, corect ca în vremea noastră să existe o mare aversiune împotriva recunoașterii unor genii umane. Dar există și contrarul, adică o mare comoditate, care merge până acolo încât suntem gata să recunoaștem numai în baza autorității cutare sau cutare individualitate ca fiind o mare personalitate și să-i atribuim o valoare pe care nu o are. Important este ca astăzi știința spirituală să fie reprezentată în așa fel, încât să se sprijine cât mai puțin posibil pe simpla încredere în autoritatea cuiva.

Multe din lucrurile pe care le-am spus astăzi pot fi controlate numai prin mijloace specifice cercetării spirituale oculte. Dar eu insist și vă invit să nu credeți aceste lucruri, ci, dimpotrivă, să le verificați, bizuindu-vă pe tot ceea ce dumneavoastră cunoașteți din faptele vii ale istoriei, în special din tot ceea ce puteți afla, și în felul acesta eu sunt perfect liniștit asupra acestei chestiuni, deoarece cu cât veți cerceta mai adânc cu atât le veți găsi mai bine confirmate. Eu fac apel acum, în epoca intelectualismului, nu la credința pe care o puteți avea în cel ce vi se pare a fi o autoritate, ci la verificarea intelectuală făcută de dumneavoastră. Nici Bodhisattva secolului al XX-lea nu va apela la oarecari precursori care să-l proclame pe Maitreya Buddha, ci se va baza pe forța cuvintelor sale și va fi ca un om singur pe lume.

Iată rezumat, aproximativ, prin câteva cuvinte, tot ce am spus astăzi în fața dumneavoastră. În evoluția noastră acționează două curente. Unul este curentul pornit de la Buddha, sau curentul înțelepciunii, cea mai înaltă învățătură a înțelepciunii, a blândeții pornită din inimă și a păcii pe Pământ. Pentru ca această învățătură a lui Buddha să poată acționa în fiecare dintre noi, este indispensabil impulsul dat de Hristos. Al doilea este curentul lui Hristos, care conduce omenirea de la intelectualism la moralitate, trecând prin esteticism. Marele învățător al impulsului dat de Hristos va fi în orice caz urmașul acelui Bodhisattva care se reîncarnează neconținut și va deveni Maitreya Buddha peste trei mii de ani. Este perfect adevărat ceea ce spun vechile documente orientale, că exact la cinci mii de ani după ce Gautama Buddha a primit iluminarea sub arborele Bodhi Maitreya Buddha se va încarna pe Pământ pentru ultima oară.

Seria de Bodhisattvi și de Buddha nu are nimic a face cu Ființa cosmică a lui Hristos, iar în trupul lui Ieshu ben Pandira nu s-a încarnat Hristos, ci un Bodhisattva. Hristos nu s-a încarnat decât o singură dată într-un corp fizic, timp de trei ani, în timp ce un Bodhisattva apare în fiecare secol, până la o ultimă încarnare, când atinge existența de Maitreya Buddha.

Vedem, așadar, cum știința spirituală are în prezent sarcina de a fi o sinteză a religiilor. Putem concentra una din formele religiei în budism, iar cealaltă formă în creștinism. Și cu cât vom înainta mai mult în evoluția viitoare a omenirii, cu atât mai mult religiile se vor contopi, așa cum Buddha și Hristos se unesc în inimile noastre.

Cu aceasta am obținut o privire de ansamblu în evoluția spirituală a omenirii și am înțeles necesitatea unui avânt al științei spirituale, care trebuie să fie o pregătire pentru cunoașterea a ceea ce se dezvoltă în cultura care progresează, cu scopul de a ne oferi înțelegerea a ceea ce se întâmplă în evoluția omenirii.

CREȘTINISMUL ROSACRUCIAN

Prima conferință

Neuchâtel, 27 septembrie 1911

Sunt cuprins de o profundă satisfacție aflându-mă aici pentru prima dată, la această ramură recent constituită și care poartă numele lui *Christian Rosenkreutz*, prilej care-mi dă

posibilitatea, pentru întâia oară, să vorbesc într-un mod mai concret despre Christian Rosenkreutz. În ce constă personalitatea lui Christian Rosenkreutz? ([Nota 20](#)) Într-o singură seară nu se poate spune totul despre această personalitate, astfel că astăzi vom vorbi numai despre persoana lui Christian Rosenkreutz, iar mâine seară despre opera lui.

A vorbi despre Christian Rosenkreutz presupune o mare încredere în Misteriile vieții spirituale, o încredere nu numai în persoană ca atare, ci o încredere în marile taine ale vieții spirituale. Constituirea unei noi ramuri presupune și o credință în viața spirituală.

Christian Rosenkreutz este o individualitate care acționează la fel de bine când este incarnată, ca și atunci când nu este într-un corp fizic; el acționează nu numai ca entitate fizică și prin forțe fizice, ci, mai ales, în mod spiritual, cu ajutorul unor forțe superioare.

După cum știm, omul trăiește nu numai pentru sine, ci și în legătură cu marea evoluție a omenirii. Când omul obișnuit trece prin poarta morții corpul său eteric se dizolvă în Univers. Dar din corpul eteric dizolvat rămâne întotdeauna un rest, o parte, și în felul acesta noi suntem înconjurați de resturile corpurilor eterice ale celor decedați, fie în folosul nostru fie în detrimentul nostru. Ele acționează asupra noastră în sens bun sau rău, după cum noi înșine suntem buni sau răi. În această privință, corpurile eterice ale marilor individualități au asupra noastră o influență considerabilă. Din corpul eteric al lui Christian Rosenkreutz izvorăște o mare forță care poate acționa asupra sufletului și asupra spiritului nostru. Este de datoria noastră să cunoaștem aceste forțe. La aceste forțe facem apel noi, ca rosacrucieni.

Strict vorbind, mișcarea rosacruciană își are începutul în secolul al XIII-lea. Atunci; aceste forțe acționau foarte puternic și din acea epocă există un curent legat de Christian Rosenkreutz, care își continuă și acum influența în viața spirituală. Există o lege conform căreia acest curent de forțe spirituale trebuie să devină deosebit de activ la intervale de aproximativ o sută de ani. În prezent, el se manifestă în mișcarea teosofică. Christian Rosenkreutz însuși a precizat aceasta, cu ocazia ultimelor sale expuneri exoterice.

În anul 1785, revelațiile esoterice ale rosacrucienilor au apărut în lucrarea *Figurile secrete ale rosacrucienilor* ([Nota 21](#)), publicată de un anume Henricus Madathanus Theosophus ([Nota 22](#)). În această publicație sunt prezentate, desigur, într-o manieră rezumativă, indicații cu privire la ce s-a petrecut în curentul rosacrucian în cursul celor câteva sute de ani precedenți și care abia acum erau expuse de acest Henricus Madathanus Theosophus. O sută de ani mai târziu, vedem din nou acțiunea curentului rosacrucian exprimându-se în scrierile publicate de H.P. Blavatsky ([Nota 23](#)), în special în lucrarea *Isis dezvăluită*. O bună parte din conținutul primei lucrări este transmisă prin cuvinte. Se găsește aici un summum de înțelepciune ocultă apuseană, care multă vreme încă nu va fi depășită, chiar dacă modul de expunere este uneori încâlcit. Este interesant de comparat *Figurile secrete ale rosacrucienilor* de Henricus Madathanus Theosophus cu lucrarea doamnei H. P. Blavatsky. Trebuie să luăm în considerare, mai ales, prima jumătate a lucrării sale, singura care a fost scrisă în sensul lucrării lui Henricus Madathanus Theosophus. În partea a doua, doamna Blavatsky se abate oarecum de la linia curentului rosacrucian. În lucrările sale de mai târziu, H. P. Blavatsky s-a îndepărtat de curentul spiritual rosacrucian, și trebuie să facem o deosebire între primele sale publicații și cele ulterioare, chiar dacă și în primele se constată lipsa spiritului critic. Spun aceasta pentru că este în concordanță cu însăși dorința doamnei H. P. Blavatsky, care în prezent nu mai este incarnată.

Dacă avem în vedere caracterul specific, particular pe care îl avea conștiința omului din secolul al XIII-lea; înțelegem că practic clarvederea primitivă dispăruse încetul cu încetul. Noi știm că toți oamenii au avut în trecut o facultate elementară de clarvedere. La mijlocul secolului al XIII-lea s-a ajuns, în această privință, la un punct minim. Deodată, acea clarvedere a dispărut, nu a mai existat. Pur și simplu a fost pentru toți oamenii o întunecare

spirituală. Chiar și spirite dintre cele mai luminate, personalitățile cele mai evolute, înșiși inițiații nu au mai avut acces la lumile spirituale și a fost necesar ca toți să se limiteze la ceea ce regăseau din amintire atunci când se exprimau asupra lumilor spirituale. Se știa despre aceste lumi numai ceea ce se păstrase prin tradiție sau prin inițiatii care evocau amintirea celor trăite cu mult înainte. Dar chiar și aceste spirite nu au mai avut acces, pentru o scurtă perioadă, la lumea spirituală.

Acest scurt interval de obscuritate a fost necesar în momentul acela pentru a fi pregătit elementul caracteristic pe care urma să-l aibă epoca noastră: actuala epocă de cultură intelectuală, rațională. Aceasta este caracteristica pe care omenirea o are acum, în a cincea epocă postatlanteană. În epoca culturală anterioară, greco-latină, nu exista o cultură rațională așa cum o avem în prezent. În locul gândirii raționale era dominantă o percepție nemijlocită. Omul credea, ca să spunem așa, în relație directă cu ceea ce vedea și auzea; ceva mai mult, el se dezvolta în legătură chiar și cu ceea ce gândea. În acea epocă, nu se făcea atât de multă analiză, așa cum se întâmplă în prezent și cum, de altfel, trebuie să se întâmple deoarece aceasta este sarcina celei de a cincea epoci culturale postatlanteene. După această epocă, clarvederea va începe să se manifeste din nou, la început temperat, devenind apoi clarvederea viitorului.

Curentul rosacruzian își are originea în secolul al XIII-lea. În secolul acesta trebuia să fie selectate, în vederea inițierii, personalități deosebit de înzestrate. Inițierea însăși nu s-a putut efectua decât după încetarea acelei scurte perioade de obscuritate spirituală.

Într-un anumit loc din Europa, despre care astăzi nu ne este îngăduit să vorbim, dar aceasta se va putea face într-un timp nu prea îndepărtat, s-a întemeiat o lojă de mare spiritualitate, un colegiu compus din doisprezece bărbați care își însușiseră întregul tezaur de înțelepciune din vechile timpuri, dar și înțelepciunea prezentului. Este vorba, deci, de doisprezece oameni care trăiseră anterior în acea perioadă de obscuritate, douăsprezece spirite eminente care s-au reunit pentru a promova progresul omenirii. Ei nu aveau capacitatea de a contempla direct lumea spirituală, dar puteau să reînvie în ei amintirea a ceea ce trăiseră într-o inițiere anterioară. Prin însăși karma umanității se stabilise ca în șapte din cei doisprezece bărbați să se încorporeze tot ceea ce se conservase din vechea perioadă atlanteană. În lucrarea mea ***Știința ocultă în rezumat*** am arătat deja că moștenirea perioadei atlanteene se transmisese celor șapte sfinți Rishi, învățătorii primei epoci culturale postatlanteene, străvechea epocă protoindiană. Cei șapte bărbați reincarnați în secolul al XIII-lea, și care formau o parte din colegiul celor doisprezece, aveau puterea să aibă o privire retrospectivă asupra celor șapte curente ale perioadei de evoluție umană atlanteană precum și a ceea ce supraviețuia din acele șapte curente*. Nici una din cele șapte personalități nu putea să valorifice pentru timpul lor și cel actual decât câte un singur curent. Celor șapte li s-au alăturat alte patru individualități, care nu puteau contempla retrospectiv în perioade atât de îndepărtate ca ceilalți șapte bărbați menționați, ci numai asupra a ceea ce omenirea dobândise din înțelepciunea ocultă în cursul primelor patru epoci de cultură postatlanteană. Primul dintre acești patru putea să contemple retrospectiv epoca protohindusă, al doilea epoca culturală protopersană, al treilea epoca de cultură egipto-caldeo-asiro-babiloniană, iar al patrulea, epoca greco-romană. Aceștia patru s-au reunit cu ceilalți șapte în acel colegiu de bărbați înțelepți din secolul al XIII-lea. În sfârșit, un al doisprezecelea avea, într-o oarecare măsură, mai puțină capacitate de amintire, în schimb, era cel mai intelectual dintre ei și avea ca sarcină să se ocupe în special de științele vizând lumea exterioară. Aceste douăsprezece individualități nu au trăit numai experiențele ocultismului occidental, cele douăsprezece curente diferite de înțelepciune au conlucrat ca o unitate, ca un întreg. Evocarea acestor fapte o găsim expusă într-o manieră deosebită în poemul lui Goethe *Misterele*.

* O cunoaștere mai bună a perioadei atlanteene se poate obține prin lectura ciclului de articole grupate în lucrarea [*Din Cronica Akasha*](#), apărută și în limba română. (Nota trad.)

Așadar, avem de vorbit despre douăsprezece individualități eminente. Punctul de pornire al unei noi epoci culturale va trebui să-l căutăm spre mijlocul secolului al XIII-lea. În acea epocă, se ajunsese la nivelul cel mai de jos al vieții spirituale. Accesul spre lumile spirituale era atunci închis chiar și pentru cei mai evoluți. În acel moment, s-a reunit colegiul de înaltă spiritualitate într-un anumit loc din Europa, despre care - așa cum am spus - nu avem permisiunea să vorbim acum, s-au reunit acei doisprezece bărbați care reprezentau chintesența întregii științe spirituale a timpului lor, precum și cele douăsprezece direcții de spiritualitate.

În cadrul acestui colegiu de doisprezece nu exista decât un fel de clarvedere bazată pe amintiri și o înțelepciune intelectuală. Cei șapte urmași ai celor șapte Rishi își reaminteau vechea lor înțelepciune atlanteană, ceilalți cinci reprezentau înțelepciunea acumulată în cele cinci epoci culturale postatlanteene. În felul acesta, cei doisprezece formau împreună întreaga înțelepciune atlanteană și postatlanteană. Al doisprezecelea era o persoană care avea, în cea mai mare măsură, o înțelepciune intelectuală proprie timpului său. El deținea în mod rațional întreaga înțelepciune a prezentului, în timp ce ceilalți, a căror viziune directă în spiritual era stinsă, își primeau știința cufundându-se în amintirea incarnărilor anterioare.

Punctul de plecare al unei culturi noi a fost însă posibil numai prin apariția unui al treisprezecelea în mijlocul celor doisprezece. Acest al treisprezecelea nu era nicidecum un savant în sensul acceptat la acea vreme. Era o individualitate care fusese incarnată exact pe vremea Misteriului de pe Golgota. El se pregătise pentru misiunea sa prin incarnări succesive, printr-o stare de spirit de smerenie, printr-o viață ferventă închinată lui Dumnezeu. Era un suflet mare, un om profund mistic, având aceste calități înnăscute, nu dobândite. Dacă vă puteți imagina un tânăr foarte evlavios rugându-se continuu, plin de ardoare lui Dumnezeu, atunci aveți în față imaginea acestei individualități, acestui al treisprezecelea. El se află într-un tot în grija și educația celor doisprezece și primește de la fiecare înțelepciunea pe care i-o puteau da. El a fost crescut cu cea mai mare grijă și au fost luate precauții pentru ca nimeni din afara colegiului celor doisprezece să nu poată exercita nici o influență asupra sa. A fost complet izolat de restul lumii. În acea incarnare din secolul al XIII-lea, el a fost un copil foarte plătând, din care cauză educația ce i se făcea de către cei doisprezece acționa până în corpul său fizic. Fiecare din cei doisprezece era pătruns de misiunea sa spirituală și toți și-au dat seama, la vremea aceea, că Biserica practica un creștinism care nu era decât o caricatură a adevăratului creștinism. Ei erau plini de măreția creștinismului, dar păreau, în exterior, că se comportă ca adversari ai acestuia. Fiecare, în parte, acționa numai într-un singur domeniu al creștinismului. Efortul lor era ca diversele religii existente să se reunească într-o singură mare unitate. Erau convinși că în cele douăsprezece curente ale lor era cuprinsă întreaga viață spirituală și fiecare acționa asupra elevului după forțele proprii. Ei aveau ca scop să realizeze o sinteză a tuturor religiilor, dar erau conștienți că acest scop nu putea fi atins printr-o teorie oarecare, ci prin eforturile și rezultatele vieții spirituale. În acest sens, era necesar ca cel de al treisprezecelea să primească o educație specială.

În timp ce forțele spirituale ale celui de al treisprezecelea creșteau la infinit, forțele sale fizice deveneau tot mai slabe. Această diminuare a forțelor fizice a mers atât de departe, încât s-a ajuns la un punct când aproape orice legătură cu viața exterioară s-a oprit și orice interes pentru lumea fizică a dispărut. El trăia numai pentru dezvoltarea spirituală spre care îl îndrumau cei doisprezece. În el exista imaginea reflectată a înțelepciunii acestora. Lucrurile au mers până acolo, încât a început să refuze orice fel de mâncare și se stingea încetul cu încetul. Atunci a avut loc un eveniment care nu se putea petrece decât o singură dată în istorie. A fost unul din acele evenimente care pot avea loc numai atunci când forțele macrocosmice conlucrează pentru a-l produce, datorită efectelor pe care un asemenea eveniment le poate avea. După câteva zile, corpul acestui al treisprezecelea a devenit complet translucid și multe zile el a fost ca și mort. La anumite intervale de timp, ceilalți doisprezece se adunau în jurul lui. În acele momente, ei rosteau cu glas tare întreaga știință și

înțelepciune. Rosteau totul în formule scurte, ca un fel de rugăciuni-meditații, le îndreptau către cel de al treisprezecelea, insuflându-i întreaga lor înțelepciune, în timp ce acesta zăcea ca un mort. Ni-i putem reprezenta pe cei doisprezece reușiți în cerc în jurul celui de al treisprezecelea. Această stare a luat sfârșit la trezirea sufletului celui de al treisprezecelea, care a apărut ca un suflet nou. El trăise o mare transformare a sufletului său. În el era prezent ceva ca o naștere cu totul nouă a înțelepciunii celor douăsprezece înțelepciuni, astfel încât și cei doisprezece înțelepți au putut să învețe ceva cu totul nou de la tânăr. Totodată, și corpul acestuia a fost însuflețit în așa fel, încât această însuflețire a corpului devenit complet transparent nu poate fi comparată cu nimic. Tânărul putea vorbi acum de experiențe și trăiri complet noi. Cei doisprezece și-au putut da seama atunci că tânărul trăise exact experiența Damascului: era o repetare a viziunii pe care apostolul Pavel o avusese pe drumul Damascului. În continuare, timp de mai multe săptămâni, acest al treisprezecelea a redat, sub o formă nouă, întreaga înțelepciune pe care o primise de la cei doisprezece. Această formă nouă de exprimare părea că este dată de însuși Hristos. Ceea ce el le revela, în felul acesta, cei doisprezece considerau că exprimă adevărul creștinism, sinteza tuturor religiilor, și ei făceau o netă diferență între adevărul creștinism și creștinismul care se practica în acea epocă în care trăiau. Cel de al treisprezecelea a murit relativ tânăr, iar cei doisprezece s-au consacrat atunci sarcinii de a descrie în „imaginațiuni” - căci numai așa puteau să o facă - tot ceea ce le revelase cel de al treisprezecelea. Astfel s-au creat acele „Figuri” și tablourile simbolice care, mai târziu, au apărut în culegerea lui Henricus Madathanus Theosophus, precum și în comunicările făcute de doamna H. P. Blavatsky în opera sa *Isis dezvăluită*. Procesul ocult trebuie să ni-l reprezentăm în sensul că rodul inițierii celui de al treisprezecelea s-a menținut ca rest al corpului eteric al acestuia, în atmosfera spirituală a Pământului. Acest „rest” a acționat ca inspirație asupra celor doisprezece și a discipolilor lor ulteriori în așa fel, încât din sânul lor a izvorât curentul ocult al rosacrucienilor. Dar acel corp eteric a continuat să acționeze și să se contopească cu corpul eteric al celui de al treisprezecelea, atunci când acesta s-a reîncarnat.

Deja în secolul al XIV-lea, individualitatea celui de al treisprezecelea a avut o nouă reîncarnare, aproximativ la jumătatea secolului. În această incarnare el a trăit mai mult de o sută de ani. A fost crescut într-un mod similar, într-un cerc de discipoli și urmași ai celor doisprezece, dar de data aceasta nu atât de izolat de lume ca în incarnarea anterioară. Când a atins vârsta de douăzeci și opt de ani și-a propus un uimitor proiect, un ideal, și anume să întreprindă o călătorie și să părăsească Europa. Mai întâi s-a îndreptat spre Damasc și a re trăit acolo, încă o dată, evenimentul pe care Pavel îl trăise cândva pe drumul Damascului. Acest eveniment trebuie privit ca fruct al unui germen ce provenea din incarnarea precedentă. Toate forțele miraculosului corp eteric al acestei individualități a secolului al XIII-lea rămăsese absolut intact și nimic nu se pierduse în eterul cosmic, universal. Era un corp persistent, care a rămas de atunci intact în sferele eterice. Același corp eteric fin spiritualizat a străluminat și iradiat din lumile spirituale noua individualitate care se reîncarnase în secolul al XIV-lea. De aceea, a fost îndrumat să trăiască din nou evenimentul de pe drumul Damascului. Aceasta este individualitatea lui Christian Rosenkreutz. El a fost cel de al treisprezecelea în cercul celor doisprezece. El a fost numit așa cu începere de la această incarnare. Din punct de vedere esoteric, în sens ocult, el era deja Christian Rosenkreutz din incarnarea pe care o avusese în secolul al XIII-lea, însă exoteric el a primit acest nume abia în secolul al XIV-lea. Discipolii acestui al treisprezecelea sunt urmașii celorlalți doisprezece din secolul al XIII-lea. Ei sunt rosacrucienii.

Christian Rosenkreutz a călătorit prin toată lumea cunoscută la acea vreme. După ce primise înțelepciunea celor doisprezece, fecundată de dumnezeiasca entitate a lui Hristos, i-a fost ușor să preia în sine în decurs de șapte ani toată știința timpului său. Când apoi, după șapte ani, s-a înapoiat în Europa, și-a luat ca discipoli pe cei mai avansați ucenici și urmași ai celor doisprezece și a început adevărata lucrare a rosacrucianismului.

O cercetare cu totul nouă a lumii s-a putut porni atunci datorită extraordinarei străluciri a corpului eteric atât de deosebit al lui Christian Rosenkreutz. Ceea ce a fost realizat până în zilele noastre de către rosacrucieni este o lucrare exterioară și interioară. Lucrarea exterioară avea ca scop să fundamenteze ceea ce se află în spatele a ceea ce numim maya (iluzia) materiei. Se dorea să se studieze cu toată atenția maya materiei. La baza întregului macrocosmos se află un macrocosmos eteric, un corp eteric, așa cum are și omul un corp eteric. Există o anumită tranziție de graniță între o substanță fizică și o substanță eterică. Să ne îndreptăm atenția asupra acestei granițe dintre substanța fizică și cea eterică. Ceea ce se află între ele, între substanța fizică și cea eterică, nu poate fi comparat sau asemuit cu nimic din ceea ce există în natură, în lume. Nu este nici aur, nici argint, nici plumb, nici aramă. Găsim aici ceva ce nu s-ar putea asemui cu nici o altă substanță fizică, ci este esența tuturor lucrurilor. Există o substanță care se află în toate substanțele fizice, încât toate aceste substanțe pot fi considerate ca o transmutare a acelei substanțe unice. Scopul și strădania rosacrucienilor era să poată contempla prin clarvedere această substanță. Ei vedeau pregătirea și realizarea unei asemenea contemplări în activitatea superioară a forțelor morale ale sufletului, care putea face vizibilă substanța aceea. În forțele morale ale sufletului vedeau ei forța care ducea spre această contemplare. Această substanță a fost descoperită și contemplată efectiv de rosacrucieni. Ei au constatat că substanța aceasta există într-o anumită formă în lume, în macrocosmos, dar și în ființele umane. În lumea exterioară, în afara omului, ei o venerau ca fiind marea haină, marea îmbrăcăminte a macrocosmosului. În om, o vedeau apărând când avea loc o interacțiune armonioasă între gândire și voință. Rosacrucienii percepeau forțele voinței nu numai în om, ci și în macrocosmos, de pildă, în tunet și în fulger. Ei vedeau astfel și forțele gândirii, pe de o parte în om, pe de altă parte în afară, în lume, în curcubeu sau în culorile aurorei. Forța de a realiza în sufletul propriu o astfel de armonie, între voință și gândire, rosacrucienii o căutau în iradierea acelui corp eteric al celui de al treisprezecelea, al lui Christian Rosenkreutz.

S-a hotărât atunci că toate descoperirile pe care le făceau trebuia să rămână timp de o sută de ani secrete ale rosacrucienilor și abia atunci, după o sută de ani, aceste revelații rosacruciene să fie transmise lumii. Abia după ce s-ar fi lucrat asupra lor timp de o sută de ani s-ar fi putut vorbi despre ele într-un mod corespunzător. Astfel, din secolul al XVII-lea până în secolul al XVIII-lea s-a pregătit ceea ce s-a tipărit în anul 1785 sub titlul *Figurile secrete ale rosacrucienilor*.

Este de asemenea foarte important să știm că în fiecare secol inspirația rosacruciană este dată în așa fel, încât niciodată purtătorul acestei inspirații nu este exoteric denumit. Numai cei mai înalți inițiați îl cunoșteau. Astăzi, de exemplu, nu se poate vorbi în mod exoteric decât despre întâmplări care au avut loc cu o sută de ani în urmă, căci acesta este intervalul care trebuie să treacă înainte de a se putea vorbi în public. Tentația este prea mare pentru oameni de a-și manifesta o devoțiune fanatică față de o asemenea autoritate legată de o persoană - lucrul cel mai rău posibil. Acest risc este prea mare. Discreția impusă este nu numai o necesitate față de ispitele ambiției și ale orgoliului, de care poate ne-am mai putea apăra, ci înainte de toate o armă împotriva atacurilor oculte pe plan astral, care nu ar înceta să fie îndreptate împotriva unei asemenea individualități. De aceea se impune această condiție de a avea voie să se vorbească abia după o sută de ani despre un asemenea fapt.

Ca o consecință a activității rosacrucienilor, corpul eteric al lui Christian Rosenkreutz a devenit din ce în ce mai puternic de la un secol la altul. Acest corp eteric a acționat nu numai prin Christian Rosenkreutz, ci și prin toți cei care au devenit discipolii săi. Începând din secolul al XIV-lea Christian Rosenkreutz s-a reîncarnat fără încetare. Tot ceea ce în prezent este propovăduit ca teosofie, este întărit prin corpul eteric al lui Christian Rosenkreutz, iar toți aceia care propovăduiesc teosofia sunt puși în umbră de acest corp eteric, care poate acționa asupra lor atât când Christian Rosenkreutz este încarnat pe plan fizic, cât și atunci când nu este încarnat.

Contele de Saint-Germain a fost încarnarea esoterică a lui Christian Rosenkreutz în secolul al XVIII-lea, dar numele acesta a fost atribuit și altor persoane, astfel că nu tot ce s-a spus în lumea exterioară despre contele de Saint-Germain se referă și la adevăratul Christian Rosenkreutz. Astăzi, Christian Rosenkreutz este din nou încarnat. Din radiațiile corpului său eteric pornește inspirația pentru lucrarea doamnei H. P. Blavatsky *Isis dezvăluită*. De asemenea, influenței lui Christian Rosenkreutz i se datorează și acțiunea invizibilă asupra lui Lessing, care i-a inspirat acestuia lucrarea *Educația neamului omenesc* (1780). Ca urmare a fluxului crescând al materialismului, inspirația în sensul rosacrucienilor a devenit din ce în ce mai dificilă. În secolul al XIX-lea, a avut loc acapararea gândirii de către materialism, ceea ce a făcut ca multe lucruri să nu mai poată fi redactate decât foarte trunchiat. În anul 1851, Widenmann ([Nota 24](#)) a rezolvat problema nemuririi sufletului bazat pe ideea reîncarnării. Lucrarea sa a fost premiată. Deja înainte de 1850, și Drossbach scrie despre reîncarnare din punctul de vedere psihologic.

Astfel, și în secolul al XIX-lea radiațiile corpului eteric al lui Christian Rosenkreutz au acționat în continuare. O revigorare a vieții teosofice a putut să survină datorită faptului că epoca pe care o numim mica Kali-Yuga a luat sfârșit în 1899*. Datorită acestui fapt și accesul la lumea spirituală este, în prezent, mai ușor și o activitate spirituală este posibilă într-o măsură mult mai mare. Devotamentul față de corpul eteric devenit atât de puternic al lui Christian Rosenkreutz va putea facilita din nou accesul oamenilor la clarvedere, trezind totodată forțe spirituale superioare. Dar aceasta nu va fi cu puțință decât pentru acei oameni care vor urma în mod corect direcția dată de Christian Rosenkreutz. Până acum, pentru aceasta pregătirea rosacruciană esoterică era necesară, dar secolul al XX-lea are misiunea să facă să crească atât de mult acest corp eteric încât să poată acționa și în plan exoteric. Cei care vor fi cuprinși de acesta vor deveni capabili să trăiască evenimentul pe care Pavel l-a trăit pe drumul Damascului. Până acum corpul eteric a acționat numai în cadrul școlilor rosacruciene; începând din secolul al XX-lea vor exista tot mai mulți oameni cărora le va fi cu puțință să trăiască apariția lui Hristos în corpul eteric. Activitatea rosacrucienilor este cea care face posibilă apariția eterică a lui Hristos. Numărul acelor care vor fi apti să vadă aceasta va deveni tot mai mare. Această apariție trebuie să o atribuim marelui eveniment al lucrării efectuate de cei doisprezece împreună cu al treisprezecelea în secolele al XIII-lea și al XIV-lea.

* Yuga, în sanscrită „vârstă” sau „perioadă”, reprezintă cicluri alternative ale evoluției. În tradiția hindusă, omenirea trece prin patru „vârste”: 1) Krita-Yuga (vârsta de aur), Treta-Yuga (vârsta de argint), Dvapara-Yuga (vârsta de aramă) și Kali-Yuga (vârsta de fier sau neagră). Aceasta din urmă ar dura 432 000 de ani, din care primii 5 000 s-au terminat în 1899. (Nota trad.)

Dacă puteți deveni o unealtă a lui Christian Rosenkreutz, să fiți convinși că cea mai mică acțiune suflătească a voastră se va înscrie în eternitate.

Măine vom vorbi despre opera lui Christian Rosenkreutz. O dorință nedefinită către știința spirituală străbate astăzi omenirea. Și putem fi siguri că pretutindeni unde discipolii rosacrucieni desfășoară o muncă sârguincioasă, serioasă și constiincioasă, se creează valori pentru eternitate. Orice acțiune spirituală, fie ea cât de mică, ne înalță. Este necesar să avem deplină înțelegere și venerație pentru lucrurile sfinte.

CREȘTINISMUL ROSACRUCIAN

A doua conferință

Neuchâtel, 28 septembrie 1911

Astăzi sarcina mea este să vă spun câte ceva despre opera lui Christian Rosenkreutz. Această operă își are începutul în secolul al XIII-lea, a continuat și continuă până astăzi și va dura în eternitate. Primul act al acestei opere este fără îndoială acela despre care am vorbit ieri, și anume inițierea lui Christian Rosenkreutz și faptele care s-au petrecut între colegiul celor doisprezece și cel de al treisprezecelea. Când, apoi, Christian Rosenkreutz s-a născut din nou în secolul al XIV-lea, trăind în acea încarnare mai mult de o sută de ani, opera sa a constat mai ales în pregătirea și instruirea discipolilor celor doisprezece. În acel timp, existau puțini oameni care știau ceva despre Christian Rosenkreutz în afară de cei doisprezece. Nu trebuie, însă, să înțelegem prin aceasta că el nu avea contact și cu alți oameni, numai că aceștia nu-l cunoșteau ca atare. Și, de fapt, această situație a rămas valabilă până în ziua de azi. Dar corpul eteric al lui Christian Rosenkreutz acționează permanent în cercul discipolilor și forțele sale au acționat în cercuri din ce în ce mai largi, iar astăzi există deja multi oameni în situația de a se afla sub influența forțelor acestui corp eteric.

Cei pe care Christian Rosenkreutz vrea să-i facă discipoli ai săi sunt selecționați de el într-un mod cu totul aparte. Lucrurile se petrec în așa fel, încât cel ales trebuie să devină atent la un eveniment anumit sau, poate, la mai multe întâmplări din viața sa. Această selecție pe care o face Christian Rosenkreutz se concretizează în aceea că acelui om i se întâmplă să aibă în viață un moment de răscruce, o criză karmică. Să presupunem, de exemplu, că un om este pe punctul de a face ceva ce în mod neîndoios i-ar provoca moartea. Această situație poate îmbrăca cele mai felurite aspecte. Să zicem că omul merge pe un drum care îi poate fi fatal, în sensul că se află chiar în preajma unei prăpăstii, fără ca el să-și dea seama de primejdie. Se întâmplă ca cel în cauză să fie chiar la câțiva pași în fața prăpastiei, când aude o voce care îi spune: Stai! astfel că el se oprește brusc, dar fără să știe încă de ce. Mii de cazuri asemănătoare se pot ivi. De remarcat este faptul că acesta nu este decât semnul exterior, dar cel mai important al apelului venit din lumea spirituală. Acest apel interior se produce pentru că persoana respectivă, cel ales, s-a preocupat în viața sa de probleme spirituale, teosofice sau de alte cunoștințe de ordin spiritual. Întâmplarea exterioară pe care am luat-o ca exemplu este un fapt din lumea fizică, dar apelul nu venea de la o voce umană. Întâmplarea are loc întotdeauna în așa fel, încât cel în cauză știe foarte bine că vocea vine din lumea spirituală. La început, se poate crede că era ascuns cineva în apropiere și vocea era a lui, dar dacă discipolul ales este suficient de pregătit, își dă seama că nu o persoană fizică intervenise în destinul său. Pe scurt, lucrurile stau în așa fel, încât datorită acestei întâmplări discipolul află că există comunicări care vin din lumea spirituală. O astfel de întâmplare poate avea loc, în viața unui om, o dată sau, poate, de mai multe ori. Trebuie să înțelegem efectul pe care îl poate avea acest lucru asupra sufletului discipolului. Acesta își va spune: Prin grația divină, viața mi-a fost prelungită, mi-a fost dată o nouă viață; prima era pierdută. Această nouă viață redată prin grație divină va lumina pe discipol în întreaga existență care va urma. El are acest sentiment clar, care se poate exprima astfel prin cuvinte: Fără această întâmplare de factură rosacruciană, eu aș fi fost mort. Viața mea de acum înainte nu ar avea aceeași valoare fără această întâmplare.

În orice caz, este posibil ca un om să fi trăit un asemenea eveniment o dată sau de mai multe ori și totuși să nu se apropie de teosofie sau de știința spirituală. Dar mai târziu poate să apară amintirea unei astfel de trăiri. Mulți dintre dumneavoastră care sunteți aici, de față, își pot recapitula întâmplări trecute și să-și dea seama că asemenea evenimente s-au petrecut cu adevărat în viața lor: Dar asemenea lucruri sunt remarcate astăzi în prea mică măsură. Ar trebui să ne dăm seama că trecem pe lângă atâtea evenimente importante fără să le dăm

atenție. Aceasta este o indicație asupra modului în care se face alegerea de discipoli de factură superioară în rosacrucianism.

Sau se mai poate întâmpla ca un asemenea eveniment să treacă pe lângă omul respectiv; atunci impresia se șterge și el nu-i acordă nici o importanță. Dar să presupunem cazul în care omul este atent și consideră evenimentul ca fiind ceva important pentru el; atunci este posibil ca el să ajungă să gândească astfel: Tu te afli acum, propriu-zis, în fața unei crize, a unei crize karmice, viața ta urma să se termine în clipa aceea, tu nu ai fost salvat decât datorită unui fapt aparent întâmplător. Din acea clipă, este ca și cum ai început o a doua viață grefată pe prima. Această a doua viață trebuie să o privești ca pe un dar care ți s-a făcut și va trebui să te comporți în consecință.

Când o asemenea trăire declanșează o dispoziție sufletească care îl face pe om să considere că din clipa aceea viața lui este un dar ea face din acel om un adept al lui Christian Rosenkreutz. Acesta este, deci, modul în care sufletele sunt chemate la el. Și cine își poate aminti o asemenea trăire poate spune: Christian Rosenkreutz mi-a dat un semn din lumile spirituale în sensul că eu aparțin curentului său. El a adăugat karmei mele posibilitatea unei asemenea experiențe. Acesta este felul în care Christian Rosenkreutz își alege discipolii. Așa își alege el comunitatea. Cine este conștient de acest fapt își spune: Mi s-a arătat o cale, trebuie să o urmez și să văd cât de profund pot să-mi angajez forțele proprii în slujba rosacrucianismului. În schimb, cei care nu înțeleg sensul experienței trăite vor ajunge totuși, dar mai târziu, să-l înțeleagă, căci cui i s-a arătat o dată semnul acela nu mai scapă de acesta.

Faptul că un om a putut avea o asemenea trăire, în felul în care am prezentat-o, provine din aceea că acel om, în timpul scurs între ultima moarte și ultima sa naștere, s-a întâlnit în lumea spirituală cu Christian Rosenkreutz. Acolo și atunci ne-a ales Christian Rosenkreutz, el a infiltrat în noi un impuls de viață care ne conduce acum spre asemenea trăire. Acesta este modul în care se stabilesc relațiile spirituale.

Și acum, pentru a pătrunde mai adânc în această problemă, vreau să vorbesc despre diferența dintre învățământul lui Christian Rosenkreutz din primele timpuri și cel de mai târziu. Acest învățământ avea odinioară un caracter mai apropiat științelor naturii, în prezent el este mai aproape de știința spirituală. La început, s-a vorbit, de exemplu, mai mult despre procesele din natură și această știință se chema alchimie; în măsura în care aceste procese aveau loc în afara Pământului, știința se numea astrologie. Astăzi pornim mai mult de la considerații de ordin spiritual. Dacă, de exemplu, examinăm epocile culturale postatlanteene succesive, cultura protohindusă, cultura protopersană, cultura egipto-caldeo-asiro-babiloniană și cultura greco-romană, reușim să cunoaștem natura dezvoltării sufletului uman. Rosacrucianul din evul mediu studia fenomenele naturale pe care le privea ca fenomene terestre ale naturii. El deosebea, de exemplu, trei fenomene naturale diferite pe care le considera ca fiind cele trei mari procese naturale.

Primul proces important este formarea de săruri. Tot ce se depune în natură ca materie solidă într-o soluție, precipită sau cristalizează era numit de rosacrucianul din evul mediu sare. Dacă însă rosacrucianul evului mediu vedea cum se formează această sare, el își făcea o cu totul altă reprezentare, alta decât cea pe care și-o fac oamenii astăzi. Căci spectacolul unui astfel de proces trebuia să acționeze ca un fel de rugăciune în sufletul celui care privea, dacă voia să simtă că l-a înțeles. De aceea, rosacrucianul evului mediu căuta mai întâi să se lămurească asupra a ceea ce se va petrece în propriul său suflet când trebuia să aibă loc procesul formării sării. El gândea: Natura umană se distruge în continuu datorită instinctelor și a pasiunilor. Viața ar fi o continuă distrugere, un proces permanent de putrefacție, de descompunere, dacă ne-am lăsa numai în voia dorințelor și a pasiunilor. Dacă, însă, omul vrea cu adevărat să se apere împotriva acestui proces de descompunere, trebuie să se dăruiască unor gânduri curate, îndreptate spre cele spirituale. Era vorba, aici, de o dezvoltare superioară a gândirii.

Rosacrucianul din evul mediu știa că, dacă într-o incarnare el nu luptă împotriva pasiunilor sale, se va reincarna cu predispoziții spre îmbolnăvire, dar dacă își purifică pasiunile, în următoarea incarnare va veni cu structuri sănătoase. Procesul de dominare a forțelor care conduc la putrefacție, prin spiritualitate, este formarea microcosmică de sare. În felul acesta înțelegem cum un asemenea fenomen natural putea deveni pentru rosacrucianul evului mediu o rugăciune pioasă. Observând fenomenul de producere a sării, rosacrucienii medievali își spuneau, cu un sentiment de cea mai pură evlavie: Aici, forțe divine spirituale au acționat timp de milenii, așa cum acționează în mine gândurile curate. Rugăciunea mea se înalță dincolo de iluzie, de maya naturii, către gândurile zeilor, ale entităților spirituale dumnezeiești. Acest lucru o știa rosacrucianul din evul mediu și el gândea mai departe: Când mă las inspirat de natură să nutresc asemenea simțăminte, eu însumi devin asemenea macrocosmosului. Dacă privesc acest proces numai în aspectul său exterior, atunci mă despart de Dumnezeu, mă desprind de macrocosmos. Așa gândea și simțea teosoful sau rosacrucianul evului mediu.

O altă experiență trăită era procesul de dizolvare, un alt proces natural care conducea, de asemenea, pe rosacrucianul evului mediu la rugăciune. Tot ceea ce era capabil să dizolve un alt lucru era numit argint-viu sau mercur. De data aceasta, pentru rosacrucian se punea întrebarea: Care este, de fapt, calitatea corespunzătoare din sufletul omului? Ce calitate a sufletului acționează așa cum acționează în natură argintul-viu sau mercurul? Rosacrucianul din acea vreme știa că ceea ce corespunde mercurului sunt toate formele de iubire existente în suflet. El face o distincție între procesele de dizolvare de natură inferioară și cele de natură superioară, după cum există forme de iubire inferioare și altele superioare. Iată cum contemplarea unui proces de dizolvare devenea, la rândul său, rugăciune pioasă, și teosoful evului mediu gândea: Iubirea lui Dumnezeu a acționat în lumea din afară timp de mii de ani, după cum și înăuntrul meu acționează iubirea.

Al treilea proces important din natură era pentru teosoful din evul mediu arderea sau combustia, care are loc când o materie exterioară se consumă în flăcări. Și, din nou, rosacrucianul din evul mediu căuta fenomenul intern care corespunde acestei arderi exterioare. El găsea acest fenomen sufletesc lăuntric în sentimentul de devoțiune fierbinte față de divinitate. Și tot ce se consuma prin foc numea sulf sau sulphur. El vedea în stadiile de evoluție a Pământului procesul unei purificări succesive, asemănătoare unui proces de ardere, sau unui proces sulfuric. Și așa cum știa că Pământul va fi cândva purificat prin foc, percepea și în devoțiunea fierbinte față de divinitate un proces de ardere. În procesele terestre, el vedea acțiunea zeilor care privesc spre alte divinități, și mai înalte. Pătruns de o mare evlavie și de un sentiment profund religios, privind un proces de ardere își spunea: Acum zeii aduc sacrificii divinităților și mai înalte decât ei. Iar când, în evul mediu, teosoful efectua el însuși un proces de ardere, în propriul său laborator, resimțea ceva pe care-l putea exprima astfel: Eu fac acum ceea ce zeii înșiși fac, atunci când se jertfesc unor divinități superioare lor. El se considera demn să înceapă un asemenea proces în laboratorul său numai atunci când se simțea pătruns de un sentiment de jertfă, când simțea el însuși, în sine sa, dorința să se ofere ca jertfă zeilor. Puterea flăcării umplea pe teosof de sentimente profund religioase, și el gândea: Când văd în afară, în macrocosmos, flacăra, percep gândurile, iubirea și atitudinea de jertfă a zeilor.

Rosacrucianul din evul mediu efectua el însuși în laboratorul său aceste experiențe și se dăruia contemplării rezultatului său, formarea de săruri, dizolvarea și arderea, cu un profund sentiment religios, resimțind totodată că se află în strânsă legătură cu toate forțele din macrocosmos. Aceste fenomene făceau ca în sufletul său să apară mai întâi gânduri divine, în al doilea rând iubire divină și în al treilea rând sentimentul sacrificial divin. Și atunci, rosacrucianul acelor timpuri descoperea că dacă reproducea un proces de formare a sării se creau în el gânduri curate, purificatoare. În cazul unui proces de dizolvare se simțea cuprins de iubire, era străbătut de iubirea dumnezeiască, iar în cazul unui proces de combustie, de

ardere, era gata pentru oficierea unui sacrificiu, îndemnat să se jertfească pe altarul lumii.

Aceste stări le trăia efectiv experimentatorul. Dacă un clarvăzător ar fi asistat la aceste experiențe, el ar fi observat o modificare în aura persoanelor implicate în efectuarea experiențelor. Aura, care înainte de începerea experiențelor era foarte eterogenă, pestriță, deoarece, eventual, fusese plină de poftă sau instincte ce stăpâniseră pe cel în cauză, o dată cu efectuarea experiențelor devenea monocoloră. Mai întâi, în cazul experiențelor pentru formarea de sare: culoarea aramei - gânduri pure, divine, apoi, în experiențele de dizolvare: culoare argintie - iubire divină și, în sfârșit, auriu strălucitor - iubire divină pentru jertfă sau pentru oficierea unui sacrificiu divin, în cazul experiențelor de combustie. Alchimiștii spuneau că au făcut din aură cuprul subiectiv, argintul subiectiv și aurul subiectiv. Urmarea era că acela care trecuse prin aceste experiențe și le trăise cu adevărat în mod intim era pătruns întru totul de iubire divină. Așadar, în urma acestor experiențe devenea o ființă plină de puritate, de iubire și de voință de sacrificiu și prin acest cult al jertfei, al sacrificiului, își pregăteau teosofii în evul mediu o anumită clarvedere. Așa, de exemplu, teosoful evului mediu putea contempla modul în care, în spatele a ceea ce considerăm că este maya, ființele spirituale fac ca lucrurile să ia ființă sau să dispară din nou. Prin aceasta, el vedea și ce forțe din suflet sunt pozitive și care nu. El reușea să descifreze, să cunoască propriile noastre forțe de creație și de descompunere. Într-o clipă de iluminare, teosoful medieval Heinrich Khunrath ([Nota 25](#)) numea acest proces legea creației și a descompunerii.

Prin observarea naturii, teosofului din evul mediu i-a devenit clară legea evoluției și a involuției. Știința pe care și-o însușea în felul acesta o exprima prin anumite semne, prin figuri și tablouri imaginative. Era un fel de cunoaștere imaginativă. Ceea ce am expus în conferința ținută ieri în legătură cu „figurile secrete ale rosacrucienilor” este rezultatul celor spuse mai înainte.

Astfel au lucrat cei mai buni alchimiști din secolul al XIV-lea până în secolul al XVIII-lea și chiar până la începutul secolului al XIX-lea. Despre această muncă cu adevărat morală, etică, intelectuală nu s-a scris nimic. Ceea ce s-a spus despre alchimie se referă numai la experiențele exterioare, s-a scris doar despre cei care utilizau alchimia ca scop în sine. Falsul alchimist nu voia să producă decât materiale. El vedea în experiențele de ardere numai câștigul material. Adevăratul alchimist nu acorda nici o valoare produsului pe care îl obținea în final. Pentru el contau numai trăirile sufletești lăuntrice pe care le avea în timp ce se năștea produsul nou, numai gândurile care erau în interiorul său. Din această cauză, exista o lege foarte strictă, ca teosoful din evul mediu care obținea prin experiențele sale aur sau argint să nu aibă niciodată un câștig material pentru sine. Îi era îngăduit doar ca produsul obținut să-l doneze altcuiva. Astăzi, oamenii nu mai au o reprezentare corectă a acelor experiențe. Nu au nici o idee despre ce putea să simtă cel care trăia asemenea experiențe. Teosoful putea să treacă prin drame sufletești de mare intensitate în laboratorul său; de exemplu, când obținea antimoniu, el vedea în acest proces un element moral de o deosebită importanță.

Dacă aceste evenimente nu ar fi avut loc atunci, astăzi nu am putea practica rosacrucianismul în sensul științei spirituale. Ceea ce un rosacrucian a experimentat și a trăit, atunci, în evul mediu, în raport cu procesele naturale constituie știința sacră a naturii. Ceea ce el trăia ca spirit de sacrificiu, ca mari bucurii, în mărețele fenomene naturale, precum și ca durere și tristețe, ca evenimente înălțătoare și producătoare de satisfacții, obținute în cursul experimentelor pe care le făcea, toate acestea acționau asupra lui ca o descătușare și eliberare. Dar toate acestea se află în prezent depuse în cele mai adânci străfunduri ale ființei umane, ele au fost introduse în om atunci.

Cum regăsim, astăzi, acele forțe ascunse care au condus, atunci, la clarvedere? Mai întâi, le aflăm studiind știința spirituală, apoi prin dăruirea totală vieții interioare a sufletului prin meditație și concentrare. Printr-o astfel de evoluție interioară preocuparea pentru natură

redevine, treptat, un cult al jertfei. De aceea, oamenii trebuie să-și însușească ceea ce numim în prezent știința spirituală. Mii de oameni trebuie să i se consacre, să ducă o viață interioară, pentru ca în viitor să poată fi perceput din nou adevărul spiritual în spatele naturii, pentru ca să învețe, din nou, să descifreze spiritualul pe care maya îl ascunde. În viitor, chiar dacă la început numai un mic număr, oamenii vor putea percepe evenimentul pe care Pavel l-a trăit pe drumul Damascului și vor percepe în eteric pe Hristos, care va veni printre oameni și va fi vizibil în suprasensibil. Dar mai întâi este necesar ca omul să revină la o percepere spirituală a naturii. Cine nu cunoaște întregul sens interior al lucrării rosacrucienilor poate crede că omenirea se mai află încă pe aceeași treaptă de evoluție ca acum două mii de ani. Înainte ca acest proces să fi fost parcurs, ceea ce nu este posibil decât cu ajutorul științei spirituale, omul nu va ajunge la o vedere spirituală. Există mulți oameni devotați și buni care nu se recunosc ca adepți ai științei spirituale, dar, în fond, ei sunt totuși teosofi.

Datorită evenimentului care a avut loc cu prilejul Botezului în apa Iordanului, când Hristos a coborât și s-a întrupat în Iisus din Nazaret, precum și a Misteriului de pe Golgota, omenirea a devenit aptă ca mai târziu - dar începând chiar din acest secol, aproximativ din anul 1930 - să contemple și să trăiască pe Hristos în corpul eteric. Hristos a coborât într-un corp fizic, pe Pământ, numai o singură dată, și acest lucru trebuie bine înțeles. Revenirea lui Hristos nu trebuie înțeleasă decât ca contemplare a lui Hristos în mod suprasensibil în corpul eteric. De aceea, oricine vrea să meargă pe adevăratul drum al evoluției trebuie să-și dezvolte facultatea de a putea să vadă cu ochiul spiritual. Omenirea nu ar progresa cu nimic dacă Hristos ar reapărea încă o dată sub formă de corp fizic. Următoarea revelație va avea loc într-un corp eteric.

Tot ceea ce au putut da diversele curente religioase a fost reunit de Christian Rosenkreutz și colegiul celor doisprezece. Consecința acestui fapt va fi că aportul fiecărei religii precum și năzuințele și țelurile credincioșilor se vor găsi în impulsul dat de Hristos. Acesta va fi mersul evoluției în următoarele trei milenii: să atingem și să promovăm o înțelegere clară a impulsului adus de Hristos. Începând chiar din secolul al XX-lea, toate religiile se vor reuni în ceea ce am putea numi Misteriul rosacrucianismului. Împlinirea acestei unificări va fi posibilă în următoarele trei milenii deoarece nu va mai fi necesar ca omenirea să învețe din documentele religioase, ci oamenii vor putea avea o contemplare directă a lui Hristos și vor înțelege singuri acel eveniment pe care Pavel l-a trăit pe drumul Damascului. Omenirea însăși va trece prin experiența trăită de Pavel.

Cinci mii de ani după iluminarea lui Buddha sub arborele Bodhi va apărea Maitreya Buddha, eveniment care se va întâmpla aproximativ peste trei mii de ani*. El va fi succesorul lui Gautama Buddha. Între cercetătorii spirituali adevărați nu există nici o controversă în această privință. Atât cercetătorii din Apus, cât și cei din Răsărit sunt de acord în această privință. Două lucruri sunt ferm stabilite:

Primul: Hristos nu a trăit decât o singură dată într-un corp fizic, dar va apărea din nou, începând din secolul al XX-lea, în corp eteric. În secolul al XX-lea se vor naște mari individualități, de exemplu acel Bodhisattva, succesorul lui Gautama Buddha și care - după cum am mai spus - peste aproximativ trei mii de ani va deveni Maitreya Buddha. Dar nici un cercetător spiritual serios nu va putea da numele lui Hristos unei ființe incarnată fizic în secolul al XX-lea, nici un cercetător spiritual autentic nu va aștepta ca Hristos să apară în secolul al XX-lea într-un corp fizic. Fiecare ocultist adevărat va considera o asemenea afirmație ca fiind o falsificare grosolană. Dar Bodhisattva va însemna o trimitere la Hristos.

Al doilea: Bodhisattva, care s-a arătat în trecut ca Jeshu ben Pandira, va apărea ca Maitreya Buddha abia peste trei mii de ani. Ocultiștii indieni ar face o mare greșală, o mare eroare dacă ar susține că Maitreya Buddha ar putea apărea mai înainte de această dată. Este posibil ca în India să existe și astfel de ocultiști, dar care nu sunt de fapt veritabili cercetători

spirituali și care, din motive ascunse, vorbesc despre un Maitreya Buddha deja incarnat în prezent. Numai o încredere deplină în teosofia rosacruciană și o sinceră devoțiune față de Christian Rosenkreutz pot să ne împiedice, pe fiecare dintre noi, să cădem într-o asemenea eroare.

* Gautama Buddha este atestat istoric între 566-486 î.Hr., iar iluminarea sub arborele Bodhi a avut loc în anul 537 î.Hr. Rezultă că Maitreya Buddha se va revela ca atare în anul 4463 d.Hr. (Nota trad.)

Toate aceste lucruri sunt spuse în rosacrucianism, astfel încât pot fi verificate prin rațiune. O rațiune sănătoasă poate verifica toate aceste lucruri. Pe dumneavoastră vă rog să nu credeți nimic numai în baza unui sentiment de autoritate, ci considerați tot ce am spus doar ca o sugestie pe care, apoi, să o verificați singuri. Eu sunt complet liniștit, căci cu cât veți verifica mai mult, cu atât veti găsi că teosofia sau știința spirituală sunt mai logice, mai raționale. Cu cât există mai puțină credință bazată pe autoritate, cu atât va fi mai multă înțelegere pentru Christian Rosenkreutz. Vom recunoaște cel mai bine pe Christian Rosenkreutz, dacă ne vom adânci mai mult și mai profund în individualitatea lui și vom deveni conștienți că spiritul său există permanent. Și cu cât ne vom apropia mai mult de acest mare spirit, cu atât vom primi o forță mai mare. Din corpul eteric al acestui mare călăuzitor, care va fi mereu prezent, putem spera să obținem forță și susținere, dacă îi vom cere ajutorul.

Putem să înțelegem chiar și acel eveniment straniu al maladiei lui Christian Rosenkreutz, dacă ne vom adânci în aprofundarea științei spirituale. În secolul al XIII-lea această individualitate a trăit într-un corp fizic care ajunsese la un asemenea grad de slăbiciune, încât devenise transparent, și timp de câteva zile el a zăcut ca mort, primind în acest timp de la cei doisprezece înțelepciunea lor; el a trăit - așa cum am spus - chiar și evenimentul petrecut pe drumul Damascului.

Fie ca spiritul adevăratului rosacrucianism să fie prezent și inspirator chiar în acest *Zweig* (ramură), și atunci forța corpului eteric al lui Christian Rosenkreutz va fi cu atât mai activă aici.

Cu aceasta, fie inaugurată munca pe care o începeți acum în acest *Zweig* și fie ca toți cei prezenți să-i poată ajuta, după puteri, pe prietenii din Neuenbutg (Neuchâtel) și să le trimită cele mai bune gânduri, pentru ca spiritul acestei ramuri, întemeiată acum, să fie urmat. Cu cât ne apropiem mai mult de lucruri elevate și ne desfășurăm activitatea în acest spirit, cu atât mai repede ne vom atinge țelul propus. Eu însumi am să vă reamintesc permanent măreția activității noastre plină de speranță și cer ajutorul marelui călăuzitor al Apusului. Fie, deci, ca această ramură să devină o piatră de temelie a Templului pe care dorim să-l înălțăm. Am inaugurat astăzi acest *Zweig* în spiritul lui Christian Rosenkreutz și în acest spirit vrem să încercăm să ducem munca noastră mai departe.

ETERIZAREA SÂNGELUI. INTERVENȚIA LUI HRISTOS ETERIC ÎN EVOLUȚIA PĂMÂNTULUI

Basel, 1 octombrie 1911

Cunoașterea de sine a omului este o chemare pe care sufletul nostru a simțit-o, de fapt, în toate timpurile când a aspirat la cunoaștere, fie în sensul mistic fie în sensul realist sau de orice alt fel, dar această cunoaștere de sine nu este, așa cum a trebuit să subliniez și cu alte ocazii, deloc ușor de realizat, cum își imaginează uneori mulți oameni, chiar și unii antroposofi. Dificultățile pe care le ridică această cunoaștere de sine trebuie să fie avute în vedere în continuu de antroposof, deoarece cunoașterea de sine este de o stringentă necesitate dacă dorim să ajungem la un țel demn de natura noastră umană, în contextul existenței universale, la o viață și o activitate demne de ființa umană.

Astăzi, aş dori să vedem de ce este dificilă cunoaşterea de sine pentru om. Omul este, fără nici o îndoială, o fiinţă complexă, şi când spunem ceva referitor la sufletul său, la viaţa sa lăuntrică nu ne reprezentăm această viaţă sufletească, interioară ca fiind ceva simplu, elementar, ci vrem să pătrudem tot mai profund, cu răbdare şi perseverenţă, în mod real, această minunată alcătuire, în acest minunat edificiu cosmic, spiritual, divin, prin care se poate manifesta omul. Două lucruri ne pot frapa, în ceea ce priveşte sufletul uman, înainte de a pătrunde efectiv în esenţa actului de cunoaştere.

La fel cum un magnet are un pol nord şi un pol sud, sau aşa cum aspectul exterior al lumii prezintă alternanţa lumină-întuneric, ca gradaţii ale luminii, la fel şi sufletul are, s-ar putea spune, doi poli de existenţă. Ambii pot să ne apară când analizăm omul în două situaţii, în două poziţii, în viaţă. O astfel de situaţie ne-ar putea apărea când vedem un om care, să zicem, se găseşte pe stradă, cufundat în contemplarea unui fenomen care frapează prin frumuseţea şi nobleţea sa, Omul stă nemişcat, nu-şi mişcă nici mâinile, nici picioarele şi nu-şi ridică ochii de la fenomenul (sau obiectul) care i-a atras atenţia şi pe care îl observă şi ne dăm seama că este preocupat să-şi formeze o imagine lăuntrică a ceea ce are în faţa ochilor. Putem spune: El este cufundat în ceea ce vede, îşi reprezintă ambianţa sa. Aceasta ar fi una din situaţiile de care vrem să ne ocupăm. O altă situaţie ar fi următoarea: Cineva traversează strada şi se simte deodată ofensat, chiar rănit sufleteşte de un alt om. Fără să stea prea mult pe gânduri, se irită, devine furios şi îşi descarcă mânia împotriva celui alt, lovindu-l sau printr-o altă reacţie. Conştientizăm în acest caz o manifestare a forţelor care izvorăsc din mânie, din iritare. Sesizăm aici manifestarea unor impulsuri de voinţă şi ne dăm seama că aceste impulsuri nu au fost precedate de prea multă gândire, că persoana respectivă nici nu ar fi făcut gestul de a lovi, ca urmare a mâniei care l-a cuprins, dacă s-ar fi gândit mai înainte. Ne aflăm aici în faţa a două comportări extreme: una care se manifestă pe de-a-ntregul ca o reprezentare din care este exclusă orice urmă de voinţă conştientă, şi alta în care este exclusă viaţa de reprezentări, iar subiectul trece brusc la manifestarea unui impuls voluntar. Acestea sunt cele două situaţii care ne dezvăluie cei doi poli extremi ai sufletului uman. Caracterul impulsiv este un pol, faptul de a te lăsa în voia unei impresii, a unei reprezentări sau a unor gânduri, fără ca voinţa să intervină, este celălalt pol. Am prezentat faptele într-un mod absolut exoteric, numai prin observarea vieţii exterioare.

Putem merge acum ceva mai în profunzime, ajungând în acele sfere în care ne putem descurca numai dacă recurgem la ajutorul cercetării oculte. Aici ne întâmpină o altă polaritate, cea dintre starea de veghe şi somn. Ştim, desigur, ce înseamnă, în perspectiva ocultă, somnul şi starea de veghe. După conceptele elementare antroposofice, în starea de veghe cele patru componente ale omului, corpurile fizic, eteric, astral şi eul, sunt organic întrepătrunse, acţionează împreună, în starea de somn corpul fizic şi corpul eteric se află în patul în care dormim, în timp ce corpul astral şi eul sunt răspândite în marele Univers care mărgineşte în mod nemijlocit existenţa noastră fizică. Am mai putea trata aceste fapte şi altfel. Putem, de exemplu, să ne întrebăm care este situaţia dacă observăm în ce relaţii se află reprezentările noastre, gândirea şi voinţa cu impulsurile sale, cu starea de veghe şi cu somnul.

Dacă aprofundăm lucrurile mai mult, ni se revelează faptul că, într-un anumit sens, fiinţa umană, în existenţa sa fizică actuală, de fapt, doarme continuu. Numai că noaptea doarme altfel decât ziua. Vă puteţi imagina acest lucru chiar şi numai în mod exterior, deoarece ştiţi că ziua omul se poate trezi în mod ocult şi poate deveni clarvăzător privind în lumea spirituală. În legătură cu acest mod de abordare, corpul fizic obişnuit este adormit şi se poate spune că avem de-a face cu o trezire atunci când omul învaţă să se slujească de simţurile sale spirituale. În ceea ce priveşte somnul din timpul nopţii, este foarte clar că atunci omul doarme. În felul acesta putem spune că somnul obişnuit este somn faţă de lumea fizică, exterioară, iar conştiinţa de veghe, din timpul zilei, este stare de somn faţă de lumea spirituală.

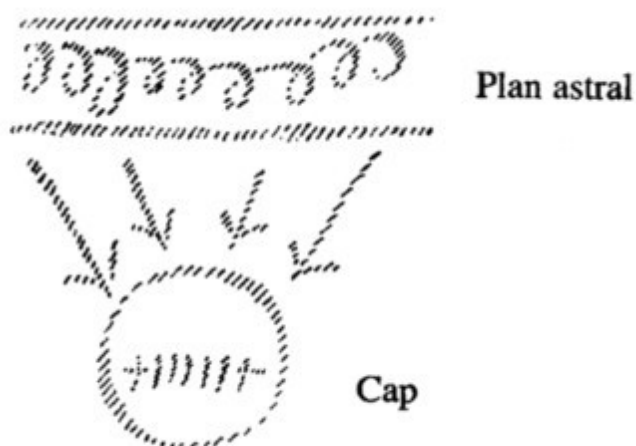
Putem înfățișa aceste fapte și într-un cu totul alt mod. Dacă le cercetăm mai profund, constatăm că, în starea obișnuită de veghe a vieții fizice, omul are, de regulă, o putere prea mică asupra voinței. Voința este ceva ce scapă în mare măsură vieții diurne. Dacă observați cu atenție ceea ce numim voința umană, atunci veți vedea cât de puțin își poate stăpâni omul, în viața de fiecare zi, impulsurile sale. Observați cât de puțin, din ceea ce se face de dimineața până seara, rezultă din gândirea proprie sau din facultățile de reprezentare, din decizie personală, individuală. Când cineva sună la ușă și spuneți: Intrați!, această reacție nu este o concluzie a gândirii și a voinței proprii. De asemenea, când vă este foame și vă așezați la masă, nu puteți spune că acest fapt este o decizie deliberată, deoarece a fost provocat de organism; de starea de foame pe care o aveți. Încercați să vă recapitulați viața de fiecare zi și veți constata cât de puțin este influențată voința direct de forul vostru interior. Care este cauza? Răspunsul ni-l dă cercetarea spirituală care ne arată că în ceea ce privește voința omul este, de fapt, adormit în timpul zilei, cu alte cuvinte, în impulsurile sale de voință el nu este deloc prezent. Putem ajunge la concepte și reprezentări din ce în ce mai corespunzătoare și putem să devenim, în ce ne privește, ființe morale sau de bun gust, dar în ce privește voința nu putem face nimic. Cultivând gânduri bune, am putea să acționăm doar indirect asupra voinței; voința nu este influențată direct de viața noastră de fiecare zi, ci doar în mod indirect, pe ocolite, ca să spunem așa, respectiv prin somn. Când dormim nu gândim, nu avem nici un fel de reprezentări: facultatea de gândire și cea de reprezentare sunt cele care trec în stare de somn. În schimb, voința veghează și pătrunde în organism din exterior, și îl însuflețește. De aceea, dimineața ne simțim odihniți și în forță, pentru că ceea ce pătrunde în organismul nostru este de natură voluntară. Faptul că nu ne dăm seama de această acțiune a voinței, faptul că nu știm nimic despre aceasta poate să ne pară credibil dacă ne gândim că facultatea noastră de reprezentare doarme când noi înșine dormim. De aceea dorim să dăm, mai întâi, un impuls pentru gândirea și meditațiile noastre ulterioare. Veți vedea că pe măsură ce progresăm în cunoașterea de sine acest adevăr se confirmă tot mai mult. Omul doarme, în ceea ce privește voința, când este în stare de veghe și doarme, în ceea ce privește capacitatea lui de reprezentare, când doarme. În timpul zilei doarme voința, noaptea doarme viața de reprezentări.

Dacă omul nu este conștient că în timpul nopții voința nu doarme, aceasta provine din faptul că el nu înțelege că este treaz decât atunci când are reprezentări. Voința nu doarme noaptea, ci acționează ca într-un veritabil element de foc și lucrează asupra corpului său pentru a regenera ceea ce s-a uzat în timpul zilei.

Există, deci, în om doi poli, impulsurile de voință și viața de observare sau de reprezentări, și oamenii au relații cu totul opuse cu acești doi poli. Întreaga noastră viață interioară, sufletească, se desfășoară, cu nuanțe diferite, între acești doi poli; vom încerca să stabilim un raport între această viață sufletească, viața sufletească microcosmică, și ceea ce recunoaștem a fi lumile superioare. Din cele spuse până acum, am dedus că unul din cei doi poli ai vieții noastre sufletești este viața de reprezentări.

Pentru omul cu o gândire materialistă și care ia în considerare numai realitățile exterioare viața de reprezentări apare ca ceva ireal. De câte ori nu auzim pe cineva exprimând asemenea idei: Ei bine, reprezentările și gândurile nu sunt altceva decât reprezentări și gânduri! Cel ce spune așa ceva vrea să demonstreze prin aceasta că dacă avem în mână o felie de pâine sau o bucată de carne aceasta este o realitate, dar un gând nu este decât un gând. Cei mai mulți cred că gândurile nu pot fi mâncate și, deci, ele nu sunt cu adevărat reale, sunt „doar” gânduri. Dar de ce nu sunt ele decât gânduri? Pentru simplul motiv că ceea ce omul consideră a fi gânduri, ceea ce sunt propriu-zis gândurile, nu reprezintă decât o umbră a lucrului însuși. Când aveți în față o floare și îi priviți umbra, aceasta indică existența florii, o realitate de fapt, fără a fi însă floarea însăși. La fel se întâmplă și cu gândurile. Și anume, gândirea umană este numai umbra reprezentărilor și a entităților care se află într-o lume superioară, într-o lume pe care o

numim planul astral. Vă puteți reprezenta corect gândirea propriu-zisă dacă vă imaginați capul uman - în desenul de mai jos el este redat schematic. În cap se află gândurile pe care vreau să le reprezint în acest desen prin liniuțele interioare. Dar aceste gânduri care se află în cap să ni le reprezentăm ca ființe vii, în planul astral. Acolo acționează ființe de tot felul, se întâlnesc multe reprezentări și activități care își proiectează umbra în oameni, iar aceste procese se oglindesc în capul omului sub forma gândirii. Este o reprezentare corectă, dacă vă formulați următoarea judecată: Din capul nostru pornesc în mod constant curenți către planul astral, iar acestea sunt umbrele care provoacă în cap viața de gândire.

Există însă, în afară de ceea ce numim viața de gândire, și o altă viață. În viața curentă, se face o deosebire între viața de gândire și viața afectivă, deosebire care nu este cu totul exactă, dar o spun pentru a obține din viața obișnuită un concept în acest sens. Printre sentimentele pe care le manifestă sufletul se întâlnesc unele de amabilitate, de simpatie, altele de nemulțumire, de antipatie. Primele însoțesc acțiunile corecte, juste, binevoitoare; antipatia apare ca urmare a unor acțiuni incorecte, nedrepte, răuvoitoare. Această viață de sentimente este deja ceva mai mult decât o simplă reprezentare, este altceva. Mai putem să ne facem reprezentări și asupra unor lucruri care ne sunt indiferente. Dar trăirile sufletești de simpatie sau de antipatie le avem numai față de ceea ce este frumos și bun sau față de ceea ce este rău și urât. Așa cum tot ce se derulează în om sub formă de gânduri ne duce către planul astral, la fel tot ce este legat de sentimentele de simpatie sau de antipatie ne călăuzește spre ceea ce numim Devachanul inferior. Și la fel cum în desenul de mai sus am trasat liniile spre planul astral, aș putea să le prelungesc cu aceste reprezentări până în Devachan sau lumea cerească. În om se derulează procese din lumea cerească sau Devachan, și aceasta mai ales sub formă de sentimente de simpatie și de antipatie pentru ce este frumos sau urât, bine sau rău, astfel încât, purtând în noi ceea ce numim sentimentele față de lumea moral-estetică, este vorba, de fapt, de umbrele Devachanului inferior sau ale lumii cerești, pe care le purtăm în suflet.

Există, apoi, și un al treilea element în viața sufletească a omului, pe care trebuie să-l deosebim de simpla preferință pentru acțiuni marcate de bunăvoință. Dacă te afli într-un loc și vezi o faptă frumoasă, o faptă de bunăvoință și găsești plăcere în aceasta, este altceva decât dacă tu însuți îți implici voința în săvârșirea unei fapte, dacă tu însuți desfășori o acțiune binefăcătoare. Aș găsi întemeiat să consider plăcerea pentru ce este bun și frumos și neplăcerea pentru acțiuni dăunătoare și urâte ca fiind elemente de natură estetică, și, dimpotrivă, ceea ce împinge pe om să facă el însuși, efectiv, binele ca element de natură morală. Elementul moral se află pe o treaptă mai înaltă în comparație cu ceea ce nu este decât de natură estetică, simpla plăcere sau neplăcere stau pe o treaptă inferioară față de sentimentul de a face tu însuți bine sau rău. În măsura în care sufletul se simte împins să acționeze, în măsura în care simte impulsuri morale, acestea sunt umbre proiectate din Devachanul superior, din lumea cerească superioară.

Ne putem imagina că aceste trei activități de natură sufletească care se suprapun, cea pur intelectuală a gândirii, a reprezentărilor și a observației, cea estetică a sentimentelor de plăcere sau neplăcere și cea morală, a impulsurilor față de bine sau de rău, aceste trei trăiri ale vieții sufletești ale omului sunt imaginile microcosmice suprapuse a ceea ce se află și în marele Univers exterior, în cele trei lumi care compun macrocosmosul: lumea astrală, care se reflectă în suflet, ca lume a gândirii, lumea intelectuală; lumea devachanică inferioară, care se proiectează ca lume estetică, a plăcerii și a neplăcerii; și a treia, lumea Devachanului superior, a cărui umbră se proiectează ca moralitate.

GÂNDIRE	UMBRE ALE ENTITĂȚILOR DIN PLANUL ASTRAL	(starea de VEGHE)
SIMPATIE ȘI ANTIPATIE	UMBRE ALE ENTITĂȚILOR DIN DEVACHANUL INFERIOR	(starea de VIS)
IMPULSURILE MORALE	UMBRE ALE ENTITĂȚILOR DIN DEVACHANUL SUPERIOR	(starea de SOMN)

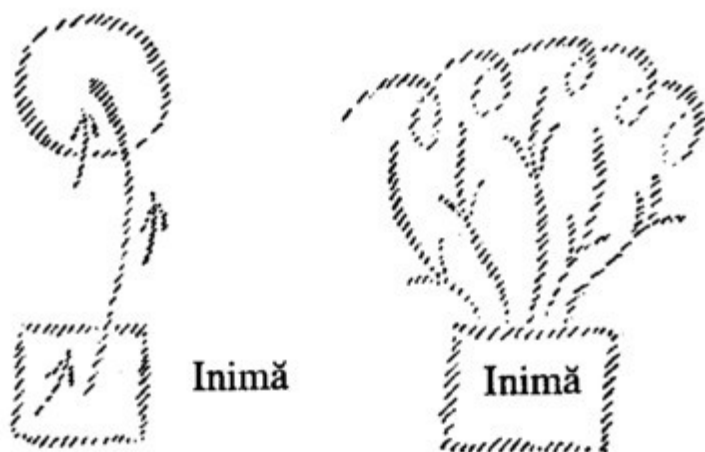
Dacă facem o legătură între ce am spus acum și ceea ce am vorbit mai înainte referitor la cei doi poli ai sufletului uman, vom percepe elementul intelectual ca pe un pol care domină mai ales viața diurnă în stare de veghe, când sunte treji în raport cu viața intelectuală. Omul este treaz în timpul zilei în ce privește intelectul, în timpul somnului este treaz în ce privește voința. Deoarece însă în timpul somnului el doarme în ce privește intelectul, nu este conștient de ceea ce întreprinde voința. Dar indirect el acționează cu voința în ceea ce am numit impulsul și principiile de bază morale. De fapt, omul are nevoie de somn pentru ca ceea ce primește ca impulsuri morale prin gândire să devină cu adevărat eficace. Iată un adevăr: așa cum se prezintă omul de astăzi în viața obișnuită, nu poate realiza ceva corect decât în plan intelectual; mai puțin poate realiza în plan moral; în această privință, avem nevoie să fim ajutați de forțe venite din macrocosmos.

Ceea ce este în noi ne poate conduce mai departe numai în zona intelectualității, dar pentru a deveni mai buni din punct de vedere moral trebuie să fim ajutați de zei. Iată motivul pentru care, seara, ne cufundăm în somn; prin aceasta putem pătrunde în voința divină, acolo unde nu putem ajunge doar cu neputinciosul nostru intelect și unde forțe divine transformă în forțe de voință principiile morale pe care le-am asimilat și însuflă în voința noastră ceva la care altminteri nu putem ajunge decât în gândurile noastre.

Între acești doi poli, între polul voinței, care stă de veghe în timpul nopții, și polul intelectului, care veghează ziua, se află domeniul estetic, care există permanent în om. Am văzut că omul, în timpul zilei, nu este complet treaz. Numai cei mai prozaici, cei mai filistini sunt mereu lucizi când sunt în stare de veghe. De fapt, oamenii trebuie să viseze chiar în timpul zilei, trebuie să viseze și în timpul stării de veghe, trebuie să se dedice artei, poeziei sau oricărei alte activități care să nu fie legată doar de realitatea prozaică. Cei care reușesc aceasta creează o legătură ce poate exercita asupra existenței o influență benefică. A te lăsa în voia unor astfel de gânduri înseamnă, într-o oarecare măsură, a pătrunde ca un vis în viața noastră din starea de veghe. În viața de somn avem vise; acestea sunt visele adevărate care pătrund în conștiința obișnuită*. Este ceva de care fiecare om are nevoie, ceva ce ne face să nu dorim să ducem o simplă viață prozaică, searbădă, nesănătoasă. Visul vine de obicei noaptea, nu este ceva ce mai trebuie justificat. El este elementul de mijloc care se plasează între cei doi poli: visul de noapte și visul din timpul zilei, care pot trăi în fantezie.

Avem, așadar, o structură tripartită în suflet: intelectul, prin care suntem atât de treji și purtăm în noi umbrele planului astral, când în timpul zilei ne lăsăm în voia gândurilor, astfel încât adesea apar ideile și fanteziile cele mai fecunde din viața cotidiană, precum și marile invenții. În timpul somnului, când visăm, când aceste vise intervin în viața noastră de somn, atunci în noi se proiectează imaginile din lumea cerească inferioară sau din Devachanul inferior. Iar când, apoi, imprimăm în somn voinței noastre moralitate - acest fapt nu îl putem percepe direct, ci numai prin efectele sale -, dacă suntem în stare să implantăm această influență a puterilor spiritual-divine din timpul nopții în gândurile și ideile noastre, atunci impulsurile pe care le conștientizăm sunt umbrele coborâte din Devachanul superior, din lumea cerească superioară. Acestea sunt impulsurile și sentimentele morale care trăiesc în noi și care ne fac să spunem: În fond, viața omenească nu este justificată decât prin aceea că punem gândirea noastră în slujba binelui și a frumosului, iar acțiunea noastră intelectuală se lasă străbătută de adevăratul, autenticul sânge al inimii vieții spiritual-divine, se lasă străbătută de impulsuri morale.

Ceea ce am stabilit ca fiind viața sufletească a ființei umane, mai întâi printr-o investigație exterioară sau exoterică, iar apoi printr-una ceva mai mistică, rezultă de fapt dintr-o cercetare ocultă mai profundă. Ni se revelează astfel ceea ce am descris acum mai mult exterior, procese pe care clarvederea le poate percepe în om. Când, astăzi, o ființă umană se află în fața noastră în stare de veghe și o privim cu un ochi clarvăzător, se observă că anumite raze de lumină merg în mod constant de la inimă spre cap. Dacă vrem să prezentăm această percepție în mod schematic trebuie s-o facem astfel încât zona inimii s-o plasăm în punctul din care pornesc constant curenți spre creier, înconjurând, în interiorul capului, acel organ care în anatomie este descris ca fiind glanda pineală (a se vedea schema).

Ca niște raze de lumină circulă de la inimă în sus, spre cap, și înconjoară glanda pineală. Acești curenți se formează datorită faptului că sângele uman, care este o substanță de natură fizică, se transformă în mod continuu în substanță eterică, astfel că în zona inimii are loc permanent un proces de trecere a sângelui într-o substanță eterică fină, iar aceasta, la rândul său, curge spre cap și înconjoară ca o lumină glanda pineală. Acest proces de eterizare a sângelui are loc penanent în omul treaz. Dar când dormim lucrurile se prezintă cu totul altfel, în sensul că un observator înzestrat cu facultăți oculte ar observa permanent un curent venind din exterior și din spate spre inimă. Când omul doarme, acești curenți care vin din afară, din spațiul cosmic, din macrocosmos spre interiorul omului care doarme și al cărui

corp fizic și eteric se află în pat reprezintă ceva cu totul minunat. Aceste raze sunt foarte diferite, în funcție de oameni. Oamenii, când dorm, sunt diferiți, iar dacă ar ști cât de penibili apar pentru privirea ocultă, clarvăzătoare, când dorm, uneori în public, ar evita să o mai facă, pentru că în felul acesta se trădează.

În fapt, calitățile morale se revelează într-o mare măsură în coloratura deosebită a ceea ce pătrunde în om când doarme, astfel că cine are principii morale de speță joasă primește alți curenți decât un altul cu principii superioare, elevate. Nu are nici un rost să ne prefacem în timpul zilei. Față de înaltele puteri cosmice, nu ne putem prefăce. Fapt este că într-un om care are doar o ușoară tendință spre principii nu tocmai morale afluează continuu raze luminoase de un roșu-brun și tot felul de alte culori care tind spre un ton roșu-brun. În schimb, la cei care au idealuri morale înalte apar raze luminoase de culoare violet-liliachie. În momentul când ne trezim sau când adormim, în zona glandei pineale se dă un fel de luptă între ceea ce afluează de sus în jos și ceea ce afluează de jos în sus. La omul în stare de veghe, elementul intelectual merge de jos în sus, sub forma unor efecte luminoase, iar ceea ce este propriu-zis de natură moral-estetică merge de sus în jos. În momentul când ne trezim sau când adormim, curenții care merg în sus și curenții care merg în jos se întâlnesc și atunci se poate aprecia dacă cineva este deosebit de inteligent dar are principii inferioare, și în acest caz are loc o luptă intensă în apropierea glandei pineale, sau dacă cineva are principii sănătoase și dacă intelectualitatea sa vine în întâmpinarea ta; atunci apare o ușoară răspândire a unui fenomen luminos, licărind în jurul glandei pineale. Aceasta este în același timp cufundată într-o mică mare de lumină, în momentul când ne trezim sau în momentul când adormim: Prin această slabă licărire care înconjoară glanda pineală, în momentul trezirii sau în momentul adormirii, se revelează o calitate morală. Așa se oglindește în om natura sa morală. Iar această slabă și liniștită licărire se extinde adesea mai departe, până în zona inimii. Așa apar în om două curenți, unul din macrocosmos, celălalt din microcosmos.

Întreaga importanță a modului cum se întâlnesc în om cele două curenți am putea-o aprecia abia când, pe de o parte, am gândi la ceea ce s-a spus într-o manieră mai mult exterioară despre viața sufletească, așa cum se prezintă în tripla sa polaritate, intelect, estetic, moral, care radiază de sus în jos, de la creier la inimă, iar pe de altă parte ajungem să sesizăm întreaga importanță a celor spuse, dacă aducem în fața ochilor fenomenul corespunzător din macrocosmos. Acest fenomen trebuie descris în prezent așa cum se prezintă ca rezultat al unor cercetări oculte de o acuratețe deosebită, întreprinse în ultimii ani de unii rosacrucieni izolați. Potrivit acestora trebuie luat în considerare elementul macrocosmic în paralel cu cel microcosmic. Și atunci se vede - căci vă veți apropia tot mai mult de înțelegerea acestui lucru - că ceea ce am spus că se petrece în macrocosmos se petrece la fel și în microcosmos.

Așa cum în regiunea inimii are loc o transformare perpetuă a sângelui în substanță eterică, un proces asemănător se întâmplă și în macrocosmos. Cuprindem cu înțelegerea noastră acest fapt dacă ne îndreptăm privirea spre Misteriul de pe Golgota și spre acea clipă când sângele lui Iisus Hristos a curs din rănilor sale. Acest sânge nu trebuie privit doar ca substanță chimică, ci, prin tot ce s-a spus despre natura lui Iisus din Nazaret, ca ceva cu totul deosebit. În timp ce sângele curgea și se infiltra în pământ, Pământului i s-a dat o substanță care în timp ce se unea cu el a constituit un eveniment de cea mai mare importanță pentru toate timpurile ce vor veni și care nu a putut avea loc decât o singură dată. Ce s-a întâmplat cu acest sânge în continuare? Nimic altceva decât ce se întâmplă de obicei în inima omului. Acest sânge trece în cursul evoluției Pământului printr-un proces de eterizare. Și așa cum sângele nostru afluează ca eter de la inimă în sus, tot așa trăiește, din momentul Misteriului de pe Golgota, în eterul Pământului sângele eterizat al lui Iisus Hristos. Corpul eteric al Pământului este impregnat cu ceea ce a rezultat din sângele care a curs pe Golgota; acest fapt este deosebit de important. Dacă ceea ce s-a întâmplat nu ar fi avut loc, prin Iisus Hristos, atunci în om nu s-ar fi petrecut decât procesele pe care le-am descris mai înainte. Așa însă, din momentul săvârșirii Misteriului de pe Golgota, există o posibilitate permanentă ca în

acești curenți, care merg de jos în sus, să fie asociată și acțiunea sângelui eteric al lui Hristos.

Prin faptul că în corpul eteric al Pământului se află sângele eteric al lui Iisus din Nazaret, în sângele eterizat al omului, care circulă de jos în sus, de la inimă spre creier, se găsește, de asemenea, și sângele eterizat al lui Iisus din Nazaret, astfel că în om nu se întâlnește numai ceea ce am arătat mai înainte, ci curentul sanguin uman, propriu-zis, întâlnește curentul sanguin al lui Iisus Hristos. Dar o astfel de unire a acestor două curenți este posibilă numai când omul întâmpină cu înțelegere corectă ceea ce este conținut în impulsul adus de Hristos. Altminteri, nu este posibilă nici un fel de legătură, cele două curenți se vor respinge reciproc, se vor îndepărta unul de altul, după cum s-au și ciocnit. Această înțelegere nu o putem dobândi decât în măsura în care o asimilăm potrivit cu cerințele corespunzătoare fiecărei epoci de evoluție a Pământului. În epoca în care Iisus Hristos trăia pe Pământ, puteau aduce în întâmpinarea faptelor ce se petreceau atunci o înțelegere corectă cei care veneau la precursorul Lui, Ioan, și se botezau în formula pe care ne-o arată Evangheliile. Ei primeau botezul pentru a transforma păcatul, respectiv karma vieților anterioare ajunsă la termen, și pentru a afla că impulsul cel mai important din evoluția Pământului va coborî acum într-un corp fizic. Evoluția omenirii își urmează însă cursul, și pentru epoca noastră actuală este important ca omul să învețe să înțeleagă faptul că trebuie să asimileze cunoștințele științei spirituale și să însușească în mod progresiv ceea ce curge de la inimă spre creier în așa măsură, încât să ajungă la înțelegerea antroposofiei. Consecința acestui fapt va fi că ființa umană va putea prelua ceea ce începe să intervină în secolul al XX-lea, adică, dincolo de ipostaza fizică a lui Hristos care a trăit în Palestina, ipostaza lui Hristos eteric.

În prezent am ajuns la acel moment când Hristos în ipostaza lui eterică intervine în viața Pământului și va deveni vizibil, la început doar pentru un mic număr de oameni, care-l vor vedea ca într-o clarvedere naturală. Apoi, în următoarele trei milenii, Hristos va deveni vizibil pentru tot mai mulți oameni. Aceasta trebuie să se întâmple, este un fapt natural. Că așa va fi este la fel de adevărat, după cum în secolul al XIX-lea au apărut cuceririle posibile cu ajutorul electricității. Că un anumit număr de oameni vor vedea pe Hristos în ipostaza sa eterică și vor trăi evenimentul de pe drumul Damascului este adevărat. Dar va trebui ca oamenii să învețe să ia în considerare momentul în care Hristos va veni la ei. Nu vor trece, de acum, decât puține decenii și pentru oameni, în special pentru tineri, acest lucru se va produce - acum deja se pregătește aceasta peste tot: un om oarecare vine într-un loc sau altul, are o trăire sau alta. Dacă acel om și-a dezvoltat în mod real percepția prin activități și exerciții antroposofice, ar putea deja să remarce că, deodată, cineva din preajma lui intervine pentru a-l ajuta, făcându-l atent asupra unui aspect sau altul, ceea ce înseamnă, de fapt, că în fața lui este Hristos, dar el are impresia și crede chiar că este doar un om fizic oarecare. Dar își va da seama că este o ființă supranaturală pentru că dispare imediat. Mulți vor trece prin această trăire simțind că deodată li se strânge inima, îi apasă o durere, deși stau liniștiți în odaia lor, neștiind ce să facă, văd că ușa camerei se deschide: apare Hristos sub înfățișarea sa eterică și le transmite cuvinte de consolare. Căci Hristos va deveni pentru oameni un mângâietor viu! Oricât de grotesc ar putea să apară astăzi acest lucru, adevărul este, totuși, că uneori când oamenii se strâng laolaltă și nu prea știu ce să facă sau chiar dacă mai mulți oameni sunt împreună și așteaptă, ei vor vedea apărând pe Hristos în forma sa eterică! Acolo va fi prezent El însuși, va lua parte la discuție, cuvântul său se va auzi chiar în adunări. Ne îndreptăm spre aceste timpuri. Partea pozitivă este ceea ce va interveni, ca element pozitiv și constructiv, în evoluția omenirii.

Nu trebuie să rostim nici un cuvânt împotriva marilor progrese culturale ale timpurilor noastre, ele sunt necesare pentru salvarea și eliberarea oamenilor. Chiar dacă avem în vedere toate progresele obținute în dominarea forțelor naturii, acest lucru este ceva mic și neînsemnat în comparație cu ceea ce va fi dat omului care va trăi, celui care va viețui în sufletul său trezirea întru Hristos, care va interveni în cultura umană și în problemele ei. Ceea ce se va dezvolta, prin aceasta, în om sunt forțe pozitive de coeziune. Hristos aduce în cultura

umană forțe constructive.

Da, dacă ne-am referi la primele timpuri postatlanteene, vom vedea că, atunci, oameni își clădeau locuințele într-un mod cu totul diferit decât o facem noi astăzi. Ei utilizau pentru aceasta tot felul de materii vegetale care creșteau în preajma lor și, ceva mai mult, prin însuși faptul de a le utiliza, contribuiau la dezvoltarea lor, la creșterea lor. Chiar și palatele erau construite în acest fel, împletind ramuri și tulpini unele cu altele, și așa mai departe. Astăzi oamenii trebuie să construiască din ruine. Întreaga civilizație materială este făcută din sfărâmaturi. Și în decursul anilor ce vor veni veți înțelege și mai bine cât de multe feluri de lucruri diverse sunt produse ale distrugerilor, sfărâmaturi.

Lumina însăși se distruge în cadrul procesului nostru terestru postatlantean. Până în perioada Atlantidei, acest proces terestru avea un caracter progresiv; de atunci, el este într-o continuă degradare. Ce este lumina? Ea se degradează, iar lumina degradată este electricitate. Ceea ce noi cunoaștem ca fiind electricitate este lumina însăși care se degradează în sânul materiei. Forța chimică, care trece printr-o transformare în cadrul evoluției terestre, este magnetism. Va apărea însă și o a treia forță. Iar dacă electricitatea le apare astăzi oamenilor ca făcând minuni, atunci această a treia forță va influența într-un mod și mai miraculos cultura noastră. Și cu cât vom utiliza mai mult această forță, cu atât mai curând va deveni Pământul un cadavru, pentru ca ceea ce este elementul spiritual al Pământului să se poată pregăti pentru a acționa pe Jupiter. Forțele trebuie utilizate în vederea distrugerii Pământului, pentru ca prin aceasta omul să se elibereze de sub influența sa, iar corpul Pământului să se poată degrada. Atât timp cât Pământul urma un proces evolutiv progresiv, acest lucru nu era cu puțință, deoarece numai Pământul în curs de dezagregare poate utiliza această mare cucerire culturală care este electricitatea. Oricât de curioasă poate să pară această afirmație acum, ea va trebui susținută din ce în ce mai mult. Trebuie să înțelegem natura procesului de evoluție, deoarece numai așa oamenii vor reuși să valorifice în mod corect cultura noastră. Vom afla prin aceasta că este necesar ca Pământul să se degradeze, căci altfel spiritul nu se va elibera. Dar totodată oamenii vor învăța să aprecieze și ceea ce este pozitiv: pătrunderea forțelor spirituale în existența noastră terestră.

Constatăm deja marele și considerabilul progres care a constat în faptul că a fost necesar ca timp de trei ani Hristos să umble într-un corp fizic uman, îndelung pregătit, spre a putea deveni vizibil ochilor noștri fizici. Prin ceea ce s-a întâmplat în acei trei ani, oamenii au devenit apti pentru a vedea în viitor și pe acel Hristos care va umbla într-un corp eteric și care va interveni tot atât de real și activ în viața terestră cum a făcut-o Hristos în corpul fizic în vremea evenimentelor adevărate din Palestina. Oamenii vor înțelege aceste lucruri doar cu condiția să nu le privească cu simțurile tulburi, să fie convinși că au a face cu un corp eteric care se va deplasa prin mijlocul lumii fizice și că acesta este singurul corp eteric care poate acționa în lumea fizică exact așa cum acționează în mod obișnuit un corp fizic. Acest corp eteric se va deosebi de un corp fizic numai prin aceea că va putea fi prezent, în același timp, în două, în trei sau chiar într-o sută sau o mie de locuri, ceea ce numai o structură eterică o poate face și nicidecum una fizică. Rezultatul acestui progres este faptul că cei doi poli, despre care am vorbit mai înainte, polul intelectualității și cel al moralității, vor deveni una, se vor contopi din ce în ce mai mult într-o unitate. Aceasta se va realiza deoarece oamenii vor învăța, în decursul următoarelor milenii, să vadă pe Hristos în lume, în ipostaza sa eterică. Ei vor fi pătrunși, tot mai mult, chiar în timpul zilei, de acțiunea directă a Binelui în lumea spirituală. În timp ce acum voința doarme ziua, iar omul nu poate acționa, în fond, decât indirect, cu ajutorul reprezentării, în cursul următoarelor milenii se va ajunge ca, prin ceea ce își exercită influența din zilele noastre și depinde de Hristos, acțiunea omului să poată fi îmbunătățită în mod direct, chiar și ziua, în stare de veghe.

Ceea ce visa Socrate ([Nota 26](#)), că virtutea s-ar putea preda ca învățătură, se va realiza realmente. Căci va apărea din ce în ce mai mult, pe Pământ, posibilitatea ca nu numai

intelectul să fie format și stimulat de profesori, ci și impulsurile morale să fie răspândite în cadrul sistemului de învățământ. Schopenhauer a spus: „A predica morala este ușor, a o fundamenta este foarte greu” ([Nota 27](#)). De ce este așa? Fiindcă predica nu răspândește, de fapt, morala. Se poate foarte bine să fii de acord cu principiile morale, dar să nu le respecti. Cuvintele apostolului Pavel se potrivesc pentru cei mai mulți oameni: „Spiritul este dispus, dar carnea este slabă”. Dar aceasta se modifică prin faptul că flacăra morală emană din figura lui Hristos. Astfel se va instaura din ce în ce mai mult pe Pământ recunoașterea de către om a necesității moralei și a impulsurilor pe care le insuflă. Pământul se va transforma în măsura în care omul va simți tot mai mult că moralitatea aparține Pământului. În viitor, vor fi imorali doar acei oameni care vor primi ajutor numai în stare de imoralitate, care vor fi posedați de forțele rele, demonice, de forțe ahrimane și asurice* și care tind spre această stăpânire. Acesta este stadiul viitor al Pământului: suficient de mulți oameni să fie gata să învețe și să predea învățăminte despre moralitate, care totodată vor da o fundamentare moralității; în același timp vor fi și oameni care din propria lor voință vor dori să se atașeze la puterile răului, formând o armată a răului împotriva celor buni ([Nota 28](#)). Nimeni nu va fi constrâns să aleagă o cale sau alta, fiecare va alege prin propria sa voință liberă.

* Asuras (în sanscrită, „spirite”). Inițial erau privite ca ființe spirituale care participă la evoluție, atât pentru a produce ordine, dar și dezordine, pentru a crea, dar și pentru a distruge. Ulterior sunt privite ca forte rebele, negative, chiar satanice. (Nota trad.)

Urmează, apoi, o perioadă când pe Pământ se va petrece ceva ce se întâlnește, de fapt, numai în definițiile grandioase ale ocultismului și ale misticii orientale, o perioadă în care această atmosferă de moralitate se va amplifica în cel mai înalt grad. Despre acest moment mistica orientală pomenește de mai multe milenii. Dar mai ales de la apariția lui Buddha se vorbește cu o deosebită forță despre acel moment din viitor când Pământul va fi scăldat într-o atmosferă eterică de moralitate. Și ca o mare speranță pentru viitor, speranță care exista încă din timpul vechilor Rishi în mistica orientală, este considerat faptul că Pământul va primi acel impuls, văzut ca o parte din ființa lui Vishva-Karman, sau, așa cum îl numește Zarathustra, Ahura-Mazdao. Pentru mistica orientală, din entitatea pe care noi o numim Hristos va emana acel impuls moral, acea atmosferă terestră de moralitate; de fapt, mistica orientală își puneă speranța în însuși Hristos.

Mijloacele de investigație spirituală ale misticii orientale nu au fost suficiente pentru a-și putea imagina acest adevăr, dar s-a putut ajunge la o reprezentare a ceea ce apare ca o consecință a acestui eveniment. Misticii orientali și-au imaginat că figurile pure din Akasha, scăldate în foc, în lumina Soarelui, se vor împlini, vor veni în decursul a cinci mii de ani de la Iluminarea marelui Buddha ca urmare a unui fapt care nu poate fi recunoscut numai prin mistica orientală. O minunată reprezentare, într-adevăr: va veni ceva ce nu va fi posibil decât datorită atmosferei morale purificate a Pământului, Fiii luminii și ai Soarelui* vor păși prin această atmosferă morală terestră nu ca ființe fizice, incarnate, ci sub forma unor figuri pure din Akasha. Dar atunci, la cinci mii de ani de la Iluminarea lui Gautama Buddha, va fi prezent și Instrucțional care-i învață pe oameni să înțeleagă ce figuri minunate sunt acele forme și structuri pure de foc și lumină. În epoca noastră, de la cel care va deveni cândva Maitreya Buddha - nu în prezent, ci cândva - pornesc cele mai importante învățături despre entitatea hristică.

* Îngeri și Arhangheli. (Nota trad.)

Se unește astfel mistica orientală și cunoașterea creștină din Occident într-o unitate minunată. Va deveni foarte clar și faptul că cel care peste trei mii de ani de la începutul erei noastre va apărea ca Maitreya Buddha va avea încă numeroase incarnări pe Pământ, ca Bodhisattva, ca urmaș al lui Gautama Buddha. Una din incarnările sale anterioare a fost realizată în persoana lui Jeshu ben Pandira, care a trăit cu o sută de ani înainte de era noastră. Cel încarnat în persoana lui Jeshu ben Pandira este același care va deveni Maitreya Buddha și care la fiecare

o sută de ani apare într-un corp fizic, carnal, e drept, nu ca Buddha, ci ca Bodhisattva. Chiar acum, în epoca noastră, emană de la acesta, care, cum am spus, într-o bună zi - nu acum, ci în viitor - va deveni Maitreya Buddha, cele mai importante învățături despre entitatea lui Hristos și despre Fiii focului - Agnishvatti din mitologia hindusă.

Semnul prin care omul poate recunoaște pe acela care într-o zi va deveni Maitreya Buddha este același, atât pentru mistica orientală, cât și pentru cunoașterea creștină. Semnul de recunoaștere al aceiui care va fi cândva Maitreya Buddha și care, spre deosebire de Fiii focului, apare la răstimpuri într-un corp fizic ca Bodhisattva, constă în faptul că acesta crește în tinerețe fără ca nimeni să bănuiască ce fel de individualitate se află în el. Acest aspect este valabil permanent, astfel încât cei care înțeleg această regulă vor recunoaște în el un Bodhisattva abia la vârsta de treizeci - treizeci și trei de ani. Atunci se produce un fel de substituie de personalitate. Maitreya Buddha se va face cunoscut de umanitate tocmai în al treizeci și treilea an din viața sa. La fel cum Iisus Hristos și-a început opera abia în al treizecilea an de viață, tot așa și Bodhisattvi care vor anunța în continuare pe Hristos vor fi recunoscuți în al treizeci și treilea an din viața lor. Și însuși Maitreya Buddha se va conforma acestei reguli generale, el care prin cuvinte profunde și pătrunzătoare, despre care astăzi nu ne putem face nici o reprezentare, va propovădui, ca Bodhisattva metamorfozat, mari secrete ale existenței; el va vorbi într-o limbă care abia trebuie să fie creată, căci astăzi nici un om nu ar putea găsi cuvintele prin care Maitreya Buddha va vorbi oamenilor. Motivul pentru care nu se poate vorbi oamenilor în această limbă este acela că în ființa umană nu există încă instrumentele fizice corespunzătoare. Cuvintele Iluminatului nu vor transmite niște simple învățături, ci vor inocula impulsuri morale în sufletele oamenilor. Asemenea cuvinte nu pot fi încă rostite de laringele fizic pe care îl avem în prezent. Ele pot exista acum numai în lumile spirituale.

Antroposofia este pregătirea pentru tot ce va veni în viitor. Cei care apreciază cu seriozitate evoluția omenirii doresc ca evoluția sufletească să nu se împotmolească, ci să continue în așa fel, încât Pământul să se poată elibera în mod real în partea lui spirituală și să poată lăsa partea sa cea mai grosolană să se desprindă ca un cadavru - și oamenii ar putea împiedica întregul proces; cei care vor ca acest proces evolutiv să se realizeze trebuie să dobândească înțelegerea vieții spirituale, cu ajutorul a ceea ce astăzi numim antroposofie. Antroposofia devine astfel o datorie, iar cunoașterea devine ceva față de care simțim că avem o responsabilitate. Și dacă ajungem să simțim și să vrem astfel și dacă deținând aceste secrete ale Universului considerăm că putem să fim antroposofi, atunci sentimentele noastre sunt cele corecte. În această situație, antroposofia nu trebuie să fie pentru noi ceva ce satisface curiozitatea, ea trebuie să devină ceva fără de care nu putem trăi. Numai în acest caz sentimentele noastre sunt corecte, numai atunci devenim pietre de construcție vii în acest mare edificiu care trebuie să fie construit în sufletele oamenilor și care se poate întinde deasupra lor.

Antroposofia este o deschidere spre adevăratele fenomene ale Universului, așa cum se vor arăta oamenilor în viitor propriilor noastre suflete, fie că vom fi încă într-un corp fizic, fie că vom fi între moarte și o nouă naștere. Numai că oamenii trebuie să dobândească înțelegerea acestor evenimente neapărat cât sunt aici, pe Pământ, într-un corp fizic, fără să fie afectați între moarte și o nouă naștere de ceea ce se va petrece atunci. Pentru cei care își însușesc fiind în corp fizic înțelegerea lui Hristos va fi indiferent dacă vor fi în viață când sosește momentul de a-l contempla pe Hristos sau dacă vor fi trecut prin poarta morții. Dar cei care acum refuză înțelegerea lui Hristos, dacă în momentul producerii acelor evenimente vor fi trecut prin poarta morții, trebuie să mai aștepte până la o nouă incarnare, deoarece nu au posibilitatea să dobândească între moarte și o nouă naștere această bază. Dacă, însă, acest fundament a fost dobândit o dată, el este dobândit pentru totdeauna și Hristos poate fi contemplat și între moarte și o nouă naștere. Astfel, antroposofia nu este ceva ce se învață numai pentru viața fizică, ci este ceva ce are valoare și atunci când am părăsit, prin moarte,

corpul fizic.

Aceste lucruri am dorit să vi le ofer astăzi pentru înțelegerea omului și pentru a crea un prilej de a răspunde la unele întrebări. Cunoașterea de sine este dificilă deoarece omul este o ființă foarte complicată. Și omul este atât de complicat pentru că el este legat cu toate lumile și entitățile superioare. Ceea ce există în noi sunt imagini umbrite ale marelui Univers și ceea ce este constituția noastră, corpul fizic, corpul eteric, corpul astral și eul, componentele noastre, toate acestea sunt lumi pentru ființele divine. Ceea ce este pentru noi corp fizic, eteric, astral și eu, este în realitate o lume, cealaltă lume este cea superioară, lumea cerească. Pentru entitățile spiritual-divine ale lumilor superioare elementele corporale sunt lumi superioare spiritual-divine. De aceea omul este ceva atât de complicat, pentru că el este cu adevărat imaginea reflectată a lumii spirituale. Acest fapt trebuie să-l determine să aibă conștiința demnității sale ca om. Dar din această recunoaștere că noi suntem, de fapt, o imagine, că suntem încă departe de ceea ce trebuie să fim, pe calea ocolită care ne apropie de această recunoaștere, pe lângă demnitatea de om trebuie să dobândim și modestia adecvată și smerenia față de macrocosmos și zeii săi.

Din răspunsurile date la întrebările puse pe marginea conferinței

Întrebare: Ce trebuie să înțelegem prin cuvintele lui Pavel „a vorbi în limbi”?

Răspuns: La anumiți oameni excepționali, se poate întâmpla ca nu numai fenomenul vorbirii să fie prezent în stare de veghe, ci se alătură vorbirii ceva ce există de obicei numai în conștiința de somn. Este fenomenul despre care vorbește Pavel. Și Goethe se referea la acesta, din același punct de vedere. El a scris două studii foarte frumoase despre acest fenomen.

Întrebare: Cum vor fi înțelese cuvintele de consolare ale lui Hristos?

Răspuns: Oamenii vor simți aceste cuvinte în inima lor. Se vor putea prezenta și ca o auzire fizică.

Întrebare: Ce sunt forțele și substanțele chimice în raport cu lumea spirituală?

Răspuns: Există în lume o seamă de substanțe care au proprietatea de a se combina sau de a se descompune. Ceea ce numim fenomen chimic este o proiecție în lumea fizică venită din lumea Devachanului, a armoniei sferelor, astfel că în combinația a două substanțe după greutatea lor atomică avem de fapt umbra proiectată a două sunete din armonia sferelor. Afinitatea chimică a două substanțe în lumea fizică este o umbră proiectată din lumea armoniei sferelor. Raporturile numerice din chimie sunt cu adevărat expresii ale raporturilor numerice din armonia sferelor. Această armonie a devenit mută pentru noi ca urmare a densificării materiei. Dacă am putea să aducem în mod real substanțele până la o diluare de natură eterică și am putea percepe numărul atomic ca pe un principiu formator intern, atunci am auzi ceva din armonia sferelor. Există lumea fizică, lumea astrală, Devachanul inferior și Devachanul superior. Dacă am supune un corp unei presiuni până la a atinge o stare subfizică, am ajunge în lumea subfizică, în lumea subastrală, în lumea subdevachanică inferioară sau Devachanul răului și chiar în lumea subdevachanică superioară sau Devachanul superior al răului. Lumea astrală a răului este domeniul lui Lucifer, subdevachanul superior al răului este domeniul lui Ahriman, iar Devachanul superior de natură negativă este domeniul spiritelor pe care le numim Asuras. Când împingem procesele chimice mai jos decât lumea subfizică, în lumea devachanică inferioară a răului, ia naștere magnetismul, iar dacă lumina este precipitată în lumea submaterială, deci pe o treaptă mai jos decât lumea materială, ia naștere electricitatea. Dacă ceea ce trăiește în armonia sferelor este precipitat și mai jos, până în domeniul stăpânit de Asuras, atunci ia naștere o forță și mai teribilă, care nu va mai putea fi ținută în secret mult timp. Trebuie numai să dorim ca atunci când această forță va apărea, și trebuie să ne-o reprezentăm mult mai puternică decât descărcările electrice de cea mai mare intensitate, mai înainte ca această forță să fie dată

omenirii de către un inventator oamenii să nu mai aibă în ei nimic imoral!

Întrebare: Ce este electricitatea?

Răspuns: Electricitatea este lumină în stare submaterială. Este lumina comprimată în modul cel mai puternic. Luminii trebuie să i se atribuie și o interioritate; ea este aceeași în orice punct. Căldura se poate răspândi în trei direcții ale spațiului; în cazul luminii, trebuie să vorbim de o a patra direcție. Lumina se răspândește în patru dimensiuni; interioritatea este această a patra dimensiune.

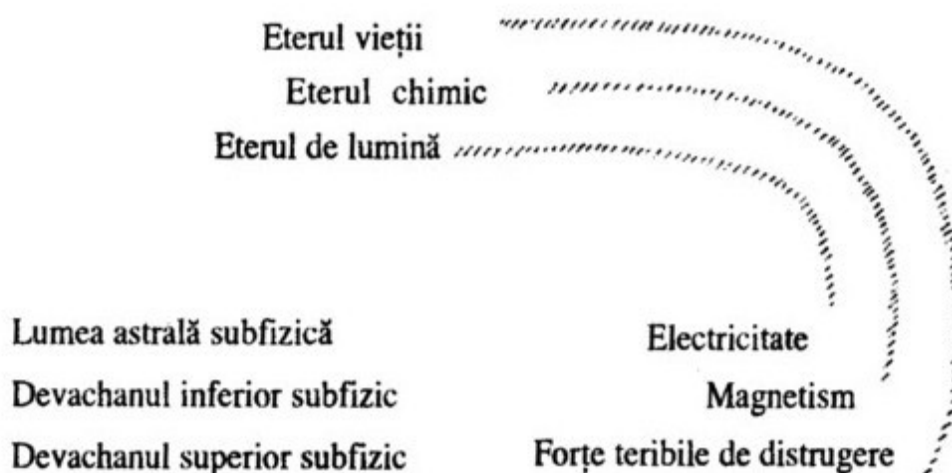
Întrebare: Ce se întâmplă cu cadavrul Pământului?

Răspuns: Ca rest al evoluției lunare a rămas ceea ce este astăzi Luna, care se rotește în jurul Pământului. La fel și Pământul va avea un rest care se va roti în jurul lui Jupiter. Apoi, resturile se vor dizolva treptat în eterul cosmic universal. Pe Venus nu va mai fi un rest. Venus va apărea mai întâi sub formă de căldură pură, apoi ca lumină și va trece, în final, în lumea spirituală. Pentru Pământ, acest rest devine cadavru. Dar aceasta este o cale ce nu trebuie urmată și de om, deoarece atunci el ar fi expus unor chinuri îngrozitoare. Vor exista însă destul de multe ființe care vor merge cu acest cadavru, deoarece în felul acesta ele se vor putea dezvolta astfel la un nivel superior.

Anexă la Răspuns la întrebări

Se reflectă ca lumi subfizice:

- Lumea astrală   - domeniul lui Lucifer
- Devachanul inferior   - domeniul lui Ahriman
- Devachanul superior   - domeniul Asuras-ilor

JESHU BEN PANDIRA - CEL CARE PREGĂTESTE ÎNȚELEGEREA IMPULSULUI DAT DE HRISTOS. KARMA - CONȚINUT AL VIEȚII

Prima conferință

Leipzig, 4 noiembrie 1911

Dacă în știința spirituală luăm în considerare în afara lumii noastre fizice și alte lumi suprasensibile și spunem că omul este în relație nu numai cu lumea fizică, ci și cu lumi suprasensibile, se poate ivi o întrebare: Ce se găsește în sufletul uman, înainte de a ajunge la o oarecare facultate de clarvedere, de natură suprasensibilă, care să ne indice că ființa umană are o legătură cu lumile suprasensibile? Cu alte cuvinte: Poate și un om obișnuit, care nu are capacitatea de clarvedere, să remarcă ceva în sufletul său care să indice că omul se află în relație cu lumile superioare? Conferința noastră de astăzi precum și cea de mâine vor fi consacrate în mod deosebit răspunsului la aceste întrebări.

Dacă observăm viața sufletească a omului, vom constata că aceasta este structurată în trei domenii distincte și care, într-o anumită privință, sunt independente unele de altele, păstrând totodată o strânsă legătură între ele.

Primul lucru care ne apare când ne privim pe noi înșine ca suflet este viața noastră de reprezentări, care înglobează, într-un anumit sens, gândirea noastră și memoria noastră. Amintirea și gândurile nu sunt de natură fizică, ele aparțin de domeniul invizibilului, aparțin lumilor suprasensibile. În viața sa de gândire, omul găsește o indicație privind lumile superioare. Oricine poate să-și formeze o părere despre ce este această viață de reprezentări, aducând în fața unui om un obiect pe care acesta îl privește. Apoi, el se întoarce. Obiectul nu mai este în fața lui, dar el nu l-a uitat, păstrează imaginea acestuia, imaginea obiectului trăiește în el. Acesta este modul în care ne formăm reprezentări despre lumea din jurul nostru și, dacă vorbim despre o viață de reprezentări, putem vorbi ca despre o parte a vieții noastre sufletești.

O a doua componentă a vieții noastre sufletești o putem sesiza când ne punem întrebarea: Nu mai avem despre lucruri și despre ființe și altceva în suflet decât numai reprezentările noastre? Da, mai avem și altceva. Este ceea ce numim sentimente de dragoste și de ură, ceea ce în gândire este numit simpatie și antipatie. Noi găsim că un lucru este frumos, altul este urât, unul ne place, pe altul îl urâm, unul e bun, altul e rău. Dacă dorim să cuprindem într-o noțiune tot ce apare în acest sens în sufletul nostru, putem vorbi de mișcări afective. Viața noastră afectivă este cu totul altceva decât viața de reprezentări. În viața afectivă avem o trimitere mult mai intimă la lumea invizibilului, decât în cazul vieții de reprezentări. Este a doua componentă a mecanismului nostru sufletească această viață a mișcărilor noastre afective. Avem, deci, până acum două domenii sufletești, viața de reprezentări și viața mișcărilor afective.

Conștientizăm un al treilea aspect atunci când ne spunem că un lucru nu este numai frumos sau urât, numai bun sau rău, ci ne vom simți îndemnați să facem un lucru sau altul când avem impulsul de a acționa. Când întreprindem ceva, când facem o faptă mai deosebită sau apucăm numai un obiect, atunci trebuie să existe întotdeauna un impuls în sufletul nostru care ne determină la această faptă. Aceste impulsuri se transformă încetul cu încetul în obișnuințe și nu avem nevoie ori de câte ori facem ceva să actualizăm aceste impulsuri. Când, de exemplu, plecăm undeva și trebuie să mergem la gară, nu ne propunem să facem primul, al doilea sau al treilea pas, ci mergem pur și simplu la gară. Toate acestea au la bază acest al treilea element al vieții noastre sufletești, impulsurile noastre de voință, ca ceva care depășește cu totul domeniul vizibilului.

Dacă legăm acum întrebarea inițială: Posedă omul obișnuit un punct de sprijin pentru a putea sesiza existenta unor lumi superioare? cu aceste trei impulsuri specifice lui, atunci trebuie să luăm în considerare viața de vis și raporturile sale cu cele trei elemente sufletești, impulsul gândirii, cel al mișcării afective și impulsul de voință. Putem face o distincție netă între aceste trei elemente ale vieții noastre sufletești: viața de reprezentare, viața mișcărilor afective și impulsul volițional. Dacă reflectăm mai adânc, putem identifica fiecare din aceste elemente ale vieții noastre sufletești în viața obișnuită, exterioară.

Să luăm mai întâi în considerare viața de reprezentare. Ea se desfășoară pe tot parcursul zilei, cu condiția ca gândirea să fie activă. Avem reprezentări în tot cursul zilei iar seara, când ne simțim obosiți, aceste reprezentări încep să se estompeze. Este ca și cum ele s-ar transforma într-un fel de ceață. Încep să slăbească din ce în ce mai mult, și în final dispar complet și putem adormi. Această viață de reprezentare, așa cum o avem în planul fizic, durează, așadar, de la trezire până la adormire și dispăre ca atare în momentul adormirii. Un om nu-și va putea imagina că atunci când doarme cu adevărat - așadar nu ca un clarvăzător - el ar putea să-și continue totuși viața de gânduri în același fel. Viața gândurilor, respectiv viața de reprezentare care ne umple existența de la trezire la adormire, trebuie să se stingă, și abia atunci putem adormi.

Omul trebuie însă să-și spună că reprezentările pe care le are și care în timpul zilei l-au acaparat într-o foarte mare măsură, atunci când nu moțăie, nu sunt o piedică în calea adormirii. Că lucrurile stau așa se vede cel mai bine când, înainte de a adormi, ne lăsăm pradă unor reprezentări deosebit de intense, datorită, de exemplu, lecturii unei cărți mai dificile. Dacă am gândit ceva în mod intens, adormim foarte ușor, iar când se întâmplă să nu putem adormi, este bine să luăm o carte sau să ne ocupăm cu ceva care să ne oblige la un efort de gândire, cum ar fi un manual de matematică. Aceasta ne ajută să adormim. Dimpotrivă, nimic din ceea ce ar reprezenta un interes mai acut pentru noi înșine nu ne va ajuta să adormim, cum ar fi, de exemplu, lectura unui roman care ar prezenta întâmplări și probleme sau aspecte care să ne intereseze personal. Aici apar mișcările noastre afective, căci acestea ne împiedică să adormim. Când ne culcăm dominați de sentimente vii, puternice, de emoții, când ceva ne apasă pe suflet, sau am avut parte de o mare bucurie, care nu s-a manifestat încă în exterior, atunci ne tot întoarcem în pat, când pe o parte, când pe alta, și nu putem adormi. Rezultă că în timp ce reprezentările care nu sunt însoțite de stări afective ne obosesc, și astfel putem adormi ușor, reprezentările care ne produc emoții puternice ne împiedică să adormim. În această situație, nu este posibil să realizăm detașarea necesară care să ne ajute să adormim. Vedem, prin urmare, că viața afectivă este într-un raport cu totul diferit cu existența noastră decât viața de reprezentări.

Dacă vrem să facem o deosebire netă între aceste două aspecte, atunci trebuie neapărat să mai luăm în considerare și altceva, și anume să facem o referire la vise. Mai întâi, omul ar putea foarte bine să creadă că atunci când asupra lui acționează viața atât de variată a viselor acestea sunt reprezentări din starea de veghe care își continuă, în vis, existența. Dacă, însă, examinăm faptele într-un mod mai profund, vom constata că viața de reprezentări nu se continuă în vis. Ceea ce are darul să provoace oboseala în suflet nu are continuitate în vis. Această continuitate există numai dacă reprezentările sunt însoțite de mișcări afective puternice. Acestea sunt cele care pătrund în vis. Pentru a izbuti să facem această constatare este necesară o examinare riguroasă a faptelor. Să luăm un exemplu: cineva visează că este iar tânăr și trece prin cutare sau cutare evenimente. Imediat însă visul se modifică și apare ceva ce nu face parte din trăirile sale anterioare, un eveniment de care nu-și aduce aminte, deoarece nu l-a trăit în planul fizic. Dar apar persoane cunoscute. Așa cum se întâmplă adesea în vis, suntem implicați în acțiuni împreună cu prieteni sau cunoscuți pe care nu i-am văzut de mult timp. Dacă însă examinăm lucrurile cu atenție, va trebui să admitem că în ceea ce apare în vis sunt mișcări afective în fundal. Poate că suntem încă atașați de un vechi prieten, care nu ne-a devenit, între timp, cu totul indiferent. Trebuie să mai existe o urmă de

viață afectivă legată de acest prieten. Nimic nu apare în vis care să nu fie legat de mișcările noastre afective. În consecință, trebuie să tragem o anumită concluzie, și anume: Dacă reprezentările pe care conștiința noastră din starea de veghe ni le mijlocește în timpul zilei nu reapar în vis, aceasta este o dovadă că ele nu se continuă și în starea de somn. Dacă stările afective ne împiedică să adormim, aceasta dovedește că ele nu ne abandonează, că sunt prezente pentru ca să poată apărea în imaginile de vis. Mișcările afective sunt cele care atrag imaginile care ne apar în vis. Explicația stă în faptul că mișcările afective sunt legate mai intim cu ființa omului decât viața de reprezentări și le purtăm în noi și în somn. Ele sunt, deci, un element sufletească care rămâne atașat de noi și în timpul somnului. Contrar reprezentărilor obisnuite, stările afective pătrund o dată cu noi în somn, sunt ceva, deci, mult mai strâns, mult mai intim legat de individualitatea omului decât gândirea obișnuită, care nu este impregnată de stări afective.

Cum stau lucrurile cu al treilea element sufletească, cu impulsurile de voință? Putem să dăm și aici un exemplu. El poate fi observat, în orice caz, numai de acei oameni care privesc mai atent momentul când adormim. Când un om și-a însușit printr-o pregătire specială o anumită capacitate de a observa acel moment, observațiile făcute se dovedesc extrem de interesante. Mai întâi reprezentările apar ca învăluite în ceață, iar lumea exterioară se șterge și omul are sentimentul că ființa sa sufletească se dilată dincolo de structura sa corporală, ca și când nu s-ar mai afla în limitele epidermei, ci se revărsă în elementele Cosmosului. O senzație de mare bunăstare se poate lega de clipa adormirii. Urmează apoi un moment când ne apare o anumită amintire. Această amintire o au, probabil, foarte puțini oameni, dar putem percepe acest moment, dacă îi dăm suficientă atenție. Ne apar, atunci, în față impulsurile de voință, atât cele bune cât și cele rele, pe care le-am avut, și este uimitor că omul simte că impulsurile bune sunt legate de toate forțele sănătoase ale voinței, ceea ce îi dă o senzație de prospețime. Dacă omul reușește să-și aducă astfel în față sufletului impulsurile bune de voință înainte de a adormi, el se simte, atunci, cu atât mai înviorat și mai plin de viață și își va spune: Ah, dacă acest moment ar putea dura cât mai mult! Dacă acest moment ar putea dura o veșnicie! Apoi simte cum elementul corporal este abandonat de elementul sufletească, intervine o bruscă tresărire și omul adoarme. Nu este nevoie să fim clarvăzători pentru a experimenta această trăire, trebuie doar să observăm cu atenție viața sufletească. Rezultă de aici ceva foarte important: impulsurile noastre de voință acționează înainte de a adormi și noi le resimțim ca pe ceva ce ne dă forță. Simțim o fortificare extraordinară. Față de simplele mișcări afective am spus că ele sunt mai strâns legate de individualitatea noastră decât gândirea obișnuită, decât reprezentările obisnuite. Despre natura impulsurilor noastre de voință trebuie să spunem că ele nu sunt ceva ce rămâne legat de noi în timpul somnului, ci ceva ce devine în noi o sursă de învigorare, de fortificare a vieții. Viața impulsurilor de voință este mult mai intim legată de viața noastră decât sunt mișcările afective, și cel care observă mai des momentul când adoarme simte că dacă nu-și poate rememora impulsurile bune de voință din timpul zilei, aceasta acționează asupra lui ca și cum ceva din ceea ce pătrunde în el în timpul somnului ar fi omorât. Impulsurile de voință sunt în legătură cu starea de sănătate și de boală, cu forța noastră de viață.

Gândurile nu pot fi văzute. Omul vede, de exemplu, un buchet de trandafiri mai întâi cu organele obișnuite ale percepției fizice. Când însă el se întoarce sau se depărtează îi rămâne imaginea obiectului. El nu mai vede obiectul, dar și-l poate reprezenta. Viața de gânduri pe care o avem este, deci, ceva de natură suprasensibilă. Mișcările afective au un caracter suprasensibil și mai pronunțat, iar impulsurile de voință, deși se transformă în fapte, sunt și ele, totuși, suprasensibile. Dar, în același timp, știm, luând în considerare tot ce am spus mai înainte, că viața noastră de gândire, care nu este impregnată de impulsurile de voință, nu are decât o slabă legătură cu noi. S-ar putea crede că cele spuse sunt contrazise de faptul că totuși, a doua zi, reprezentările din ziua precedentă ne apar din nou în suflet, că oricum ne putem aduce aminte de ele. Da, chiar trebuie să ni le amintim. Trebuie să ne rememorăm reprezentările în mod suprasensibil.

În privința mișcărilor afective lucrurile stau altfel, ele sunt mai strâns legate de noi. Când ne ducem la odihnă cu un sentiment de remușcare sau de regret, atunci dimineața, când ne trezim, vom constata că avem capul greu, sau ceva asemănător. Când am trăit remușcarea, a doua zi o vom resimți sub formă de slăbiciune, de greutate sau de toropeală; dacă mergem la culcare cu un sentiment de bucurie, aceasta se va manifesta a doua zi sub formă de învigorare și de bună dispoziție. Nu avem nevoie să ne amintim mai întâi bucuria sau regetul, să reflectăm la ele, le simțim pur și simplu în corpul nostru. Nu este necesar să ne aducem aminte tot ceea ce a fost; acesta este prezent și a intrat în noi în timpul somnului, a viețuit cu noi. Stările noastre afective sunt legate de fapta noastră etemă mai strâns, mai intens decât gândurile noastre.

Cel care este capabil să-și observe impulsurile de voință simte că acestea sunt pur și simplu din nou prezente. Ele sunt permanent prezente. Se poate întâmpla ca în momentul când ne trezim să remarcăm faptul că în clipa aceea retrăim într-un anumit sens, în mod nemijlocit, ceea ce în ziua precedentă am resimțit ca o bucurie de a trăi datorită impulsurilor morale bune pe care le-am avut. Într-adevăr, nimic nu ne face mai vioi decât impulsurile voluntare pozitive pe care le-am lăsat să străbată prin sufletul nostru în ziua precedentă. Din această cauză, se poate spune că ceea ce numim impulsuri de voință este legat în modul cel mai intim de existența noastră.

Cele trei elemente care compun viața noastră sufletească sunt, așadar, diferite unele de altele, și dacă luăm în considerare aceste diferențe din punctul de vedere al științei oculte, vom înțelege că se poate susține că prin gândurile noastre, care sunt fără îndoială de natură suprasensibilă, suntem în legătură cu lumea suprasensibilă, că prin mișcările sau stările afective suntem în legătură cu o altă lume suprasensibilă, iar prin impulsurile de voință ne aflăm în legătură cu încă o altă lume suprasensibilă, și mai strâns legată de ființa noastră adevărată. Iată de ce putem spune: Când percepem prin simțuri lumea exterioară, luăm cunoștiință de ce se află în lumea fizică. Când ne formăm reprezentări, acestea revelează o viață de gândire și stau în legătură cu lumea astrală; mișcările afective ne aduc în legătură cu ceea ce putem numi lumea cerească sau Devachanul inferior, iar lumea impulsurilor morale ne pune în legătură cu Devachanul superior sau lumea înțelepciunii. Omul este, în felul acesta, în relație cu trei lumi prin gândire, simțire și impulsuri de voință. În măsura în care omul aparține de lumea astrală, el își poate purta gândurile în lumea astrală, stările sau mișcările afective pot fi purtate în lumea devachanică, iar în lumea cerească superioară își poate duce tot ceea ce are în sufletul său ca impuls de voință.

Judecând lucrurile în felul acesta, vom vedea cât de îndreptățită este știința ocultă să vorbească de existența a trei lumi. Și dacă ținem seama de aceasta, vom privi lumea morală cu totul altfel, căci prin lumea impulsurilor de voință pozitive noi suntem în legătură cu lumea cea mai de sus, dintre cele trei, în care poate pătrunde entitatea umană.

Viața noastră de gândire obișnuită pătrunde numai până în lumea astrală. Putem să avem gânduri pline de spirit, dacă ele nu sunt pătrunse de sentimente nu ajung mai departe de lumea astrală, pentru celelalte lumi aceste gânduri nu au nici o importanță. Veți înțelege astfel, firește, de ce se spune despre știința obișnuită, despre știința lumii exterioare, aceea știință seacă și prozaică: Nici un om nu poate, printr-o gândire lipsită de efluvii afective, să spună ceva despre alte lumi decât despre cea astrală. În mod obișnuit, gândirea unui cercetător științific, fie chimist, fie matematician, nu poate merge mai departe de suprafața lucrurilor, întrucât îi lipsește mișcarea afectivă pentru cercetarea lui. Da, cercetării științifice i se pretinde, în mod categoric, să procedeze în acest mod, adică fără efuziuni sentimentale, și de aceea nu poate pătrunde dincolo de lumea astrală.

Abia când gândirea cercetătorului este asociată cu sentimentele de entuziasm sau poate de

repulsie apare posibilitatea să se înalțe până în lumea devachanică. Numai când în gândire și în reprezentări intervin mișcări afective, când simțim că un lucru este bun iar altul rău atașăm gândurilor acel element care le poate purta spre lumea cerească. Numai atunci putem pătrunde cu privirea în realitățile profunde ale existenței. Dacă dorim să înțelegem ceva despre lumea devachanică, nici o teorie nu ne poate ajuta. În direcția aceasta primim ajutor numai dacă ne asociem gândurile cu stări afective. Gândirea singură ne aduce în contact numai cu lumea astrală. Când cineva stabilește, de exemplu, relațiile geometrice dintr-un triunghi, aceasta nu îl ajută decât să ia contact cu lumea astrală. Dar dacă acel cineva privește triunghiul ca pe un simbol în care vede ceea ce se referă la participarea omului la cele trei lumi, la alcătuirea sa tripartită ș.a.m.d., atunci el poate urca și mai sus. Cine simte că simbolurile reprezintă expresia forțelor sufletești, cine își imprimă aceste gânduri în sensibilitatea sa, și cine implică sentimente și în ceea ce mai înainte era doar cunoaștere, acela își pune gândirea în legătură cu Devachanul. De aceea, atunci când medităm, să resimțim cu toată puterea ceea ce ne este dat, căci numai așa ajungem să avem legătură cu lumea devachanică. Actuala știință lipsită de sensibilitate, oricât de perspicace ar fi ea, nu poate pune pe om în legătură decât cu lumea astrală.

Arta, muzica, pictura etc., dimpotrivă, introduc pe om în lumea Devachanului inferior. S-ar putea obiecta: Dacă lucrurile stau astfel încât efluviile afective ne conduc în Devachanul inferior, atunci impulsivitățile, pasiunile, instinctele ar putea face același lucru. Desigur, asta și fac. Dar aceasta este numai o dovadă că suntem mai strâns legați de sentimentele noastre decât de gânduri. Simpatiile noastre pot fi legate și de natura noastră inferioară, iar prin impulsuri și instincte este activată viața afectivă și aceasta ne duce spre Devachanul inferior. În timp ce, dacă am avut o gândire falsă, eronată, aceasta se lichidează, ca să spunem așa, în Kamaloka, ceea ce am dezvoltat în noi ca mișcări afective ne însoiește până în lumea Devachanului și ni se impregnează până la o nouă incamare, astfel încât ajunge să se exprime în kamra noastră. Prin viața noastră afectivă, în măsura în care aceasta poate avea un aspect dublu, noi ne ridicăm în lumea Devachanului sau o pângărim.

Dimpotrivă, prin impulsurile de voință, care sunt morale sau imorale, noi vom fi în legătură cu lumea superioară, cu care, de asemenea, putem fi în consonanță sau o putem ofensa, ceea ce va trebui să rezolvăm în karma noastră. Când un om este atât de rău și de decăzut încât prin impulsurile sale negative stabilește o asemenea legătură cu lumea superioară încât aceasta din urmă este grav lezată, el este izgonit. Dar impulsul trebuie să plece, totuși, din lumea de sus. Întreaga importanță a vieții morale ne apare în întreaga sa măreție, dacă privim lucrurile în acest sens.

Din lumile cu care omul stă într-o relație atât de strânsă, prin natura sa sufletească tripartită, dar și prin natura sa fizică, din aceste lumi pornesc acele forțe care pot conduce pe om prin lume. Cu alte cuvinte, când observăm un obiect aparținând lumii fizice, acest lucru se întâmplă numai datorită faptului că avem ochi pentru a-l vedea. Prin aceasta, omul stă în legătură cu lumea fizică; prin faptul că dezvoltă în el o viață a gândurilor este în legătură cu lumea astrală, prin sentimentele pe care le dezvoltă este în legătură cu lumea Devachanului, iar prin moralitatea sa, cu lumea Devachanului superior.

<i>Patru lumi</i>	<i>Participarea omului</i>
Devachanul superior	Voință: impulsuri morale
Devachanul inferior	Sentiment: idealuri estetice
Lumea astrală	Gând: natură eterică
Lumea fizică	Corporalitate: natură fizică-materială

Omul are patru relații, cu patru lumi diferite. Aceasta nu înseamnă însă nimic altceva decât faptul că el are relații cu entitățile acestor lumi. Din acest punct de vedere este interesant să

considerăm evoluția omenirii purtându-ne privirea în trecutul, prezentul și viitorul imediat.

Din lumile pe care le-am prezentat pornesc forțe care pătrund în viața noastră. Trebuie să menționăm în primul rând că în perioada dinaintea noastră oamenii erau îndrumați, de preferință, erau structurați pentru a fi influențați mai ales de lumea fizică, pentru a primi impulsuri din lumea fizică. Aceasta se întâmpla în epoca anterioară, în epoca de cultură greco-romană. În această epocă a acționat și Hristos pe Pământ, într-un corp fizic. Întrucât omul era evident predispus ca asupra sa să acționeze forțele care proveneau din lumea fizică, Hristos a trebuit să apară în planul fizic.

În prezent, trăim într-o epocă în care în mod precumpănitor se dezvoltă gândirea, când omul primește impulsuri din lumea gândurilor, din lumea astrală. Acest lucru este evident în istoria exterioară. În epoca anterioară, precreștină, abia dacă se poate vorbi de filosofi, cel mult se poate vorbi de o pregătire a gândirii în epoca precreștină, și de aceea istoria filosofiei începe cu Thales. Abia după epoca culturală greco-romană apare gândirea științifică. Gândirea intelectualistă apare doar în secolul al XVI-lea. De aici și marele progres al științelor naturale, care elimină orice afectivitate din activitatea de gândire. Și dacă acum, în vremea noastră, știința este atât de apreciată, aceasta se datorează faptului că gândirea nu este deloc impregnată cu stări afective. Știința noastră este lipsită de afectivitate și își caută utilitatea în eliminarea oricărei simțiri. Vai de cel care ar dori să simtă ceva față de experiențele pe care le face în laborator! Aceasta este caracteristica epocii noastre, care pune omul cel mult în legătură cu planul astral.

Epoca următoare, care va veni după a noastră, va fi deja mai spiritualizată. Atunci simțirea va vorbi împreună și cu știința. Dacă cineva va voi să treacă un examen pentru a fi admis să lucreze în domeniul științei, va fi necesar să poată simți lumina care se află în spatele tuturor lucrurilor și lumea spirituală care face posibilă orice existență. Criteriul de apreciere a unei lucrări științifice va consta în urmărirea capacității omului de a dezvolta o afectivitate suficientă, în caz contrar, va cădea la examen. Poți să ai o cantitate de cunoștințe oricât de mare, dacă nu ai și sentimente adecvate nu poți lua examenul. Ceea ce spun acum poate să sune foarte curios, dar lucrurile stau exact așa și masa de laborator pentru experiențe se va transforma în altar, în fața căruia examinarea unui candidat va consta în a se verifica dacă la o experiență de descompunere a apei în hidrogen și oxigen sunt dezvoltate și sentimentele care să corespundă cu ceea ce zeii resimt când are loc fenomenul. Omul va primi atunci impulsuri prin legătura strânsă pe care o va avea cu Devachanul inferior.

Urmează, apoi, o altă epocă, ultima înainte de viitoarea mare catastrofă prin care va trece Pământul, când omul, prin impulsurile sale de voință, va fi în legătură cu lumea superioară, când pe Pământ va avea valoare numai ceea ce este moral. Atunci nu vor sta pe primul loc nici eficiența exterioară, nici intelectul, nici afectivitatea, ci impulsurile de voință. Nu abilitatea omului va fi hotărâtoare, ci calitățile sale morale. Din această cauză, când omenirea va ajunge la acel moment, ea va fi atins epoca morală când se va afla într-un raport special cu lumea Devachanului inferior.

În cursul evoluției se trezesc în om tot mai mult forțe de iubire, din care el își poate obține cunoștințele, stimulările și activitățile sale.

În timp ce în trecut, în vremea când Hristos a coborât pe Pământ într-un corp fizic, oamenii nu l-ar fi putut percepe altfel decât într-un corp fizic, în epoca noastră încep să se trezească în om, în mod efectiv, forțe care îl vor face apt să vadă pe Hristos nu în corp fizic, ci într-o formă de natură eterică prezentă în planul astral. Deja în secolul nostru, începând cam din anii '30 și apoi din ce în ce mai mult, până către mijlocul secolului, un mare număr de oameni îl vor percepe pe Hristos în forma sa eterică. Acesta va fi marele progres față de epoca anterioară, când oamenii nu aveau încă maturitatea să vadă pe Hristos sub această formă. Se

explică astfel cuvintele din Evanghelie: Hristos va veni pe nori - ceea ce înseamnă că va apărea ca formă eterică pe planul astral*. Trebuie însă să subliniem că în epoca noastră el nu va putea fi privit decât în corp eteric. Cel care ar putea crede că Hristos va apărea din nou într-un corp fizic uită de progresul realizat de forțele umane. Este o eroare să se creadă că un eveniment așa cum a fost apariția lui Hristos în corp fizic s-ar putea repeta în același mod în care s-a petrecut deja, odinioară.

* Matei 24.30: „Atunci se va arăta semnul Fiului Omului pe cer și atunci vor plânge toate semințiile Pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și cu slavă mare.”

Marcu 13.26: „Atunci vor vedea pe Fiul Omului venind pe noii cerului cu putere și cu slavă.”

Luca 21.27: „... și atunci vor vedea pe Fiul Omului venind pe nori cu putere și slavă multă”. (Nota trad.)

Evenimentul care va avea loc în viitor este de așa natură, încât oamenii vor vedea pe Hristos în planul astral sub o formă eterică; cei care atunci vor trăi în plan fizic și vor fi primit învățătura dată de știința spirituală îl vor percepe, dar cei care nu vor mai fi în viață, dar care totuși s-au pregătit printr-o lucrare spirituală-științifică, aceia îl vor contempla totuși în veșmântul său eteric, în perioada când se vor afla între moarte și o nouă naștere. Dar vor exista și oameni care nu vor mai reuși să-L contemple în corp eteric. Cei care au disprețuit știința spirituală nu îl vor putea percepe, ci vor trebui să aștepte până la o nouă incarnare, când vor avea ocazia din nou să se consacre cunoașterii spirituale, pentru a se putea pregăti să înțeleagă cele ce se vor întâmpla. Acest lucru nu va depinde atunci de faptul că oamenii care trăiesc în planul fizic au studiat sau nu știința spirituală, numai că pentru cei care nu au studiat știința spirituală apariția lui Hristos va fi o remușcare, un chin, în timp ce aceia care s-au străduit să obțină cunoașterea spirituală în incarnarea precedentă vor avea o deplină înțelegere a acestui eveniment; vor înțelege ceea ce văd.

Va urma apoi o perioadă când se vor trezi în om forțe și mai elevate. Va fi perioada când Hristos se va revela sub o formă și mai subtilă, într-o formă astrală, în lumea Devachanului inferior. Ultima epocă, a impulsurilor morale, va fi aceea când oamenii care vor fi străbătut celelalte trepte vor vedea pe Hristos în întreaga sa strălucire, ca formă a celui mai mare Eu, ca Eu-Sine spiritualizat, ca marele Învățător al evoluției umane, în Devachanul superior. Succesiunea faptelor este deci aceasta: în epoca culturală greco-romană, Hristos apare pe planul fizic, în epoca noastră, în formă eterică pe planul astral, în epoca următoare, în formă astrală în planul Devachanului inferior, iar în epoca moralității*, ca prototip, ca ideal suprem al marelui Eu.

* A șaptea - și ultima - epocă culturală postatlanteană. (Nota trad.)

Acum, ne putem pune întrebarea: La ce servește propriu-zis știința spirituală? Ea există pentru ca un număr suficient de mare de oameni să fie pregătiți în momentul când acest eveniment se va produce. În prezent, știința spirituală lucrează deja pentru ca oamenii să intre într-un mod corect în legătură cu lumile superioare, pentru ca ei să pătrundă în mod corect în planurile eteric-astral, în domeniul esteticului - Devachanul inferior, în domeniul moralului - Devachanul-superior. În epoca noastră, mișcarea spirituală-științifică este cea care în mod special urmărește ca omul să poată realiza în impulsurile sale morale o relație justă cu Hristos.

Următoarele trei milenii vor fi consacrate scopului de a face ca apariția lui Hristos în lumea eterică să fie perceptibilă oamenilor. Numai celor care sunt legați întru totul afectiv de materialism acest eveniment le va fi inaccesibil. Poti gândi materialist fie acordând valoare numai materiei, contestând totodată tot ce este spiritual, fie coborând spiritualul la nivelul materiei. Un om este materialist și prin faptul că valorifică spiritualul numai îmbrăcându-l într-o haină materialistă. Există și teosofi care sunt, de fapt, materialişti. Este vorba de aceia care cred că omenirea este condamnată să vadă încă o dată pe Hristos în formă fizică. Nu înseamnă că dacă ești teosof nu poți fi materialist, ci nu ești materialist dacă înțelegi că

lumile superioare există cu adevărat; chiar dacă nu le poți percepe într-o manifestare sensibilă, trebuie să te înalți spre ele pentru aceasta.

Dacă aducem în fața sufletului toate aceste considerente, putem spune: Hristos este adevăratul impuls moral, impregnând umanitatea cu forță morală. Impulsul lui Hristos este forță și viață, este forța morală care străbate umanitatea. Dar această forță morală trebuie înțeleasă. Exact acum, în epoca noastră, este necesar să fie anunțat Hristos. Din această cauză și antroposofia are această misiune de a vesti pe Hristos în forma sa eterică.

Înainte ca Hristos să apară pe Pământ prin Misteriul de pe Golgota a fost pregătită învățătura despre Hristos. Și atunci a fost anunțată venirea lui Hristos într-o formă fizică. Cel mai de seamă premergător și crainic a fost Jeshu ben Pandira, cam cu o sută de ani înainte de Hristos. El însuși purta numele de Iisus (Jeshu) și pentru a se deosebi de Iisus Hristos a fost numit Iisus fiul lui Pandira, Jeshu ben Pandira. El a trăit aproximativ cu un secol înaintea erei noastre. Nu este nevoie să fii clarvăzător pentru a ști acest fapt, căci se află consemnat în scrierile rabinice și numele său a provocat o confuzie între el și Iisus Hristos. Jeshu ben Pandira a fost ucis cu pietre și apoi spânzurat pe brațele unei cruci. Iisus din Nazaret a fost crucificat direct.

Cine a fost Jeshu ben Pandira? El este o mare individualitate, care încă din vremea lui Buddha - deci cu șase sute de ani înaintea erei noastre - s-a incarnat fără întrerupere aproape la fiecare o sută de ani, având ca misiune să ajute omenirea să meargă înainte. Pentru a-l înțelege, suntem nevoiți să ne întoarcem la entitatea lui Buddha. Se știe că Buddha a trăit ca fiu al unui rege din casa regală Sakia, cu cinci secole și jumătate înainte de era noastră. Individualitatea care a devenit atunci Buddha nu mai fusese anterior un Buddha: Buddha, fiul de rege, care a dat omenirii doctrina milei, la naștere nu avea încă demnitatea de Buddha. Buddha nu este o individualitate, Buddha este o demnitate: Buddha, fiul regelui, s-a născut ca Bodhisattva și s-a înălțat la demnitatea de Buddha în al douăzeci și nouălea an din viața sa, când se afla cufundat în meditație sub arborele Bodhi și a adus doctrina milei din înălțimi spirituale jos, în lumea fizică. Înainte de acest moment, el fusese un Bodhisattva, așa cum fusese și în incarnările sale anterioare, și a devenit Buddha abia atunci. Prin aceasta, se poate spune că rangul de Bodhisattva, respectiv de instructor al omenirii, în corp fizic, a rămas vacant în acel moment, pentru un anumit timp, urmând a fi ocupat din nou de un altul.

Când acel Bodhisattva, incarnat atunci, s-a înălțat în al douăzeci și nouălea an al vieții la demnitatea de Buddha, rangul de Bodhisattva a trecut imediat într-o altă individualitate, respectiv urmașul lui Bodhisattva a devenit Buddha. Deci, urmașul acelui Bodhisattva care a devenit Gautama Buddha este aceeași individualitate care cu o sută de ani înainte de Hristos s-a incarnat ca Jeshu ben Pandira, devenind totodată un vestitor al lui Hristos în corp fizic.

În momentul de față el este Bodhisattva, îndrumător al omenirii, până când, după trei mii de ani, începând de acum înainte, el va promova și va deveni, la rândul său, Buddha. Trebuie, așadar, să treacă o perioadă de cinci mii de ani ca un Bodhisattva să devină Buddha. El, care de atunci s-a incarnat aproximativ la fiecare sută de ani, este în prezent deja incarnat și va fi adevăratul vestitor al lui Hristos în veșmânt eteric, așa cum la vremea respectivă l-a vestit pe Hristos venind în formă fizică. Mulți dintre noi vor apuca ei înșiși să vadă că în anii treizeci ai acestui secol vor fi din ce în ce mai mulți cei care vor contempla pe Hristos în veșmânt eteric. Știința spirituală eate acum prezentă pentru a pregăti aceasta, și fiecare ins care va colabora la opera științei spirituale participă la această pregătire.

Modul în care omenirea este îndrumată de cei care o călăuzesc și în special de un Bodhisattva, care va deveni Maitreya Buddha, suferă modificări considerabile în decursul timpului. Felul în care se predă astăzi știința spirituală ar fi fost total nepotrivit în epoca greco-romană, nimeni nu ar fi înțeles atunci ceva. În acea epocă, Ființa lui Hristos a trebuit să

reprezintă țelul evoluției în forma perceptibilă fizic, căci numai așa putea El să acționeze atunci.

Cercetarea spirituală răspândește această învățătură din ce în ce mai mult printre oameni și oamenii vor înțelege din ce în ce mai mult sensul impulsului dat de Hristos, până ce însuși Hristos va pătrunde în ea. Astăzi, vorbirea umană, cuvântul produs de laringe face posibilă lămurirea țelului evoluției cu ajutorul conceptelor și al reprezentărilor prin gândire și totodată acționează în sens benefic asupra sufletului, pentru a-l entuziasma și înflăcăra privind idealurile morale și estetice. În viitorul mai îndepărtat, limbajul actual va fi înlocuit prin impulsuri către acțiune, o modalitate mai puternică decât este posibil astăzi să se obțină numai prin vorbire. Limbajul, cuvântul rostit vor acționa atunci, însuflând acestuia, cuvântului însuși, forțe care vor face ca mișcările și stările afective să treacă de la suflet la suflet, de la maestru la discipol, de la Bodhisattva către toți cei care nu se vor îndepărta de el: limbajul va deveni purtător de mișcări afective estetice. Dar pentru aceasta este necesar să se ivească zorile unor timpuri noi. În epoca noastră, aceasta nu ar fi cu puțință nici pentru Bodhisattva însuși; el nu ar putea să exercite, cu ajutorul laringelui actual, o acțiune ca aceea ce va deveni posibilă în viitor.

În ultima epocă, cea dinaintea războiului tuturor împotriva tuturor, lucrurile se vor prezenta în așa fel, încât, așa cum astăzi limbajul este purtătorul gândurilor și al reprezentărilor, iar ceva mai târziu al sentimentelor, atunci, în ultima epocă, limbajul va purta și va transmite de la suflet la suflet moralitatea, impulsurile de voință morale. Laringele, așa cum este constituit astăzi, nu poate produce încă asemenea cuvinte. Dar cândva va exista o atare forță spirituală. Se vor rosti cuvinte cu ajutorul cărora omul va primi forță morală.

La trei mii de ani după era noastră, acest Bodhisattva de care am vorbit mai înainte va deveni Buddha și atunci doctrina sa se va revărsa nemijlocit în oameni - ca impulsuri. El este acela pe care cei vechi l-au prevestit, Maitreya Buddha, purtător și aducător al Binelui. El va avea ca misiune să pregătească pe oameni, pentru ca ei să înțeleagă ce este cu adevărat impulsul dat de Hristos. El are ca sarcină să îndrepte privirea oamenilor tot mai mult spre ceea ce se poate iubi și să facă în așa fel, încât tot ce este doar teorie să se alăture unui curent moral pe care îl va răspândi, astfel ca în final tot ceea ce omul are ca gândire să se transforme în moralitate. Și în timp ce astăzi este încă foarte posibil ca cineva să fie foarte inteligent dar totodată imoral, ne vom îndrepta spre o epocă în care va fi imposibil ca omul să fie în același timp inteligent și imoral.

Iată cum trebuie să înțelegem aceste lucruri: acei oameni care au rămas de o parte, care s-au opus evoluției vor ajunge să se războiască unii cu alții. Chiar și aceia care cultivă astăzi o inteligență rafinată, dacă în epocile următoare nu vor dezvolta în ei sensibilitatea și moralitatea, nu vor avea nici un folos din inteligența lor. În epoca noastră, se dezvoltă într-adevăr o inteligență foarte evoluată. S-a atins chiar un punct culminant. Cine, însă, își dezvoltă acum inteligența, dar va lăsa să-i scape posibilitățile ulterioare ale evoluției, acela se va distruge el însuși, tocmai datorită inteligenței sale, care va acționa atunci ca un foc interior mistuitor, care îl va arde și îl va face atât de mic și atât de slab, încât va deveni un fel de imbecil și nu va mai putea întreprinde nimic. Atunci, în acea epocă în care impulsurile morale își vor fi atins punctul culminant, inteligența va fi ca un foc nimicitor. În timp ce astăzi un om cu o inteligență lipsită de moralitate poate deveni primejdios, în viitor va fi pur și simplu inofensiv. Sufletul va trebui să aibă din ce în ce mai mult forțe morale, și ceva mai mult, o forță morală cum astăzi omul nici nu și-o poate imagina. Forța și moralitatea cea mai elevată vor fi utile pentru a asimila impulsul lui Hristos, care va deveni în noi totodată forță și viață.

Vedem, deci, că știința spirituală are menirea de a introduce în oameni, încă de pe acum, germenul viitoarei sale evoluții. Firește, este necesar ca și în cadrul științei spirituale să se

țină seama de ceea ce trebuie avut în vedere în ansamblul formării lumii, cu alte cuvinte că pot apărea erori. Chiar și cei care încă nu pot să pătrundă în lumile superioare pot examina și vedea cu exactitate dacă ici și colo lucrurile se prezintă în mod corect: în acest domeniu amănuntele trebuie să concorde. Vă rog să verificați tot ce vi se spune, fiecare din datele preluate din evoluția în ansamblu a omului, fiecare fază din apariția lui Hristos etc. și veți vedea că lucrurile se confirmă în mod reciproc. Aceasta este proba adevărului pe care o poate avea chiar și acel om a cărui privire nu poate pătrunde încă în lumile superioare. Puteți fi deplin liniștiți: pentru acela care vrea să controleze, învățătura despre revenirea în spirit a lui Hristos este singura corectă.

JESHU BEN PANDIRA - CEL CARE PREGĂTEȘTE ÎNȚELEGEREA IMPULSULUI DAT DE HRISTOS. KARMA - CONȚINUT AL VIEȚII

A doua conferință

Leipzig, 5 noiembrie 1911

După ce ieri am vorbit despre alcătuirea tripartită pe care o are viața sufletească a omului (lumea de reprezentări sau lumea gândurilor, lumea stărilor afective și lumea impulsurilor de voință), trebuie să ne intereseze discutarea următoarei probleme: Cum poate interveni autoeducarea pentru a putea lucra noi înșine în mod corespunzător la dezvoltarea și formarea corectă a celor trei componente ale vieții noastre sufletești. Pornind mai întâi de la viața noastră de voință, de la viața impulsurilor noastre de voință, ne întrebăm: Ce calități trebuie să dezvoltăm în mod deosebit, dacă vrem să influențăm în mod favorabil viața noastră de voință?

O influență deosebit de favorabilă asupra vieții noastre de voință o are o viață orientată în întreaga sa existență după o concepție despre karma, s-ar mai putea spune o viață sufletească care se străduiește să dezvolte ca trăsătură principală atitudinea de seninătate și de acceptare a destinului. Și cum s-ar putea dobândi în mod efectiv această acceptare, această liniște sufletească față de propriul destin decât făcând din karma un adevărat conținut de viață?

Ce înseamnă să facem din karma un conținut de viață adevărat? Înseamnă nu numai o teorie, ci să obținem o conștientizare clară (atunci când ne lovește o suferință proprie sau suferința altora, când primim o bucurie sau o lovitură gea a destinului) a faptului că într-un anumit sens, superior, noi înșine am prilejuit o lovitură dureroasă a destinului. Aceasta înseamnă să dezvoltăm în noi o asemenea stare de spirit, încât să primim o bucurie cu recunoștință, fiindu-ne totodată foarte clar faptul că în special față de o bucurie nu trebuie să ne pierdem firea, căci într-o anumită privință devine periculos ca o bucurie să ne altereze. Putem înțelege bucuria, dacă vrem să facem progrese, în felul următor: bucuria este, într-o mare măsură, ceva ce ține de destinul nostru viitor și nu de trecut. În cele mai multe cazuri, bucuria nu reprezintă un merit pentru fapte săvârșite în trecut. Dacă examinăm karma cu ajutorul metodelor oculte, constatăm, într-adevăr, că în cele mai multe cazuri bucuria pe care o trăim nu o merităm și va trebui să o considerăm de așa manieră, încât să o primim cu recunoștință, deoarece ne este dată de entități divine, fiind trimisă de zei; prin urmare, trebuie să ne spunem că bucuria pe care o avem astăzi trebuie să ne însuflețească pentru preluarea în noi a forțelor pe care ni le insuflă și pentru folosirea acestor forțe în modul cel mai util. Trebuie să privim bucuria ca pe un fel de acout pentru viitor.

Dimpotrivă, când este vorba de o suferință, faptele săvârșite de noi au fost, în general, de așa natură, încât o merităm, iar cauza o găsim întotdeauna în cursul vieții actuale sau în cursul unei vieți precedente. Și apoi, trebuie să ne fie clar că în viața noastră exterioară nu ne-am comportat în mod corespunzător acestei stări de spirit karmice. În viața exterioară, de toate zilele, nu putem avea întotdeauna față de ceea ce ne provoacă suferința acea atitudine care să

apară ca o supunere în fața destinului. De cele mai multe ori nu înțelegem imediat legea destinului. Dar chiar dacă în exterior nu putem să ne comportăm așa cum se cuvine, esențial este să o facem în interiorul nostru.

Și chiar dacă în exterior comportamentul nostru nu a fost corespunzător din punct de vedere karmic, în adâncul sufletului omul trebuie să-și spună că, în fond, el însuși a fost cauza tuturor suferințelor. Să luăm un exemplu: să presupunem că cineva ne lovește, ne bate cu un baston. În mod obișnuit, omul se întreabă în asemenea caz: Cine este cel care m-a lovit? Nimeni nu-și răspunde: „Eu însumi sunt cel care lovesc. În foarte puține cazuri oamenii își spun că ei înșiși s-au pedepsit. Și totuși realitatea este că noi înșine am ridicat bastonul împotriva unui om, în trecut. Da, dumneavoastră înșivă sunteți cel care ridicați acum bastonul. Când avem de trecut un obstacol, acesta este efectul karmei. Dacă cineva este pornit împotriva noastră, acest lucru se întâmplă datorită karmei. Noi înșine suntem cei care am provocat, cândva, ceea ce acum ni se întâmplă ca o nenorocire. În felul acesta ajungem la o înțelegere corectă a vieții noastre, la o dezvoltare a propriei noastre ființe, atunci când ne spunem: Tot ce ni se întâmplă provine chiar de la noi înșine. Fapta noastră din trecut îgi găsește împlinirea în exterior, chiar dacă pare că altcineva o săvârșește.

Când reușim să dezvoltăm o asemenea manieră de a privi lucrurile, seninătatea sufletească și acceptarea destinului propriu vor fortifica în toate cazurile voința. Seninătatea sufletească ne va da întotdeauna tărie în fața vieții, niciodată nu ne va slăbi. Mânia și nerăbdarea ne slăbesc. Vom fi însă tari dacă vom rămâne senini față de orice întâmplare. Dimpotrivă, dacă vom cărti sau ne vom ridica împotriva soartei, vom avea o voință din ce în ce mai slabă.

În această privință, trebuie să privim tot ce constituie pentru noi destin într-o perspectivă largă. Trebuie să ne reprezentăm destinul propriu în așa fel, încât să considerăm, de exemplu, că aparține destinului omului de a dezvolta la o anumită vârstă o forță sau alta. În acest sens, se fac adesea greșeli în educația copilului. Karma atinge prin aceasta și problema educației, căci educația este destin, karma omului în tinerețe.

Noi slăbim voința unui om când îi pretindem, de exemplu, să învețe sau să întreprindă ceva pentru care capacitățile sale nu sunt încă potrivite. În materie de educație, trebuie să fim bine lămuriți asupra a ceea ce corespunde, pentru karma generală a umanității, fiecărei vârste, în așa fel încât să facem ceea ce este corect. Un mod de a proceda greșit este un atac împotriva destinului, împotriva legilor sale și va atrage o puternică slăbire a voinței. Nu este posibil să discutăm acum cum slăbirea voinței este strâns legată de trezirea precoce a pasiunilor și a senzualității. În mod particular, se trezesc precoce instinctele, poftele și pasiunile care sunt supuse acestei legi. O declanșare precoce a unor manifestări care țin de organele corporale este împotriva destinului. Tot ceea ce se împotrivesc karmei generale a umanității, toate faptele care contravin naturii sunt legate de slăbirea voinței. Întrucât de multă vreme nu mai avem principii corecte în educație, există astăzi mulți oameni care nu și-au petrecut tinerețea așa cum se cuvine. Dacă omenirea nu se decide să întreprindă ceea ce este de cea mai mare importanță, adică să stabilească un sistem educațional pentru tineret bazat pe principiile izvorâte din știința spirituală, va crește o generație cu o voință din ce în ce mai slabă, și aceasta nu numai în manifestările exterioare. Aceste aspecte intervin foarte profund în viața omului. Întrebați un număr cât mai mare de persoane cum și-au ales profesia. Vă veți convinge că, de cele mai multe ori, răspunsul primit este acesta: Ei bine, nu prea știu exact cum, am fost pur și simplu împins de la spate. Acest sentiment de a te simți împins către ceva, de a fi atras către ceva, de a nu te simți mulțumit este, de asemenea, un simptom de slăbire a voinței.

Dacă această slăbire a voinței este provocată în modul pe care l-am arătat, atunci apar și alte urmări pentru sufletul omului, mai ales când această slăbire a intervenit ca urmare a faptului că în copilărie am avut trăirea unor stări de spaimă, de frică sau disperare. Devine din ce în ce

mai necesar ca oamenii să deprindă o înțelegere temeinică a acestor legi stricte, pentru a depăși stările de disperare, căci exact starea de disperare este aceea de care trebuie să ținem seama, atunci când nu ne comportăm conform cunoașterii spirituale.

O concepție despre lume orientată materialist sau monist nu poate menține o voință puternică decât cel mult timp de două generații. Materialismul poate aduce satisfacții numai două generații: prima generație, care l-a instaurat, apoi a doua, cea a discipolilor care l-au asimilat. Acesta este caracterul specific al concepției materialiste și moniste despre lume, și anume că acela care lucrează într-un laborator sau într-un atelier, care pune el însuși bazele unei concepții ale cărei forțe sunt pe deplin solicitate și folosite de ceea ce el edifică în sufletul său, numai acela are o deplină satisfacție în sinea lui. Dacă doar aderă la toate acestea sau preia materialismul gata conturat, nu va ajunge niciodată la acea satisfacție interioară, și ca urmare disperarea va acționa din nou asupra voinței, ducând în cele din urmă la slăbirea acesteia. O slăbire a voinței, oameni lipsiti de energie, iată rezultatul final al acestei concepții.

Al doilea din cele trei aspecte ale vieții suprasensibile, despre care am vorbit ieri, îl formează mișcările sau stările afective. Ce acționează în mod favorabil asupra mișcărilor afective?

Când ne străduim cât mai mult posibil să dobândim un simț deosebit pentru atenție, o mare capacitate de atenție pentru tot ce se întâmplă în jurul nostru - și să nu credeți că această capacitate ar fi deosebit de răspândită sau deosebit de puternică la oameni -, atunci ea ne poate fi foarte utilă. Nu pot decât să revin mereu la un anumit fapt. Într-o țară, s-a modificat la un moment dat modul de organizare a examenului de capacitate pentru învățători și din această cauză a fost nevoie ca toți învățătorii să dea încă o dată examenul. Examinatorul avea de testat atât învățători tineri, cât și învățători în vârstă. Cei tineri puteau fi examinați din materia pe care tocmai o studiaseră la seminar. Cum trebuia însă să-i examineze pe cei mai vârstnici? Examinatorul s-a hotărât să nu-i întrebe pe aceștia decât despre ceea ce ei înșiși predaseră, an de an, la clasele lor și s-a constatat cu această ocazie că mulți dintre cei examinați nu aveau nici o idee despre ceea ce ei înșiși predaseră!

Această stare de atenție, de urmărire cu viu interes a acelor întâmplări care se petrec în jurul nostru, are o deosebită importanță pentru dezvoltarea, pentru cultivarea mișcărilor noastre afective. Într-un anumit fel, mișcările afective, ca de altfel, tot ce ține de suflet, sunt legate de impulsurile de voință și dacă influențăm într-un sens nefavorabil viața noastră afectivă vom avea și asupra impulsurilor de voință tot o influență nefavorabilă. Mișcările sau stările afective pot fi cultivate într-un sens bun dacă față de sentimentele și pasiunile noastre ne plasăm sub legile karmei și luăm karma drept călăuză. Toate acestea le găsim în lumea din jurul nostru. Le găsim, de exemplu, când cineva face contrarul a ceea ce ne așteptăm. Atunci trebuie să ne spunem: Ei bine, da, cutare face aceasta! Dar putem să ne și înfuriem și să devenim violenți; aceasta ar fi un semn de slăbiciune a voinței. Furia, mânia iată ce ne face să batem în retragere în ce privește atât sensibilitatea, cât și voința, iar influența lor merge și mai departe, cum vom vedea imediat. Mânia este ceva ce omul nu poate stăpâni la început absolut deloc. Numai în mod treptat el poate să facă acest lucru; să piardă tentația de a se mânia. Aceasta se deprinde cu încetul și omul trebuie să fie foarte răbdător cu sine însuși. Celui ce crede că ar putea să reușească dintr-o dată i-aș putea replica repetându-i povestea celui profesor care avea o grijă deosebită să-și educe elevii în a se vindeca de izbucnirile de mânie. Și când, după eforturi constante în această direcție, și-a dat seama că un elev încă se mai mânia uneori, el însuși s-a înfuriat și a aruncat cu călimara în capul copilului. Acela care trece prin asemenea situații ar trebui să se consacre multe, foarte multe săptămâni pentru a reflecta ce înseamnă karma.

Semnificația acestor lucruri nu o vom putea conștientiza decât dacă, cu acest prilej, privim ceva mai adânc în viața sufletească a omului. Aceasta are doi poli, viața de voință, pe de o

parte, și viața de gândire sau de reprezentare, pe de altă parte. Între acești doi poli se situează ceea ce am numit mișcările afective. Or, noi știm că viața umană alternează între starea de somn și cea de veghe. În timp ce omul se află în starea de veghe, este deosebit de activă viața de reprezentări și de gânduri. De faptul că în acest timp voința nu este efectiv trează fiecare își poate da seama, dacă este atent cum se formează propriu-zis impulsul de voință. Mai întâi trebuie să avem un gând, o reprezentare, și numai după aceea apare voința din profunzimile sufletului. Gândirea cheamă impulsurile de voință. Când omul este treaz, el este treaz nu cu voința, ci cu gândirea.

Știința ocultă ne învață că atunci când dormim totul este invers: voința este trează și foarte activă, iar gândirea inactivă. Acest fapt omul nu îl poate sesiza când este în stare normală, pentru simplul motiv că el nu știe, nu cunoaște decât cu ajutorul gândirii, iar aceasta, în stare de somn, doarme. Astfel că el nu-și dă seama că voința este activă. Când un om reușește să atingă starea de clarvedere și pătrunde în lumea reprezentărilor imaginative, el observă că voința se trezește în momentul când gândirea adoarme. Și atunci, în imaginile pe care le percepe, se strecoară voința și le trezește. Imaginile sunt ținute prin voință, astfel încât atunci când gândurile dorm, iar voința este trează.

Dar această stare de veghe a voinței este legată de ansamblul ființei umane într-un mod cu totul diferit decât este gândirea noastră. După cum omul este activ sau nu, este sănătos sau bolnav, după cum cultivă în sine seninătatea, calmul sau, dimpotrivă, este irascibil, la fel este și voința, o voință sănătoasă sau o voință bolnavă. Și după cum o voință este sănătoasă sau bolnavă, în aceeași măsură ea acționează în timpul nopții la starea noastră de vitalitate, până la nivelul corpului fizic. Este o mare diferență dacă omul, în timpul zilei, cultivă calmul și acceptă cu seninătate destinul, pregătindu-și prin aceasta voința de așa manieră, încât aceasta să emane o căldură sufletească agreabilă și un sentiment de bunăstare sau dacă dezvoltă mânie. Această stare nesănătoasă a voinței se revărsă în corp noaptea, în timpul somnului, și este cauza principală a numeroase forme de boală, care se manifestă în corpul fizic mult mai târziu, după ani, după zeci de ani chiar, boli a căror cauză este căutată fără a fi găsită, pentru că adevăratele consecințe apar sub formă de boală abia după ani sau decenii. Numai cine are posibilitatea să urmărească o persoană perioade mari de timp poate să vadă legătura dintre stările sufletești și bolile corpului fizic, în modul la care ne-am referit. Așadar, voința trebuie educată și în sensul vindecării fizice.

De asemenea, putem influența, printr-o atitudine de seninătate și de acceptare a karmei, și mișcările afective, pentru ca ele să acționeze în sens binefăcător până la nivelul organismului fizic. Dimpotrivă, nu îi dăunăm cu nimic mai mult decât prin stările de apatie, de lipsă de interes față de tot ce este în jurul nostru. Nesimțirea, apatia se răspândesc din ce în ce mai mult, sunt o trăsătură care în final este cauza pentru care atât de puțini oameni se interesează de problemele spirituale. Se poate crede că rațiuni obiective ar conduce la acceptarea unei concepții materialiste, numai că nu există prea multe temeieri obiective pentru o concepție materialistă asupra vieții. Nu, cauza este nesimțirea, apatia, nimeni nu poate fi materialist fără a fi și indiferent față de lumea înconjurătoare. Este vorba de lipsa de interes față de lumea înconjurătoare. Celui care observă lumea înconjurătoare cu viu interes îi apare de pretutindeni deplina concordanță cu ceea ce oferă cunoașterea spirituală. Indiferența înăbușe însă mișcările afective și duce la slăbirea voinței.

O importanță deosebită are și ceea ce numim încăpățănare, o atitudine care te menține rigid față de cutare sau cutare problemă. Mișcările afective nesănătoase pot duce, de asemenea, la încăpățănare. Adesea, aceste lucruri sunt ca și șarpele care își mușcă singur coada. Tot ceea ce am spus anterior poate fi provocat și de încăpățănare. Chiar și oamenii care trec prin viață foarte neatenți pot fi, în același timp, foarte încăpățânați. Se vede adesea cum unii oameni cu o voință foarte slabă au reușit să impună ceea ce voiau exact acolo unde nu ne-am fi așteptat, dar slăbirea voinței se accentuează tocmai prin aceasta, dacă nu încercăm să combatem

încăpățânarea. Tocmai printre persoanele cu o voință slabă găsim mai multă îndărătnicie. Dacă, dimpotrivă, ne străduim să nu dezvoltăm încăpățânarea, ci să o evităm, vom observa atunci, de fiecare dată, că am reușit să ameliorăm mișcările afective și prin aceasta să fortificăm voința. De fiecare dată când simțim că încăpățânarea pune stăpânire pe noi dar reușim să nu-i cedăm, devenim mai puternici în fața vieții. Dacă reușim în mod sistematic să depășim acest defect, să combatem încăpățânarea, vom putea remarca efectele sub forma unui sentiment de mulțumire. Merită subliniată mai ales dezvoltarea mișcărilor afective, care are loc ca urmare a combaterii încăpățânării, a indiferenței, a lipsei de interes. Interesul și atenția pentru tot ce se află în jurul nostru dezvoltă sensibilitatea și voința. Indiferența și încăpățânarea produc rezultate contrare.

Pentru a defini o afectivitate sănătoasă ne folosim de cuvântul „perspicacitate”. Cineva este perspicace, sau isteț, sau ingenios când îi vin în minte sensurile profunde ale lucrurilor. Copiii trebuie să se joace în așa fel, încât să le fie pusă în mișcare fantezia, să le fie trezită activitatea sufletească, să fie puși în situația de a gândi asupra jocului. Nu este bine să așeze cuburile după un model dat; în felul acesta li se dezvoltă numai un simț de pedanterie, nu ingeniozitatea. Ingeniozitatea se dezvoltă când lăsăm copiii să construiască singuri fel de fel de lucruri din nisip sau când îi ducem în pădure și îi lăsăm să împletească mici coșulețe din plante, sau îi îndemnăm să facă și alte obiecte din materiale vegetale împletite. Acțiunile și lucrurile care incită la inventivitate dezvoltă și ingeniozitatea. Oricât de puțin s-ar crede, asemenea exerciții de ingeniozitate generează liniște sufletească, armonie sufletească și mulțumire în viață.

Vom acționa, de asemenea, bine dacă, plimbându-ne cu un copil, îl lăsăm să facă ceea ce dorește, fără a-l stânjeni, dacă nu devine prea obraznic. Când copilul realizează ceva, e bine să ne manifestăm bucuria și să-l apreciem, să ne arătăm interesul, să nu fim nemulțumiți sau indiferenți față de ceea ce copilul a făcut din inspirația sufletului său. Chiar și atunci când îl învățăm ceva, trebuie să apelăm la întâmplări și lucruri din natură. Când copilul a crescut mai mare, e bine să evităm ca el să se ocupe cu dezlegări de jocuri sau cuvinte încrucișate din ziare și reviste, care nu fac decât să cultive pedanteria. În schimb, observarea naturii cultivă exact contrarul a ceea ce ne oferă astăzi presa ca stimulent pentru dezvoltarea sensibilității. O sensibilitate calmă, armonioasă contribuie nu numai la sănătatea sufletească, ci și la sănătatea trupească, chiar dacă uneori se interpun intervale mari de timp între cauză și efect.

Trecem acum la al treilea aspect al vieții suprasensibile, la gândire. În legătură cu aceasta, putem spune că noi o cultivăm, făcând-o să devină perspicace, mai ales prin dezvoltarea unor calități care, aparent, nu au legătură cu gândirea, cu lumea de reprezentări. Cu nimic nu dezvoltăm mai mult o gândire sănătoasă decât cu dăruire de sine, cu devotament și judecată, nu prin exerciții de logică, ci când observăm unul sau altul din fenomenele naturii și pătrundem prin ele în secretele pe care le ascunde. Printr-o aplecare plină de interes, prin dăruire față de problemele pe care le pune natura și omenirea, prin străduința de a înțelege oameni complicați, prin intensificarea atenției, așa vom face ca gândirea să devină ageră. Ce înseamnă această dăruire pentru problemele vieții? Înseamnă a încerca să le rezolvăm cu ajutorul gândirii și al reprezentărilor. În această privință putem constata că dăruirea îmbinată cu inteligență acționează ulterior în viață în modul cel mai favorabil.

Să luăm un caz din viață: un băiețel prezintă aspecte uimitoare ale spiritului de observație, de dăruire, precum și o capacitate de înțelegere și judecată ieșite din comun. El spuse mamei sale: Știi, când merg pe stradă și văd oameni sau animale simt că ar trebui să pătrund în acei oameni și animale. Am întâlnit o femeie săracă și am intrat în ea, și simțeam o mare durere, eram foarte nenorocit. Copilul nu cunoscuse până atunci mizeria acasă și trăia în condiții foarte bune. Apoi el continuă: Am intrat într-un cal, apoi într-un porc. El descrie această stare în mod foarte amănunțit și din această cauză este stimulat, într-un mod extraordinar, să simtă milă și să facă fapte deosebite, datorită acestei tendințe de a simți în el pe un altul. De unde

provin toate acestea, această dilatare și înțelegere a altor ființe? Dacă reflectăm asupra acestui caz, trebuie să mergem înapoi, către încarnări anterioare, când omul în cauză a cultivat în mod deosebit dăruirea de sine, acea aplecare atentă asupra lucrurilor, asupra tainei lucrurilor.

Nu trebuie însă să așteptăm, până la următoarea încarnare, obținerea efectelor produse de cultivarea devotamentului. Ele se exprimă chiar în cursul unei singure vieți. Dacă în copilărie suntem îndrumați să dezvoltăm devotamentul, vom avea mai târziu, în viață, o gândire clară și transparentă, în caz contrar, gândirea devine dispersată și illogică. Lucrurile acestea sunt de așa natură, încât principiile cu adevărat spirituale ne fac să progresăm în viață.

Principii de educație cu adevărat spirituale nu au fost practicate decât foarte puțin în ultimele decenii, chiar aproape deloc. Iar acum vedem urmările. În prezent, o gândire inexactă este ceva extrem de răspândit. Față de viața teribil de illogică a lumii, trăim un adevărat martiraj. Cine a dobândit o anumită clarvedere simte aceasta, și nu în sensul că spune simplu „aceasta este just”, „aceasta nu este just”, ci resimte o adevărată suferință când se află în fața unei gândiri ilogice și simte o adevărată plăcere în fața unei gândiri clare, transparente. Aceasta înseamnă că el a dobândit o sensibilitate față de asemenea aspecte și, ca urmare, le poate distinge. Și o dată ajuns la acest punct, facultatea de a decide și de a le deosebi devine mult mai precisă. Apare atunci o judecată mult mai corectă față de adevăr și de neadevăr. Faptul poate părea unora incredibil, dar aceasta este realitatea. Când unui clarvăzător i se spune ceva incorect, începe să simtă o suferință și acesta este un indiciu că cele auzite sunt lipsite de logica, sunt nejuste. Gândirea illogică este răspândită în prezent, într-o măsură foarte largă. Niciodată înainte gândirea illogică nu era atât de răspândită ca în prezent, desi se face atâta caz de logică și gândire. În acest sens vreau să dau un exemplu care poate părea puțin răutăcios, dar este caracteristic pentru modul atât de lipsit de logică și de interes în care trăim.

Călătoream, odată, de la Rostock la Berlin. În compartimentul în care mă aflam s-au mai urcat două persoane, o doamnă și un domn. Eu ședeam într-un colț și nu doream decât să observ. Domnul începu curând să se comporte într-un mod ciudat - și trebuie să spun că părea un om educat: s-a întins pe canapea, după cinci minute s-a sculat din nou, apoi a început să ofteze, plin de durere. Încât, după toate aparențele, doamna îl considera suferind, fu cuprinsă de milă și a început imediat între ei o convorbire. Ea îi spuse că remarcase faptul că este suferind, că ea însăși este bolnavă și știe ce înseamnă suferința, că are un coșuleț în care se află tot felul de leacuri bune pentru suferințele ei. Pot să vindece orice, spunea ea, căci am câte un leac pentru orice boală. Și gândiți-vă ce noroc am, continuă ea, vin tocmai din fundul Rusiei până aici, la Marea Baltică, unde vreau să mă odihnesc și să fac ceva pentru suferința mea, dar când am sosit mi-am dat seama că am uitat acasă un medicament care mi-e foarte necesar. Acum trebuie să mă întorc, deci și această speranță a fost pierdută. Atunci domnul vorbi, la rândul său, despre suferințele sale și doamna îi prescrise pentru fiecare boală de care acesta spunea că suferă un medicament, iar el îi promise să respecte indicațiile primite și își notă cu grijă totul. Cred că erau unsprezece rețete diferite. Apoi doamna continuă, la rândul său, să enumere rând pe rând bolile de care suferea, iar el îi spuse că știe tot ce trebuie făcut pentru a putea să le vindece, că împotriva unei boli se putea trata și vindeca în cutare sanatoriu, împotriva alteia în altul. Ea își notă toate adresele, dar își exprimă temerea că fiind duminică la Berlin farmaciile puteau să fie închise. Înțelegerea era perfectă. Fiecare știa totul despre maladiile celuilalt și ce leacuri putea folosi, dar numai pentru sine nu cunoștea nici un remediu. Această ocazie a fost, pentru cele două persoane, de altfel cultivate, un prilej de a se scălda în marea de nonsens pe care o revărsaseră în această discuție.

Asemenea aspecte trebuie să le avem mereu în atenție când pretindem cunoașterii de sine să conducă la înțelegerea lucrurilor. Trebuie să pretindem cunoașterii de sine să dezvolte coerență în gândire, dar mai ales devotamentul pentru ce trebuie să facem. În suflet, toate aceste elemente acționează împreună, O gândire care lucrează dispersat aduce pe om, chiar

dacă după o perioadă mai lungă de timp, în situația de a deveni ursuz, morocănos, ipohondru și nu-și dă seama, adesea, unde trebuie căutată cauza. O cultivare mai puțin atentă a capacității de înțelegere și de devătamant și interes ne face morocănoși, pasivi, ipohondri. Ceea ce este deosebit de necesar pentru gândire, nu are, aparent, nici o legătură cu gândirea. Încăpățânarea, egoismul acționează asupra gândirii în mod distructiv. Toate trăsăturile de caracter legate de încăpățânare și egoism, cum ar fi ambiția vanitoasă, toate aceste elemente care în aparență vizează altceva denaturează, de fapt, gândirea și reacționează în mod nefavorabil asupra stării noastre de spirit, asupra dispoziției noastre. De aceea, este absolut necesar să combatem atât încăpățânarea, cât și egoismul sau iubirea de sine; dimpotrivă, să cultivăm față de lumea din jur un anumit devotament, un anumit spirit de sacrificiu față de ființe. Devotamentul, abnegația față de lucrurile și faptele cele mai insignifiante acționează favorabil asupra gândirii și a bunei noastre dispoziții. De fapt, iubirea de sine și egoismul se pedepsesc reciproc prin aceea că egoistul este tot mai nemulțumit, mai nefericit și plânge mereu că nu i se dă ce i se cuvine. Când cineva are acest sentiment, ar trebui să se plaseze sub legea karmei și când se simte nefericit să-și pună întrebarea: Prin ce act de egoism am atras asupra mea această stare de insatisfacție?

În felul acesta, putem să indicăm, cu exactitate, cum pot fi formate și cum pot fi lezate cele trei componente ale vieții noastre sufletești, și acest lucru este foarte important. Vedem din aceste considerente că știința spirituală este ceva ce intervine adesea profund în viața noastră, deoarece observarea riguroasă a principiilor spirituale ne ajută să devenim propriul nostru educator și acest lucru are pentru viață o importanță covârșitoare, dar importanța crește din ce în ce mai mult, în măsura în care au trecut acele vremuri din evoluția omenirii în care oamenii au fost conduși în jos de către zei, au fost scoși din lumile superioare. Acum, ei vor trebui, din ce în ce mai mult, să acționeze singuri, fără a mai fi conduși și îndrumați.

În perspectiva a ceea ce Maeștrii ne-au învățat ca fiind osteneala ce trebuie să ne-o dăm pentru a ne înălța până la Hristos, care încă din acest secol apare în plan astral, o înțelegere mai bună a acestui progres al omenirii poate fi obținută numai în felul următor: omul trebuie să-și ofere singur, și din ce în ce mai mult, impulsuri către viitor. Așa cum am spus ieri, că oamenii se străduiesc, ca încetul cu încetul să se înalțe spre Hristos, la fel, trebuie ca și noi, în mod progresiv și în deplină libertate, să ne perfecționăm impulsurile de gândire, sensibilitate și voință. Aceasta nu se poate realiza decât prin stăpânire de sine și o atentă supraveghere a sinelui propriu. După cum altădată, prin vechea clarvedere, impulsurile erau date omului de sus, de către zei, în viitor, printr-o nouă clarvedere, va trebui ca el singur să-și hotărască drumul. De aceea, antroposofia apare exact în epoca noastră, pentru ca omenirea să poată învăța să dezvolte într-un mod corect realitățile sufletești. În felul acesta omul se pregătește pentru ceea ce trebuie să aducă viitorul. Numai în acest mod se poate înțelege ce trebuie să se întâmple cândva, și anume că cei care sunt inteligenți, dar imorali, vor fi cu adevărat respinși și făcuți inofensivi.

Calitățile menționate sunt necesare pentru fiecare om în parte. Dar ele sunt de așa natură, încât devin importante tocmai pentru cei care se străduiesc să ajungă repede și rațional la acele însușiri care devin, din ce în ce mai mult, necesare pentru întreaga omenire. De aceea, în special îndrumătorii omului sunt cei care fac eforturi să parcurgă această evoluție cât mai repede și mai bine, deoarece numai prin dobândirea calităților superioare se poate obține ceea ce este superior.

Această evoluție se obține într-o manieră exemplară de către acea individualitate care în trecut a urcat la rangul de Bodhisattva - când precedentul Bodhisattva, Gautama, a devenit un Buddha - și care, de atunci, s-a incarnat aproape la fiecare sută de ani și a trăit aproximativ cu o sută de ani înainte de Hristos, în persoana lui Jeshu ben Pandira, ca vestitor al lui Hristos. El are de străbătut o perioadă de cinci mii de ani ca să urce la demnitatea de Buddha, devenind atunci Maitreya Buddha. Va aduce omenirii Binele, deoarece poate obține o

autoeducație extrem de riguroasă - cei care au o suficientă pregătire de clarvăzători pot vedea aceasta -, pentru a dezvolta de o manieră extraordinară acele forțe magice-morale care îi vor conferi capacitatea de a transmite doar prin cuvânt, în sufletele oamenilor, mișcări afective și morale. În prezent, nu putem, încă, elabora în plan fizic cuvinte capabile să obțină așa ceva. Nici chiar viitorul Maitreya Buddha nu ar putea, în prezent, să formeze asemenea cuvinte magice. Astăzi, prin cuvânt, nu se poate transmite decât gândul.

În ce mod se pregătește el? O face dezvoltând înainte de toate, și în modul cel mai înalt, acele calități pe care le considerăm bune. Bodhisattva dezvoltă în cel mai înalt grad ceea ce se poate numi supunere, acceptare a destinului, atenție față de toate fenomenele care se petrec în jurul nostru, dăruire de sine și înțelegere față de toate ființele. Și deși vor mai fi necesare viitorului Buddha încă multe alte incarnări, el se străduiește, în toate incarnările sale, să fie atent la tot ce se întâmplă, chiar dacă nu intervine acum, direct, decât foarte puțin, pentru că se pregătește intens penru misiunea sa viitoare. Aceasta se va realiza datorită faptului că există o lege specială care privește exclusiv pe actualul Bodhisattva. Această lege o vom înțelege dacă vom avea în vedere că la o anumită vârstă poate să intervină în viața noastră sufltească o cotitură decisivă. Cea mai mare cotitură care a avut loc vreodată a fost cea petrecută cu ocazia Botezului din apa Iordanului. Atunci, eul lui Iisus, care era în al treizecilea an al vieții sale, a părăsit corpul material, carnal, și un alt eu i-a luat locul: Eul lui Hristos, al conducătorului ființelor solare.

O schimbare asemănătoare va suporta viitorul Maitreya Buddha, numai că el va percepe această schimbare într-un mod cu totul diferit în incarnările sale. Bodhisattva trăiește după modelul vieții lui Hristos și cei care sunt inițiați știu că el manifestă în fiecare incarnare particularități foarte importante. Se remarcă faptul că între treizeci și treizeci și trei de ani se produce o puternică schimbare în viața sa. Atunci, sufletul este reînnoit, chiar dacă nu în mod la fel de măret ca în cazul lui Hristos: în acel interval de timp eul, care până atunci a însușit corpul, îl părăsește și Bodhisattva devine de fapt cu totul altul decât fusese până atunci, chiar dacă în cazul lui nu se întâmplă, ca la Iisus Hristos, ca eul să se retragă și să fie înlocuit de un alt eu. La aceasta se referă ocultiștii când afirmă în mod unanim că un Bodhisattva nu poate fi recunoscut înainte de acel moment al transformării. Până atunci - deși se dăruiește cu cel mai mare interes tuturor problemelor - misiunea sa nu se manifestă în mod deosebit, și chiar dacă transformarea sa se va produce, nu se poate niciodată spune ce se va întâmpla cu el. Există întotdeauna o mare diferență între ceea ce este Bodhisattva în copilărie și ceea ce devine între treizeci și treizeci și trei de ani.

El se pregătește astfel pentru un mare eveniment. Iată cum va fi: vechiul eu îl părăsește și în el pătrunde un altul. Acesta poate fi al unei individualități cum ar fi aceea a lui Moise, a lui Abraham sau a lui Ilie. Această individualitate acționează un timp în acest corp pentru a pregăti pe Maitreya Buddha. În restul vieții el continuă să trăiască mai departe cu eul care a pătruns în el.

Ceea ce se petrece este o schimbare totală. Totuși, se poate întâmpla ceea ce este necesar pentru a recunoaște pe Bodhisattva. Și apoi, se știe că atunci când va apărea, peste trei mii de ani, și se va înălța la demnitatea Maitreya Buddha, eul său va rămâne, desigur, în el, dar va fi impregnat în interiorul său și de o altă individualitate. Aceasta se va întâmpla exact când va fi în al treizeci și treilea an al vieții sale, același număr de ani pe care îi avea Hristos când s-a împlinit Misteriul de pe Golgota. El se va manifesta atunci ca propovăduitor al Binelui, ca un mare învățător care pregătește adevărata învățătură despre Hristos și dreapta înțelepciune despre Hristos, într-un mod cu totul altul decât se poate face acest lucru în prezent. Știința spirituală are menirea să pregătească ceea ce, cândva, se va statornici pe Pământ.

Este posibil însă ca acum, în epoca noastră, unii oameni să adopte un punct de vedere care să ducă la cultivarea unei stări dăunătoare mișcărilor afective, cum ar fi indiferența, și altele de

acest fel. Aceasta conduce însă la o slăbire a mișcărilor afective, la o slăbire a vieții sufletești, iar omul nu va mai putea să-și îndeplinească datoria față de viață. De aceea, fiecare trebuie să considere ca un har deosebit faptul că poate avea o cunoaștere asupra faptelor viitoare. Cine are astăzi ocazia de a se consacra cunoașterii spirituale se bucură de o favoare a karmei.

A ști aceste lucruri înseamnă să crezi în sufletul tău siguranță, dăruire de sine și pace, să faci să domnească liniștea în suflet și să-ți îndrepți privirea cu siguranță și speranță spre ceea ce este de așteptat pentru evoluția în următoarele milenii. Trebuie ca toți oamenii care cunosc aceste lucruri să simtă ca pe un noroc excepțional, ca pe ceva ce trezește forțele cele mai elevate ale omului, ce poate acapara ca un foc totul în sufletul său tot ce pare să se opună la ceea ce este în curs să se stingă, pare a fi dizarmonie sau merge spre decadentă. Entuziasmul, focul, însuflețirea devin și sănătate și fericire în viața exterioară. Cel care învață în mod serios să cunoască aceste lucruri, care poate dezvolta în sine dăruirea necesară pentru aceste lucruri, acela va vedea deja câtă fericire și armonie interioară îi aduc ele. Dacă cineva în Societatea noastră nu observă acest lucru pentru sine, ar trebui să se dăruiască o dată unei astfel de cunoașteri, încât să spună: Dacă eu nu am simțit încă așa ceva, aceasta este numai din vina mea, căci de mine depinde să mă cufund adânc în secretele pe care le-am putut auzi astăzi, aici. De mine depinde să mă simt ca om, ca verigă a unui lanț, care tine de la începutul până la sfârșitul evoluției, lanț în care sunt înglobați ca niște verigi toți oamenii, toate individualitățile, Bodhisattvii, Buddha și Hristos. Trebuie să-mi spun: Sunt o asemenea verigă, o simt ca pe o conștiință a adevăratei mele demnități umane. Trebuie să presimt aceasta, trebuie să o simt.

IMPULSUL LUI HRISTOS. VIAȚĂ REALĂ

Prima conferință

München, 18 noiembrie 1911

Știința spirituală orientată antroposofic se bazează, așa cum am subliniat adesea, pe știința ocultă care, prin rezultatele cercetărilor sale, ne ajută să cunoaștem forțele care au acționat în diversele epoci, precum și pe cele active în cadrul mai restrâns al epocilor noastre culturale. Astfel, oriunde am fi reuniți, trebuie să vorbim mereu și despre aceste forțe lăuntrice ale timpului nostru, pentru ca sarcinile științei spirituale să devină atât de evidente cât pot fi ele înțelese din străfundul vieții noastre și să ne putem organiza existența pe baza cercetării oculte în funcție de marile ei țeluri.

Ca să vorbim despre orientările oculte în timp, este bine să ne referim la ceea ce provine din sursele unor cercetări oculte superioare și ne poate conduce la ceea ce se întâmplă în lumea suprasensibilă, chiar și în timpul nostru. Ca introducere, între altele, trebuie să ne orientăm asupra a ceea ce noi înșine avem, în prezent, în fața noastră, fără a da, însă, detalii, ci numai o schiță a caracteristicilor generale. Aceasta deoarece există multe lucruri despre care nu se poate vorbi deschis decât în adunările antroposofice, căci timpul nostru este al dogmatismului, al abstracțiunilor. Uimitor este aici faptul că acest caracter fundamental al epocii este greșit înțeles de lume, astfel încât se crede, în general, că se gândește și se acționează în mod liber de dogme, deși suntem profund afundați în dogme. Se crede că se are de-a face cu realități, în timp ce se rătăcește în cele mai aride abstracțiuni. De aceea este util să se răspândească în cercuri mai largi știința spirituală de orientare antroposofică cu problemele sale reale pentru a face posibilă înțelegerea epocii noastre, dar trebuie să avem în vedere că va mai trece mult timp până când lumea să vrea să evolueze spre o înțelegere mai profundă. Cât de mult sunt cultura și civilizația noastră îmbâcsite de dogme și abstracțiuni se poate vedea abia când le studiem, nu pornind de la asemenea puncte de vedere abstracte, ci privind lucrurile în mod concret, obiectiv. Vom afla atunci că există o orientare în gândire al cărei caracter fundamental constă în stabilirea de dogme fixe și care pretinde ca un om

instruit să se conformeze ei, crezând totodată că este foarte critic. Ceva de acest gen îl reprezintă așa-zisa mișcare monistă, care, însă, se numește așa pe nedrept. Această mișcare își trage principiile din științele naturale moderne și mai ales din acea categorie de oameni care vrea să-și stabilească bagajul de cunoștințe doar prin metode pur exterioare, bazate numai pe simțuri. Dacă această știință naturală s-ar menține numai în câmpul propriu de activitate, ea ar putea oferi ceva foarte important; dar în loc de aceasta, ea conduce la formarea unei noi religii. Se iau faptele din domeniul științelor naturale materialiste și se construiesc din ele dogme abstracte. Și oricine care se consideră că este superior fiindcă jură pe aceste dogme crede că ceilalți i-au rămas mult în urmă. Nu se acordă nici o atenție vieții indivizilor umani și se năzuiește numai la umplerea capului cu ceea ce concepția exterioară despre lume consideră ca fiind dogme și luarea drept element esențial a ceea ce rezultă din abstracțiuni. Din această atitudine iau naștere apoi sectele de aderenți ai ideilor învățate, ai principiilor, ai tezelor, ai dogmelor, care pentru ei reprezintă esențialul.

În contrast cu această situație, este necesar să știm ce trebuie înțeles din mișcarea spirituală de orientare aljtroposofică. În această mișcare nu poate fi vorba să recunoaștem o sumă de principii pe bază de credință, ci trebuie să punem în prim-plan valoarea individului.

Știința spirituală orientată antroposofic conduce la o viață socială bazată pe legături de reciprocitate care, la rândul lor, au la bază încrederea unei personalități față de cealaltă. Trebuie să se regăsească și să se reunească aici oameni având încredere unii în alții. Iar în treburile comune ei trebuie să spună: Tu ești omul care îmi convine, nu pentru că ai cutare sau cutare principiu, ci pentru că poți realiza un anumit lucru și pentru că nu stânjenești, prin propria ta activitate, domeniile altora. Nimic nu ar fi mai neplăcut decât dacă s-ar răspândi în viața antroposofică comportamentele necuviincioase ale sectarismului modern. Nu trebuie să urmăim pe cineva numai pentru că suntem cu totul de acord cu el, ci trebuie să ne rezervăm libertatea și mobilitatea și în felul acesta, cu această înțelegere a individualității, se desfășoară o activitate educativă în mișcarea antroposofică. Epoca noastră nu are în această privință nici cea mai mică înțelegere. Ea nu admite decât ceea ce s-a statornicit în mod general. Unuia i se pare just ceva, în schimb, din acest motiv, un altul, îl privește ca pe un cap sec, ca pe un retrograd. Asemenea atitudini nu trebuie să existe, trebuie excluse din mișcarea antroposofică. Dacă o asemenea mentalitate nu s-ar fi răspândit în lumea materialistă, s-ar fi ajuns de la sine la o înțelegere a omului ca persoană, în sensul în care am arătat, și ar fi apărut curând o spiritualitate științifică care ar trebui să conducă la o concepție despre lume conform spiritului. Dar oamenii încremenesc în dogme și din această cauză nu pot să ajungă aici.

Cel care, în adunările moniste, se interesează de tezele principale care se prezintă, aprofundând problemele, și-ar putea da seama repede că toate principiile și dogmele care se expun acolo nu se sprijină în nici un fel pe concepțiile și rezultatele științei actuale, ci se bazează pe acelea de acum cincisprezece sau douăzeci de ani. Așa, de exemplu, o personalitate științifică cu un bun renume în știința modernă spunea la adunarea Cercetătorilor naturii de la Königsberg, de curând: Faptele fizicii se îndreaptă astăzi într-o direcție precisă. Înainte, se vorbea mereu despre un eter răspândit peste tot în materia noastră și în afara ei, și s-a presupus că el ar exista fără să fie, de altfel, recunoscut de științele materiale bine cunoscute. Această supoziție s-a lovit, în mod repetat, de unele îndoieli justificate și pentru acest motiv trebuie să ne punem acum întrebarea ce poate să admită astăzi un fizician în locul acestui eter. Răspunsul ar suna astfel: construcții pur matematice, ecuații herziene sau maxwelliene, formule ale unor concepte și idei. Potrivit acestora, lumina nu se propagă în spațiu prin unde eterice, ci, fără a avea nevoie să admitem existența acestora, ea învinge spațiul nematerial ca vid, în sensul ecuațiilor menționate, astfel încât propagarea luminii apare ca fiind legată de concepte și idei. S-ar putea ajunge la situația ca o persoană care, într-o adunare de moniști, ar atrage atenția asupra unor asemenea ipoteze, pe care le emite știința în prezent, să fie considerată pur și simplu un teosof sucit, care ar expune

nonsensul de a accepta gândurile ca purtătoare ale luminii. Dar tocmai asemenea ideii a exprimat, ca fiind opinia sa de om de știință, un serios reprezentant al științelor naturale, Max Planck, din Berlin ([Nota 29](#)). Dacă moniștii vor să facă un pas mai departe în știință, atunci ar trebui să accepte și această părere exprimată de oameni cu răspundere. Întrucât nu acesta este cazul, o religie monistă devine posibilă numai dacă adepții săi cred că stau ferm pe terenul științei, dar nu-și dau seama că părerile lor sunt de mult depășite. Ceea ce reunește pe oamenii care au o gândire monistă sunt numai rezultatele cercetărilor așa-zis intelectuale și concepția despre lume sau dogmele pline de prejudecăți care derivă din acestea. Dimpotrivă, teosoful de orientare antroposofică se sprijină pe fapte care nu restrâng nimănui libertatea și care nu favorizează formarea de secte, și fiecare individualitate poate rămâne liberă.

Mișcarea spirituală orientată antroposofic reprezintă o dezvoltare importantă spre autoeducație, cum în prezent aproape nu are egal. Dar această mișcare trebuie să se înțeleagă corect și să știe că stă pe un fundament care nu există decât în ea însăși, care nu poate fi găsit niciodată în afara ei.

Aceasta se poate recunoaște din faptele vieții. Există, în această privință, mulți care sunt de părere că ar trebui ca ceea ce știința spirituală de orientare antroposofică are de oferit trebuie să fie îmbrăcat în forme filosofice de felul celor prezentate de știința oficială și în felul acesta însăși știința spirituală să devină mai accesibilă reprezentanților și partizanilor oficiali. Acest lucru nu poate fi luat în seamă, deoarece este imposibil să stabilim unele compromisuri între curentul ocult al științelor spirituale și o altă mișcare; să luăm ca exemplu monismul, care a ieșit din concepțiile fundamentale caracteristice timpului nostru și își are, așadar, rădăcinile în cu totul alt substrat. Între cele două este imposibilă stabilirea de compromisuri, fie chiar și numai formale. Dimpotrivă, în cultura epocii noastre ar trebui căutat un nou mod de abordare. Ceilalți nu pot înțelege propriile lor fapte fundamentale, nici nu le pot explica, le lipsește curajul de a trage consecințele din ceea ce apare în urma acestor fapte. În toate organizațiile, chiar și în cele științifice sectare, la o examinare mai atentă, vedem jumătăți de măsură cărora știința spirituală trebuie să le ghicească intențiile, să le înțeleagă, deoarece știe că o jumătate de adevăr sau un sfert de adevăr este mai nociv decât o eroare totală, fiindcă înșală, orbește lumea exterioară, care nu are o capacitate suficientă de judecată. Antroposoful trebuie să pătrundă până în nervul mișcării spirituale pentru a înțelege mișcarea materialistă exterioară care dă tonul, deoarece și în aceasta se acumulează uneori fapte care împing la trăirea în adevărul lor spiritual, fiind însă incomplet dezvoltate.

Un curent științific medical care se angajează serios pe calea unei cercetări a corpului uman nu poate trece pe lângă domeniile, conceptele și rezultatele cercetării oculte fără a le lua în seamă. Un exemplu foarte edificator pentru dificultățile care pot surveni aici îl oferă psihanaliza lui Sigmund Freud, din Viena, care a cunoscut o largă extindere, aflată în continuă creștere. La început, noul curent s-a ocupat de viața sufletească, psihică, încercând, în analiza unor anumite maladii psihice și somatice, să investigheze unele cauze în viața sufletească a pacientului, mergând, de exemplu, până în anii din tinerețe, evenimente de mult uitate, deoarece se considera pe drept cuvânt că și inconștientul, rămas așa cum este, își are importanța sa deosebită pentru viața sufletească. Un medic dotat cu o mare bogăție spirituală, aparținând acestei școli, dr. Breuer ([Nota 30](#)) a încercat să aducă pacienții în stare de hipnoză, obținând de la ei un fel de confesiune, pentru a explora, astfel, profunzimile sufletului. Dumneavoastră știți cu toții că simțim o mare ușurare când putem vorbi despre ceea ce ne apasă pe suflet. Prin asemenea confesiuni în stare de hipnoză s-a obținut adesea vindecarea sau o stare pregătitoare a vindecării. Freud obținea chiar fără hipnoză, prin întrebări foarte abile, aceleași rezultate. El constata, în plus, că unele fapte săvârșite inconștient se revelau în vis și astfel apare un fel de explicare a viselor, în sensul școlii psihanalitice. Dacă cineva vrea să spună că aceasta ar fi o ocazie bine venită pentru a stabili un compromis între știința spirituală și ceea ce s-a obținut prin acele strădanii, o astfel de părere nu poate fi calificată decât ca fiind iluzorie, deoarece, în ciuda sferturilor de adevăr descoperite, vom observa că

orientarea descrisă conduce la erorile cele mai lipsite de suport și că ar fi mai bine să se rămână la interpretările pur materialiste. Știința spirituală înțelege în mod corect trebuie să se delimiteze de aceste practici. Acest fapt își are semnificația profundă în aceea că prin modul de a vedea viața de vis a sufletului și teoria care derivă de aici rezultă dintr-o activitate de reprezentări grosolană, legată de simțuri și, de aceea, îi lipsește posibilitatea să fie adaptată adevărului spiritual pe această bază. Pentru acesta este nevoie de temeuri spirituale pe care le oferă știința spirituală, altminteri te rătăcești în ipoteze și teorii absurde, interpretate în mod materialist. Aceasta se dezvăluie și în cadrul școlii freudiene. Ea a ajuns de fapt la un simbolism al viselor, introducând apoi în acestea reprezentările erei materialiste, în timp ce concepția corectă a lui Schubert ([Nota 31](#)) și a lui Volkelt ([Nota 32](#)) din Leipzig a fost bine demarată, dar din nefericire nu a putut fi continuată. Visul a fost conceput ca un simbolism al vieții sexuale, deoarece epoca noastră este incapabilă să înțeleagă că acest domeniu reprezintă manifestarea cea mai de jos a nenumărate lumi care, cu semnificația lor spirituală, se situează mult deasupra lumii noastre. Prin aceasta se conferă unui întreg câmp de investigații un instrument nepotrivit, conducând la cele mai grave erori. Acesta este motivul pentru care știința spirituală nu poate spune despre școala freudiană decât următoarele: Rezultatele investigațiilor obținute de această școală trebuie respinse fiindcă au un caracter de diletantism; ar trebui mai întâi să se cunoască, în mod temeinic, investigațiile spirituale și atunci adevărurile acestea vor produce cu totul alte rezultate. Atunci se va înțelege că vremea noastră este epoca intelectualității, o epocă a dogmelor, care conduce la un haos pustiitor de impulsuri și pasiuni, complăcându-se numai în intelectualitate și abstracțiuni.

Vedem așadar, prin exemplul dat de școala freudiană, cum prin materialismul cel mai sec se pune în lumină, în mod fals, un domeniu al vieții sufletești pe care îl înjosește, voind să reducă toate fenomenele la senzualitate, procedează despre care s-ar putea spune că ține de o predilecție personală a cercetătorilor înșiși, de care nici ei nu sunt conștienți și care, în plus, procedează în mod diletant.

Trebuie să simțim că cercetarea spirituală trebuie să refuze jumătățile și sferturile de adevăr și să accepte numai ceea ce poate reprezenta ca rezultând din propriile sale temeuri, deoarece constatăm că știința spirituală poate să dea în prezent forță pentru a lucra, pornind din propriile sale acumulări. Aș dori să subliniez faptul, atribuindu-i totodată întreaga sa valoare, că primele mele cărți nu s-au născut din teosofie, dar cei care sunt în afara noastră găsesc în faptul că eu am devenit totuși teosof ceva mai târziu ceva ciudat. Este o părere obtuză și mărginită. Aceste lucrări ale mele au totuși o caracteristică: deși au o ținută strict științifică, nu intră în categoria celor ce sunt considerate ca reprezentând știința oficială, ele nu sunt în felul acelor care, cuprinzând totul, cred că pot da definiții universale valabile.

Știința spirituală trebuie să extragă din ideile fundamentale ale izvoarelor oculte o viață plină, trebuie să nu consimtă la nici un compromis și să aibă un curaj care lipsește în domenii care-i sunt exterioare. În acest sens, cine nu vrea să admită nici un compromis este catalogat că dă dovadă de insuficiență de către cei care pretind întotdeauna să cedezi, fără ca ei înșiși să o facă. Față de această situație, știința spirituală există în lume ca o mișcare spirituală bazată solid pe propriile ei forțe, iar adeptii săi trebuie în permanentă să fie conștienți de acest lucru și să recunoască în acest fapt nervul vital al acestei mișcări. Se întâmplă uneori că oamenii vin către știința spirituală cu anumite interese speciale, dar o fac în spiritul acestei științe și pentru investigații spirituale și nu din interese personale sau de altă natură. Fiecare poate să o facă pentru sine însuși, fără a pretinde ca știința spirituală să-l urmeze pe acest drum. Acest aspect trebuie să fie prezent în ansamblul relațiilor din sânul civilizației noastre iar noi trebuie să avem curajul de a îndeplini sarcinile pe care le avem în viață într-un mod consecvent, într-o perioadă care, pe bună dreptate, este numită intelectualistă.

Să nu credem însă că acest intelectualism trebuie să intervină în același mod și în viața

spirituală; aici trebuie să pornim de la fapte care sunt stabilite prin clarvedere. Constatăm, atunci, că viața sufletească are trei elemente de bază. Mai întâi, viața de reprezentări și concepte, viața intelectuală, care se exprimă la început numai în percepție. Dacă privim intelectualismul în el însuși, ne apare, în sensul cel mai larg, ca fiind legat de lumea sensibilă din care omul își extrage reprezentările. Dar acestea sunt ele însele de natură suprasensibilă. Din analiza relației dintre viața de reprezentări și cea de percepții apare că prima este legată de planul fizic. Dacă ne consacram unor reprezentări dificile asupra cărora gândim mult și din cauza aceasta obosim, vom avea un somn plăcut, presupunând însă că numai reprezentările și nu și viața afectivă au fost implicate în activitatea noastră. De aceea înțelegem acum de ce s-a spus că viața de reprezentări este un proces suprasensibil, fiind legat cu celălalt element, mai apropiat, cu lumea astrală. Din planul astral provin forțele care trezesc și întrețin în sufletul uman activitatea de reprezentări.

Al doilea element îl reprezintă mișcările afective care străbat sufletul sub formă de plăcere sau neplăcere, bucurie sau durere, grijă, iubire, repulsie ș.a.m.d. Ele sunt strâns și intim legate cu eul sub formă de reprezentări și mișcări afective și ne răpesc somnul, deoarece, din cauza acestei agitații a sensibilității, ele nu ne lasă să pătrundem în planul astral. Înțelegem, de asemenea, că prin aceasta noi ne aflăm în raport cu Devachanul inferior care, dacă mișcările noastre afective nu sunt curate, nu le acceptă, eliminându-le din acea zonă a lumii astrale atribuită Devachanului inferior.

Al treilea element îl găsim în moralitate, în impulsurile de voință. Când omul este pe punctul să adoarmă, cel care printr-o retrospectivă a zilei poate contempla fapte bune are parte pentru o clipă de mulțumire sufletească. El se bucură de o trăire despre care poate spune: Dacă ar fi posibil aș prelungi această stare de bucurie, să o simt ca pe un element dătător de viață, pentru ca să se poată răspândi ca o forță fecundantă a vieții noastre sufletești! Astfel vom înțelege de ce susțin investigațiile oculte: impulsurile de voință se orientează spre Devachanul superior, unde însă nu sunt lăsate să pătrundă decât dacă provin dintr-o voință pură și în acord cu lumea spirituală. Așadar, viața noastră de concepte și reprezentări, intelectualismul nostru stau în strânsă legătură cu lumea astrală, viața afectivă este în legătură cu Devachanul inferior, iar viața de voință cu Devachanul superior.

La acestea se adaugă și viața de percepție senzorială legată de planul fizic. Aceste patru elemente se dezvoltă în mod inegal în șirul incarnărilor umane, în cele mai diferite epoci de cultură.

Când ne ocupăm de asemenea idei fundamentale oculte, ne dăm seama cum se realiza viața de reprezentare în epoca culturală greco-romană, când grecul și romanul erau cu totul orientați spre lumea fizică pe care o pretăuau atât de mult. Epoca noastră, a cincea epocă culturală postatlanteană, este epoca gândirii, a intelectualismului. Din această cauză înfloresc acum științele abstracte. În epoca a șasea, care urmează, viața intelectuală va fi păstrată, așa cum am păstrat și noi acum, în a cincea epocă, viața de reprezentare, și se vor manifesta, în mod esențial, în viața sufletească mișcările afective. Lumea înconjurătoare va impresiona pe om în mod special prin aspectele care îi vor produce plăcere sau durere, bucurie sau suferință, simpatie sau antipatie, în sensul în care astăzi nu pot fi resimțite decât de ocultist, capabil să depășească intelectualismul pur, prin sesizarea anumitor contexte ale vieții cu un sentiment just, iară o justificare logică prelungită. Ocultistul simte neplăcere când se află în fața a ceva ce nu este logic, simte însă bucurie și pace sufletească față de tot ce este logic. Dacă el prezintă un subiect asupra căruia și-a făcut repede o părere de ansamblu, trebuie însă să-și argumenteze aprecierea printr-o expunere care va dura destul de mult pentru a se face înțeles. Când un ocultist citește astăzi gazetele simte o vie durere, deoarece tocmai în ziare se găsește adeseori încorporat illogicul. Totuși, noi trebuie să le citim - selectând cât se poate de mult - pentru a rămâne în legătură cu ce se petrece în lume. În orice caz, nu trebuie să fim ca acel profesor de limba chineză care spunea, enervat, într-o zi colegilor săi: Tocmai am aflat -

aceasta se întâmpla în anii 1870-1871 - că Germania se află de o jumătate de an în război cu Franța; eu nu citesc decât gazetele chinezești.

În ultima epocă postatlanteană, a șaptea, se va dezvolta simțul moral, deci simțul pentru impulsurile de voință. Prin aceasta se produce un progres remarcabil. Cercetările de natură spirituală, chiar și cele întreprinse în prezent, ne arată că un om poate fi foarte inteligent și intelectual, fără a fi însă și moral. Intelectualitatea și moralitatea merg, astăzi, fiecare pe un drum propriu. Dar în timp istețimea unui om inteligent va fi anihilată prin imoralitatea sa, astfel că, de fapt, în viitorul îndepărtat, cine va fi imoral va trebui să fie sau să devină prost. Ne îndreptăm, deci, spre o eră a moralității prin aceea că aceasta va fi prezentă în întreaga noastră viață sufletească și se va contopi cu intelectualitatea.

Omul are deci în sutlet toate cele patru elemente amintite, dar în epoca greco-romană era dominantă percepția senzorială, în timp ce în prezent acestea i se asociază intelectualitatea în măsură mai mare; în penultima epocă culturală, cea de a șasea, vor predomina mișcările afective, iar în a șaptea epocă, ultima, pe primul loc va fi moralitatea, și aceasta într-o modalitate la care astăzi putem numai visa. Manifestarea sa nu ne-o putem încă imagina așa cum o făcea Socrate, care considera că virtutea poate fi învățată și înșușită. Toate acestea vor deveni însă realitate până în epoca a șaptea, deoarece aceste tendințe deja perceptibile foarte clar în ocultism ne sunt anunțate în mod profetic.

Caracterul spiritual global al epocii noastre este, așadar, intelectualitatea, dar există o diferență în modul cum se exteriorizează ea în lumea gândirii materialiste și cum se manifestă în știința spirituală. Prin intelectualitate, omul este legat de planul astral, dar nu va deveni conștient de acest fapt - și nici nu îl va putea utiliza în mod corect - decât atunci când își va dezvolta facultatea de clarvedere. Aceasta va începe deja în cursul secolului nostru, al XX-lea, la un număr din ce în ce mai mare de oameni. Progresul obținut se va manifesta prin aceea că oamenii își vor dezvolta o intelectualitate superioară nu numai pentru ei înșiși, ci o vor înălța până în lumea astrală. Cu o asemenea clarvedere intelectuală oamenii care vor face progrese în acest sens vor putea întâlni tot mai mult și tot mai clar pe Hristos devenit vizibil în plan eteric în cursul următoarelor trei milenii. În trecut, când omul era legat, în mod predominant, de planul fizic, Hristos însuși nu putea apărea decât incarnat într-un corp fizic. În epoca actuală, a intelectualității, Hristos nu poate apărea decât într-o formă eterică. În acest sens, știința spirituală vrea să pregătească pe oameni în așa fel, încât mai târziu, printr-o evoluție naturală, ei să reușească să recunoască și să utilizeze în mod corect forțele clarvederii care se vor ivi treptat, astfel ca în proxima jumătate a epocii noastre intelectualiste să contemple prin această clarvedere pe Hristos în forma sa eterică*.

* O epocă culturală postatlanteană dutează aproximativ 2160 de ani (1/12 din anul lui Platon). Epoca noastră, intelectualistă, a cincea, începe în jurul anului 1413 d.Hr. și va dura până în anul 3578 d.Hr. Jumătatea acestei epoci se va situa, deci, în jurul anului 2493 d.Hr. (Nota trad.)

Epoca mișcărilor afective va duce mai departe dezvoltarea sufletului, dându-i posibilitatea să pătrundă în mod conștient în lumea Devachanului inferior. Hristos se va revela unui număr de oameni, în Devachanul inferior, în structura sa de lumină ca fiind Cuvântul care răsună în inimile receptive ale oamenilor, exprimând prin corpul său astral de lumină Cuvântul care dintru început a acționat deja sub formă astrală, așa cum spune Ioan la începutul Evangheliei sale.

Epoca moralității va percepe pe Hristos, printr-un număr de oameni, așa cum se manifestă în lumea Devachanului superior în adevăratul său Eu, care depășește orice eu uman la o altitudine de neconceput, cu o strălucire ce întrece orice poate realiza ființa umană prin cele mai elevate cu putință impulsuri morale. Astfel sunt legate între ele influența proprie fiecărei epoci culturale și sufletul omului. Din sfere tot mai înalte se vor deversa în om forțe care devin active. Minunată este posibilitatea de a percepe lumea fizică, încă și mai minunată va fi

intelectualitatea în evoluția sa predominantă și legătura cu lumea astrală care ia astfel naștere, și, într-un sens și mai elevat, mișcările afective și moralitatea în legătură cu lumea Devachanului.

Cu o reflectare logică, evoluția prezentată va fi resimțită ca fiind logică, întrucât viața ne oferă în acest caz, permanent și pretutindeni, confirmări în acest sens. Antroposoful întâmpină frecvent și conștient asemenea evoluții, percependu-le nu numai în trăsăturile lor generale și ca adevăruri de ordin general, ci și în particularitățile pe care le prezintă evoluția omenirii. În diversitatea manifestărilor lumii înconjurătoare, elementul intelectual se evidențiază puternic în efortul său de a crea dogme, dar prin cunoașterea spiritului, intelectualitatea trebuie să se spiritualizeze, pentru a înțelege rezultatele superioare ale cercetărilor oculte. Acest lucru îl putem mai lesne sesiza evocând faptul că în epoca greco-romană ne-a întâmpinat în Misteriul de pe Golgota sub o formă fizică, care a evoluat apoi, pentru a deveni, prin acțiunea sa asupra sufletului omenesc, impulsul care conduce omenirea mereu mai sus. Înainte de toate, este necesar ca omul să înțeleagă ce importanță are pentru lumea noastră impulsul lui Hristos. Trebuie să subliniem că acest impuls al lui Hristos este viața reală, viața însăși care curge spre omenire, iar Hristos nu a adus lumii nici învățătură, nici teorii, ci impulsul unei vieți noi. Acest fapt să-l analizăm cu toată seriozitatea.

Începând cu vechiul Saturn, apoi în timpul vechiului Soare și apoi al Lunii, omul a evoluat, însușindu-și un corp fizic, un corp eteric și un corp astral. Eul - a putut pătrunde abia pe Pământ în corpurile suficient pregătite și a continuat să se dezvolte sub influența impulsului dat de Hristos, deoarece Hristos este la nivel macrocosmic ceea ce eul nostru este și semnifică la nivelul microcosmosului pentru noi oamenii. Cele patru principii ale macrocosmosului se află în relații multiple cu cele patru principii inferioare ale ființei umane, inclusiv cel mai important dintre ele, eul. În epoca noastră, cele patru principii superioare ale omului intervin deja cu lumina lor în evoluția noastră: Sinea spirituală, Spiritul vieții și Omul-spirit sunt dezvoltate în noi din lumile spirituale superioare prin principiile macrocosmice. Dar nu prin cel de al patrulea principiu macrocosmic, ci prin unele entități care ele însele nu sunt macrocosmice, au doar o importanță microcosmică și acționează în mijlocul omenirii efectiv ca învățători, deoarece au depășit deja omul cu unul sau mai multe principii. Dimpotrivă, Hristos este el însuși o entitate macrocosmică care se află pe a patra treaptă a evoluției sale macrocosmice, după cum omul se află acum pe a patra sa treaptă microcosmică.

Se cuvine să facem neapărat o distincție între principiile macrocosmice și cele microcosmice, dar să ne fie foarte clar că primele patru principii macrocosmice cuprind în mod natural în ele toate principiile microcosmice superioare. Entitățile microcosmice acționează ca învățători și caută să împingă pe oameni înainte prin învățătura lor. Hristos, care acționează, dimpotrivă, ca realitate macrocosmică, nu este un învățător ca ceilalți învățători, el s-a unit cu Pământul ca o realitate, ca forță, ca viață reală.

Instructorii cei mai mari ai epocilor culturale succesive sunt așa-numiții Bodhisattva, care s-au referit la Hristos ca la o realitate deja în timpurile precreștine, iar în timpurile de după Hristos l-au prezentat tot ca pe o astfel de realitate care s-a unit cu Pământul. Bodhisattvii acționează, așadar, atât înainte, cât și după existența fizică pământească a lui Hristos. Așa este, de exemplu, acel Bodhisattva care s-a născut cu 550 de ani înainte de Hristos, ca fiu al unui rege din India și care timp de douăzeci și nouă de ani a trăit și a propovăduit, iar apoi s-a înălțat la demnitatea de Buddha. Prin aceasta el a devenit o individualitate care nu mai trebuie să revină pe Pământ într-un corp fizic, ci acționează din lumea spirituală. Acest Bodhisattva care a devenit Buddha a avut în același timp un urmaș, și acest nou Bodhisattva are ca misiune să conducă omenirea spre înțelegerea esenței impulsului hristic. Acest eveniment a avut loc deja înainte de venirea lui Hristos pe Pământ, căci în jurul anului 105 î.Hr. trăia în Palestina un om pe care literatura rabinică îl calomniază până în zilele noastre.

El este Jeshu ben Pandira, pe care trebuie să-l privim ca fiind acest Bodhisattva. Iisus din Nazaret se deosebește în mod esențial de Jeshu ben Pandira prin aceea că la vârsta de treizeci de ani a devenit, prin Botezul în apa Iordanului, purtător al entității lui Hristos.

Jeshu ben Pandira a pregătit în mod special doctrina esenienilor*. Unul din discipolii săi este menționat în mod deosebit, un anume Matthai, care, ca și el, vorbea despre Misteriul de pe Golgota, ce urma să vină. Jeshu ben Pandira a fost ucis cu pietre de adversarii săi, apoi, spre a-l batjocori și mai mult, mort fiind, a fost ținut pe o cruce. Este o personalitate a cărei identitate nu mai este nevoie să o stabilim prin investigație ocultă, căci este suficient pomenită în literatura rabinică, deși într-un mod greșit înțeles sau chiar intenționat deformat. El a purtat în sine individualitatea noului Bodhisattva, care a fost succesorul lui Gautama Buddha. Numele discipolului Matthai s-a transmis și altor discipoli, iar Evanghelia după Matei a existat deja, într-o oarecare măsură, sub forma unor descrieri de ritualuri din vechile cărți de Misterii, încă din timpul primului discipol Matei. Conținutul lor esențial s-a conturat mai târziu, prin Iisus Hristos pe plan fizic, adevărind vechile imagini ale Misteriilor, germeni ai unor realități viitoare. Iată deci că Misteriul lui Hristos fusese deja profetizat și se desfășura, prin imagini simbolice, în ceremonialele vechilor Misterii, până când, mai târziu, s-a împlinit o singură dată în planul fizic, devenind o realitate istorică universală.

* Ordinul esenienilor a existat între 150 î.Hr. și 70 d.Hr. (Nota trad.)

Bodhisattva care trăise o dată ca Jeshu ben Pandira coboară mereu într-un corp fizic pe Pământ și va continua să o facă pentru a-și îndeplini restul misiunii sale speciale care nu poate fi însă, în prezent, realizată. Această misiune poate fi percepută prin clarvedere, în toată strălucirea și perfecțiunea sa, dar nici un cuvânt rostit astăzi cu ajutorul laringelui de care dispunem nu poate să producă sunetele aceluia limbaj pe care îl va rosti acest Bodhisattva când se va înălța la demnitatea de Buddha. De aceea, în acord cu ocultismul oriental putem spune: La cinci mii de ani după Gautama Buddha urmașul său, următorul Bodhisattva, se va înălța, la rândul său, la demnitatea de Buddha, respectiv peste trei mii de ani. Dar, pentru că el trebuie să pregătească pe oameni, în mod deosebit, pentru epoca moralității, va trebui ca atunci să se poată vorbi o limbă în așa fel imaginată, încât tot ceea ce va rosti acela care a devenit Buddha să fie impregnat de o forță magnetică a binelui. Din această cauză chiar și tradiția orientală a prezis încă de milenii: Acel Buddha care va veni, Maitreya Buddha, va fi un aducător al binelui cu ajutorul cuvântului. El va da atunci oamenilor doctrina despre ceea ce este cu adevărat impulsul lui Hristos, și în epoca aceea cuvintele aduse de Buddha și de Hristos se vor uni într-unul singur, iar Misteriul lui Hristos abia atunci va putea fi înțeles cu adevărat.

IMPULSUL LUI HRISTOS. VIAȚA REALĂ

A doua conferință

München, 20 noiembrie 1911

Impulsul lui Hristos a intervenit în evoluția omenirii cu o forță atât de energetică și pătrunzătoare, încât undele sale se vor prelungi și în epocile următoare. În cursul celei de a patra epoci culturale, acest impuls s-a concretizat prin întruparea lui Hristos într-un corp fizic uman. În prezent, noi străbatem o epocă în care acest impuls se va înfățișa în așa fel, încât oamenii vor percepe pe Hristos în planul astral sub o formă eterică.

Ieri am auzit ([Nota 33](#)) că în epoci și mai îndepărtate în viitor el va fi perceptibil sub forme superioare în sfera esteticului și a moralei. Când vorbim însă în felul acesta despre impulsul lui Hristos avem de-a face cu adevărat cu idei cărora li se vor împotrivi în modul cel mai categoric tocmai bisericile creștine. Pentru a face ca impulsul lui Hristos să devină, în mod

treptat, inteligibil, au fost și mai sunt necesare în cadrul evoluției progresive a omenirii structurări importante. Până în prezent, a lipsit, fără îndoială, posibilitatea ca oamenii să dobândească înțelegerea acestor probleme. Cine cercetează cu atenție teologiile mai noi, vede cât de dezarmați sunt, pe de o parte, adversarii creștinismului, dar pe de altă parte și cei care se consideră că stau pe tărâmul creștinismului. Mișcarea teosofică occidentală ar fi trebuit să devină curentul spiritual modern care, pornind de la izvoarele corecte și adevărate, să trezească înțelegere pentru creștinism. Dar rezistențe dintre cele mai aprige s-au ridicat împotriva acestei năzuințe.

Este necesar să ne formăm o reprezentare a izvoarelor creștinismului. Din lipsă de timp, nu le putem menționa acum pe toate. Astăzi ne vom rezuma să dăm unele indicații asupra acelor care s-au dezvoltat omenirii cu începuturi din secolul al XIII-lea.

Începând din secolul al XIII-lea, vieții spirituale a omenirii i s-a alăturat mișcarea spirituală legată de numele lui Christian Rosenkreutz. Pentru ca ceea ce este legat de acest nume să poată pătrunde în fapt în sânul mișcării spirituale a timpurilor moderne devenise necesară în secolul al XIII-lea o anumită structurare spirituală. În acele timpuri, când omenirii i-a fost interzisă cu desăvârșire viziunea lumii spirituale, s-a constituit un colegiu ce avea să aibă o mare importanță, format din doisprezece înțelepți. Acest colegiu reunea, repartizați în mod egal pe diferite domenii, tot ceea ce percepția spirituală a relațiilor universale putea, atunci, să adune. Șapte dintre acești doisprezece primiseră, prin anumite procedee oculte, ceea ce venea, într-o oarecare măsură, prin sfinții Rishi, ca înțelepciune a umanității din perioada atlanteană. Alți patru dintre acești înțelepți reuniseră în ei, prin procedeele oculte corespunzătoare, ceea ce era legat de Misteriile sacre ale vechilor indieni, ale vechilor perși, ale egiptenilor și ale epocii greco-romane. Iar ceea ce a cincea epocă postatlanteană putuse produce până în acel moment era apanajul înțelepciunii celui de al doisprezecelea. Întregul conținut al vieții spirituale era deschis celor doisprezece.

Totodată, în acea epocă se știa că urma să se nască într-un copil o individualitate care trăise în timpul Misteriului de pe Golgota. Această individualitate își dezvoltase, trecând prin diferite incarnări, care avuseseră loc între timp, cea mai profundă feroare, dăruire de sine și dragoste. Colegiul celor doisprezece înțelepți luă acest copil, curând după nașterea sa, sub stricta lor îngrijire. Complet izolat de lumea înconjurătoare, copilul se afla exclusiv sub influența lor; ei erau educatorii lui și în ce privește îngrijirea corporală. Copilul se dezvolta într-un mod cu totul deosebit, astfel că înalta spiritualitate pe care o purta în sine în urma multelor incarnări se exprima acum în corporalitatea sa fizică exterioară. De fapt, slăbit și bolnăvicios, corpul său devine în mod miraculos translucid, transparent. Copilul a crescut și s-a dezvoltat cu această particularitate; un spirit luminos, strălucitor locuia într-un corp transparent. Prin procedee ale unei educații de o imensă înțelepciune a fost iradiat sufletul său cu tot ceea ce putea să vină spre el, provenind din timpurile pre și postatlanteene, prin intermediul celor doisprezece înțelepți. Prin forțe profund sufletești și nu prin intelect au fost reunite în sufletul acestui copil comorile de înțelepciune. La un moment dat, copilul a căzut într-o stare cu totul aparte, a încetat să mai mănânce și a fost cuprins de un fel de paralizie a tuturor activităților vitale exterioare, apoi întreaga înțelepciune pe care copilul o primise a început să reiradieze ca o strălucire asupra celor doisprezece. Fiecare din ei primește înapoi ceea ce dăduse, dar într-o formă transformată. Cei doisprezece bărbați au gândit atunci: Abia acum am primit ca pe o unitate atotcuprinzătoare cele douăsprezece religii și concepții despre lume! Și de atunci în cei doisprezece a trăit ceea ce noi numim acum creștinismul rosacrucian. După aceea, copilul nu a mai trăit mult timp. În lumea exterioară această individualitate o numim Christian Rosenkreutz. Acest nume i s-a atribuit însă abia în secolul al XIV-lea. Atunci, această individualitate a revenit pe Pământ și a trăit peste o sută de ani. Dar ea a acționat întotdeauna, chiar și atunci când nu era incarnată într-un corp fizic, prin corpul său eteric, astfel încât prin influența sa să se dezvolte în continuare adevăratul creștinism, pentru ca el să devină o sinteză a tuturor marilor religii și concepții despre lume.

Christian Rosenkreutz a acționat și acționează în continuare până în zilele noastre, fie ca ființă umană incarnată, fie prin corpul său eteric, străluminând în ceea ce în Occident a înflorit ca temelie a sintezei marilor religii. În prezent, influența lui devine din ce în ce mai mare: Câte un om căruia nu i-am atribui acest lucru este un ales al lui Christian Rosenkreutz. Putem menționa, în prezent, un semn prin care Christian Rosenkreutz își alege oriunde adepții. Mulți oameni pot să descopere acest semn în cursul vieții lor. El se poate arăta în mii de feluri, dar toate acestea se reduc la un singur tip, pe care îl putem caracteriza prin următoarea descriere.

Alegerea poate avea loc, de exemplu, în felul următor. Să presupunem că cineva întreprinde o acțiune și se străduiește să obțină un succes în această întreprindere, acționând în mod corespunzător pentru a-și atinge scopul. Și în timp ce se lansează în lucrarea sa - el poate fi un om cu o mentalitate strict materialistă - aude deodată o voce: Oprește-te în ce vrei să faci! - și el își dă seama că nu fusese o voce fizică. Să presupunem acum că el se oprește din acțiunea sa, că renunță la planul său și atunci va observa că dacă nu făcea acest lucru și continua să meargă spre scopul pe care și-l propusese l-ar fi pândit un pericol de moarte.

Două elemente sunt necesare pentru a recunoaște cu precizie intervenția: primul, că avertismentul dat venea din lumea spirituală și, al doilea, că cel în cauză își putea găsi moatea dacă și-ar fi continuat acțiunea. Viitorului discipol îi apare următoarea situație: Tu ai fost, de fapt, salvat printr-un avertisment venit dintr-o lume în care nu te găsești deocamdată. Ai fost cu adevărat, în condițiile lumii terestre, în care te afli acum, deja mort, dar faptul că totuși trăiești, viața care ți-a rămas pe mai departe trebuie să o consideri ca pe un dar care ți s-a făcut din lumea spirituală. Și când omul își va da seama de aceasta va lua hotărârea de a acționa, de acum înainte, într-o mișcare spirituală. Dacă ia această hotărâre, atunci are loc și alegerea. Așa începe Christian Rosenkreutz să-și adune adepții, și mulți, dacă sunt suficient de atenți, vor descoperi că au trăit un asemenea eveniment de natură spirituală.

Oamenii despre care se poate spune că au fost legați în felul acesta de Christian Rosenkreutz sau care se leagă în prezent sunt aceia în care trebuia să ia ființă mai întâi o concepție mai profundă a esoterismului creștin. Din acest curent spiritual care se leagă de Christian Rosenkreutz pornește cel mai viguros ajutor pentru a face inteligibil în vremurile noastre impulsul lui Hristos. Calea a fost pregătită deja de mult timp: aproximativ cu o sută de ani înainte de Misteriul de pe Golgota, de către Jeshu ben Pandira, a cărui misiune principală a fost să pregătească drumul lui Hristos. El avea un discipol, Matthai, al cărui nume s-a transmis mai târziu urmașului său care a trăit în timpul lui Iisus din Nazaret. Lucrul cel mai important pe care l-a făcut Jeshu ben Pandira a constatat în aceea că a pregătit Evanghelia după Matei. Ceea ce se referă la aceasta este preluat dintr-un străvechi ritual de inițiere. Textul a fost alcătuit prin preluarea conținutului din vechile Misterii, de exemplu, pasajul care se referă la Ispitire sau altele. Toate acest procese care se derulează în cadrul evoluției omenirii trebuie să se împlinescă și pe planul fizic. Atunci ele au fost așternute pe hârtie de discipolul său.

Lui Jeshu ben Pandira nu i s-a iertat vina de a fi prezis un lucru de mare greutate, el a fost lapidat și apoi legat de o cruce. Câțiva din adepții săi au păstrat - deși ascuns cu multă grijă - acest străvechi document. Ceea ce s-a petrecut mai târziu ne este cunoscut cel mai bine din ceea ce însuși Ieronim, acest mare părinte al Bisericii, a relatat despre aceasta: el a primit Evanghelia după Matei de la o sectă creștină ([Nota 34](#)). În timpul său exista un mic grup creștin care păstra documentul în mod secret, dar prin anumite relații a ajuns în posesia sfântului Ieronim*. El a primit din partea episcopului sarcina de a-l traduce. El însuși povestește acest fapt. Dar în același timp spune că documentul era scris în așa fel, încât nu ar fi trebuit să fie comunicat cuiva din afara cercului. A acceptat totuși să-l traducă, dar de o asemenea manieră, încât ceea ce trebuia să fie ascuns să rămână mai departe ascuns. Mai mult, spune că nici el nu înțelege acest document. Ceea ce s-a obținut în aceste condiții s-a

scris în așa fel în limbajul profan, încât putea exprima un lucru într-un fel, un altul în alt fel. Așa a ajuns textul transmis posterității. Realitatea este că, de fapt, lumea nu are încă Evangheliile propriu-zise. Astfel se justifică faptul că astăzi ele sunt explicate din nou cu ajutorul investigațiilor spirituale, recurgându-se la citirea Cronicii Akasha, deoarece numai acolo se poate găsi forma lor originală.

* Hieronymus (347-420), părinte și doctor al bisericii latine, a tradus Biblia în limba latină „vulgară”.
(Nota trad.)

Trebuie să ne fie foarte clar că în forma sa adevărată creștinismul trebuie scos din moloz. Cât de necesară este această atitudine ne arată, între altele, și faptul că, de exemplu, în Franța, în 1873 au fost recenzați cei despre care se mai putea spune că prin viața lor interioară sunt catolici. S-a constatat că numai o treime erau catolici, celelalte două treimi nu mai aveau nici o legătură cu catolicismul. Și aceștia nu erau desigur dintre cei care nu ar fi avut nevoie de religiozitate. Noi trăim efectiv în așa fel, încât aspirațiile religioase tind către Hristos, dar trebuie ca adevăratele izvoare ale creștinismului să fie găsite din nou. Vedem că spre acest țel curge curentul spiritual care pornește de la Jeshu ben Pandira, unindu-se cu cel care, de la începutul secolului al XIII-lea, este legat de Christian Rosenkreutz.

Mai este necesar să știm și că printre particularitățile fiecăreia din incarnările lui Bodhisattva este faptul că el nu poate fi recunoscut în anii tinereții. Abia la o vârstă cuprinsă între treizeci și treizeci și trei de ani are loc o puternică transformare, prin care această personalitate devine cu totul alta. La fel s-a întâmplat la această vârstă cu individualitatea lui Moise sau a lui Abraham, care au preluat personalitatea unui astfel de Bodhisattva.

Aproximativ peste trei mii de ani, Bodhisattva se va înălța la demnitatea de Buddha, de Maitreya Buddha. Atunci el va acționa din lumea spirituală astfel încât va turna în inimile oamenilor o moralitate magică. În felul acesta acționează în comun curentul oriental al lui Maitreya Buddha cu cel occidental, legat de Christian Rosenkreutz.

CREDINȚĂ, IUBIRE, SPERANȚĂ - TREI TREPTE ALE VIEȚII UMANE

Prima conferință

Nürnberg, 2 decembrie 1911

În această seară, precum și mâine seară, vom încerca să aruncăm o privire de ansamblu asupra ființei umane și a relației pe care o are cu bazele oculte ale prezentului și ale viitorului apropiat. Din unele referiri pe care le-am făcut deja în această *Zweig* (ramură a Societății antroposofice) și pe care dumneavoastră le-ați putut auzi și altfel veți fi dedus că noi ne aflăm în prezent, sub un anumit raport, în fața unui fel de nouă revelație, a unei noi Bune-Vestiri pentru omenire. Într-adevăr, dacă avem în vedere evoluția omenirii din ultimele timpuri, putem înțelege cel mai bine ceea ce trebuie să se întâmple în prezent, făcând legătura cu alte două revelații importante care au fost date omenirii. Vom lua în considerare, în această privință, desigur numai pe cea care, cronologic vorbind, este mai apropiată din revelațiile făcute omenirii. Cele trei revelații la care ne referim, cea care urmează să vină și alte două care au fost, le vom putea înțelege mai bine dacă vom face o comparație între ele și procesul de creștere și dezvoltare al copilului, respectiv a omului ca atare.

Dacă observăm cu atenție copilul, constatăm că atunci când apare pe lume este complet dependent de cei din jurul său, care trebuie să-l ia imediat sub ocrotirea și grija lor, întrucât noua ființă nu este în stare să exprime absolut nimic din ce se petrece în interiorul său și, de asemenea, nu este capabil nici să exprime, prin gânduri distincte, ce se petrece în sufletul său. Copilul nu poate încă vorbi, nu poate gândi și este necesar ca tot ce trebuie făcut pentru el să

fie realizat de cei care îl au în supraveghere. Apoi, copilul începe să vorbească. Cine îl observă în acest timp - și am menționat acest lucru în lucrarea mea ***Educația copilului din punctul de vedere al științei spirituale*** - va vedea că mai întâi copilul învață să vorbească printr-un fel de imitație a ceea ce aude în jurul său și că, de fapt, în primele faze copilul nu are ceea ce am putea numi o înțelegere conceptuală a vorbirii. Nu se poate spune că la el vorbirea ar veni în urma unui proces de gândire; în realitate lucrurile stau invers. Copilul începe să gândească tocmai prin vorbire, învață puțin câte puțin mai întâi să conceapă în gânduri clare ceea ce exprimă din sentimente ieșite din străfunduri obscure. Există, deci, trei etape în evoluția copilului, care se succed unele după altele. Prima perioadă este aceea în care nu poate nici vorbi, nici gândi, când pentru el totul trebuie să vină din afară; a doua perioadă este aceea în care copilul vorbește, dar nu poate încă să gândească, și o a treia, în care învață să sesizeze în conștiința sa conținutul de gânduri al propriei sale vorbiri, propriilor sale cuvinte. Cu aceste trei perioade ale evoluției copilului trebuie să comparăm evoluția pe care omenirea a străbătut-o și o va mai străbate, într-o perioadă de timp cuprinsă între un mileniu și jumătate înainte de era noastră și de-a lungul erei creștine.

Prima revelație pe care sufletul uman a primit-o în dezvoltarea actualului ciclu al omenirii și despre care putem vorbi acum, aici, este revelația care a coborât de pe muntele Sinai și a cărei expresie o găsim în cele zece porunci ale lui Moise. Cine meditează mai profund asupra semnificației reale a acelei revelații făcute omenirii și care este cuprinsă în cele zece porunci, acela va putea constata în mod sigur lucruri importante. Ele fac deja parte, ca să spunem așa, din bunul spiritual cotidian al omului, căruia nu i se mai dă acum prea multă atenție. Dacă însă medităm cu adevărat, va trebui să mărturisim: Este demn de remarcat faptul că prin aceste zece porunci s-a oferit ceva ce încă din timpul când au fost date și până astăzi circulă prin toată lumea ca legi valabile și care au stat la baza legislației tuturor țărilor de pe glob, în măsura în care au putut să se încorporeze treptat în cultura mai nouă, ca și în cultura ultimelor milenii. Este ceva imens, măreț, universal ce s-a revelat omenirii când i s-a spus: Există în lumea spirituală o ființă primordială căreia îi corespunde aici, pe Pământ, ca imagine a sa, „eul”, și această ființă originară își poate insufla forța în eul omului, se poate revărsa în el în așa fel, încât omul să urmeze acele norme, acele legi care i s-au dat prin cele zece porunci.

A doua revelație a venit prin Misteriul de pe Golgota. Ce putem spune despre Misteriul de pe Golgota? În conferința publică pe care am ținut-o ieri ([Nota 35](#)) ne-am referit la ce se poate spune în această privință. După cum tot ce se referă la originea corpurilor fizice ale oamenilor ne duce spre cuplul terestru originar și nu putem concepe aceste corpuri decât provenind direct, din generație în generație, din acest cuplu originar al omenirii, atunci, la fel, dacă vrem să înțelegem corect care este lucrul cel mai de preț al eului nostru, ceea ce trebuie să pătrundă din ce în ce mai mult în existența noastră pământească, trebuie să pornim de la Misteriul de pe Golgota. Dacă dorim să urmărim consanguinitatea omenirii - și în această privință nu are importanță faptul că vechea tradiție iudaică nu este de acord cu actuala concepție științifică -, dacă deducem legătura de sânge dintre oameni, structura trupurilor oamenilor din cuplul uman originar, Adam și Eva, care au existat pe Pământ ca personalități fizice primordiale, ca strămoși ai umanității, trebuie să spunem că sângele care curge prin venele oamenilor ne duce, în final, la perechea umană originară; pe de altă parte, putem să spunem că bunul cel mai de preț pe care îl primim în suflet, bunul cel mai sacru, cel mai scump, ca o minune veșnic prezentă în sufletul oamenilor, care ne face să fim conștenți că ceva trăiește în sufletul nostru, ceva ce este mai presus decât însuși eul nostru obișnuit, deci ceea ce este bunul cel mai prețios al omului și care va trebui să devină ca un fel de sânge al sufletului, este acel ceva care atunci când vrem să-i căutăm originea ajungem la ceea ce a înviat din Mormântul de pe Golgota. Căci ceea ce a înviat atunci trăiește în sufletele oamenilor, ca o trezire lăuntrică, la fel cum continuă să trăiască în corpul oamenilor sângele venit de la Adam și Eva. În Hristos înviat trebuie să vedem un fel de paternitate primordială, un Adam spiritual care pătrunde în sufletul oamenilor când aceștia realizează acea trăire de

care am vorbit și îi face să ajungă la eul lor total, la ceea ce animă eul în mod just. Așa cum există o corporalitate adamică în corpul fizic al oamenilor, tot așa se revărsă ceea ce s-a ridicat din Mormântul de pe Golgota în sufletul celor care găsesc drumul spre acesta. Aceasta este a doua revelație care s-a dat oamenilor, pentru ca ei să cunoască ceea ce s-a împlinit prin Misteriul de pe Golgota.

Dacă o dată cu cele zece porunci s-a dat oamenilor ceva care să-i conducă din afară, putem compara această conducere din afară cu ceea ce se întâmplă în cazul copilului când acesta încă nu a început să vorbească și să gândească. Ceea ce realizează în copil mediul în care trăiește acesta a făcut și vechea lege ebraică în sânul umanității, care, atunci, într-un anumit fel, nu putea nici vorbi, nici gândi. Apoi, omenirea a învățat să vorbească, cu alte cuvinte a învățat ceva ce se poate compara cu deprinderea copilului de a vorbi: umanitatea a primit mesajul despre Misteriul de pe Golgota prin Evanghelii. Și cum a trebuit ca oamenii să înțeleagă mai întâi Evangheliile, putem compara aceasta cu deprinderea vorbirii de către copil. Prin Evanghelii s-a apropiat de sufletul și de inima oamenilor un fel de a înțelege Misteriul de pe Golgota, care a pătruns ca ceva viu în sentimentele și simțirea lor, în acele forțe sufletești care se manifestă când lăsăm să acționeze asupra noastră imaginile și scenele evocatoare din Evanghelii datorate marilor pictori și, de asemenea, când lăsăm să acționeze asupra noastră imaginile tradiționale în care sunt reprezentate Adorația păstorilor, Adorația magilor veniți din Orient, Fuga în Egipt și altele. Ceea ce a pătruns în lume în felul acesta, ceea ce oamenii au primit și au lăsat să acționeze asupra sufletului lor încă din acele timpuri vine în ultimă instanță din Evanghelii, iar ei au ajuns la înțelegerea Misteriului de pe Golgota în mod asemănător cu învățarea vorbirii.

Să ne îndreptăm acum spre a treia revelație care, în sensul celor arătate, se poate compara cu perioada când copilul începe să exprime conținutul gândurilor sale în limbajul său propriu și poate să dezvăluie în conștiința sa ceea ce spune. Ne îndreptăm către acea revelație care urmează să ne aducă conținutul deplin, conținutul de gândire, conținutul de spirit și de suflet al Evangheliilor. Căci Evangheliile nu au fost înțelese de oameni mai bine decât este înțeles de copil limbajul înainte de a învăța să gândească. În perspectiva istoriei universale, oamenii trebuie să învețe să gândească întregul conținut de idei al Evangheliilor, cu ajutorul științei spirituale. Abia acum trebuie să lase să acționeze asupra lor conținutul profund spiritual al Evangheliilor. Firește, aceasta este în legătură și cu un alt mare eveniment, a cărui apropiere omenirea o poate simți și care se va realiza înainte de scurgerea celui de al XX-lea secol. Este acel eveniment pe care îl putem evoca în sufletul nostru aproximativ în felul următor: Dacă ne referim, din nou, la Misteriul de pe Golgota, trebuie arătat că faptele petrecute atunci au relevat că ceea ce a înviat și a ieșit din Mormântul de pe Golgota a rămas legat în continuare de Pământ, în așa măsură încât poate cuprinde fiecare suflet omenesc în mod nemijlocit și poate trezi, de asemenea, în fiecare suflet, eul la o treaptă superioară de existență. Hristos a devenit Spiritul Pământului și putem spune aceasta dacă vorbim astfel despre Misteriul de pe Golgota. El a rămas, de atunci, Spirit al Pământului. Dar în timpul nostru se produce o transformare importantă a legăturii pe care Hristos o are cu umanitatea, legătură ce va fi asociată cu ceea ce dumneavoastră știți deja, mai mult sau mai puțin, cu noua revelație a lui Hristos pentru oameni.

Această nouă revelație poate fi însă caracterizată și altfel. Pentru aceasta trebuie să ținem seama de ceea ce se întâmplă când omul trece prin poarta morții: ceea ce trebuie spus acum este ceva ce până în prezent nu putea fi încă prezentat în cărți.

Când omul a trecut prin poarta morții și a străbătut perioada în care are privirea retrospectivă asupra vieții pământești, pe care a trăit-o până în clipa când ajunge să-și lepede corpul eteric, când omul pătrunde în Kamaloka, atunci apar în fața lui două figuri. În mod obișnuit, se menționează numai una din cele două figuri, dar pentru a fi cât mai exacti putem spune - și ceea ce povestesc acum este pentru orice ocultist veritabil o realitate: În fața omului, înainte

de a pătrunde în Kamaloka, apar două figuri. Firește, ceea ce spun acum este valabil numai pentru oamenii care aparțin Occidentului și pentru toți acei oameni care au avut în ultimul mileniu o legătură cu civilizația și cultura occidentale. Așadar, după moarte omul se găsește în fața a două figuri: una este Moise - omul își dă perfect de bine seama că Moise este acela care se află în fața lui -, care îi prezintă Tablele Legii (în evul mediu se spunea „Moise cu legea cea aspră”), și omul are absolut exact, până în străfundul sufletului său, conștiința a cât de mult s-a abătut de la Lege. Cealaltă figură este aceea pe care noi o numim „Heruvimul cu spada de foc”, care judecă în ce măsură ne-am abătut de la Lege. Aceasta este o experiență pe care omul o are după moarte, și în sensul științei spirituale putem spune: Ceea ce apare în felul acesta în fața omului, cele două figuri, Moise cu Legea și Heruvimul cu sabia de foc, stabilesc, într-un anume sens, ceea ce putem numi „contul karmic”.

Acest fapt va suferi în epoca noastră o modificare, și chiar o modificare importantă, care se poate exprima astfel: Hristos devine în epoca noastră Domn al karmei pentru toți oamenii care au trecut după moarte prin ceea ce am arătat mai înainte. Hristos preia sarcina de Judecător.

Să ne reprezentăm acest fapt cât mai exact. Știm din concepția despre lume a științei spirituale că avem un cont karmic din timpul vieții, că pentru anumite fapte care se găsesc înscrise în una din părțile registrului nostru karmic, pentru faptele inteligente, pentru toate faptele frumoase și bune trebuie să primim o compensație karmică, dar totodată să plătim pentru toate faptele și gândurile rele, urâte, neadevărate. Pe de o parte, este cazul ca omul să viețuiască pentru sine și în sine acest cont karmic în cursul existenței sale ulterioare pe Pământ, iar pe de altă parte, mai este vorba și de faptul ca el să obțină ce i se cuvine din împlinirea faptelor bune și frumoase pe care le are în contul său, sau să sufere pentru faptele sale rele pe care le are, de asemenea, înscrise în acel cont să le trăiască prin cele mai diverse acte ale sale. Nu este prestabilit în mod precis modul în care primim în existența următoare, să zicem, compensația pentru o faptă sau alta. Să presupunem că un om oarecare ar fi săvârșit o anumită faptă rea; el trebuie neapărat să facă o faptă bună pentru a compensa pe cea rea. Această faptă bună se poate realiza depunând un efort asemănător atât pentru o acțiune de care va beneficia un număr mai mic de oameni cât și pentru o acțiune care va fi o binefacere pentru un număr mai mare de oameni. Faptul că în viitor contul nostru karmic va fi compensat astfel, adică se va situa într-o anumită ordine universală a viitorului, după ce vom fi găsit calea ce duce la Hristos, faptul că modul compensării noastre karmice va atrage cel mai mare ajutor uman pentru restul evoluției terestre, aceasta va fi grija celui care din epoca noastră devine Domn al karmei, va fi grija lui Hristos.

De această transmitere a funcției de judecător al faptelor oamenilor se leagă faptul că acum Hristos intervine în mod nemijlocit în destinul oamenilor. Nu într-un corp fizic, însă pentru acei oameni care vor dobândi din ce în ce mai mult capacitatea de a-L putea percepe Hristos va interveni în destinul oamenirii terestre. În acest sens, putem spune, de exemplu, că sunt oameni care au acționat într-un fel sau altul, care au făcut o faptă sau alta. Atunci, acești oameni se vor simți îndemnați - și în următoarele trei milenii de acum înainte vor fi din ce în ce mai mulți asemenea oameni - să aibă dorința de a se distanța de fapta lor. Căci ceva ca un fel de imagine stranie de vis le va apărea în față. În această imagine ca de vis vor vedea confuz ceva ce apare ca și cum ar fi propria lor faptă, dar ei nu-și vor aduce totuși aminte să fi făcut așa ceva. Însă aceia care nu s-au pregătit să știe că va interveni așa ceva în evoluția oamenirii vor considera toate acestea ca produsul unei fantezii sterpe sau ca o sminteală a unui suflet bolnav. Dar aceia care s-au pregătit îndeajuns, prin noua revelație, care pătrunde în omenire în epoca noastră prin știința spirituală, prin această a treia revelație din ultimul ciclu al omenirii, vor ști că acestea sunt noi capacități care se dezvoltă, capacități prin care se poate privi în lumea spirituală. Ei vor ști că imaginea care le apare în fața sufletului este ca o premoniție a acelui fapt karmic ce urmează a se împlini cândva în viitor, fie în viața aceasta, fie în vieți ulterioare, pentru a se produce o echilibrare a faptelor comise anterior. Pe scurt,

oamenii vor dobândi, încetul cu încetul, capacitatea de a contempla, ca într-o imagine de vis, compensarea karmică, actul eompensator care urmează să se întâmple în viitor. Acest fapt ne arată deja cum încă din timpul nostru putem spune, așa cum a spus Ioan Botezătorul pe malul Iordanului: „Schimbați-vă dispoziția sufletească întrucât vin vremuri noi, când se vor trezi în oameni facultăți noi”^{*}.

^{*} Matei cap. 3 v. 2: „Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerului.” (Nota trad.)

Dar ceea ce am spus despre un nou mod de percepție a karmei va mai apărea și în cadrul umanității viitoare prin faptul că va fi văzută în diverse locuri figura eterică a lui Hristos, a adevăratului Hristos, așa cum trăiește în planul astral, cum nu se incamează într-un corp fizic, dar așa cum va apărea pe Pământ, vizibil pentru facultățile nou trezite ale oamenilor, ca Sfătuitor, ca Apărător al oamenilor care au nevoie de sfaturi, de ajutor sau mângâiere în singurătatea vieții lor. Va veni o vreme când oamenii, să zicem, se vor simți mârșniți, chiar mizerabil, tulburați de cutare sau cutare fapt. Vor veni vremuri când va avea o importanță și o valoare tot mai mică faptul că un om ajută pe un altul, pentru că forța individualității, viața individuală a omului va căpăta o importanță tot mai mare. Din ce în ce mai rar un om îl va ajuta pe un altul, pătrunzând în sufletul lui, așa cum era cazul în trecut. În schimb Marele Sfătuitor va apărea în diverse locuri sub forma sa eterică.

Cel mai bun sfat care ne poate fi dat pentru viitor este să ne fortificăm sufletul pentru a putea discerne din ce în ce mai mult, cu atât mai mult cu cât mergem în viitor, fie în actuala incarnare - ceea ce pentru tineri este în mod sigur cazul - fie în incarnarea următoare, cu noile facultăți dobândite de oameni, și pentru a învăța să recunoaștem pe Marele Sfătuitor, care devine totodată Judecător al karmei pentru omenirea timpurilor viitoare, pe Hristos în noua sa formă.

Pentru oamenii care se pregătesc deja pentru acest eveniment hristic al secolului al XX-lea nu va fi nici o deosebire dacă, atunci când acest eveniment hristic se va produce într-o mare măsură, ei se vor afla într-un corp fizic sau vor fi trecuți prin poarta morții. Căci și aceia care au trecut prin poarta morții, dacă s-au pregătit aici pe Pământ pentru evenimentul hristic, vor putea obține chiar după moarte o înțelegere justă a evenimentului, precum și o legătură corespunzătoare cu el, dar nu și cei care au trecut neatenți pe lângă acest al treilea mare mesaj adresat omenirii, pe lângă știința spirituală. Căci pregătirea pentru evenimentul hristic trebuie să fie făcută aici, pe Pământ, în corpul fizic. Cei care trec prin poarta morții fără să-și fi îndreptat privirea spre știința spirituală în actuala incarnare vor fi nevoiți să aștepte următoarea incarnare pentru a putea dobândi înțelegerea corectă a acestui eveniment hristic. De fapt, cine nu a auzit niciodată despre evenimentul hristic fiind în planul fizic, nu va putea dobândi înțelegerea acestuia nici între moarte și o nouă naștere și va trebui să aștepte până va reveni pe plan fizic, pentru a se pregăti în acest sens.

Entitatea umană se găsește, așadar, indiferent de momentul morții în actuala incarnare, în fața marelui eveniment descris, în fața trecerii lui Hristos la rolul său de Judecător, în fața posibilității ca el să intervină în corpul său eteric din planul astral direct în evoluția omenirii, să apară vizibil printre oameni într-un loc sau altul.

Dar particularitatea evoluției umane constă în aceea că vechile aptitudini ale omului care nu sunt prea strâns legate de evoluția spirituală își pierd din ce în ce mai mult importanța. Dacă aruncăm o privire de ansamblu asupra evoluției umane după catastrofa atlanteană, putem spune: Dintre marile diferențieri care s-au pregătit încă în perioada atlanteană au supraviețuit până în prezent deosebirile pe care le considerăm diferențieri rasiale, și într-un anumit sens putem chiar vorbi de o străveche rasă indiană, de o străveche rasă persană, de o rasă egipteană, de una greco-romană, și chiar și acum, în timpul nostru, putem vorbi de un fel de a cincea rasă. Dar în prezent deja conceptul de rasă aplicat mersului evoluției umane încetează

de a mai avea un sens. În a șasea epocă culturală, care va urma după a noastră, lucrurile nu se vor mai desfășura ca în trecut, în sensul răspândirii culturii cu precădere dintr-un anumit centru, ci important este ca teosofia să se răspândească printre oameni, și pentru aceasta trebuie - așa cum a fost la originea sa, atunci când lumea a avut o conștiință obscură despre necesitatea unor mișcări teosofice - ca ea să fie o învățătură care să nu stabilească diferențieri între rase, națiuni și sexe. Dintre toate rasele, numai acelea vor ajunge până în etapa a șasea care au primit știința spirituală și care vor întemeia pe întregul Pământ cea de a șasea epocă culturală, epocă care nu va mai avea la bază conceptul de rasă, pentru care conceptul de rasă nu va mai avea, în consecință, nici o semnificație. Pe scurt, ceea ce în lumea iluziei, a mayei, a spațiului exterior are importanță va dispărea atunci. Acestea sunt lucrurile pe care trebuie să ne deprindem a le înțelege treptat, în timp ce continuăm să evoluăm cu mișcarea științei spirituale. Este ceea ce nu s-a înțeles la început. Așa se explică de ce lucrarea, de altfel meritorie, a lui Olcott, *Catehismul budist*, ne face să credem, când o citim, că rasele vor continua să se dezvolte și să avanseze ca niște roți. Dar asemenea concepte își pierd importanța pentru epoca ce urmează și trebuie să ne fie foarte clar că stadiile de început ale mișcării teosofice sunt depășite și că pentru epoca a șasea culturală nu se mai poate atribui conceptului de rasă un conținut real.

Așadar, tot ce este limitat în spațiu își pierde importanța. De aceea, cel care înțelege sensul integral al evoluției umane poate pricepe și faptul că apariția lui Hristos, așa cum se va produce în următoarele trei milenii, nu poate fi concepută ca mărginită în spațiu; Hristos nu va fi limitat la un corp localizat în spațiu și care, prin aceasta, ar trebui să fie legat de un anumit teritoriu. Chiar dacă mijloacele de comunicație se vor perfecționa neînchipuit de mult, iar cineva ar avea nevoie de ajutor undeva, să zicem în America de Sud, iar Hristos ar fi în Europa, limitat la un corp fizic, el ar trebui, în cazul cel mai bun, să zboare cu un balon spre America de Sud, dacă ajutorul ar fi cerut de acolo. Oricât ne-am imagina că ar putea crește viteza, indiferent prin ce mijloace, pentru a înfrânge spațiul, ceea ce Hristos are de îndeplinit, la revenirea lui pe Pământ, pentru a da ajutor oamenilor, nu se va putea limita niciodată la posibilitățile pe care le are o entitate incarnată într-un corp fizic. Nu va fi suficientă nici prezența lui Hristos, la un moment dat, într-un loc anume. El va putea da ajutor în același timp în mai multe locuri. Întrucât o entitate spirituală nu este dependentă de ordinea spațială, atunci acela pe care Hristos îl va putea ajuta, prin prezența sa imediată, va putea primi acest ajutor, chiar dacă se află la un capăt la Pământului, în același timp cu un altul, care este la celălalt capăt al Pământului. Noua venire a lui Hristos nu este legată nici de o limitare în spațiu, nici de un corp fizic, carnal. Numai cine nu înțelege nimic din progresul pe care îl parcurge omenirea în drumul spre spiritualitate sau din ceea ce transformă toate evenimentele importante, treptat, în realități spirituale, numai acela poate susține, referindu-se la entitatea lui Hristos, că aceasta ar mai putea fi legată de un corp fizic.

Am văzut în felul acesta cum stau lucrurile față de cea de a treia revelație și cum trebuie să se prezinte, în această a treia revelație, ceea ce apare de pe acum ca fiind necesar pentru explicarea Evangheliilor. Evanghelia este limbajul, iar știința spirituală, în relația sa cu Evangheliile, este conținutul de gânduri al acestora. Așa cum limbajul este în raport cu apartenența unei depline conștiințe, la copil, la fel și Evangheliile, așa cum au fost propovăduite, sunt legate de acea mare revelație care vine direct din lumea spirituală și de ceea ce știința spirituală trebuie să devină pentru omenire.

Trebuie să devenim conștienți de faptul că avem o anumită misiune, datorită de a sesiza, atunci când resimțim mai întâi din inconștientul sufletului, apoi din ce în ce mai clar, apartenența noastră la antroposofie. Trebuie să privim aceasta, oarecum, ca o distincție ce ni se oferă din partea spiritului universal, ca un har din partea spiritelor conducătoare și creatoare ale Universului, când inima ne îndeamnă astăzi spre această nouă vestire, a treia după revelația de pe Sinai și de pe malul Iordanului. Sarcina acestei noi revelații este de a ne permite să cunoaștem omul integral, de a ne arăta din ce în ce mai temeinic că ceea ce

conștientizează omul este mai întâi învăluit de alte elemente ale ființei care fac parte din natura umană, care își au importanța lor în ansamblul vieții umane. Și este necesar ca prietenii noștri să învețe să cunoască, din cele mai diferite puncte de vedere, care sunt elementele care constituie entitatea umană.

Astăzi, pornind de la structura lăuntrică a omului, vom vorbi puțin despre entitatea omului. În această privință, prietenii noștri știu, mai întâi că, plecând de la eu, de la nucleul central propriu-zis al entității umane, găsim ca fiind cel mai apropiat înveliș ceea ce am numit, în mod mai mult sau mai puțin abstract, corpul astral. Continuând către periferie, găsim corpul eteric și, în continuare, mai departe, spre exterior, corpul fizic. Putem însă, dacă privim viața reală, să vorbim și altfel despre aceste învelișuri ale omului. Și astăzi vom extrage direct din viață ceea ce în mod firesc nu se poate recunoaște decât prin reprezentări date de ocultism, dar care pot fi înțelese printr-o observare corectă și reală a vieții.

Multe persoane orgolioase și arogante, din cauza concepției lor științifice despre lume, spun astăzi: Timpurile când oamenii erau credincioși au trecut de mult, credința corespunde stadiului de copilărie a omenirii, astăzi omenirea s-a ridicat la nivelul științei, astăzi totul trebuie înțeles, nu mai este permis să credem.

Ei bine, totul ar putea să sune acceptabil, dar, în realitate, nu este totuși un semn de inteligență, căci în legătură cu aceste lucruri ar trebui să punem multe alte întrebări, în afara faptului de a ști dacă în cursul evoluției, eventual în prezent, cunoașterea a ajuns la oameni prin știința exterioară. Trebuie să mai punem și alte întrebări: Înseamnă oare ceva pentru omenire faptul de credință ca atare? Nu ține oare, în general, chiar de natura umană faptul de a crede? Evident, s-ar putea întâmpla ca oamenii, în anumite împrejurări, să vrea să renunțe la credință, să o respingă complet. Dar așa cum oamenii pot să tune și să fulgere uneori împotriva stării lor de sănătate exterioară fără să se întâmple ceva imediat, tot așa de bine s-ar putea să fie așa: oamenii își pot considera credința nimicită alături de alte bunuri ale părinților lor, dar aceasta ar fi exact ca și cum ei s-ar dezlântui un timp împotriva sănătății lor, irosindu-si vechile forțe. Dacă omul își așază credința alături de bunurile care au supraviețuit părinților săi, atunci în ceea ce privește forțele vitale ale sufletului el consumă și se hrănește, totuși, din vechile bunuri ale credinței pe care le-a moștenit o dată cu tradițiile. Nu depinde, în nici un caz, de om ca el să-și lepede credința sau nu, deoarece credința reprezintă o multitudine de forțe care aparțin de forțele vitale ale sufletului său. Nu are nici o importanță dacă noi vrem să credem sau nu, ci este vorba că trebuie să deținem forțele pe care le exprimă cuvântul „credință” ca forțe vitale ale sufletului, altfel sufletul se usucă, se izolează, devine arid, pustiu, dacă nu mai poate crede în nimic.

Au existat, de altfel, și oameni care fără a avea cunoștințe de științe naturale au fost mult mai înțelepți decât cei care astăzi se fac purtători de cuvânt ai concepțiilor științifice despre lume. Ei nu au spus: „Eu cred ceea ce nu știu” ci, „Eu cred cu atât mai mult ceea ce știu”. Cunoașterea este, de fapt, numai baza credinței. Noi trebuie să cunoaștem pentru a ne putea înălța din ce în ce mai mult spre forțele de credință ale sufletului uman. Trebuie să avem în suflet forța care să poată privi spre o lume suprasensibilă, care să orienteze toate gândurile și reprezentările noastre spre o lume suprasensibilă. Dacă nu avem aceste forțe, care, de fapt, sunt incluse în cuvântul „credință”, atunci ceva rămâne pustiu în noi, devenim sterpi, ne uscăm așa cum se usucă o frunză, toamna. Lumea se poate mișca un timp, dar apoi nu mai poate merge. Și dacă lumea și-ar pierde cu adevărat credința, ar vedea în mod sigur, în deceniile următoare, ce înseamnă aceasta pentru evoluția sa. Dacă și-ar pierde aceste forțe ale credinței, oamenii ar trece prin lume fără ca nimeni să mai știe ce trebuie să facă pentru sine, pentru a-și găsi un rost corect în viață, pentru că nimeni nu se va putea afirma în lume, va fi cuprins de frică, de supărări și anxietate față de cutare și cutare lucru. Pe scurt, acea viață care trebuie să izvorască plină de prospețime în sufletul nostru nu ne poate fi dată decât prin forțele credinței.

Lucrurile stau așa deoarece în profunzimile ascunse ale ființei noastre, mai întâi neperceptibil pentru conștiința exterioară, se află ceva în stare de odihnă, în care este cuibărit eul nostru adevărat, și acest ceva în care se odihnește eul nostru se impune de îndată ce noi nu îl animăm. Acesta este ceea ce putem numi învelișul uman în care sunt vii forțele credinței, ceea ce putem numi sufletul credinței sau, în ce mă privește, *corpul credinței*. Este același lucru cu ceea ce, până acum, am numit în mod mai degrabă abstract corpul astral. Forțele credinței sunt cele mai importante forțe ale corpului astral și, la fel cum expresia „corp astral” este corectă, la fel este corectă și expresia „corp al credinței”.

Al doilea element care trebuie să existe în străfundurile ascunse ale ființei umane ca forțe este ceea ce se exprimă prin cuvântul „iubire”. Iubirea nu este doar ceva ce unește pe oameni prin legături corespunzătoare, ci este ceva de care fiecare om în parte are nevoie. Omul care nu poate dezvolta forța de iubire se ofilește și se pustiește în propria-i ființă. Să ne reprezentăm un om care ar fi într-adevăr atât de plin de egoism, încât nu poate iubi nimic. De fapt - deși asemenea oameni există numai până la un anumit grad și deci pot fi totuși văzuți - este foarte trist să observăm astfel de persoane care nu pot iubi, care își duc viața într-o incarnare oarecare fără a aprinde în ei acea căldură vie care nu se poate produce decât atunci când suntem în stare să iubim ceva, indiferent ce, în lume. A vedea asemenea ființe care prin ariditatea și sărăcia sufletului lor trec prin lume iară a iubi are în sine ceva foarte trist, căci forța de iubire este o forță vitală, care trezește și menține lucid și viu ceva ce se află și mai adânc în ființa noastră, este o forță și mai profundă decât însăși credința.

Și așa cum suntem cuibăriți într-un corp de credințe pe care, din alte puncte de vedere, îl numim și corp astral, la fel stăm cuibăriți într-un *corp de iubire*, pe care, din alte puncte de vedere, ne-am deprins să-l numim corp eteric sau corpul vieții, în cadrul științei spirituale. Căci forțele care la început acționează asupra noastră venind din adâncul ființei, din corpul eteric, sunt forțele care se exprimă prin aceea că omul poate iubi, poate iubi în toate etapele existenței sale. Dacă omul își îndepărtează, într-un fel sau altul, complet din ființa sa forța de iubire - de fapt acest lucru nu îl poate face nici cel mai egoist om, deoarece aceasta ține, slavă Domnului, chiar de aspirațiile sale egoiste de a putea iubi ceva - începe adeseori, devenind un adevărat avar, să iubească banii, înlocuind măcar forța de iubire binefăcătoare cu o forță de iubire născută din egoismul cel mai funciar. Dacă nici o urmă de iubire nu ar mai fi în acel om, atunci acel înveliș care este întreținut de forțele de iubire s-ar atrofia complet, iar el ar urma în mod sigur să moară, din lipsa capacității sale de a iubi. El ar urma să moară în mod real, fizic, din pricina golului de iubire. Atrofierea forțelor de iubire este chiar atrofierea forțelor corpului eteric, căci corpul eteric este totodată și corpul iubirii.

Avem, așadar, în punctul central al ființei umane, în nucleul ființei umane, eul. Am împrejmuțat acest eu mai întâi cu învelișul său cel mai apropiat, format din corpul credinței, iar acesta, la rândul său, a fost înconjurat mai departe de corpul iubirii.

Dacă mergem mai departe, ajungem la o altă categorie de forțe de care avem nevoie în viață. Dacă nu am deține aceste forțe, aceasta s-ar exprima într-un mod foarte semnificativ în însăși structura noastră exterioară. Ceea ce ne trebuie în viață ca forțe eminamente dătătoare de viață, în sensul cel mai înalt al cuvântului, sunt forțele speranței, ale încrederii în viitor. Fără speranță omul nu poate să facă nici un pas în viață, în măsura în care aceasta aparține lumii fizice. Omul vine de multe ori cu scuze chiar stranii, când nu vrea să recunoască faptul că într-o anumită privință este necesar pentru el să știe ce se petrece în viața dintre moarte și naștere. El spune: Ce nevoie avem să mai știm și aceste lucruri, noi nu știm deocamdată nici ce se va întâmpla mâine dimineață cu noi, la ce bun să aflăm acum ce se întâmplă între moarte și naștere?

Dar oare nu știm chiar nimic din ce va fi în ziua următoare? Într-adevăr, noi nu știm dacă

măine se va întâmpla ceva important pentru detaliile vieții noastre suprasensibile, mai direct spus, nu știm dacă, fizic vorbind, vom mai fi mâine în viață. Dar ceva știm totuși: cât timp suntem, fizic vorbind, în viață, știm cu siguranță că mâine va fi dimineață, amiază, seară, exact ca și astăzi. Și dacă, fiind, să zicem, tâmplar, am lucrat astăzi o masă, ea va exista și în ziua următoare, și dacă astăzi, fiind cizmar, am făcut ghete, mâine cineva le va putea încălța, și dacă am semănat ceva, știm că la anul sământa va rodi. Noi știm exact ceea ce trebuie să știm despre viitor. Dacă evenimentele din viitor nu s-ar petrece într-un mod ritmic și în mod previzibil, viața în lumea noastră fizică nu ar fi posibilă. Ar mai face astăzi tâmplarul o masă, dacă nu ar fi sigur că aceasta nu se va pulveriza în timpul nopții, s-ar mai semăna plante dacă nu am avea habar ce vor deveni la anul? Iată, tocmai pentru viața noastră fizică avem nevoie de speranță, căci numai speranța ne menține viața fizică sigură și coerentă.

Nimic nu se poate întreprinde în planul fizic, exterior, fără speranță. De aceea și forțele speranței sunt legate cu ultimul înveliș al ființei umane, respectiv cu corpul fizic. Ceea ce reprezintă forțele credinței pentru corpul astral, forțele iubirii pentru corpul eteric, sunt forțele speranței pentru corpul fizic. Din această cauză, un om care nu poate spera, un om care ar fi cuprins de disperare față de ceea ce presupune că aduce viitorul ar trece prin viață, prin lume marcat de aceasta chiar în corpul fizic. Nimic nu se exprimă mai exact prin ridurile adânci ale feței și prin devitalizarea corpului fizic decât lipsa de speranță. Se poate chiar spune: Nucleul central al ființei noastre este învăluit de corpul astral sau corpul credinței, de corpul eteric sau al iubirii și de corpul speranței sau corpul fizic. Nu putem înțelege adevărata semnificație a corpului fizic decât ținând seama de ceea ce este el cu adevărat: el nu are forțe fizice exterioare de atracție sau de respingere - aceasta este doar o concepție materialistă -, ci are ceea ce în concepția noastră cunoaștem ca fiind forțe ale speranței. Aceasta este în realitate ceea ce există în corpul nostru fizic. Speranța clădește corpul fizic, nu forțele de atracție sau de respingere. Tocmai în această privință putem să recunoaștem că noua revelație, revelația științei spirituale, ne dă aspectul corect al lucrurilor.

Ce ne dă această știință spirituală? Prin aceea că ne face cunoscută atotcuprinzătoarea lege a karmei, legea vieților succesive pe Pământ, ea ne însuflă speranță în ce privește spiritul, tot atât cât conștientizarea faptului că mâine soarele va răsări din nou, că semințele vor rodi; toate acestea ne înzestrează cu speranță pe plan fizic. Ea ne arată că ceea ce mai poate fi văzut de noi în planul fizic ca tendință spre distrugere, spre pulverizare, când trecem prin poarta morții, dacă înțelegem karma, înțelegem că acest corp fizic va fi din nou construit într-o nouă viață de forțele care ne străbat ca forțe ale speranței. Știința spirituală înzestrează omenirea cu cele mai puternice forțe de speranță.

Dacă oamenii ar respinge știința spirituală ca noua revelație a timpului nostru, ei vor reveni, firește, într-o nouă viață viitoare pe Pământ. Căci viața nu încetează prin faptul că oamenii nu cunosc nimic despre legile care o conduc. Oamenii s-ar reincarna în continuare, dar în aceste reincarnări umane s-ar întâmpla multe lucruri ciudate. Și s-ar întâmpla, într-adevăr, ca în mod treptat oamenii să devină un neam cu corpuri complet zbârcite și ofilite, care în final ar avea trupuri atât de neputincioase aici, pe Pământ, încât nu ar mai putea face nimic. Pe scurt, asupra oamenilor se va abate, în viitoarele incarnări, un fel de atrofiere și secătuire, dacă acea speranță puternică care ne vine din siguranța cunoașterii, siguranța pe care o dobândim prin legea karmei și prin legea vieților pământești succesive nu ar însufleți conștiința - și prin ea profunzimile ascunse ale ființei umane, până la nivelul corpului fizic. Omenirea are deja tendința să producă trupuri atrofiate și neputincioase, care, în viitor, vor deveni tot mai rahitice, până la nivelul sistemului osos. Noua revelație va aduce măduvă în oase forța vitală în nervi și aceasta nu va avea numai valoarea unei teorii, ci vor fi realmente forțe vitale, și înainte de toate forțe ale speranței.

Credință, dragoste, speranță sunt cele trei niveluri ale ființei umane de care depind în întregime viața și sănătatea noastră, fără de care omul nu poate exista. Și după cum un atelier

nu poate funcționa pe întuneric, dacă nu este luminat, la fel și ființa umană, cu natura sa compusă din cele patru elemente, nu poate dura dacă cele trei învelișuri nu sunt pătrunse, iluminate și fortificate de credință, iubire și speranță, de forțele fundamentale ale corpului astral, ale corpului eteric și ale corpului fizic pe care le avem. Să luăm cazul referitor la felul și modul în care se prezintă în lume noua revelație care impregnează vechiul limbaj cu un nou conținut de idei. Oare nu urcă din revelația adusă de Evangheliile cele trei cuvinte minunate, credință, iubire, speranță, ce răsună, ca să spunem așa, de-a lungul timpurilor ca niște cuvinte ale înțelepciunii? Dar noi nu înțelegem acum întreaga lor legătură cu viața oamenilor, atât de puțin o înțelegem, încât numai în unele locuri se respectă ordinea succesiunii lor: credință, iubire, speranță, deoarece aceasta este ordinea corectă, dar conținutul lor de idei a fost atât de puțin înțeles, încât adeseori se spune: credință, speranță, dragoste - ceea ce este fals, pentru că nu se poate spune corp astral, corp fizic, corp eteric, dacă vrem să le enumerăm în ordinea lor. Înseamnă că provocăm întrutâtva aceleași dezordini ca și copilul când nu stăpânește conținutul de idei al vorbirii și face confuzii în limbajul său, amestecând ordinea cuvintelor.

Aceeași situație o găsim în legătură cu tot ceea ce privește a doua revelație, totul este pătruns, infiltrat cu un conținut de idei. Pentru aceasta ne-am străduit, de exemplu, în explicarea Evangheliilor. Mai întâi, ce au fost Evangheliile până în prezent? Ceva ce putea fortifica oamenii, să-i pătrundă cu sentimente mari și puternice, ceva ce putea da omenirii o înțelegere afectivă, plină de sensibilitate a Misteriului de pe Golgota. Dar să luăm în considerare faptul că abia acum am început propriu-zis să gândim asupra Evangheliilor. Dar când am început să gândim am găsit imediat contradicții și abia știința spirituală va arăta cum pot fi explicate aceste contradicții. În felul acesta, ceea ce s-a dat omenirii prin Evangheliile, ca un limbaj venit din lumi suprasensibile, abia acum va fi lăsat să acționeze ca un conținut de idei asupra sufletelor. Prin aceasta am focalizat atenția asupra lucrului cel mai important și esențial pentru timpul nostru, asupra noii venituri a lui Hristos în corp eteric, căci din cauza întregului aspect al timpului nostru această nouă venire nu mai trebuie să fie legată de un corp fizic. Am arătat de asemenea că Hristos apare pe Pământ ca Judecător, ca un Hristos biruitor, în contrast oarecum cu acel Hristos suferind pe Golgota, ca Domn al karmei, presimțit deja de cei care l-au reprezentat pe Hristos la Judecata de Apoi. Pictat sau descris în imagini se prezintă oamenilor ceva ce va veni la un moment dat. În realitate, este ceva care începe din secolul al XX-lea și va continua până la sfârșitul Pământului. Judecata începe deja din secolul nostru, cu alte cuvinte, de acum începe noua ordine a karmei. Am văzut, apoi, cât de important este pentru timpul nostru ca această revelație să fie dată omenirii, astfel încât înșeși forțe cum sunt credința, iubirea, speranța să poată fi prețuite cum se cuvine.

Fie ca cei care nu pot crede niciodată decât în ce este material să înceapă să facă, la rândul lor, ceea ce mulți oameni fac astăzi în legătură cu evenimentele din Palestina. Când Ioan Botezătorul a grăit: Schimbați-vă pornirile sufletești, căci împărăția cerurilor s-a apropiat, primiți eul uman care nu mai are nevoie să se înstrăineze pentru a intra în lumea spirituală, prin aceasta s-a spus clar și răspicat despre ce este vorba, că a venit vremea, o dată cu evenimentele din Palestina, când suprasensibilul își poate arunca lumina în eul omului, astfel încât cerurile au coborât până la eul uman; în timp ce altădată eul trebuia să se cufunde în inconștient pentru a urca la ceruri, cei care dau o interpretare materialistă tuturor lucrurilor spun: Sigur, Hristos s-a bazat pe slăbiciunile și defectele oamenilor, pe prejudecățile lor și a anunțat, cum spuneau cei creduli din timpul său, că va veni o împărăție de o mie de ani sau va veni o mare catastrofă asupra Pământului. Dar, cum se vede, nu s-a întâmplat nimic.

Catastrofa a avut loc totuși cu adevărat, dar a fost sesizată numai pe plan spiritual. Creduli, superstițioși sunt cei care cred că Hristos ar fi anunțat o coborâre din nori în sensul literal al cuvântului, cei care nu sunt decât interpreți materialști a ceea ce Hristos a vrut să spună. Și astăzi mai pot exista oameni care interpretează în sens materialist ceea ce ar trebui înțeles de fapt în spirit și care, dacă evenimentul nu s-a petrecut pe plan material, cred despre acesta

exact cum s-a gândit despre evenimentele înfăptuirii împărăției milenare. Mulți oameni privesc astăzi cu compătimire Evenimentul hristic și spun: Da, Hristos, în această privință, a fost marcat de credința din timpul său, el credea într-o apropiată venire a unei împărății cerești pe Pământ. Acești oameni consideră că a fost o slăbiciune a lui Hristos, și apoi - spun chiar marii teologi - se vede că împărăția cerurilor nu a coborât totuși pe Pământ.

Este posibil ca oamenii să întâmpine chiar și noua revelație în așa fel, încât și atunci când noile facultăți umane își vor fi dobândit întreaga lor dezvoltare să spună: Da, nu s-a întâmplat nimic din tot ce ați anunțat! Nici nu vor bănuși că, de fapt, totul s-a și îndeplinit, doar că ei nu văd nimic. Aceasta se va repeta. Antroposofia, așa cum este, trebuie să adune laolaltă un mare număr de oameni, până va veni vremea să se îndeplinească ceea ce au spus cei care cunosc sensul adevărat al apariției încă din secolul nostru a noii revelații și a unor fapte noi suprasensibile care vor interveni în evoluția omenirii, desfășurându-se mai întâi în același mod, apoi devenind din ce în ce mai importante de-a lungul celor trei milenii următoare, până când, din nou, fapte de mari proporții ale unei noi revelații vor avea loc în omenire.

Dar despre toate acestea vom vorbi mâine.

CREDINȚĂ, IUBIRE, SPERANȚĂ - TREI TREPTE ALE VIEȚII UMANE

A doua conferință

Nürnberg, 3 decembrie 1911

Am încercat ieri să ne facem o idee despre cât de importantă devine intervenția în întreaga viață a omului a ceea ce putem spune că este revelația suprasensibilă a timpului nostru. Am atras atenția asupra faptului că în ultimul ciclu al omenirii această revelație trebuie considerată ca fiind a treia și să o plasăm, într-un anumit fel, pe aceeași linie cu revelația de pe muntele Sinai și cu revelația din timpul când s-a desfășurat Misteriul de pe Golgota.

Această caracteristică a timpului nostru trebuie să ne determine, ca antroposofi, să ne ridicăm din ce în ce mai mult la înțelegerea faptului că în evoluția sa omenirea ar rata ceva esențial dacă ar intenționa să stea departe de această revelație prezentă și viitoare. Fără îndoială, este sigur că la început viața exterioară s-ar scurge într-un anumit fel, chiar dacă această revelație ar fi privită ca o himeră, dar tot atât de sigur este faptul că, într-o anumită privință, unii oameni nu ar remarca la început urmările nefaste pe care le-ar avea asupra lor ignoranța pentru tot ce am arătat aici; dar antroposofilor trebuie să le fie foarte clar faptul că sufletele care se găsesc astăzi incarnate în corpuri umane, indiferent ce își însușesc acum, merg spre un viitor bine stabilit. Și ceea ce am să vă spun se referă la toate sufletele, căci acest lucru ține de transformarea care are loc în prezent, în timpurile noastre.

Sufletele care sunt în prezent incarnate nu au străbătut, de fapt, decât de puțin timp stadiile prin care omul ajunge la un fel de conștiință reală a eului. Această conștiință a fost pregătită, firește, în cursul evoluției și încă din vechea perioadă atlanteană. Dar pentru oamenii care au existat în acele timpuri, pentru cei care au trăit până în momentul Misteriului de pe Golgota, care au anunțat marea transformare, conștiința eului a fost permanent, zi de zi, înlocuită cu un fel de conștiință pe care omul actual nu o mai cunoaște cu adevărat. În prezent, omul deosebește în general numai starea obișnuită de veghe, între trezire și adormire, și starea de somn, când conștiința este în întregime obscură. În orice caz, între aceste două stări omul mai cunoaște astăzi și o stare intermediară, pe care o numim stare de vis. Dar omul contemporan știe că visele sunt pentru noi ceva ce trebuie să considerăm ca un fel de stare de excepție. Este adevărat că în adâncurile sufletului se desfășoară anumite procese care ajung la nivelul conștiinței prin imaginile de vis, dar acestea ajung extrem de confuze în viața de vis normală, astfel că omul cu greu va fi capabil să interpreteze corect ceea ce, în această viață

de vis, se referă la procese suprasensibile profunde din viața sa, din viața sa sufletească.

Pentru a putea face mai ușor o caracterizare a acelei stări intermediare, despre care am vorbit, să luăm un fapt din acest domeniu, pe care vechea umanitate îl cunoștea de altfel, cazul obișnuit al unui vis care a provocat unui specialist mai nou în știința viselor ([Nota 36](#)) multă bătaie de cap, deoarece nu l-a putut explica decât în mod, s-ar putea spune, artificial, într-o manieră materialistă. Un vis cât se poate de semnificativ! Este, așadar, vorba de un vis preluat din domeniul științei viselor care, așa cum am atras atenția și în răspunsurile la întrebări ([Nota 37](#)), există astăzi exact ca fizica sau chimia, deși este admisă și înțeleasă de prea puțini oameni. Se găsește acolo consemnat următorul vis. Îl putem menționa aici deoarece este într-adevăr un vis semnificativ. Aș putea foarte ușor să amintesc și alte vise asemănătoare, care nu sunt însă luate din literatură, dar prefer să mă ocup de acesta tocmai pentru că el a provocat în literatura actuală, care nu poate pătrunde ușor în asemenea lucruri, anumite neajunsuri. Cazul este următorul.

Un cuplu de părinți își iubește cu multă duioșie fiul. Acesta crește fericit, spre marea lor bucurie. Într-o zi, însă, copilul se îmbolnăvește. În câteva ore starea lui se agravează foarte mult și după o zi băiatul trece prin poarta morții. Așadar, cu totul pe neașteptate, în viața părinților intervine brusc dispariția a fiului lor. Fiul însuși este smuls dintr-o viață plină de speranțe. Bineînțeles, părinții poartă doliu după fiul lor. În lunile care au urmat după moarte, atât tatălui cât și mamei li se arată în vis unele lucruri care le amintesc de fiul lor. Apoi, la un moment dat, după ce trecuseră mai multe luni, într-o noapte, atât mama cât și tatăl au același vis, exact același vis, un vis în care le apare fiul mort și acesta le spune că a fost înmormântat de viu, că în realitate el fusese doar aparent mort și ei, părinții, nu au decât să verifice și vor putea să se convingă că acesta este adevărul.

Părinții și-au povestit unul altuia ce visaseră în noaptea aceea. Au hotărât să se adreseze imediat autorităților, cu rugămintea de a li se îngădui să procedeze la deshumarea fiului. Dar așa cum se întâmplă și în societatea noastră modernă - autoritățile de azi nu iau în seamă asemenea lucruri -, cererea a fost respinsă. Părinții au continuat să poarte doliu după fiul lor. Specialistul în tălmăcirea viselor de care am amintit mai sus, care a înregistrat acest vis și care nu îl putea interpreta decât într-o manieră materialistă, se găsea el însuși într-o mare dificultate. Sigur, este foarte ușor să se spună: Ei bine, totul este foarte clar, este de la sine înțeles. Acești părinți se gândeau tot timpul la copilul lor și atunci de ce nu ar fi putut să-și viseze fiul. Dar ceva îi dădea specialistului bătaie de cap, și anume faptul că ambii părinți au visat în aceeași noapte același vis. Specialistul vine cu o explicație foarte ciudată și oricine ar auzi-o ar simți cât de artificială este aceasta. El spune: Nu este posibil decât să presupunem că numai unul din părinți a avut acest vis, s-a trezit, iar celălalt, care nu visase nimic, auzindu-l, are impresia că și el a visat la fel. Această explicație este, desigur, foarte semnificativă pentru conștiința noastră actuală, dar nu este foarte perspicace. Eu am subliniat în mod expres că pentru cel care este expert în domeniul viselor nu este nici o noutate faptul ca același vis să fie concomitent avut de mai multe persoane.

Aș dori acum să ne apropiem de aceste experiențe de vis din punctul de vedere al științei spirituale. Știm, fără îndoială, din rezultatele obținute de cercetările științei spirituale că omul, când pășește prin poarta morții, continuă să existe ca individualitate în lumea suprasensibilă, apoi că toate lucrurile și ființele au, în lume, un anumit raport între ele, că o legătură cu cei decedați se realizează prin faptul că oamenii rămași pe Pământ, în planul fizic, își îndreaptă cu mare intensitate gândurile de iubire spre cei morii. Nici nu se poate pune problema ca cei rămași aici, în planul fizic, să nu mai aibă nici o legătură cu cei care sunt plecați și se află în lumea suprasensibilă - noi le trimitem, într-un fel sau altul, gânduri, și chiar atunci când nu o facem, legătura se menține numai dacă câteodată gândul se îndreaptă către ei -, ci este vorba de faptul că, dată fiind organizarea actuală a omenirii, cel care trăiește în plan fizic nu poate introduce în conștiința stării de veghe o cunoaștere a acestor legături.

Chiar dacă nu știe aceste lucruri, omul nu trebuie să creadă că legăturile menționate nu există. Ar fi o concluzie foarte superficială. Ar fi ca și cum cei prezenți acum, în această sală, și care nu văd Nürnbergul ar demonstra cu ușurință că Nürnbergul nu există. Trebuie să fim, așadar, lămurii asupra faptului că datorită felului în care este alcătuită ființa umană în prezent omul nu știe nimic despre legătura pe care o are cu cei morți, dar această legătură există. Dar ceea ce se petrece în profunzimile spiritului poate face ca uneori să apară unele informații care pătrund și în conștiință, și aceasta se întâmplă tocmai în vis.

Când vrem să ne ocupăm de experiențele din vis, acesta este un element pe care trebuie să-l punem neapărat în balanță: Un alt element îl constituie faptul că noi știm că trecerea prin poarta morții nu este acel salt în ceva cu totul diferit decât cunoaștem, așa cum își închipuie oamenii care nu știu nimic despre aceste lucruri: ea este o trecere progresivă. Ceea ce înmagazinează sufletul aici, pe Pământ, nu dispare într-o clipă, când omul trece prin poarta morții. Ceea ce a iubit când era pe Pământ va continua să iubească și după moarte, numai că nu mai poate să acționeze pentru satisfacerea a tot ce necesită un corp fizic. Tot ce există în suflet ca dorințe sau pasiuni, ca bucurie sau suferință, toate înclinațiile din perioada cât era incarnat într-un corp fizic, toate acestea continuă să existe și după ce omul a trecut prin poarta morții. În felul acesta vom înțelege că acel tânăr care deși era nepregătit pentru moarte a murit totuși brusc păstra, firește, în sufletul său, un sentiment care îl făcea să dorească de a mai fi pe Pământ, de a se mai afla într-un corp fizic. Această nevoie a persistat tot timpul cât a trecut prin Kamaloka, foarte, foarte mult timp. Aceasta este o forță care acționează în suflet.

Să ne imaginăm acum acel cuplu de părinți care se culcă și adorm cu gândul la fiul lor decedat. Elementele de legătură există chiar și în somn. Fiul manifestă, să zicem, în clipa când părinții, atât tatăl, cât și mama, au visul respectiv, o dorință nespus de vie, care poate fi exprimată în felul acesta: Ah! Dacă aș mai fi încă o dată acum pe Pământ, în corpul meu fizic - dacă îmi este îngăduit să traducem cu aceste cuvinte. Aceste gânduri ale celui mort s-au imprimat în adâncul sufletului celor doi părinți. Iar ceea ce pătrunde în sufletul lor pe această cale ei traduc în imagini care le sunt mai apropiate, mai familiare. Dacă părinții ar fi putut recepta ceea ce fiul lor le transmitea ar fi simțit aceasta și ar fi exprimat-o în felul următor: Fiul nostru are nostalgia unui corp fizic care să-l îmbrace. Dar imaginea pe care le-o transmite visul îmbracă forma unui limbaj mai apropiat de mentalitatea lor și se transformă, denaturat, în gândul că fiul lor ar fi fost înmormântat de viu.

Nu trebuie să căutăm în asemenea imagini de vis o reproducere a ceea ce există în mod real în lumea suprasensibilă; dimpotrivă, trebuie să cercetăm în imaginea de vis, în funcție de gradul de înțelegere al persoanelor care au avut visul, un fel de vâl care acoperă propriu-zis procesul obiectiv. O caracteristică a lumii, în perioada actuală - când nu avem posibilitatea de a pătrunde mai adânc în lucruri -, este faptul că nu mai putem considera imaginile de vis, așa cum apar ele, drept reproduceri fidele ale realității care le provoacă, ci trebuie să spunem: În spatele imaginii de vis pe care o avem există întotdeauna ceva ce trăiește de fapt în sufletul nostru, numai că această imagine trebuie să o privim doar ca pe un fel de maya, o maya chiar mai puternică decât cea a lumii exterioare din jurul nostru, cea în fața căreia stăm când ne aflăm în stare de veghe.

Acest caracter specific al viselor a apărut abia în epoca noastră, și, de fapt, abia de când s-au petrecut evenimentele din Palestina, de când conștiința de eu a luat forma pe care o are de atunci. Înainte vreme, imaginile pe care le avea omul în starea a treia de conștiință, pe care o are în afară de starea de veghe și cea de somn, erau mai asemănătoare cu ceea ce se petrecea de fapt în lumile suprasensibile. Și chiar cu cei morți oamenii trăiau într-o mai mare comuniune în spirit decât o pot face în prezent. Nu este necesar să mergem prea mult înapoi, în secolele dinaintea erei noastre, ca să găsim încă numeroase, chiar foarte numeroase persoane care puteau să-și spună: Da, morții nu sunt morți, ei trăiesc în lumea suprasensibilă, eu văd ceea ce ei simt, văd ceea ce ei sunt acum cu adevărat. Și ceea ce este adevărat pentru

morți este la fel de adevărat și pentru celelalte ființe din lumea suprasensibilă pe care le recunoaștem, de exemplu, că aparțin regnurilor Ierarhiilor.

A existat, așadar, pentru om, în anumite stări intermediare între veghe și somn, ceva din care un ultim rest, dar și acesta pe cale de dispariție, a rămas în vis. Din această cauză, în acea vreme, era foarte important pentru oameni să simtă că le dispare ceva ce mai înainte aveau. Da, în acea epocă de tranziție din evoluția omenirii, atunci când aveau loc evenimentele din Palestina, existau unele prilejuri în care putea să se spună: „Schimbați-vă înclinațiile sufletului, căci pentru oameni vor veni alte timpuri”*. Înainte oamenii pătrundeau cu privirea în lumile spirituale și aflau de acolo, prin contact direct, ce se întâmpla cu cei morți, dar și cu entitățile spirituale. Această posibilitate s-a pierdut. Și în timp ce în trecut se poate găsi o dovadă vie a acestei legături dintre vii și morți, prin forma religioasă a venerației celor morți, pe care o găsim pretutindeni exprimată în cultul strămoșilor, care se întemeia tocmai pe faptul că morții erau considerați ca o realitate netăgăduită și activă, în timp ce în trecut cultul strămoșitor era practicat mai mult sau mai puțin pretutindeni, acum, în această perioadă de tranziție, oamenii simt că trebuie să-și spună, chiar dacă nu o pot face clar prin cuvinte: Înainte sufletele noastre urcau în lumea pe care o numim spirituală. Înainte puteam conviețui cu ființele superioare și cu cei morți, acum însă, într-un cu totul alt sens, ei ne părăsesc, pleacă din conștiința noastră, nu mai avem cu ei acea legătură vie.

* Matei, 4, 17: „Pocăiți-vă, căci împărăția cerurilor este aproape”. (Nota trad.)

Atingem acum o problemă în legătură cu care trebuie să spunem că rațiunea nu poate ajunge decât cu foarte mare greutate la o anumită cunoaștere, dar ea poate fi percepută cu ajutorul dispoziției sufletești plină de înțelegere. Acest lucru făcea atât de infinit de importantă, atât de infinit de sacră și profundă natura serviciului divin al primilor creștini; ei au fost aceia care au simțit, în modul cel mai viu, că pierduseră legătura psihică, directă cu cei morți. Dar ei au înlocuit ceea ce pierduseră cu sentimentele sacre care se trezeau în sufletele lor în timpul slujbei religioase și a pomenilor; pe scurt, atunci când se oficiau, în general, actele de cult. În fond, tocmai prin această tranziție s-a ajuns la faptul că în timpul când s-a simțit că se pierde conștiința pentru cei morți altarele au luat forma de sarcofag, pentru ca - nu ca la vechii egipteni - serviciul religios sau spiritual să se desfășoare în cea mai mare smerenie tocmai în această formă. Așa cum am spus, acesta este un fapt pe care rațiunea nu-l poate înțelege în adevărata sa semnificație. Dar este suficient să privim forma unui altar și să simțim pe viu, să înțelegem schimbarea atitudinii sufletului uman față de modul de a concepe aceste relații și consecințele acestei schimbări.

Constatăm astfel că starea în care se găsește astăzi sufletul omului s-a stabilit încet și progresiv. Și pe baza indiciilor pe care le-am dat în conferința de ieri putem să deducem că această stare în care ne aflăm este din nou în mod progresiv înlocuită cu o alta, și astfel ne aflăm în fața faptului că se trezesc în ființa umană facultăți necesare pentru această stare viitoare.

Ceea ce am indicat ieri ca un exemplu, faptul că omul va vedea într-un fel de imagini de vis o realitate care va trebui să constituie pentru el compensarea karmică a unei acțiuni, va constitui, de fapt, reapariția unor facultăți care, din nou, vor permite sufletului să urce în lumile suprasensibile. Raportată la întreaga evoluție a Pământului, perioada în care sufletul omului a fost izolat de lumea suprasensibilă a fost doar o stare intermediară, scurtă, o stare care a fost necesară pentru ca el să poată obține cele mai puternice forțe pentru libertatea sa. Dar ceva se leagă de întregul progres al evoluției omenirii, despre care v-am vorbit, și anume faptul că omul nu a putut ajunge decât pe această cale la acel sentiment al eului limitat la sine însuși, la adevărata conștiință a eului. Această conștiință a eului se va consolida din ce în ce mai mult în ființa interioară a omului pe măsură ce ne îndreptăm spre viitor; ea va deveni din ce în ce mai importantă. Cu alte cuvinte, forța și coeziunea individualității umane vor spori

tot mai mult, oamenii vor fi din ce în ce mai mult în situația de a simți nevoia să aibă în ei înșiși un punct ferm de sprijin pentru ființa lor.

Ne dăm seama, astfel, că veritabila conștiință a eului pe care omul o deține în prezent nu are în urma sa prea multe incarnări, așa cum s-ar crede. Este suficient să mergem înapoi numai cu câteva incarnări și nu vom mai întâlni acest sentiment al eului sub forma caracteristică pentru om pe care o are în prezent. Din această cauză, nu trebuie să ne mire faptul că, datorită legăturii intime care există între sentimentul eului și memorie, la mulți oameni nu a apărut încă în prezent ceea ce putem numi amintirea incarnărilor anterioare. Omul nu-și amintește nici ce i s-a întâmplat în primii ani ai copilăriei, deoarece sentimentul eului nu era încă format atunci. Nu este oare întru totul explicabil faptul că omul nu-și poate aminti astăzi incarnările sale anterioare, tocmai pentru că sentimentul eului nu era încă dezvoltat? Dar acum ne aflăm în perioada de tranziție, când omul are dezvoltat sentimentul eului și când se alcătuiesc forțele care vor duce în viitoarele incarnări la nevoia de a ne aminti incarnările anterioare. Sunt aproape timpurile când oamenii nu vor mai avea încotro și vor trebui să-și spună: Privim cu uimire înapoi spre acele timpuri când ne aflam pe Pământ, dar sub alte forme de viață, și trebuie să recunoaștem că am fost deja prezenți pe Pământ. Printre facultățile care se vor dezvolta din ce în ce mai mult va fi și aceea care va insufla oamenilor aceste sentimente: Eu nu pot, în nici un caz, să nu privesc înapoi spre incarnările mele anterioare.

Acum să ne gândim la faptul că în incarnările viitoare prin care vor trece sufletele umane care sunt incarnate în prezent va interveni, ca să spunem așa, forța interioară necesară pentru a putea privi retrospectiv și a se putea recunoaște. Dar pentru cei care nu au luat cunoștință de existența vieților succesive pe Pământ, aceste amintiri din trecut vor constitui o suferință teribilă. Așa că, de fapt, a nu cunoaște tainele referitoare la viețile succesive pe Pământ va fi chinuitor pentru acei oameni în care vor pătrunde forțele ce le vor spune ceva referitor la trecutul lor, dar un trecut care nu poate urca în conștiința lor pentru că au neglijat să ia cunoștință de marile adevăruri inițiatice privind repetarea vieților pe Pământ.

A nu lua cunoștință de aceste adevăruri inițiatice, așa cum sunt ele comunicate în prezent de știința spirituală, înseamnă nu numai o simplă ignorare a unor teorii, ci a-ți modela astfel viața încât în următoarele incarnări aceasta să fie un chin. Este îndeosebi cazul pentru perioada de tranziție în care trăim. Cum se poate face o pregătire lentă în această direcție se găsește în cea de a doua dramă-mister a noastră, *Încercarea sufletului*, unde se dau unele indicații, ca să spunem așa, asupra incarnărilor precedente ale personajelor și care nu merg mai departe de câteva secole*. Acest lucru este deja în pregătire. Dar acum lucrurile sunt oricum astfel orânduite încât prin conducerea înțeleaptă a lumii se poate da oamenilor ocazia să ia cunoștință într-un anumit mod de adevărurile izvorâte din Misterii. Astăzi există relativ puțini oameni care să fie călăuziți de știința spirituală. Numărul antroposofilor este pretutindeni foarte redus, comparativ cu acela al celorlalți oameni, încât am putea spune: Oamenii nu se interesează încă într-o măsură apreciabilă de antroposofie. Pentru oamenii care trec prin lume surzi și orbi și nu vor să înțeleagă că trebuie să fie cercetate enigmele destinului se va produce în curând o nouă incarnare, în așa fel încât vor avea multiple ocazii să ia cunoștință de adevărurile științei spirituale. Aceasta este realitatea. Astfel că, dacă avem în anturajul nostru oameni care ne sunt dragi, dar care nu vor să audă nimic despre antroposofie, ba chiar se declară dușmani înverșunați, acest lucru nu trebuie să ne afecteze prea mult. Este perfectă devărat și antroposoful ar trebui să recunoască faptul că desconsiderarea științei spirituale sau a antroposofiei înseamnă începutul unei vieți care va fi un chin în viitoarele reîncarnări pe Pământ. Este un adevăr și nu avem voie să luăm acest lucru cu ușurință. Dar, pe de altă parte, cel care are prieteni și cunoștințe la care ține cu adevărat și care nu vor să știe nimic despre antroposofie poate să spună: Ei bine, dacă eu însumi aș fi un bun antroposof, aș găsi prilejul, cu ajutorul forțelor care îmi rămân după ce voi fi trecut prin poarta morții - întrucât sunt prezente legăturile vii despre care am vorbit -,

să vin în ajutorul acestor suflete. Și înseși aceste suflete vor avea ocazia, datorită faptului că acum timpul petrecut în perioada dintre moarte și o nouă naștere se scurtează, să asimileze adevărurile dezvăluite de Misterii, pe care oamenii trebuie să le preia, dacă nu vor ca incarnările lor viitoare să devină un calvar. Nu este, deci, încă totul pierdut.

* Rudolf Steiner a scris patru drame-mister: 1. *Poarta inițierii*, 1910; 2. *Încercarea sufletului*, 1911; 3. *Păzitorul pragului*, 1912 și 4. *Trezirea sufletelor*, 1913. (Nota trad.)

Antroposofia trebuie privită ca o putere reală, iar pe de altă parte situația nu trebuie percepută cu prea multă teamă, prea pesimist. Dar ar fi un fals optimism dacă ne-am spune: Ei bine, dacă lucrurile stau așa, atunci pot să mai aștept pentru a lua cunoștință de adevărurile științei spirituale până la viitoarea mea reîncarnare. Dacă toți am spune așa, atunci oamenii ar tot amâna până la viitoarele lor reîncarnări, iar ocaziile de a-i putea ajuta în mod real ar fi din ce în ce mai reduse. Căci chiar dacă acum sunt puțini cei care vor să adere la antroposofie spre a lua cunoștință de adevărurile sale, într-un timp relativ scurt vor fi necesari mulți oameni spre a veni în ajutorul grupurilor formate din cei care vor voi să se apropie de antroposofie, fie aici, pe planul fizic, fie, dacă nu sunt încarnați, să acționeze din planurile superioare pentru a le face cunoscută învățătura antroposofică.

Acesta este unul din aspectele marii transformări care are loc în prezent. Celălalt aspect îl reprezintă faptul că tocmai eul uman a trecut prin toate acestea, pentru a ajunge să se sprijine din ce în ce mai mult pe el însuși, să devină tot mai independent. Această autoconstruire a eului este ceva care va fi valabil pentru toate sufletele, dar va însemna și un fel de decădere, de corupție pentru sufletele care nu fac cunoștință cu comorile de înțelepciune spirituală. Căci aceste suflete vor resimți individualizarea tot mai accentuată ca pe o izolare. Dimpotrivă, cei care au luat cunoștință de marile secrete ale lumilor spirituale vor găsi, datorită acestui fapt, posibilitatea să realizeze, în plan spiritual, din ce în ce mai mult, legături de la suflet la suflet. Vechile legături se vor destrăma, și vor trebui să apară legături noi. Aceasta se va realiza treptat, în viitorul apropiat.

În prezent, noi trăim în cea de a cincea epocă postatlanteană; va urma a șasea, apoi a șaptea epocă, până când se va produce din nou o mare catastrofă, așa cum s-a produs între sfârșitul perioadei atlanteene și începutul perioadei postatlanteene. Am caracterizat această catastrofă în ciclul de conferințe asupra Apocalipsei lui Ioan ([Nota 38](#)), ținut chiar aici la Nürnberg, arătând atât asemănările cât și deosebirile față de vechea catastrofă atlanteană. Ceea ce caracterizează în mod deosebit epoca actuală, dacă observăm viața care se desfășoară în jurul nostru, putem să exprimăm prin următoarele cuvinte: În timpul nostru, ceea ce este cu deosebire activ în ființa umană este ceea ce putem numi intelectualismul său, concepția sa rațională despre lume*. Noi trăim efectiv într-o epocă de intelectualism, de înțelegere a lumii prin rațiune. Această epocă de concepere rațională a lumii este determinată de o stare cu totul specială, pe care o putem înțelege dacă ne amintim de timpul care a precedat actuala epocă postatlanteană. Perioada anterioară celei actuale o numim epoca culturală greco-romană, o epocă remarcabilă, în care oamenii nu erau încă atât de separați ca acum de natură și de o înțelegere a lumii așa cum se prezintă din exterior. Dar totodată este epoca în care eul a irumput, ca să spunem așa, în oameni. De aceea, a trebuit să aibă loc în acea epocă și venirea lui Hristos, deoarece eul năvălise într-un mod atât de deosebit. Ce simțim noi în mod viu acum, în timpul nostru? Nu numai această năvală a eului, ci și faptul că unul din învelișurile omului provoacă un fel de reflex în sufletul său. Învelișul pe care ieri l-am denumit înveliș al credinței realizează o reflectare în sufletele oamenilor acum, în a cincea epocă postatlanteană. În acest fel, în epoca noastră dispunem de particularitatea ca în sufletele oamenilor să se oglindească caracterul de credință al corpului astral. În următoarea epocă postatlanteană, a șasea, în intimitatea omului se va reflecta caracterul de iubire al corpului eteric, iar în ultima epocă, a șaptea, înainte de marea catastrofă**, caracterul de speranță al corpului fizic.

* Pentru a înlătura posibile confuzii, trebuie reamintit că este vorba de o perioadă postatlanteană, iar aceasta cuprinde șapte epoci culturale. (Nota trad.)

** Prin această mare catastrofă, care este cunoscută ca „marele război al tuturor împotriva tuturor” va lua sfârșit perioada postatlanteană, după cum prin marele Potop a luat sfârșit perioada atlanteană. (Nota trad.)

Pentru cei care au audiat într-un oraș sau altul diverse conferințe ca cele pe care tocmai le-am expus în fața dumneavoastră, țin să menționez că le-am prezentat în mod gradat, dintr-un alt punct de vedere, atât la München, cât și la Stuttgart ([Nota 39](#)). Dar ele exprimă toate același lucru. Numai că cele ce vor fi expuse acum relativ la cele trei mari forțe umane, credința, iubirea și speranța, au fost prezentate acolo în relația lor directă cu viața sufletească a omului. Dar este absolut același lucru și fac aceasta în mod intenționat, cu scopul ca antroposofii să se obișnuiască să nu se lege de cuvinte, ci de probleme. Dacă vom vedea că lucrurile pot fi abordate plecând de la puncte de vedere dintre cele mai diferite, vom înceta să ne atașăm de cuvinte și ne vom strădui să ne apropiem de esența lor de așa manieră, încât cuvintele prin care ele sunt prezentate sub aspectele cele mai diferite să nu însemne nimic altceva decât un mijloc de a ne apropia de ea. Punând bază numai pe cuvintele rostite nu ne vom putea apropia de esența lucrurilor, trebuie să ne străduim să punem în armonie tot ce s-a spus de-a lungul timpurilor, la fel cum nu putem să cunoaștem un arbore decât dacă îl privim nu numai dintr-o parte, ci din diferite poziții.

Așadar, ceea ce este esențial, în prezent, este forța credinței emanată de corpul astral care pătrunde cu lumina sa în suflet și dă caracteristica epocii noastre. Este oarecum straniu, ar spune cineva, să ne spui acum că forța esențială a epocii noastre este forța credinței. Da, am putea afirma aceasta numai dacă ne referim la acei oameni care au mai păstrat o urmă din vechea credință, dar sunt mulți care privesc credința de sus, deoarece au depășit-o, au trecut peste ea, o privesc ca pe un stadiu din copilăria evoluției umane. Așa ar putea gândi cei care se numesc moniști, care spun că ei nu mai cred, dar în realitate sunt mai credincioși decât cei pe care îi consideră credincioși. Tot ce s-a scos la lumină prin profesiunea de credință a moniștilor nu este decât credință oarbă, numai că acești oameni nu-și dau seama, nu sunt conștienți de acest lucru, ei cred că ar fi o știință. Dar nu vom ajunge să determinăm o caracteristică a ceea ce se face, dacă nu vorbim tot timpul de credință. Dacă lăsăm la o parte credința celor care cred că nu cred, atunci vom constata că, de fapt; în epoca noastră extrem de multe din faptele și lucrurile cu adevărat importante se bazează pe reflectarea pe care corpul astral o produce în suflet, care, prin aceasta, îmbracă un caracter de credință cu adevărat ferventă. Este suficient să ne amintim doar de drumul parcurs în cursul vieții de cele mai mari personalități ale timpului nostru, să zicem Richard Wagner, ca să vedem că activitatea sa de artist este o continuă ascensiune spre o anumită fervoare a credinței, și tocmai acest lucru ne încântă cel mai mult când studiem personalitatea sa. Pretutindeni unde ne aruncăm privirea, în jurul nostru, în prezent, părțile de umbră și lumină ale acestei epoci le putem înțelege în măsura în care vedem în ele ceea ce putem numi reflectarea credinței în eul sau în sufletul omului.

Epoca noastră va fi succedată de o alta, în care preponderentă va fi nevoia de iubire. În a șasea epocă culturală, ceea ce poate fi numit și iubire creștină se va împlini într-un sens cu totul nou. Ne apropiem încet, dar tot mai mult de acea epocă, și tocmai prin faptul că acționăm pentru ca omul să cunoască cu ajutorul mișcării antroposofice secretele Universului, natura și esența diferitelor personalități din planul fizic sau din planul superior încercăm să aprindem iubirea pentru fiecare existență. Nu atât pentru că vorbim despre această iubire și pentru că simțim ceea ce poate aprinde în suflet această iubire este pregătită cea de a șasea epocă prin antroposofie. Prin această acțiune se dezvăluie în mod deosebit forțele iubirii în întregul suflet al omului și se pregătește ceea ce este necesar omenerii pentru a ajunge la o reală înțelegere a Misteriului de pe Golgota. Căci acest Misteriu de pe Golgota s-a petrecut în mod real, iar Evangheliile au provocat ceea ce ieri am arătat a fi comparabil cu apariția vorbirii la copil; această cea mai profundă învățătură despre misiunea iubirii pe

Pământ este legată de Misteriul de pe Golgota. Această misiune va putea fi înțeleasă pe deplin abia în a șasea epocă culturală postatlanteană, când oamenii se vor ridica tot mai mult pentru a găsi baza, temelia acestei învățături în întregime în ei înșiși, iar din forul lor cel mai interior vor face din iubire ceea ce este necesar pentru a se împlini; când va fi depășită cu totul starea de supunere a omului la cele zece porunci și când se va fi stabilit o stare în care, cum spune Goethe ([Nota 40](#)): „Datoria, unde există iubire, ți-o împui tu singur”. Când în sufletul nostru se trezesc acele forțe care te determină să nu poți altceva decât să faci din iubire ceea ce trebuie să faci, atunci am descoperit în noi ceva ce se va răspândi din ce în ce mai mult în decursul epocii a șasea culturală. Pentru aceasta însă vor fi eliberate pentru naturile umane și forțe cu totul speciale ale corpului eteric.

Dacă dorim să cuprindem cu înțelegerea noastră acel element care va interveni tot mai mult, trebuie să considerăm lucrurile acestea sub două aspecte. Unul este acela că va surveni ceva ce astăzi, în mod cert, numai cele mai alese spirite ar putea visa, dar deocamdată nu este încă actual, va surveni o legătură foarte specială cu bunele moravuri, cu moralitatea, etica și intelectualitatea, înțelepciunea. Astăzi cineva poate fi o mare canalie și în același timp un om relativ inteligent și rațional. El își poate utiliza inteligența și luciditatea pentru a comite cât mai multe potlogării cu putintă. Astăzi nu există încă necesitatea ca un anumit grad de inteligență să aibă în suflet un corespondent egal de moralitate. Pe măsură ce vom înainta în viitor cele două elemente nu vor mai putea să fie separate în sufletul oamenilor, nu vor mai putea exista în mod independent, ci va trebui ca omul, care datorită incarnărilor diferite prin care a trecut, în timpul cărora a acumulat în bilanțul vieții sale ceea ce îl face o ființă deosebit de inteligentă, dar nu și la fel de morală, să constate, într-o incarnare viitoare, că inteligența i se paralizează în asemenea măsură, încât cu cât va fi mai mult inteligent decât moral, cu atât va deveni, datorită legilor cosmice, în incarnările viitoare și în adaptarea sa la acele incarnări, mai idiot, astfel că idioțenia și imoralitatea vor apărea din ce în ce mai legate una de alta. Căci imoralitatea va avea o acțiune anihilantă asupra inteligenței, paralizând-o. Cu alte cuvinte, ne apropiem de acea epocă în care moralitatea și ceea ce am caracterizat acum ca fiind propriu celei de a șasea epoci culturale postatlanteene, respectiv o iradiere a forțelor iubirii din corpul eteric în sufletul-eu, înseamnă în mod esențial acele forțe care conduc la armonizarea forțelor inteligenței cu forțele moralității.

Acesta este unul din aspectele pe care trebuie să-l luăm în considerare. Celălalt este că abia printr-o asemenea armonizare între moralitate și înțelepciune se poate înțelege pe deplin, în întreaga sa profunzime, Misteriul de pe Golgota. La aceasta va contribui tot mai mult acel învățător care a pregătit deja pe oameni pentru Misteriul de pe Golgota, înainte ca Iisus Hristos să apară pe Pământ, și care se va perfecționa din ce în ce mai mult în cursul incarnărilor sale succesive, devenind marele învățător pentru propovăduirea celui mai mare eveniment terestru. Această individualitate, pe care o numim urmaș al lui Gautama Buddha în legătură cu demnitatea sa de Bodhisattva, s-a incarnat în acea personalitate care a trăit cu aproximativ o sută de ani înaintea erei noastre și pe care noi o cunoaștem sub numele de Jeshu ben Pandira. Acesta a avut o seamă de discipoli, printre care și pe unul care a scris într-un mod profetic Evanghelia după Matei. Ulterior, nu a mai fost nevoie decât ca textul să fie revizuit după săvârșirea Misteriului de pe Golgota. Individualitatea lui Jeshu ben Pandira s-a incarnat mereu și va continua să se reincarneze până când va urca de la starea de Bodhisattva la demnitatea de Buddha, eveniment care va avea loc peste aproximativ trei mii de ani. În acel timp, un număr suficient de mare de oameni vor fi înzestrați cu acele capacități despre care am vorbit, și tot atunci, într-o incarnare cu totul deosebită pe care o va trăi această individualitate care a fost cândva Jeshu ben Pandira, acest mare învățător al umanității, acest Bodhisattva va fi ajuns la stadiul când va fi apt să acționeze într-un mod cu totul diferit, ca interpret al Misteriului de pe Golgota, decât ar putea-o face astăzi. În prezent, un clarvăzător poate obține unele reprezentări din lumea suprasensibilă în legătură cu ceea ce se va întâmpla peste trei mii de ani, dar structura fizică a omului de astăzi face ca nici un corp uman fizic să nu poată fi capabil să realizeze ceea ce va putea realiza, peste aproximativ trei mii de ani,

acel învățător. Nici un limbaj omenesc nu ar putea reda astăzi în mod atât de magic cum va acționa prin comunicare, prin învățătură acel învățător al omenirii. Cuvintele sale vor pătrunde direct, ca un balsam, în inimile oamenilor, în sufletele lor, și fiecare cuvânt va fi nu doar teorie, ci, într-o măsură mai mare decât ne-o putem astăzi imagina, această învățătură va avea totodată o forță morală magică, care va convinge inimile și sufletele în legătură cu importanța legăturii primordiale dintre intelectualitate și moralitate.

Marele învățător care atunci când omenirea va fi suficient de matură va putea să comunice în modul cel mai profund învățătura despre esența Misteriului de pe Golgota va îndeplini ceea ce profețiile orientale au spus întotdeauna: că cel care va fi adevăratul urmaș al lui Buddha va fi și cel mai mare propovăduitor al binelui, propovăduitor al binelui pentru toți oamenii. De aceea, tradiția orientală îl numește Maitreya Buddha. Acesta va avea ca îndatorire tocmai să lămurească oamenii asupra Misteriului de pe Golgota și el va putea găsi ideile și expresiile cele mai profunde și cele mai semnificative pentru aceasta, datorită cuvintelor sale, care, prin limba specială în care vor fi rostite, despre care astăzi nu ne putem face nici cea mai mică idee în nici una din limbile actuale, vor imprima direct, în chip magic, în sufletele oamenilor, natura și esența Misteriului de pe Golgota. Și în acest sens, omenirea se apropie de ceea ce putem numi viitoarea eră morală a oamenilor. O putem considera, într-o oarecare măsură, chiar drept era de aur care va să vină.

Dar noi, în măsura în care vorbim de pe fundamentul antroposofiei, anunțăm în deplină cunoștință de cauză ceea ce se va întâmpla, arătăm cum Hristos se va revela încetul cu încetul pentru forțe umane tot mai evolute, arătăm cum învățătorii care propovăduiau mai demult numai pentru popoare sau oameni izolați, instructorii care altădată nu învățau decât anumiți oameni și anumite popoare vor fi în viitor interpreții marelui Eveniment hristic pentru toți cei care vor voi să asculte. Prin faptul că epoca iubirii începe deja să apară sunt date și condițiile pentru realizarea acelei epoci a moralității.

Va urma ultima mare epocă, în cursul căreia se va produce în sufletul-eu uman o oglindire a ceea ce numim speranță. Atunci însă, oamenii, fortificați de forța care emană din Misteriul de pe Golgota precum și din epoca moralității, vor prelua în ei forțele speranței, lucrul cel mai important de care vor avea nevoie, pentru a putea depăși marea catastrofă și a putea să înceapă dincolo de aceasta o viață nouă, la fel cum după catastrofa atlanteană perioada postatlanteană ne-a adus o viață nouă.

Când în ultima epocă postatlanteană cultura exterioară, cultura pur combinatorie își va atinge punctul culminant, iar oamenii vor simți cu intensitate insatisfacțiile acestei culturi, când ei se vor găsi în fața acesteia fără să-și fi dezvoltat spiritualitatea și își vor da seama că au rămas cu adevărat neconsolați în fața acestei culturi, atunci va fi răsădită de către spiritualitate acea speranță care se va realiza în următoarea perioadă a dezvoltării umane*. Dacă, totuși, în sufletele oamenilor nu va putea pătrunde ceea ce poate să le aducă spiritualitatea și vrea să le dea știința spirituală și mișcarea antroposofică, este posibil ca acea cultură exterioară să se prelungească un timp, dar în final oamenii vor ajunge să-și spună: Ei bine, iată la ce am ajuns! Astăzi dispozitive de comunicație fără fir sau alte aparate pe care lumea dinainte nici nu le-ar fi visat ne poartă gândurile pe întregul Pământ. Dar oare ce avem noi din toate acestea? Cele mai triviale și josnice gânduri le răspândim dintr-un loc în altul, forța inteligenței umane am dus-o până la cele mai înalte culmi, până la extrem, pentru a putea transporta cu ajutorul unor dispozitive dintre cele mai perfecționate din cel mai îndepărtat colț al Pământului lucruri pe care le mâncăm, și ne-am încordat forțele inteligenței pentru a ne deplasa mai repede, tot mai repede, ca să străbatem Pământul, dar nu avem nimic pentru mințile noastre care să merite să fie transportat dintr-un loc în altul. Căci gândurile pe care le avem sunt dezolante și ele sunt cu atât mai dezolante cu cât le purtăm cu aparatele acestea moderne, incomparabile cu cele pe care le foloseam altădată, care se mișcau cu iuțea melcului.

Pe scurt, disperarea și vidul s-ar răspândi, prin cultura exterioară, pe întregul Pământ. Dar în ultima epocă de cultură sufletele care vor fi asimilat viața spirituală se vor îmbogăți pe ruinele vieții culturale exterioare. Ceea ce ne dă siguranță că sufletul nu va asimila în zadar viața sufletească ne-o garantează forțele viguroase ale speranței care vor trăi în noi, care ne vor asigura că după marea catastrofă de la finele ultimei epoci va urma o eră umană nouă, când va apărea și în viața exterioară, în formarea unei noi umanități, ceea ce a fost pregătit, prin spirit, în viața sufletească.

În felul acesta, ne îndreptăm spre acel timp viitor, în mod conștient, pornind de la epoca noastră, a credinței, apoi trecând prin epoca iubirii și a speranței, dacă ne impregnăm cu ceea ce ne oferă știința spirituală, lăsându-ne conduși spre cele mai înalte, cele mai reale, cele mai frumoase țeluri ale omenirii.

EUL UNIVERSAL ȘI EUL UMAN. ENTITĂȚI MICROCOSMICE SUPRASENSIBILE. NATURA LUI HRISTOS

München, 9 ianuarie 1912

Este necesar ca în această seară să mai discutăm o dată despre natura lui Iisus Hristos. Această necesitate rezultă din faptul că în prezent se vorbește atât de mult pe această temă, în special în mediile teosofice, și din faptul că, în sensul cel mai deosebit, ea există tocmai pentru a aduce o deplină clarificare asupra mai multor aspecte din acest domeniu.

Vom discuta astăzi despre un aspect privind această problemă care pentru mulți poate părea excentric, dar care este, totuși, foarte important. Să pornim de la evoluția omului. Știm că ea se desfășoară în așa fel, încât omenirea în ansamblul ei străbate, în cadrul evoluției noastre terestre, anumite perioade ciclice. Am vorbit adeseori despre faptul că de la marea catastrofă pe care o numim atlanteană viața de pe vechiul continent atlantean s-a transformat într-o alta, diferită, care se desfășoară și acum pe noile continente apărute și care este însăși viața noastră din prezent și pe care o putem împărți în cinci epoci culturale, de atunci și până în zilele noastre. În acest sens, se poate vorbi de prima epocă, străvechea epocă culturală indiană, de a doua, marea epocă de cultură a vechilor perși, de a treia, epoca egipto-caldeo-babiloniană, de a patra, greco-romană, care s-a situat într-o perspectivă mai largă în cadrul istoriei universale între secolul al VIII-lea î.Hr. și secolul al XII-lea d.Hr. Putem vorbi apoi, o dată cu anul 1413 de începutul epocii noastre actuale, care este, deci, a cincea epocă culturală postatlanteană.

Sufletele oamenilor, deci și ale celor prezenți acum, aici, în sală, au străbătut aceste epoci culturale succesive, până în prezent, trecând prin diferite incarnări, și este posibil ca unele suflete să fi trecut prin mai multe, iar altele prin mai puține incarnări. În funcție de caracteristica fiecărei epoci, sufletele au dobândit, ca să spunem așa, câte ceva din experiențele trăite și au purtat aceste achiziții de la o incarnare la alta, apărând, la un moment dat, cu un anumit grad de evoluție, în funcție de felul uneia sau alteia din experiențele trăite în epocile anterioare.

Putem vorbi acum și despre faptul că în fiecare din aceste epoci, dar numai sub aspect esențial - rețineți numai sub aspect esențial - s-au constituit și dezvoltat la om unul sau altul din organele care constituie natura umană, dar în principal întotdeauna un anumit organ bine determinat al naturii umane. Astfel, putem spune că în epoca noastră culturală, dacă oamenii lasă să acționeze asupra lor ceea ce poate să le dea această epocă, în mod esențial ei sunt chemați să dezvolte ceea ce, în cadrul concepției noastre, a științei spirituale, numim sufletul conștient. În schimb, în timpul epocii culturale greco-romane s-a format mai ales sufletul rațiunii sau al afectivității, în timpul epocii egipto-caldeo-babiloniene sufletul senzației, în

timpul epocii vechilor perși corpul senzației sau corpul astral și, în sfârșit, în epoca veche indiană, ceea ce numim corpul vieții sau corpul eteric. Aceste diferite componente ale ființei umane au dobândit sau vor dobândi, pentru sufletele care au străbătut toate aceste epoci culturale, în una sau cel mai adesea în mai multe incarnări, dezvoltarea corespunzătoare. În epoca ce urmează după a noastră, în a șasea epocă postatlanteană, se va forma îndeosebi ceea ce numim Sinea spirituală sau Manas, cum se obișnuiește să se numească în literatura teosofică; în sfârșit, în ultima, respectiv a șaptea epocă culturală postatlanteană, se va forma ceea ce numim Spiritul vieții, iar în literatura teosofică Buddhi, în timp ce Omul-spirit sau Atma va apărea după o nouă catastrofă, într-un viitor îndepărtat.

Ne aflăm acum în plină dezvoltare și formare, ca să spunem așa, datorită condițiilor normale pe care le oferă cultura și tot ce ne înconjoară, ceea ce în prezent, ca și în viitorul apropiat, se numește sufletul conștiinței.

Dar noi știm că această deplină formare a omului, această dezvoltare a diferitelor mădulare ale sufletului, așa cum le-am diferențiat, este legată în mod esențial de încă un element, de treptata integrare a eului uman. Căci această integrare a eului în natura umană este mai ales sarcina însăși a evoluției Pământului. Astfel că noi, într-un anumit fel, avem două curente de evoluție care se întrepătrund, pentru că trebuie să parcurgem evoluția Pământului după ce am străbătut evoluțiile saturniană, solară și lunară și pentru că în faza de ființă terestră trebuie să dezvoltăm îndeosebi acest al patrulea element al naturii umane, eul, adăugându-l celorlalte componente principale ale naturii umane, care, după cum știm, au fost structurate anterior: corpul fizic, corpul eteric și corpul astral. Trebuie să faceți o deosebire între acel mare și important curent evolutiv, legat de marile incarnări ale planetei noastre, și celălalt curent evolutiv, de mai mică amploare, pe care l-am caracterizat mai înainte ca desfășurându-se în intervalul de timp scurt care este cel al perioadei postatlanteene.

Nimeni dintre cei care au înțeles cele expuse până aici nu ar trebui să pună întrebarea: Cum se explică oare că oamenii și-au dezvoltat un corp eteric, sau corp al vieții deja pe vechiul Soare și că are loc o formare specială a aceluiași corp în timpul vechii epoci culturale hinduse? Nimeni dintre cei care au înțeles cele expuse până acum nu trebuie să pună o întrebare ca aceasta, căci iată cum stau lucrurile în realitate. Desigur, corpul eteric sau de viață al omului a fost creat în cursul evoluției de pe vechiul Soare. Omul a ajuns pe Pământ având deja un corp eteric sau de viață. Dar acest corp poate fi acum mai fin structurat, prin lucrările mai elaborate realizate de elementele pe care omul le-a dezvoltat ulterior. Astfel că omul incarnat în corpul unui vechi indian are deja un corp eteric care se află la un nivel de evoluție relativ înalt, dar el acționează asupra acestuia, în acea primă epocă postatlanteană, cu eul pe care l-a obținut - împreună cu tot ceea ce elaborase între timp -, determinând o structurare mai fină a acestuia. Și în general se realizează o prelucrare mai subtilă în toate celelalte elemente constitutive ale ființei umane în perioada noastră postatlanteană.

Dacă luați acum în considerare evoluția în ansamblul ei, ținând seama de tot ceea ce am spus, a patra epocă culturală postatlanteană, cea greco-romană, vă va apărea ca o epocă deosebit de importantă, fiindcă atunci a trebuit să se cizeleze cu o anumită finețe, în interiorul naturii umane, ceea ce numim sufletul rațiunii sau al afectivității. Dar până atunci eul, care aparține marelui curent al evoluției, atinsese un nivel de formare deosebit de elevat. Se poate, deci, spune: Eului omului, care se dezvoltase până în a patra epocă culturală, epoca greco-romană, atingând o treaptă superioară, îi revenea în acel timp obligația să-și continue acțiunea în interiorul sufletului rațiunii sau al afectivității, iar în prezent, în epoca noastră, în acela al sufletului conștiinței.

Într-o anumită privință, există o afinitate intimă între eu și celelalte trei elemente ale sufletului omenesc: sufletul senzației, sufletul rațiunii sau al afectivității și sufletul conștiinței. În aceste trei elemente, eul își desfășoară de preferință, la început, viața sa

interioară, iar în prezent, în această a cincea epocă postatlanteană, eul trăiește și va trăi cu precădere, în modul cel mai intim, în sufletul conștiinței, deoarece, ca să spunem așa, nemaifiind împiedicat de celelalte elemente, în aceasta se poate exprima în toată puritatea sa. Da, noi trăim în prezent într-o epocă în care eul are mai ales menirea, deosebit de importantă, de a se dezvolta prin sine însuși, să clădească, sprijinindu-se pe el însuși.

Dacă ne îndreptăm apoi privirea spre viitor, spre ceea ce va urma, și dacă spunem că omul va dezvolta în următoarea epocă culturală, a șasea epocă postatlanteană, Sinea spirituală sau Manas, trebuie să recunoaștem că Sinea spirituală sau Manas se află, de fapt, dincolo de sfera eului. De fapt, omul nu ar putea să-și dezvolte Sinea spirituală prin propriile sale forțe în viitorul mai îndepărtat, ci va trebui atunci când își va dezvolta Sinea spirituală să fie ajutat, într-un anumit fel, de ceea ce forțele superioare revarsă asupra Pământului. Omul a ajuns cu evoluția sa până acolo, încât efectiv el nu poate acționa prin propriile sale forțe decât până la dezvoltarea sufletului conștiinței. Dar nici această evoluție nu ar fi desăvârșită dacă omul nu ar anticipa, într-un anumit sens, ceea ce va obține pe Jupiter viitoarea incarnare a Pământului, ca evoluție normală, completă și de sine stătătoare. Până la finele evoluției Pământului, omul ar trebui să-și dezvolte eul. Pentru a realiza acest lucru, el ar avea ocazia să desăvârșască această dezvoltare în cadrul sufletului senzației, al rațiunii și al conștiinței. Dar Sinea spirituală trebuie să devină bun al omului abia pe Jupiter; atunci va deveni propriu-zis un bun uman. Pe Jupiter, raportul omului cu Sinea spirituală va fi aproximativ așa cum este acum, pe Pământ, raportul său cu eul. Așadar, dacă omul își formează deja în cursul evoluției terestre Sinea spirituală, el nu va putea avea, totuși, cu aceasta același raport pe care îl are acum, pe Pământ, cu eul. Noi spunem despre eul nostru: Acesta ne reprezintă pe noi, suntem noi cu adevărat. Dacă în următoarea epocă, a șasea, postatlanteană, Sinea spirituală va căpăta expresie, noi nu ne vom putea referi la Sinea spirituală ca fiind Sinea noastră, ci vom spune: Da, eul nostru s-a dezvoltat până la o asemenea treaptă, astfel încât Sinea noastră spirituală ne poate ilumina ca venind din lumi superioare, ca un fel de ființă angelică, care nu suntem noi înșine, dar care ne luminează și pune stăpânire pe noi. Așa ne va apărea Sinea noastră spirituală. Abia mai târziu, pe Jupiter, ea va apărea ca fiind propria noastră ființă, așa cum este în prezent eul. Acestea sunt treptele prin care își continuă evoluția umană drumul înainte.

În următoarea epocă culturală, a șasea, postatlanteană, ne vom simți atrași de ceva ce își trimite lumina în noi. Dar nu vom spune: Tu, Sine spirituală din mine, ci vom spune: Eu sunt participant al unei entități care luminează din înaltul lumilor superioare în mine, care mă conduce și dirijează, care prin grația unor înalte entități mi-a devenit un conducător și un călăuzitor! Ceea ce abia pe Jupiter va deveni proprietate a mea vom resimți acum ca pe un conducător care luminează din lumile superioare asupra noastră. La fel va fi cazul, mai târziu, cu Spiritul vieții sau Buddhi, cu Omul-spirit și așa mai departe. Va veni, astfel, o vreme în care omul va vorbi altfel despre sine decât vorbește acum. Cum vorbește acum omul despre sine, dacă vrea să se exprime în spiritul științei spirituale? El spune: Eu am trei învelișuri, corpul fizic, corpul eteric sau al vieții și corpul astral. În ele eu am eul, adevăratul meu bun terestru care se dezvoltă în sânul acestor trei învelișuri. Aceste trei învelișuri reprezintă, oarecum, natura mea inferioară. Eu m-am dezvoltat deasupra lor, le-am depășit, privesc de sus spre această natură inferioară a mea și văd ceea ce a devenit eul meu, ființa mea, deocamdată cea mai personală, care trebuie să crească tot mai mult, să se dezvolte tot mai mult.

În viitor, omul va trebui să mai vorbească și altfel. Atunci, va spune: Eu nu am numai o natură a mea inferioară și eul meu, ci am o natură superioară spre care îmi ridic privirea ca spre ceva ce face parte din mine însumi, așa cum fac parte astăzi și cele trei învelișuri, pe care le am din trecut. Dar omul se va simți în viitor, ca să spunem așa, la mijloc, între natura sa inferioară și natura sa superioară. Natura sa inferioară o cunoaște deja acum, cea superioară îi va apărea în viitor stând oarecum deasupra sa, așa cum cea inferioară se află astăzi sub el. Așa încât putem spune: Omul se dezvoltă în timpul evoluției terestre și va trece

de la al patrulea element, care constituie ființa sa, la al cincilea, la al șaselea și la al șaptelea element. Dar aceste elemente viitoare, al cincilea, al șaselea și al șaptelea, nu vor deveni în timpul evoluției propriu-zise a Pământului bunul său personal nemijlocit, ci ceva la care el abia încetul cu încetul va reuși să urce. Așa trebuie să ne reprezentăm aceste lucruri.

Va trebui să trăim un timp când vom spune așa: Da, misiunea noastră pe Pământ a fost să ne dezvoltăm eul. Dar ca printr-un fel de anticipație profetică vedem ceva ce urmează să se dezvolte în noi abia pe Jupiter. Ceea ce trăim acum, în timpul evoluției Pământului, în sensul că ne pătrundem, ca să spunem așa, cu natura unui eu terestru, că am șlefuit mai subtil, încă din timpul perioadelor anterioare ale Pământului și până în prezent, componentele inferioare, iar în viitor vom șlefui componentele superioare, așadar, ceea ce trăim ca ființe umane pe Pământ au trăit în avans entități care ne-au precedat și pe care le numim Îngeri sau Angheli, trecând prin același proces evolutiv în incarnări planetare precedente. Dar și membri superiori ai Ierarhiei, Arhangheli sau Arhangeli și Arhai au străbătut acest proces în incarnările anterioare ale Pământului, pe Lună, Soare sau Saturn. Și pentru aceste mari entități a existat la vremea respectivă un fel de al patrulea element constitutiv, un eu, pe care l-au dezvoltat. Mai apoi, în a doua jumătate a incarnării planetare corespunzătoare, aceste entități au anticipat ceea ce trebuie să se dezvolte în ele pe deplin pe Pământ, după cum noi vom dezvolta Sinea spirituală pe Jupiter. În trecut, aceste entități nu le-au încorporat pe deplin ca fiind bunul lor propriu, ci doar înălțându-și privirea până la acel nivel.

Dacă ne întoarcem acum privirea către evoluția a ceea ce numim vechea Lună, trebuie să vorbim despre unele entități care în timpul acelei evoluții ar fi trebuit să se înalțe până la al șaptelea element constitutiv, după cum și noi, oamenii, vom ajunge în decursul evoluției terestre să dobândim al șaptelea element, pe care atunci, ca și noi, oamenii, acum, nu l-au putut încorpora pe deplin, ci doar și-au înălțat privirea către el. Când vorbim despre entitățile luciferice, ne referim la entități care în decursul vechii evoluții lunare au rămas în situația în care ar fi un om care în timpul evoluției terestre nu ar reuși să-și dezvolte deplin ultimele trei principii, al cincilea, al șaselea și al șaptelea ca elemente constitutive, ci le-ar respinge și ar rămâne numai cu al patrulea sau numai cu al cincilea etc. Acele entități nu s-au dezvoltat în mod complet și se află pe cele mai diverse trepte ale entităților luciferice. Se poate, deci, spune: Oamenii au trecut de la vechea evoluție lunară la evoluția terestră. Cei care și-au dus la bun sfârșit misiunea specifică evoluției lunare apar în evoluția terestră cu o dezvoltare normală: corp fizic, corp eteric sau al vieții și corp astral. În continuare, în evoluția lor pe Pământ, va trebui ca oamenii să-și dezvolte, în aceeași măsură, eul, în care vor prelua apoi celelalte. Alte ființe care se găsesc pe o treaptă mai înaltă decât omul au trebuit să-și dezvolte deja pe vechea Lună un element constitutiv corespunzător eului uman. Dar aceste ființe nu și-ar fi putut dezvolta în mod complet acest eu de tip lunar, decât dacă ar fi anticipat ceea ce ar fi fost pentru ele al cincilea, al șaselea sau al șaptelea element constitutiv și ceea ce aveau să dezvolte pe deplin pe Pământ ca al cincilea element, realizarea efectivă a celui de al cincilea urmând a se efectua și dezvolta deplin în evoluția terestră, pe Pământ. De fapt, aceste ființe ar fi trebuit să ajungă până la al șaptelea element. Dar aceste entități luciferice nu au reușit aceasta. Ele au dezvoltat numai al cincilea sau al șaselea element, deci nu au rămas doar la al patrulea element, dar nu l-au desăvârșit datorită faptului că nu au anticipat al cincilea, al șaselea și al șaptelea element, ci s-au oprit la al cincilea sau al șaselea.

Avem aici în vedere două categorii ale acestor ființe lunare. O parte sunt acelea care și-au dezvoltat al cincilea element constitutiv, așa cum noi, oamenii, am deveni dacă în decursul epocii a șasea postatlanteene am dezvoltat Sinea spirituală și apoi am rămâne la acest nivel și nu am mai dezvoltat, în continuare, al șaselea și al șaptelea element. Să analizăm această categorie de entități luciferice care și-au dezvoltat al cincilea element, apoi o altă categorie de entități lunare de natură luciferică ce și-au dezvoltat al șaselea element, dar nu și pe al șaptelea. Aceste categorii existau la începutul evoluției Pământului, când omul se pregătea să-și dezvolte eul, adică al patrulea element. Acum putem, desigur, să ne punem întrebarea:

Care era la începutul evoluției terestre situația acestor entități? Erau entități care așteptau cu aviditate ca în timpul evoluției terestre să-și dezvolte al șaselea element, deci entități luciferice care pe Lună reușiseră să-și dezvolte numai al cincilea element, iar pe Pământ voiau să dezvolte al șaselea element. Existau apoi entități din a doua categorie, care dezvoltaseră deja, pe Lună, al șaselea element, iar pe Pământ voiau să dezvolte al șaptelea element. Aceasta așteptau de la evoluția terestră. Apare atunci omul cu numai trei elemente constitutive, cu misiunea să-și dezvolte al patrulea element, eul.

Putem să distingem acum omul care tinde să-și dezvolte eul, apoi entități luciferice care năzuiesc să-și dezvolte al șaselea element și entități luciferice care așteaptă să dezvolte al șaptelea element. Nu ne vom ocupa acum de acele entități care vor să-și dezvolte al cincilea element; au existat și din acestea.

În felul acesta avem în vedere trei categorii sau trei clase, ca să spunem așa, de entități microcosmice care există pe Pământ, trei clase de entități care au ajuns pe scena evoluției terestre. Din aceste trei categorii numai una însă putea să obțină un corp fizic pe Pământ. Căci condițiile pe care le oferea Pământul pentru alcătuirea unui corp fizic de natură carnală sunt urmarea ansamblului de interdependențe terestre potrivite pentru un al patrulea element constitutiv uman. Numai ființa care voia să-și dezvolte al patrulea element, ca eu, putea să dobândească un corp fizic de natură terestră. Celelalte entități care intenționau să-și dezvolte al șaselea și al șaptelea element constitutiv nu erau apte să dobândească un corp fizic. Căci pe Pământ nu exista nici o posibilitate care să permită entităților ce apăruseră atât de nepregătite pentru o evoluție terestră să obțină un corp fizic uman. Posibilitatea de a obține nemijlocit un corp fizic nu există. Ce trebuiau să facă aceste entități? Ele își spun: Da, noi nu găsim în mod nemijlocit un corp uman compus din carne și oase, căci asemenea corpuri sunt destinate numai oamenilor care, prin aceasta, vor să-și dezvolte eul. De aceea, trebuie să ne găsim adăpost într-un fel de surogat de corp fizic, trebuie să căutăm ființe umane dintre cele mai evaluate, care și-au dezvoltat, să spunem, cel de al patrulea element de bază. În acestea trebuie să ne strecurăm pentru ca entitatea noastră să acționeze prin intermediul lor, iar ele să-și poată dezvolta al șaselea sau al șaptelea element fundamental.

Această hotărâre a avut drept consecință faptul că printre oamenii obișnuiți din trecut au apărut unii care puteau fi posedați de entitățile luciferice superioare, aflate, natural, pe o treaptă superioară omului, deoarece urmau să-și dezvolte al șaselea sau al șaptelea element fundamental, iar omul abia pe al patrulea. Asemenea entități superioare de natură luciferică au pătruns în corpurile oamenilor, pe Pământ. Ele au devenit conducători ai oamenilor, știau, înțelegeau și puteau să facă mult mai mult decât ceilalți oameni. Despre aceste entități vorbesc basmele și legendele care relatează cum în diverse locuri au devenit mari întemeietori de orașe, mari conducători de popoare și așa mai departe. Ei apăreau ca oameni normali, dar în realitate erau posedați de entități superioare, de natură luciferică, posedați în sensul cel mai direct al cuvântului. Numai dacă privim lucrurile în felul acesta putem să înțelegem evoluția omului pe Pământ.

Întotdeauna însă aceste entități atlate la un nivel inferior deoarece nu puteau avea un corp fizic propriu încearcă să-și continue evoluția în alte corpuri umane. Este exact ceea ce am arătat. Entitățile luciferice au avut permanent dorința să pătrundă în oameni și să-i stăpânească - lucru pe care îl mai fac și astăzi -, pentru a-și urma în felul acesta evoluția. Lucifer cu cohortele sale acționează chiar și în sufletul omului. Noi suntem scena evoluției luciferice. În timp ce noi, oamenii, luăm corpul fizic al Pământului pentru a evolua, entitățile luciferice ne preiau și evoluează prin noi. Și aceasta este ispita oamenilor, faptul că în ei lucrează spiritele luciferice.

Aceste spirite luciferice au evoluat, între timp, la fel cum a evoluat și omul. Unul din aceste spirite care atunci când omenirea, să zicem, intră în perioada atlanteană, se află pe punctul de

a-și dezvolta al șaselea element de bază, este acum atât de departe - evoluția pe Pământ este ceva anormal pentru el -, încât este în măsură să-și dezvolte al șaptelea element de bază. El o face de așa manieră, încât pune stăpânire din nou pe un om pentru ca să utilizeze, posibil numai câțiva ani, ceea ce poate trăi acest om și în felul acesta el ajunge din nou la evoluție. Această imixtiune nu constituie un rău pentru natura umană, deoarece tocmai faptul că în epoca noastră putem să aducem la exprimare sufletul conștiinței face posibilă posedarea noastră de către un spirit luciferic superior care este pe cale să-și dezvolte al șaptelea element. Ce devenim prin faptul că suntem posedați de un spirit luciferic superior? Un geniu! Pentru că este posedat ca om și natura umană este iradiată de această entitate superioară el este neadaptat pentru treburile curente și practice, dar într-un anumit domeniu este cel care dă tonul, este un deschizător de drumuri.

Nu trebuie să vorbim despre spiritul luciferic ca și cum ar fi neapărat ceva demn de ură, ci este ceva care - fiindcă se dezvoltă și lucrează în numele omului ca un parazit - face ca omul să fie posedat de el, să acționeze sub influența sa ca un om de geniu, ca un inspirat. În acest sens, spiritele luciferice sunt absolut necesare. Oamenii geniali de pe Pământ sunt tocmai aceia în care - și de cele mai multe ori câțiva ani la rând - acționează foarte puternic entitatea luciferică. Dacă lucrurile nu ar fi așa, Edouard Schure ([Nota 42](#)) nu ar fi putut să-l descrie pe Lucifer ca fiind un personaj simpatic, căci Lucifer este implicat în principal în marile progrese culturale de pe Pământ și este un fel de meschinărie din partea creștinismului tradițional să vadă în entitatea luciferică doar Diavolul rău. Aceasta nu este decât o dăunătoare îngustime de spirit. „Natura este păcat, spiritul este Diavolul, cele două țin între ele îndoiala, bastardul lor diform”, citim în Faust. Sigur, este convenabil pentru creștinismul tradițional să-l prezinte pe Lucifer ca pe însuși Diavolul și să-l urască, dar cine cunoaște evoluția omenirii știe că principiul luciferic acționează tocmai în oamenii de geniu. Cine este adept al științei spirituale are obligația să privească aceste lucruri în față. Noi, oamenii, nu am avea nici o posibilitate să urcăm singuri spre al cincilea și al șaselea principiu, dacă aceste spirite nu ne-ar împinge înainte. De fapt, trebuie să fim recunoscători acestor spirite luciferice, fiindcă în timp ce ele încearcă să evolueze ne dau imboldul care ne împinge înainte, astfel încât putem să ne depășim eul, cum obișnuiesc și oamenii să spună că poezii, geniile și artiștii pot depăși limitele înguste ale eului.

Astfel, dintr-un anumit punct de vedere, privim spre spiritele luciferice ca spre un fel de conducători ai oamenilor. Trebuie să ne eliberăm de acea îngustime de spirit, de tradiționalismul creștin care consideră pe Lucifer ca fiind numai Diavolul și îl tratează cu ură. Trebuie să recunoaștem esența eliberatoare a principiului luciferic ce i-a fost dată de zeități bune, căci în timpul evoluției terestre ne-a impus să ne depășim pe noi înșine, astfel că, în mod profetic, putem să anticipăm ceea ce abia pe Jupiter va deveni bunul nostru și așa mai departe. Pe Pământ, are loc un schimb de influențe reciproce ale entităților microcosmice care, la începutul evoluției Pământului, erau deja prezente aici; este un asemenea joc de influențe, încât se poate spune: Oamenii sunt călăuziți, în timp ce își dezvoltă propriul lor eu, de entități superioare lor, deoarece și-au dezvoltat cel de al cincilea element constitutiv și se îndreaptă spre al șaselea, sau chiar al șaptelea element, în timp ce omul abia lucrează la cel de al patrulea element al său.

În entitățile luciferice trebuie, deci, să vedem ființe supraumane - microcosmic supraumane. Și acum, să lăsăm de-o parte aceste entități spirituale, pe care le numim luciferice, și să trecem la natura lui Hristos.

Hristos se deosebește în modul cel mai absolut de alte entități care participă la evoluția Pământului. El este o ființă care aparține de o cu totul altă ordine. Este o ființă care nu numai în timpul evoluției lunare a rămas în urmă, ca și spiritele luciferice, dar care, prevăzând evoluția lunară a rămas în urmă și mai înainte, în timpul evoluției vechiului Soare, și aceasta datorită unei anumite înțelepciuni mult superioare oricărei înțelepciuni umane. Această

entitate nu trebuie privită ca celelalte entități pe care le-am menționat ca fiind microcosmice, căci nu trebuie să considerăm ca fiind microcosmice decât pe acelea care, de la începutul evoluției Pământului, s-au atașat de evoluția acestuia. Hristos nu era legat direct de evoluția Pământului, ci de evoluția vechiului Soare. El era o entitate macrocosmică de la începutul evoluției Pământului, o entitate supusă cu totul altor condiții de evoluție decât ale entităților microcosmice. Condițiile sale de evoluție erau de o natură cu totul diferită încât acest Hristos macrocosmic și-a dezvoltat în afara Pământului cel de al patrulea principiu macrocosmic, adică Eul macrocosmic. Pentru evoluția sa proprie, era normal ca Hristos să aducă până la desăvârșire un eu de esență macrocosmică din afara Pământului și apoi să coboare pe Pământ. Era, deci, normal pentru evoluția entității lui Hristos - când a coborât din macrocosmos pe Pământ - să aducă aici marele impuls al eului macrocosmic pentru ca eul microcosmic, eul uman, să preia acest impuls și să-și poată continua evoluția. Era normal pentru Hristos să posede nu impulsul eului microcosmic, ci impulsul eului macrocosmic la un stadiu tot atât de înaintat ca și eul pe care îl avea omul, cel microcosmic, pe Pământ. Ființa lui Hristos este, sub un anumit raport, asemănătoare omului, numai că omul este microcosmic și a adus cele patru principii ale sale la o expresie microcosmică; în consecință, și eul său este, ca eu terestru, microcosmic, în timp ce Hristos este însuși Eul Universului. Evoluția lui Hristos s-a desfășurat în așa fel, încât el este mare și important tocmai datorită deplinei dezvoltări a acestui eu pe care l-a adus pe Pământ. Hristos nu avea nici al cincilea și nici al șaselea principiu macrocosmic, deoarece le va dezvolta pe Jupiter și pe Venus pentru a le putea transmite omului.

Hristos este, așadar, o entitate macrocosmică a cărei natură este cvadruplă - până la nivelul eului său macrocosmic -, la fel cum este și omul la nivel microcosmic. Și așa cum, în timpul evoluției terestre, omul are misiunea să-și dezvolte eul pentru a putea primi, la fel Hristos și-a dezvoltat eul pentru a putea da. Când a coborât pe Pământ, în entitatea sa totul era utilizat pentru a exprima cel de al patrulea principiu al său într-o formă cât mai perfectă cu putință. Acum fiecare principiu de același nivel, macrocosmic și microcosmic, are o afinitate intimă cu cel care îi corespunde numeric. Al patrulea principiu macrocosmic al lui Hristos este corespunzător celui de al patrulea principiu microcosmic al omului, iar al cincilea principiu al lui Hristos va corespunde la om Sinei spirituale.

Hristos a pășit, așadar, în misiunea sa pe Pământ aducând omului, din macrocosmos ceea ce acesta trebuia să dezvolte la nivel microcosmic, Hristos aducându-l însă ca principiu macrocosmic. El intervine în evoluția Pământului, posedând tot atât de puțin principiile al cincilea, al șaselea și al șaptelea ca și omul.

Hristos este o entitate care a ajuns pe plan macrocosmic până la al patrulea principiu și care va vedea dezvoltarea celui de al patrulea principiu în timpul evoluției terestre în aceea că dăruiește totul pentru ca omul să-și poată perfecționa propriul său eu.

Dacă luăm în considerare situația în ansamblu, găsim la începutul evoluției Pământului trei categorii de entități: oameni care trebuie să obțină pe Pământ al patrulea principiu deplin dezvoltat, o clasă de entități luciferice care trebuie să dezvolte al șaselea principiu și o altă clasă de entități luciferice care trebuie să-și dezvolte al șaptelea principiu, ambele situându-se deasupra omului prin faptul că au dezvoltat principii superioare. Dar totodată, sub acest aspect, aceste entități luciferice depășesc chiar pe Hristos, căci Hristos trebuie să dea expresie pe Pământ tocmai celui de al patrulea principiu, ca dăruire totală făcută oamenilor. Hristos va stimula pe oameni să manifeste doar eul lor propriu, ca fiind cea mai profundă și internă structură umană, la o treaptă de dezvoltare tot mai înaltă. Spiritele luciferice vor fi cele care vor conduce pe om să se depășească într-o anumită privință.

Cine privește lucrurile numai din afară poate spune: Bine, atunci Hristos se situează, de fapt, pe un nivel inferior decât, de exemplu, spiritele luciferice, căci Hristos vine pe Pământ cu

ceva ce este înrudit cu al patrulea principiu al omului. El nu este predispus să-l conducă pe om la autodepășire, ci numai la o pătrundere mai profundă în propriul său suflet. El este predispus să aducă ființa sufletească a omului din ce în ce mai aproape de sine însuși. Entitățile luciferice au dezvoltat principiul al patrulea, al cincilea, al șaselea și se află, într-o oarecare măsură, mai sus decât Hristos. Practic, aceasta se va vedea în viitor, în așa fel încât prin preluarea principiului lui Hristos în natura umană aceasta se va adânci din ce în ce mai mult, va primi în propria sa entitate mai multă lumină și iubire și va simți aceste lucruri ca pe ceva ce îi aparțin în mod primordial. Interiorizarea sufletului omenesc în profunzimi infinite va fi rodul impulsului pe care Hristos îl aduce și care va continua să acționeze din ce în ce mai departe. Și când Hristos va veni, așa cum s-a spus în diverse conferințe, el nu va acționa altfel decât aprofundând sufletul omenesc. Celelalte spirite care au principii mai înalte decât Hristos, chiar dacă numai de ordin microcosmic, vor împinge într-un anumit sens la autodepășire. Hristos îi va interioriza pe oameni și îi va face și smeriți; spiritele luciferice vor conduce pe om la autodepășire, îl vor face inteligent, ager, genial, dar totodată orgolios, infiltrându-i ideea că el ar putea deveni ceva suprauman încă în timpul evoluției terestre. De aceea, tot ce va conduce pe om, în viitor, la ceea ce îl va determina, într-o oarecare măsură, să se depășească pe sine, să devină mândru de propria sa natură umană deja acum, aici, pe Pământ, va fi rezultatul impulsului luciferic. Ceea ce însă va face pe om mai profund, ceea ce îl va conduce în viața sa lăuntrică la asemenea profunzimi cum nu poate atinge decât prin dezvoltarea deplină a celui de al patrulea principiu, acestea toate vor veni de la Hristos.

Oamenii care privesc lucrurile sub aspectul lor exterior vor spune: Hristos este de fapt pe o poziție inferioară față de entitățile luciferice, căci el dezvoltă numai principiul al patrulea, iar celelalte entități principii superioare. Dar există o deosebire, și ea constă în faptul că celelalte entități își altoiesc principiile superioare cumva în mod parazitar pe om, iar Hristos aduce al patrulea principiu în așa fel, încât natura umană este impregnată, pătrunsă și fortificată deplin de acest principiu. După cum corpul carnal al lui Iisus din Nazaret a fost impregnat, pătruns și fortificat de al patrulea principiu macrocosmic, la fel vor fi impregnate de acest principiu și corpurile celor care vor primi pe Hristos în ei. După cum al patrulea principiu macrocosmic este darul lui Hristos, principiile al șaselea și al șaptelea vor fi darul spiritelor luciferice. Astfel că în viitor vom putea vedea - și acest viitor se pregătește deja de pe acum - că oameni incapabili să înțeleagă aceste lucruri vor spune: Da, dacă luăm Evangheliile ca atare sau lăsăm să acționeze asupra noastră ceea ce a dat Hristos omenirii prin învățăturile sale, prin învățăturile care izvorăsc din El, nu este în realitate la acea înălțime la care se află, poate, alte entități spirituale care sunt în legătură cu oamenii. Acestea depășesc într-o anumită privință pe om, nu îl pot pătrunde în întregime, dar îi pătrund rațiunea, genialitatea! Și observatorul superficial mai spune: Aceste entități se află, de fapt, mai sus decât Hristos.

Va veni o vreme când aceste lucruri vor fi înțelese de așa manieră, încât va fi ridicat în slăvi cel mai important și puternic din aceste spirite luciferice, care vrea să-l împingă pe om la autodepășire, iar el va fi considerat mare conducător al omenirii. Se va spune: Ei bine, ceea ce Hristos a putut să dea a fost, de fapt, doar un punct de tranziție! Există deja oameni care vorbesc în felul acesta: Ce sunt în realitate învățăturile Evangheliilor? Noi am depășit deja acest stadiu. Așa cum am spus, un spirit genial, atotcuprinzător, un spirit eminent va fi scos în evidență, va pune stăpânire pe o altă natură umană carnală, pe care o va impregna cu genialitatea sa. Și atunci lumea va spune: Acesta depășește cu adevărat pe Hristos, căci Hristos nu a fost decât acela care ne-a dat prilejul să dezvoltăm cel de al patrulea principiu, pe când celălalt ne dă ocazia să ajungem chiar în decursul evoluției terestre până la al șaptelea principiu!

Spiritul lui Hristos se va afla în opoziție cu spiritul celeilalte entități: Spiritul lui Hristos, de la care oamenii vor putea spera să primească puternicul impuls macrocosmic al celui de al patrulea principiu al lor și spiritul luciferic care, într-o anumită privință, vrea să incite pe oameni la autodepășire.

Dacă oamenii ar rămâne aici, la această concluzie, și ar spune: Noi trebuie să primim de la spiritele luciferice doar tendința de a ne ridica privirile spre acestea așa cum coborâm privirile spre natura noastră inferioară, ei ar proceda bine. Dar dacă vor spune: Vedeti, Hristos ne dă numai al patrulea principiu, în schimb există spirite care ne pot da al șaselea și al șaptelea principiu, atunci oamenii care vor gândi astfel despre Hristos vor adora și vor ridica în slăvi pe *Antihrist*.

Așa se va manifesta în viitor poziția Antihristului față de Hristos. Și nu se va putea obiecta nimic acestei situații cu ajutorul rațiunii exterioare, a genialității exterioare, căci se vor putea arăta multe lucruri care din punctul de vedere al rațiunii și al genialității vor face ca Antihristul să apară mult mai inteligent decât capacitatea cea mai profundă a principiului uman pe care Hristos îl revarsă în suflete din ce în ce mai mult. Deoarece Hristos aduce oamenilor doar al patrulea principiu macrocosmic, care dat fiind că este de natură macrocosmică este totuși infinit mai important decât toate principiile microcosmice și mai puternic decât ele, chiar dacă este înrudit cu eul uman, mai puternic decât toate celelalte care pot fi dobândite în timpul evoluției terestre, se va spune, totuși, tocmai fiindcă este doar al patrulea principiu, că este inferior față de principiile al cincilea, al șaselea sau al șaptelea care vin de la spiritele luciferice, că este mai ales inferior față de ceea ce vine de la Antihrist.

Este important ca pe terenul științei spirituale să se recunoască lucrurile așa cum le-am expus. Se spune deja, referitor la teoria lui Copernic, care a pus Pământul în mișcare, l-a scos din imobilitatea în care se afla înainte, l-a făcut să se învâртеască în jurul Soarelui și l-a prezentat ca pe un minuscul grăunte de nisip în mijlocul Universului: Dar cum poate sta ideea creștină alături de așa ceva? Se construiește o contradicție între ideea creștină și științele naturale, întrucât se spune: Altădată, oamenii puteau într-adevăr să înalțe privirile spre Crucea de pe Golgota și spre Hristos, căci Pământul apărea ca un loc ales în Univers, iar celelalte corpuri cerești apăreau mici și nu existau, de fapt, decât numai datorită Pământului. Atunci, s-ar putea spune, Pământul a apărut omului ca fiind demn să poarte Crucea de pe Golgota! Când, însă, teoria lui Copernic a cuprins spiritele, oamenii au început să-și bată joc și să spună: Întrucât celelalte corpuri cerești au cel puțin aceeași însemnătate ca și Pământul, ar fi trebuit ca și Hristos să fi mers de la un corp ceresc la altul. Dar fiindcă celelalte corpuri cerești sunt mult mai mari decât Pământul, ar fi, de fapt, uimitor ca Omul-Dumnezeu să-și îndeplinească opera de mântuire pe acel minuscul Pământ! Toate acestea au fost spuse cu adevărat de un savant nordic ([Nota 43](#)). El spune: Să ne închipuim că o puternică dramă în loc să fie reprezentată pe o mare scenă, într-o capitală, s-ar juca pe o scenă de mahala sau pe o mică scenă improvizată într-un sat oarecare; așa îi apărea drama lui Hristos. Și continuă: Este cu totul lipsit de sens ca cea mai mare dramă a lumii să nu fie reprezentată pe un mare corp ceresc; aceasta este exact ca și cum o puternică piesă s-ar reprezenta nu pe scena unui strălucitor teatru, ci într-un mizerabil teatru sătesc.

Un asemenea discurs este de-a dreptul straniu și i se poate replica: Legenda creștină s-a îngrijit să nici nu poată fi spus ceva atât de smintit; ea nici măcar nu a situat vreodată acest Misteriu într-un loc strălucitor de pe Pământ, ci într-un sărman staul de vite. Prin aceasta s-a arătat că o astfel de obiecție, ca cea făcută de savantul nordic, nu ar trebui făcută. Oamenii nu își dau seama întotdeauna cât de inconsecvenți sunt în gândirea deosebit de inteligentă! Ideea nu are susținere în fața marelui și simplului adevăr pe care îl conține deja legenda creștină. Și dacă legenda a plasat Nașterea lui Iisus nu într-un loc strălucitor, excepțional de pe Pământ, într-un mare oraș, într-o capitală, ci într-un sărman staul de vite, atunci nu apare nicidecum lipsit de sens că prin opoziție cu marile corpuri cerești Pământul a fost ales ca loc care să poarte Crucea. De altfel, întreaga manieră în care învățătura creștină dă, în felul ei, ceea ce Hristos avea să aducă umanității este deja o pregătire a acelor mari învățături pe care trebuie să ni le dea astăzi din nou știința spirituală. Să lăsăm Evangheliile să acționeze asupra noastră. Vom găsi în ele adevărurile cele mai profunde ale științei spirituale, așa cum am

văzut în atâtea ocazii. Dar cum sunt conținute în Evangheliile aceste mari comori de înțelepciune? Aș vrea să spun: Dacă acei oameni care nu au în ei nici o scânteie din impulsul dat de Hristos trebuie să se ridice până la o înțelegere ce se află în Evangheliile, ei sunt, pur și simplu, obligați să-și chinuie mintea, să-și dezvolte chiar o anumită genialitate. Că nu e suficientă starea de conștiință umană normală pentru aceasta se poate deduce din faptul că un număr mic de oameni înțeleg interpretarea Evangheliilor pe care ne-o oferă știința spirituată. Cu forțe luciferice, cu dezvoltarea genialității, se pot înțelege Evangheliile dar numai din punct de vedere exoteric. Dar, așa cum ne sunt date, cum ne putem apropia de adevărurile lor? Aceasta o putem face când aceste adevăruri ar apărea ca un fruct foarte copt, direct din ceea ce numim entitatea hristică - fără osteneală, fără nici un efort -, vorbind direct inimilor care se lasă pătrunse de impulsul dat de Hristos, așa încât luminează și încălzesc direct sufletul, într-o unitate.

Modul cum se apropie de om cele mai mari comori de înțelepciune este opusul modului în care se acționează asupra inteligenței. El este de așa natură, încât trebuie să ne bizuim pe faptul că aceste adevăruri țâșnesc într-un mod direct, originar și elementar din cel de al patrulea principiu macrocosmic în Iisus Hristos desăvârșit, astfel încât trec direct asupra oamenilor. Da, lucrurile sunt astfel pregătite, încât inteligența omului, rațiunea a tot ce este de natură luciferică în evoluția omului va produce multe interpretări ale cuvintelor lui Hristos; și numai încetul cu încetul vor pătrunde până la simplitatea și măreția lor, la caracterul lor elementar. Și așa cum stau lucrurile în privința cuvintelor lui Hristos, tot așa stau și în privința faptelor lui Hristos.

Când descriem un eveniment cum este, să spunem, Învierea, cu mijloacele pe care ni le oferă știința spirituală, în fața cărui fapt deosebit ne aflăm? Un important teosof german a spus, deja, în anii '20 ai secolului al XIX-lea, că s-ar putea vedea cum rațiunea umană este pătrunsă din ce în ce mai mult de principiul luciferic. Acesta a fost Troxler ([Nota 44](#)). El a spus: În tot ce vrea să înțeleagă, rațiunea umană este complet luciferică. În general, este dificil să ne referim la comorile cele mai profunde ale înțelepciunii teosofice. Aceia dintre dumneavoastră care au fost prezenți la ciclul meu de conferințe ținut la Praga ([Nota 45](#)) își vor aminti că atunci l-am menționat pe Troxler ca să arăt că exista deja în el ceea ce astăzi se poate spune despre corpul eteric sau corpul de viață uman. El a declarat că rațiunea umană este dominată de forțe luciferice.

Dacă astăzi dorim să înțelegem cu ajutorul forțelor teosofice corecte Învierea, făcând abstracție de forțele luciferice, va trebui să arătăm că prin Botezul din apa Iordanului s-a petrecut ceva de o covârșitoare importanță, că în momentul acela cele trei corpuri ale celui Iisus de care vorbește Evanghelia după Luca au fost pătrunse de entitatea macrocosmică a lui Hristos, care a trăit timp de trei ani pe Pământ, și au trecut prin Misteriul de pe Golgota împreună cu entitatea lui Hristos. Această evoluție a lui Iisus Hristos timp de trei ani a fost, bineînțeles, altfel decât a unui om oarecare. Cum s-a desfășurat ea, astfel încât cu ajutorul principiilor științei spirituale, dacă mergem până în miezul lucrurilor, să putem înțelege cum a fost, de fapt, Învierea?

Iisus din Nazaret era pe malul Iordanului. Eul său se separă de corpul fizic, de corpul eteric sau de viață și de cel astral, iar entitatea macrocosmică a lui Hristos coborî, luă în stăpânire cele trei corpuri în care a trăit până la 3 aprilie în anul 33 - așa cum am putut stabili. Dar aceasta a fost o viață de cu totul alt gen. Căci deja din clipa Botezului viața lui Hristos în corpul lui Iisus din Nazaret a fost un proces lent al morții. Cu fiecare clipă din timpul care se scurgea în cei trei ani dispărea câte ceva din învelișurile lui Iisus din Nazaret. Încetul cu încetul, aceste învelișuri mureau, astfel că la capătul celor trei ani întregul corp al lui Iisus din Nazaret era deja la limita de cadavru și nu era menținut decât prin puterea entității macrocosmice a lui Hristos. Să nu vă imaginați că acest corp în care locuia Hristos era, să zicem, la un an și jumătate după Botezul în apa Iordanului la fel ca oricare alt corp uman, ci

era într-o astfel de stare, încât orice suflet obișnuit ar fi simțit imediat că îl părăsește, căci coeziunea sa nu putea fi asigurată decât de forța entității macrocosmice a lui Hristos. A fost un proces continuu și lent de pieire timp de trei ani. Acest trup ajunsese la limita descompunerii când a venit momentul Misteriului de pe Golgota. Atunci nu a mai fost necesar decât să vină acei bărbați despre care ni se povestește că au adus acele substanțe stranie pe care le numim substanțe aromate pentru a stabili o combinație chimică între aceste substanțe ciudate și corpul lui Iisus din Nazaret, în care locuise timp de trei ani entitatea macrocosmică a lui Hristos, și să-l așeze apoi în mormânt. Și a fost nevoie de foarte puțin timp pentru ca acest corp să se prefacă în pulbere, iar spiritul lui Hristos să se îmbrace într-un corp eteric densificat, putem spune, până la o vizibilitate fizică. Astfel Hristos-Cel-Înviat s-a îmbrăcat într-un corp eteric densificat până la o vizibilitate fizică, mergând și arătându-se celor cărora putea să li se arate. El nu era vizibil pentru toți, fiindcă nu avea decât un corp eteric densificat, pe care Hristos l-a purtat după Înviere. Ceea ce fusese pus în mormânt se făcuse țărână. După cercetările oculte cele mai recente, s-a stabilit că a avut loc atunci și un cutremur de Pământ. Pentru mine personal a fost o surpriză, după ce am constatat că avusese loc efectiv un cutremur de pământ, să găsesc o aluzie la acest fapt în Evanghelia după Matei*. Pământul s-a despicat și pulberea cadavrului a fost înghițită, amestecându-se cu materia terestră. Prin zguduirea care a urmat cutremurului, pânzele în care fusese înfășurat corpul au fost împrăștiate, așa cum se arată în Evanghelia după Ioan**. Faptul este descris în adevăr în mod minunat în Evanghelia după Ioan.

* Matei, a cp. 27, v. 51-52. (Nota trad.)

* Ioan, cap. 20, v. 5-7. (Nota trad.)

În acest fel trebuie să înțelegem din punct de vedere ocult Învierea și nu intrăm în nici un fel de contradicție cu Evangheliile. Căci am atras deja în mod repetat atenția asupra faptului că Maria din Magdala nu a recunoscut pe Hristos cund s-a apropiat de ea*. Cum e posibil ca cineva să nu recunoască un om pe care l-a văzut doar cu câteva zile înainte - mai ales când este vorba de o asemenea personalitate cum era Iisus Hristos? Când se spune că Maria din Magdala nu l-a recunoscut pe Hristos, înseamnă că el i-a apărut într-o altă formă, sub o altă figură. Ea l-a recunoscut abia când l-a auzit vorbind. Atunci a devenit atentă.

* Ioan, cap. 20, v. 10-14. (Nota trad.)

Și toate detaliile din Evanghelie devin, dacă le privim în mod ocult, foarte de înțeles.

Dar cineva ar putea spune: Toma a fost îndemnat de Cel-Înviat, care apăruse în fața apostolilor, să pipăie cu mâinile sale rănila*. Ar trebui atunci să presupunem că rănila mai erau încă prezente, că Hristos venise la apostoli cu același corp care se prefăcuse în țărână. Nu! Gândiți-vă că cineva are o rană; atunci corpul eteric se contractă, el capătă un fel de cicatrice. Și în corpul eteric deosebit de concentrat din care s-au extras elementele noului corp eteric care îmbracă acum entitatea lui Hristos rănila deveniseră vizibile, ca niște porțiuni deosebit de dense, astfel că Toma a putut să le simtă ca pe o realitate.

* Ioan, cap. 20, v. 24-29. (Nota trad.)

Tocmai acest pasaj din Evangheliile este ceva minunat din punct de vedere ocult. El nu este absolut deloc în contradicție cu faptul că avem a face cu un corp eteric densificat până la punctul de a deveni vizibil prin forța puterii lui Hristos, astfel încât poate avea loc după aceasta și scena de pe drumul spre Emaus*. O găsim descrisă în Evangheliile în așa fel, încât nu e vorba de o masă obișnuită, ci de faptul că ceea ce s-a consumat a fost asimilat direct de corpul eteric, prin forța lui Hristos, fără participarea corpului fizic.

* Luca, cap. 24, v. 13. (Nota trad.)

Toate aceste lucruri pot fi astăzi înțelese în temeiul principiilor oculte ale științei spirituale. Evangheliile pot fi înțelese, într-un anumit mod, chiar textual - excepție făcând acele pasaje transmise într-o traducere proastă. Fiecare amănunt se explică într-un mod miraculos și cine a admis aceste lucruri acela își spune, când remarcă o contradicție: În această privință sunt încă prea prost! El nu se simte tot atât de inteligent ca teologii moderni, care spun: Noi nu putem concepe Învierea așa cum este descrisă de Evangheliile! Dar, în realitate, o putem concepe astfel, dacă situăm aceste evenimente pe temeiurile lor fundamentale.

Cum acționează tot ce s-a spus acum asupra rațiunii umane? Ei bine, exact așa ca lumea să spună: Dacă trebuie să cred în Înviere, trebuie să șterg atunci cu buretele tot ce am cucerit până acum cu rațiunea mea. Acest lucru nu îl pot face. De aceea, Învierea trebuie înlăturată din mintea mea. Rațiunea care gândește în felul acesta este o rațiune impregnată de influența lui Lucifer, nu poate concepe aceste lucruri. O asemenea rațiune va ajunge din ce în ce mai mult să respingă marile adevăruri rostite, precum și faptele elementare care s-au petrecut înainte și în legătură cu Misteriul de pe Golgota. Dar știința spirituală va fi chemată să înțeleagă și să lămurească aceste lucruri până în cele mai mici detalii. Ea nu va respinge principiile al cincilea, al șaselea, al șaptelea, care pot depăși al patrulea principiu macrocosmic. Dar va vedea în al patrulea principiu macrocosmic cel mai mare impuls care a fost dat evoluției Pământului.

Vedeți însă că într-un anumit sens nu este prea ușor să înțelegem evoluția lui Hristos în cadrul Pământului, deoarece este justificată, într-un anumit fel, obiecția că unele spirite luciferice, spirite deosebite, pot conduce către alte principii, dar toate sunt numai la nivel microcosmic. Am exprimat acest lucru și mai înainte, când am spus: Hristos este ca un fel de punct central unde ființa acționează prin fapta sa, prin ceea ce este ea însăși. În jurul lui Hristos stau cei doisprezece Bodhisattvi ai lumii, asupra lor se răspândește strălucirea care vine de la Hristos și care mai întâi, prin elaborare înțeleaptă, o ridică la nivelul de principii superioare. Din al patrulea principiu emană o strălucire care se răspândește și asupra celorlalte principii superioare, în măsura în care acestea se dezvoltă în cadrul evoluției Pământului. Din această cauză, apar multe erori în ce privește unicitatea lui Hristos, datorită faptului că nu se vede clar că avem de-a face în ceea ce-l privește numai cu principiul al patrulea; acesta este însă un principiu macrocosmic, și dacă se pot dezvolta principii superioare, acestea sunt totuși doar principii microcosmice ale unor entități care, pe vechea Lună, nu au reușit să-și desăvârșească evoluția, chiar dacă, în felul lor, au depășit condiția umană și pe om pentru că și-au dezvoltat încă în timpul evoluției lunare ceea ce omul poate să-și dezvolte abia acum, pe Pământ.

Trebuie să ne ridicăm până la asemenea probleme ca cele pe care tocmai le-am expus, dacă dorim să înțelegem poziția exactă a principiului lui Hristos în cadrul evoluției terestre și dacă vrem să vedem clar de ce în viitor Antihristul va fi apreciat ca fiind, în multe privințe, mai presus decât însuși Hristos. Antihristul va fi considerat poate mai inteligent, mai genial decât Hristos, el va câștiga o mulțime de adepți. Dar cei care se sprijină pe știința spirituală trebuie să se pregătească să nu se lase înșelați de toate cele arătate mai sus. Înainte de orice, este necesar să avem o fundamentare fermă a principiilor indicate de știința spirituală, pentru a nu ne lăsa ademiniți și înșelați. A fost, mai înainte de toate, sarcina și misiunea esoterismului care s-a dezvoltat în Apus încă din secolul al XIII-lea și despre care am relatat câte ceva, să elaboreze în modul cel mai clar tot ceea ce, sub acest raport, trebuie spus despre natura lui Hristos. Astfel că cel care are o poziție fermă pe terenul acestui esoterism va recunoaște din ce în ce mai clar ce poziție centrală ocupă Hristos în evoluția planetară a Pământului. Și se va ajunge și la aceea că - față de toate așa-zisele reincarnări ale lui Hristos pe Pământ - trebuie să punem în valoare un lucru foarte simplu. După cum brațul balanței trebuie sprijinit doar într-un singur punct, și nu în două sau mai multe, la fel și evoluția Pământului trebuie să aibă un singur impuls fundamental. Iar cel care admite mai multe incarnări ale lui Hristos face aceeași greșală ca și cel care crede că brațul balanței, ca să funcționeze mai bine, trebuie

sprijinit în două puncte. Dacă se întâmplă așa, atunci nu mai poate fi vorba de o balanță. Iar cine ar merge pe Pământ în mai multe incarnări nu mai este Hristos. Acesta este un adevăr pe care orice ocultist avizat trebuie să-l susțină când este vorba de natura lui Hristos. O comparație simplă este suficientă pentru a arăta unicitatea lui Hristos. În acest sens, Evangheliile și știința spirituală sunt în deplin acord.

CELE ȘAPTE PRINCIPII ALE MACROCOSMOSULUI și legătura lor cu ființa umană

Note luate în timpul conferinței ținute la Stuttgart la 28 noiembrie 1911

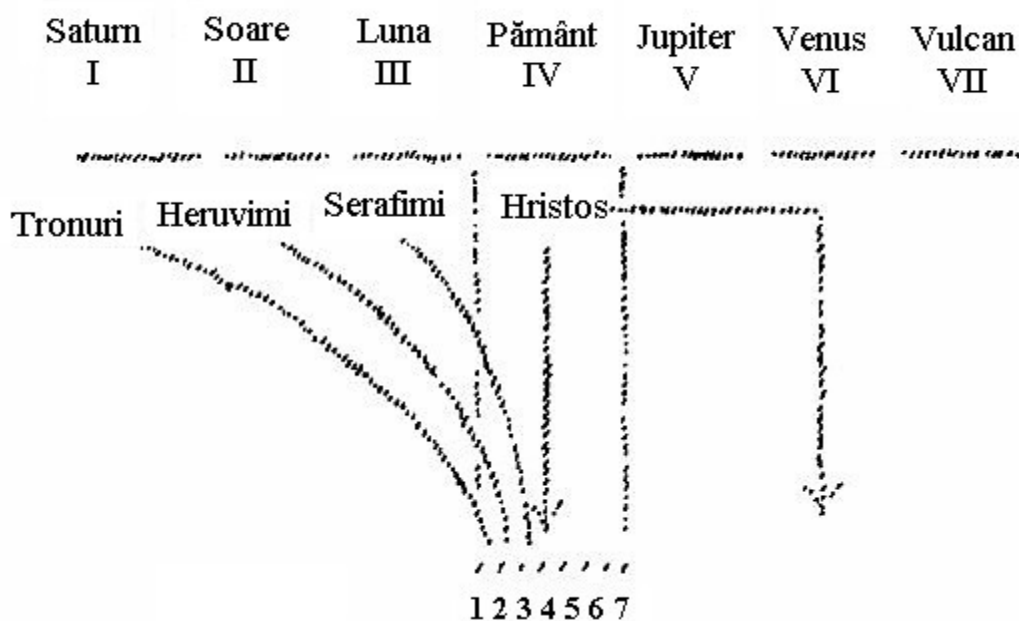
Macrocosmosul, sau marele Univers, este și el angrenat într-o evoluție, ca și microcosmosul, omul, micul univers. La fel cu omul, el trebuie să-și dezvolte șapte principii. Aceste șapte principii reprezintă totalitatea ierarhiilor cerești.

- I. Serafimi, Heruvimi, Tronuri
- II. Kyriotetes, Dynamis, Exusiai
- III. Arhai, Arehangeli, Angheli
- IV. Fiul Omului.

Linia evolutivă a principiilor macrocosmice este următoarea:

- 1. Primul principiu de evoluție macrocosmică - Tronuri
- 2. Al doilea principiu de evoluție macrocosmică - Heruvimi
- 3. Al treilea principiu de evoluție macrocosmică - Serafimi
- 4. Al patrulea principiu de evoluție macrocosmică - Hristos.

sau sub o formă grafică:

În coloana „PĂMÂNT” cifrele 1...7 reprezintă rasele-mamă (perioadele).

Schematic situația se prezintă astfel:

1. Rasa mamă polară - Repetiția principiului saturnian - Tronuri
2. Rasa mamă hiperboreană - Repetarea principiului solar - Heruvimi
3. Rasa mamă lemuriană - Repetarea principiului lunar - Serafimi
4. Rasa mamă atlanteană - Mijlocul evoluției Pământului - Hristos
5. Rasa mamă actuală (postatlanteană) - Continuarea evoluției
6. Presentimentul evoluției jupiteriene
7. Presentimentul evoluției venusiene.

Principiul lui Hristos își continuă evoluția și în cursul epocii jupiteriene, iar deplina dezvoltare se va împlini către mijlocul epocii pe care o numim Venus.

De la mijlocul perioadei atlanteene, principiul lui Hristos nu putea acționa decât în forme germinale incipiente. La om, aceasta se realizează prin structurarea primului germen al eului. Prima influență directă, reală, are loc în perioada noastră (postatlanteană) prin revelația de pe muntele Sinai, când Hristos i s-a arătat lui Moise sub numele de Iahve sau Iehova. Apoi, legătura directă a lui Hristos cu Pământul s-a petrecut cu ocazia Botezului în apa Iordanului și în cei trei ani trăiți de Hristos în corpul lui Iisus din Nazaret. Impulsul lui Hristos s-a deversat în omenire o dată cu impulsul eului. Hristos este, prin aceasta, eul macrocosmic. Dezvoltarea în continuare pe Pământ a celui de al cincilea, al șaselea și al șaptelea principiu nu este posibilă decât ca un fel de presentiment lăuntric. Nu se poate da omului un corp superior celui fizic construit cu cel de al patrulea principiu macrocosmic. Abia pe Jupiter vom primi al cincilea, iar pe Venus al șaselea principiu ș.a.m.d. De aceea, în comparație cu epoca greco-romană, există acum în om un fel de contradicție lăuntrică între spirit, suflet și corp, contradicție care va deveni din ce în ce mai sesizabilă pe măsură ce evoluția continuă. Ființele mai sensibile pot încă de pe acum să perceapă această contradicție.

Să luăm în considerare acum, având în vedere această schemă, acțiunea potrivnică a spiritelor luciferice. Acestea provin dintr-o ierarhie superioară omului, ierarhia Îngerilor (Angeloii), care însă nu și-au desăvârșit întreaga lor evoluție pe Lună, când au parcurs stadiul de „om”. De aceea, au rămas incapabile să găsească legătura cu al patrulea principiu macrocosmic pentru a-și continua în mod normal evoluția. În schimb, spiritele luciferice și-au dezvoltat pe Lună în mod prematur, ca să spunem așa, al patrulea, al cincilea principiu ș.a.m.d., dar fără influența celui de al patrulea principiu macrocosmic, fără impulsul lui Hristos, care încă nu era prezent.

Să cercetăm acum evoluția acestor spirite luciferice, care au atins deja, pe Lună, al cincilea principiu. Aceste spirite nu știu nimic despre al patrulea principiu macrocosmic, nu știu nimic despre Hristos. Este greu să exprimăm acest lucru în limbajul nostru curent. S-ar putea eventual spune: Aceste spirite s-au întors în mod batjocoritor împotriva zeilor superiori care se îngrijeau de evoluția principiului lui Hristos în omenire și au strigat: Voi nu puteți da omului decât principiul al patrulea, dar noi îi putem da al cincilea principiu. Acesta este cu adevărat un principiu superior, pe care spiritele luciferice l-au dobândit în mod prematur, principiu pe care noi abia acum, în perioada postatlanteană (a cincea rasă-mamă sau rasă-rădăcină), îl elaborăm. Dar le lipsea cel de al patrulea principiu macrocosmic, al lui Hristos, despre care aceste spirite nu știu nimic. Ele sunt considerate, într-un anume sens, prematur dezvoltate, în avans, dar nu sunt în armonie cu Cosmosul. De aceea, spiritele luciferice privesc evoluția normală ca pe ceva inferior, ca pe ceva „mai simplu”, nivel pe care ele l-au depășit, se cred spirite superioare. Va veni o vreme când datorită puterii principiilor superioare, al cincilea și chiar al șaselea, spiritele luciferice vor avea o influență mai mare în omenirea care va cădea sub influența lor.

Oare nu simțim de pe acum, peste tot, semnele că lucrurile stau așa? În artă și în știință, precum și în alte domenii, peste tot ne apare un anumit semn al unei anumite evoluții

superioare, dar premature, căreia pare să-i lipsească însă sămburele interior de adevăr, adică de armonie cu Cel-Etern.

Conducătorul acelor spirite care au dezvoltat, în felul arătat, șase principii, care, deci, au ajuns pe Lună până aproape de desăvârșire, este Antihristul, care ar putea deja să fie confundat cu însuși Hristos*.

* Matei cap. 13, v. 22 „Căci se vor scula Hristoși mincinoși și proroci mincinoși. De asemenea, I, Epistola lui Ioan cap. 2, v. 18 și cap. 4, v. 3. (Nota trad.)

Astăzi deja cea mai mare parte din omenire a căzut sub influența spiritelor luciferice. De unde necesitatea de a se stimula ceea ce omul poate primi pe Pământ prin meditație, numai ceea ce este resimțit în interior. De aici, necesitatea științei spirituale.

La începutul epocii a cincea postatlanteene, în care ne aflăm în prezent, deci la sfârșitul epocii greco-romane, în secolul al XIII-lea, o scurtă perioadă de timp omenirea a fost complet ruptă de posibilitatea clarvederii. S-a organizat atunci o mare reuniune a celor mai înțelepți oameni, formând Colegiul celor doisprezece. Dintre aceștia, primii șapte erau acei sfinți Rishi, fiecare incarnând câte una din cele șapte trepte de evoluție atlanteană. Alți patru înțelepți incarnau în ei cele patru subrase* ale perioadei noastre postatlanteene, respectiv al optulea încarna vechea epocă de cultură indiană, al nouălea epoca veche persană, al zecelea epoca egipto-caldeană, al unsprezecelea epoca greco-romană, iar al doisprezecelea tot ce urma după aceasta. Apoi vine un al treisprezecelea, un băiat pe care cei doisprezece îl iau în mijlocul lor și toți îi insuflă, într-un mod special, întreaga lor înțelepciune. Corpul băiatului devine, datorită educației la care era supus, străveziu, complet translucid. De mai mult timp el nu mai primise nici o hrană. Sub această puternică influență el a mai trăit puțin timp, dar a putut deveni în acest răstimp, datorită a ceea ce primise de la ei totuși, învățătorul celor doisprezece pentru acele aspecte la care ei nu ar fi putut avea acces în mod izolat. Și anume, el a putut să le explice la un nivel superior și datorită propriei sale intuiții evenimentul trăit de Pavel. Puțin după aceea, băiatul a murit, dar s-a reîncarnat pe Pământ, în secolul al XIV-lea, în persoana lui Christian Rosenkreutz. În acea reîncarnare trăiește peste o sută de ani și de atunci el este nu numai învățătorul celor doisprezece Înțelepți, ci și al omenirii întregi. El are ca sarcină să protejeze omenirea împotriva influenței luciferice.

* „Subrasă” este echivalent, în terminologia nouă introdusă de Rudolf Steiner, cu „epoca culturală”. (Nota trad.)

Aceste influențe luciferice sunt foarte puternice și această influență va mai crește încă. Dar pe bună dreptate putem spune: „Lumea măruntă nu simte niciodată pe Diavol chiar dacă o ia de guler”. Influența luciferică va deveni totuși, în viitor, mai evidentă.

NOTELE EDIȚIEI GERMANE

Conferințele reunite în acest volum apar pentru prima dată sub această formă. Conferințele ținute de Rudolf Steiner nu erau destinate pentru tipar și nu au fost revăzute de el. Din această cauză, nici textul volumului și nici titlurile conferințelor nu îi aparțin. În măsura în care conferințele erau, ulterior, publicate, titlurile au fost date de Marie Steiner.

Stenogramele păstrate nu sunt nici ele unitare, sunt chiar foarte diferite, în funcție de stenograf. Unele sunt redactate aproape cuvânt cu cuvânt, altele au lipsuri chiar sensibile, iar altele sunt numai rezumate.

(1) Prefata a fost redactată de Marie Steiner cu ocazia publicării separate a conferințelor din Lugano și Locarno (în 1947). Ultima parte din Prefață este preluată din Cuvântul înainte scris cu ocazia publicării conferinței ținute la 18 decembrie 1912 (neinclusă în prezenta traducere - nota trad.).

(2) Helena Petrovna Blavatsky, născută vorî Hahn (la Iekaterinoslav, Rusia, 1831, și decedată la Londra, 1891), a întemeiat în 1875, împreună cu colonelul H.S. Olcott, la New York, Societatea teosofică, al cărei centru a fost mutat curând în India, la Adyar lângă Madras.

(3) *The Secret Doctrine: The synthesis of science, religion and philosophy*, vol. I Cosmogenezis; vol. II Anthropogenezis, Londra, 1888. Un al treilea volum a apărut postum sub îngrijirea doamnei Annie Besant, Londra, 1897.

(4) Max Müller (1823-1900). Unul din cei mai importanți orientaliști din secolul al XIX-lea; Deussen (1845-1919). Filosof și indolog.

(5) A se vedea lucrarea autobiografică a lui Rudolf Steiner ***Mein Lebensgang*** (apărută și în limba română - nota trad.).

(6) A se vedea ciclul de opt conferințe ținut de Rudolf Steiner la Dornach în iunie 1923 (GA 258) (netradus în limba română - nota trad.).

(7) În legătură cu aceasta a se vedea ciclul de cinci conferințe ținute de Rudolf Steiner la Stuttgart și Berlin, între 23 ianuarie și 5 martie 1912 (GA 135 - lucrarea a apărut în limba română sub titlul ***Reincarnare și Karma***, la Iași, în 1993; nota trad.).

(8) a) În lucrarea *Die Welträtsel*, Bonn, 1899.

b) Matthai a fost un discipol al lui Jeshu ben Pandira. A se vedea ciclul de 12 conferințe ale lui Rudolf Steiner, ***Evanghelia după Matei***, ținut la Berna în septembrie 1910 (GA 123).

(9) Comparați cu cele spuse de Marie Steiner în Prefață.

(10) 1899 este sfârșitul „epocii întunericului Kali-Yuga”, care a durat de la 3101 î.Hr. până la 1899 d.Hr.

(11) Vladimir Soloviev (1853-1900). Opere alese, 5 volume, traduse din limba rusă în germană de Harry Kohler (Harriet von Vacano).

(12) Rudolf Steiner, ***Evanghelia după Luca***, 10 conferințe ținute la Basel, septembrie 1909 (GA 114)

(13) Nirmanakaya. În literatura orientală desemnare pentru corpul unei ființe ridicată la demnitatea de Buddha, după ce și-a terminat evoluția pe Pământ.

(14) Ioan din Damasc. Legenda lui Balaam și Iosafat. O primă traducere în germană după un text grecesc, în 1847.

(15) ***Prüfung der Seele (Încercarea sufletului)***, a doua dramă-morală din cele patru scrise de Rudolf Steiner.

(16) Celsus. Filosof roman, a scris către mijlocul secolului al II-lea d.Hr. Cuvântul adevărat, prima polemică filosofică împotriva creștinismului.

- (17) *Urim... Tummim*, cuvinte ebraice care înseamnă „strălucire” și „înțelepciune”. A se vedea și Moise, Cartea a doua, cap. 28.
- (18) Iosafat este sinonim cu denumirea de Bodhisattva. A se vedea și nota nr. 14.
- (19) Sabbatai Zewi (1626-1676) se declară în 1666 Mesia, dar apoi trece la islamism. În 1930 apare o lucrare a lui J. Kastein, intitulată *Sabbatai Zewi, Mesia din Ismir*.
- (20) Christian Rosenkreutz. Personalitate legendară din secolul al XIV-lea, nefiind recunoscută pe plan istoric, cunoscută public prin două scrieri apărute anonim, de origine rosacruciană, *Fama Fraternitatis* sau *Descoperirea frățietății a înaltului și onorabilului Ordin al R.C.*, Kassel 1614 și *Confesio Fraternitatis* sau *Mărturisirea lăudatei frățietăți a preaonoratei Rosa-Cruce*, Kassel, 1615, după care un german de origine nobilă a trăit între 1378 și 1484, acesta fiind Christian Rosenkreutz. Numele se întâlnește însă pentru prima dată în 1604, iar în 1616 apare la Strasbourg, tipărită anonim, lucrarea *Nunta chimică a lui Christian Rosenkreutz*, al cărui autor a fost un anume Johann Valentin Andreae, ca purtător al inspirației lui Christian Rosenkreutz. În 1917/1918, Rudolf Steiner publică în revista „Das Reich” un articol intitulat „Nunta chimică a lui Christian Rosenkreutz”. O ediție nouă a lucrării lui J. Valentin Andreae a apărut în 1957.
- (21) *Figurile secrete ale rosacrucienilor* datează din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, cuprind trei Caiete, Altona, 1785-1788 (anonime). Caietul I, include o dizertație a lui Henricus Madathanus Theosophus, „Aureum Seculum Redivivum”, apărută în 1621.
- (22) Henricus Madathanus Theosophus - pseudonim-anagramă al lui Hadrianus din Munsicht (Adrian din Mynsicht; Mynsicht este de asemenea o anagramă a numelui propriu de familie Symnicht, la origine Seumenicht, un alchimist care a descris primul monosodiul de potasiu și antimoniul (tartrul). Era fiul unui pastor și a trăit între 1590-1638.
- (23) H.P. Blavatsky, *Isis unveiled* (Isis dezvăluită), lucrare în două volume, apărută în 1877 la New York, considerată ca o capodoperă pentru înțelegerea teologiei, științei și misticii vechi și noi.
- (24) Maximilian Drossbach (1810-1884) a scris în 1849 o lucrare intitulată *Repetarea nașterii sau soluția problemei nemuririi pe cale empirică și în conformitate cu legile naturale cunoscute*. Apoi, fără a-și dezvălui numele, a instituit un premiu de 40 de ducaii de aur pentru publicarea celei mai bune realizări a ideilor cuprinse în lucrarea sa. Premiul a revenit lui Gustav Widenmann (1812-1876) pentru broșura sa intitulată *Idei despre nemurire ca repetare a vieții pământești*, apărută la Viena în 1851. Broșura a fost retipărită în 1961.
- (25) Henrich Khunrath - medic practician și autor a numeroase scrieri de alchimie (1560-1605).
- (26) Ideea se găsește în dialogurile lui Platon *Menon* și *Protagoras*.
- (27) Citatul din Schopenhauer, textual sună astfel: „Rezultă că a predica morala este ușor, a promova morala este greu”. (În lucrarea sa fundamentală *Despre Voința în Natură*, apărută la Frankfurt, în 1836.)
- (28) În textul german este menționat cuvântul *mehr* („mai mult”) în loc de *Meer* („mare”). Deci corect „o mare a răului”.
- (29) Max Planck (1858-1947), fondator al teoriei cuantelor, enunțată în conferința ținută la

23 septembrie 1910.

(30) Dr. Joseph Breuer, medic internist vienez. Rudolf Steiner îl menționează și în autobiografia sa, precum și într-o conferință din 10 noiembrie 1917 despre psihanaliză.

(31) Schubert, Gotthilf Heinrich von (1780-1860), filosof naturalist. A scris *Istoria sufletului*, Stuttgart, 1839.

(32) Volkelt, Johann (1848-1930). A scris *Fantezia visului*, 1875. Rudolf Steiner îl mai menționează în lucrarea *Enigmele filosofiei*.

(33) Referire la conferința publică ținută la Munchen, la 19 noiembrie 1911, ***De la Paracelsus la Goethe***, din care nu s-a păstrat nici o stenogramă.

(34) A se vedea ciclul de conferințe al lui Rudolf Steiner ***De la Iisus la Hristos***, octombrie 1911 (GA 131).

(35) Referire la conferința publică din 1 decembrie 1911, ținută la Nurnberg, din care nu s-a păstrat nici o stenogramă.

(36) Până în prezent personajul nu a putut fi identificat.

(37) Se referă la aceeași conferință din 1 decembrie 1911.

(38) Rudolf Steiner, [*Apocalipsa lui Ioan*](#), ciclu de conferințe, iunie 1908 (GA 104).

(39) Ambele conferințe sunt cuprinse în acest volum.

(40) Citatul este luat din opera lui Goethe *Maxime în proză*.

(41) A se vedea Prefata de Marie Steiner.

(42) Edouard Schuré - referire la lucrarea acestuia *Copiii lui Lucifer*, piesă de teatru.

(43) Nu a fost identificat până în prezent.

(44) Troxler, Ignaz Paul Vital (1780-1866), medic și pedagog, *Prelegeri despre filosofie*, Berna, 1835, și *Privind în ființa omului*, 1811.

(45) Ciclu de opt conferințe, ***Fiziologie ocultă***, ținut la Praga, martie 1911 (GA 128).